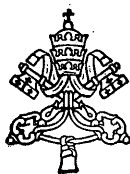
SACROSANCTUM OECUMENICUM
CONCILIUM VATICANUM SECUNDUM

SCHEMATA
CONSTITUTIONUM ET DECRETORUM

ex quibus argumenta in Concilio disceptanda seligentur

SERIES QUARTA

(Sub secreto)

TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS
MCMLXIII

Notae, quae singulis schematum capitibus adiciuntur, schematum partem non habent: sed a Commissionibus Praeparatoriis ideo exaratae sunt, ut Patribus schemata pervestigantibus exstent subsidio.

Verba autem, initio singulorum numerorum characteribus cursivis inter uncos [ ] posita, in redactione definitiva tollentur.

SCHEMA DECRETI

DE ECCLESIIS ORIENTALIBUS

PROOEMIUM

Sancta Oecumenica Synodus Vaticana secunda, tot tantorumque Patriarcharum ac Praesulum orientalium praesentia honestata, peramanter oculos ad illas venerabiles Orientis Ecclesias convertit atque in memoriam revocat merita quae illae decursu saeculorum inter tam varias vicissitudines sibi et catholicae universae Ecclesiae promeruerunt. Percupiens, igitur, suam sollicitudinem erga has venerandas Ecclesias, quas nunc sive in Oriente sive in Occidente conspicimus, patefacere, quatenus floreant et novo robore apostolico missionem propriam inter populos Orientis explicent, nonnulla capita, a Patriarchis ac Praesulibus orientalibus proposita, probare et promulgare opportunum censuit, ceteris ad providentiam Synodorum orientalium nec non Sedis Apostolicae remissis.

CAPUT I
DE RITIBUS IN ECCLESIA

Ad catholicitatis notam, qua insignitur Ecclesia Dei, magis magisque illustrandam, eius Divini Conditoris providentia et dispositione factum est, ut varii in Ecclesia ritus, qui antiquissima aetate sunt instituti, per saeculorum decursum, salva fidei unitate, in diversis Orientis regionibus servarentur. Huiusmodi enim rituum diversitas in Ecclesiae unitate luce clarius demonstrat, Ecclesiam Christi ut divinum salutis institutum suapte natura ad omnes prorsus spectare populos, nullo habito nationis vel stirpis discrimine. « Hoc etiam modo et eius vitae numquam senescentis proditur vis, et ipsa magnificentius Christi sponsa excellit, quam sanctorum Patrum sapientia veluti adumbratam in effato agnovit Davidico: " Adstitit regina a dexteris tuis... circumamicta varietatibus " (Ps. 44) ».[1] Quare mirum non est si, vertentibus saeculis, hanc etiam ob causam, « Orientalem Ecclesiam peculiari quodam studio semper prosecuti sunt Romani Pontifices, qui, universitatem dominici gregis gubernantes, particularium Ecclesiarum sa-

luti et incremento consuluerunt »; [2] Christi enim in terris vicem gerunt et Principis Apostolorum sunt successores, cui a Domino pascendi oves agnosque commissa est cura (Ioan. 21, 15-17). Exinde pateant verba Benedicti Pp. XIV: « De ritibus igitur et moribus Ecclesiae Graecae illud imprimis generatim statuendum decrevimus, nemini licuisse aut licere, quovis titulo et colore, et quacumque auctoritate aut dignitate, etiamsi patriarchali, aut episcopali praefulgeat, quidquam innovare, aut aliquid introducere, quod integram exactamque eorundem observationem imminuat ».[3] Cui tandem favori et promotioni rituum orientalium Ecclesia nullum alium imponere voluit limitem, nisi « quae periculum generant animarum et ecclesiasticae derogant honestati »,[4] sive de sacris agitur Liturgiis divinisque officiis, sive de moribus et disciplina, sive tandem de ecclesiastico ordine.

Spectaculum hoc unitatis in diversitate, et varietatis in unitate prae oculis habens, et Pontificum Romanorum perennem curam documentis probatam considerans, Sancta haec Oecumenica Synodus peropportunum duxit mentem Sanctae Matris Ecclesiae clariore in sua luce ponere et unitatem Ecclesiae in varietate rituum confirmare, canonibus statutis, qui sequuntur.

1. [*De varietate Rituum in Ecclesia*].

1) Sancta et Catholica Ecclesia, quae est corpus Christi mysticum, organice coalescit fidelibus individuis qui fide, sacramentis et regimine uniuntur in coetibus hierarchia iunctis, qui ritibus distinguuntur et particulares Ecclesias efficiunt.

2) Istae particulares Ecclesiae ritibus distinctae, scilicet liturgia, constitutione, ecclesiastica disciplina spiritualique proprio patrimonio partim differentes, aequali modo concreditae sunt pastorali gubernio Romani Pontificis, qui Beato Petro in primatu super universam Ecclesiam divinitus succedit.

2. [*De utilitate varietatis Rituum*]. Varietas in Ecclesia nedum eiusdem noceat catholicitati, eam potius declarat. Ecclesia enim catholica intendit ut salvae et integrae maneant legitimae uniuscuiusque Ecclesiae traditiones, pariterque vult suam vitae rationem aptare variis pro tempore et loco necessitatibus.

3. [*De aequalitate Rituum*]. Omnes particulares Ecclesiae eadem pollent dignitate, aequalibus fruuntur iuribus atque aequalibus tenentur obligationibus. Nulla earum ratione proprii ritus

ceteris praestat; eodem pollent iure et aequali tenentur obligatione ubique terrarum catholicae propagandae fidei sub moderamine Romani Pontificis.

4. [*De Ritu Romani Pontificis*]. Summus Pontifex, etsi quatenus est Episcopus Romanus proprium habeat ritum, nullo tamen tenetur ritu prouti est successor Beati Petri in eiusdem primatu super universam Ecclesiam.

5. [*De tuitione Rituum*]. Omnes et singuli fideles proprium ritum retineant ubique terrarum, quem debent colere et, pro posse, observare.

Nemo proinde quemvis fidelem ad alium ritum assumendum ullo modo inducere praesumat.[5]

6. [*De Ritu redeuntium ad unitatem catholicam*]. Baptizati acatholici in regionibus proprii ritus qui ad Ecclesiam Catholicam admittuntur, proprium ritum servare debent; extra regiones proprii ritus, ritum quem maluerint amplecti possunt, etsi optandum ut ritum proprium retineant; salvo iure, in casibus particularibus, recurrendi ad Sedem Apostolicam.[6]

7. [*De transitu ad alium Ritum*]. Nemo potest sine licentia Sedis Apostolicae ad alium ritum valide transire aut, post legitimum transitum, ad pristinum reverti, firma tamen facultate sponsae seligendi ritum viri in matrimonio ineundo vel eo durante, et, matrimonio soluto, resumendi proprium ritum nisi iure particulari aliud cautum sit.[7]

Inter causas, ob quas solet concedi transitus ad alium ritum eminent: reditus ad ritum maiorum, conservatio fidei, unitas praxis religiosae coniugum et in familiis, et aliae, quas Sedes Apostolica probaverit.[8]

8. [*De Ritibus orientalibus extra regiones orientales*]. Provideatur ubique terrarum tuitioni atque incremento omnium rituum sive erigendo paroecias pro variis ritibus sive constituendo pro quoque ritu propriam hierarchiam, ubicumque id postulat numerus atque bonum spirituale fidelium.

9. [*De cooperandis Ritibus*]. Locorum Hierarchae in eodem territorio iurisdictionem obtinentes, curent, collatis in perio-

dicis conferentiis consiliis, unitatem actionis fovere et, viribus unitis, communia adiuvare opera, ad bonum religionis expeditius promovendum et cleri disciplinam efficacius tuendam.[9]

10. [*Adaptatio Ritibus orientalibus*]. Enixe suadetur ut religiosorum atque religiosarum Ordines Congregationesque originis latinae, quorum membra in oriente christiano laborant, sic dictos « Ramos » ritus orientalis habeant.

11. [*Institutio in rebus orientalibus*]. Illi qui, sive ratione muneris in Ecclesiae universalis regimine sive propter apostolicum ministerium, cum Ecclesiis Orientalibus earumque fidelibus frequens habent commercium, accurate, pro momento officii quod gerunt, in cognitione doctrinae, historiae ecclesiasticae atque indolis harum Ecclesiarum instituantur.[10]

NOTAE

[1] Leo XIII, Litt. Apost. *Orientalium Dignitas,* 30 nov. 1894: Leonis XIII Acta, vol. XIV, pp. 361-362.

[2] Benedictus XV, Alloc. cons. *Antequam Ordinem,* 10 mar. 1919: AAS, vol. XI (1919), p. 97.

[3] Benedictus XIV, *Demandatam,* 24 dec. 1743: Benedicti XIV Bullarium, tom. I, p. 329.

[4] Conc. Lateran. IV (1215), c. 4: Mansi, vol. XXII, p. 989.

[5] Pius XII, Motu proprio *Cleri Sanctitati,* 2 iun. 1957, can. 7.

[6] Pius XII, l. c., can. 11.

[7] Pius XII, l. c., cc. 8-9.

[8] Pius XII, l. c., can. 8, § 2.

[9] Pius XII, l. c., can. 4.

[10] Pius XI, Litt. Encycl. *Rerum Orientalium,* 8 sept. 1928: AAS, vol. XX (1928) pp. 277-288.

Caput II

DE DISCIPLINA CLERI

I – DE PATRIARCHIS ORIENTALIBUS

Ex divina institutione ecclesiastica hierarchia ordinis constat Episcopis, presbyteris et ministris; hierarchia iurisdictionis constat pontificatu supremo et episcopatu subordinato; ex Ecclesiae autem institutione alii quoque gradus accessere.[1]

Episcopi proinde ex divina institutione aequalem inter se et parem cum ipso Romano Pontifice potestatem ordinis episcopalis habent. Ratione vero iurisdictionis ad sacram hierarchiam ex divina institutione duo tantummodo gradus pertinent, quibus ex institutione Ecclesiae alii gradus successu temporis accesserunt.

Romanus autem Pontifex, iure divino, et quidem directe et immediate a Christo Domino, Divino Ecclesiae Conditore, plenitudinem recepit potestatis iurisdictionis, regendi nempe omnes fideles totius orbis terarrum ad finem assequendum, qui Ecclesiae in terris est praestitutus.

Episcopi quoque Apostolorum successores, ex divino iure, subordinate tamen ad Romanum Pontificem, plena pollent potestate iurisdictionis in sua quisque eparchia gubernandi fideles in iis quae ad sanctitatem et salutem aeternam assequendam pertinent.

Iure igitur divino Episcopi, aequales inter se, soli Romano Pontifici subordinantur, et neminem eorum in alios superiorem auctoritatem exercere posse constat, nisi illam legitima consuetudine, expressa vel tacita agnitione et consensu vel dispositione Summi Pontificis, ideoque iure ecclesiastico, obtinuerit.

Si autem legitimae consuetudines bene perpendantur, aut prae oculis iura habeantur, quae saeculorum decursu tacite vel expresse a Suprema Auctoritate concessa sunt et in canones sunt recepta, constat Patriarchis Orientalibus datam esse in Episcopos et christifideles potestatem ad normam iuris exercendam.[2]

Patriarchalis proinde haec potestas est potestas iurisdictionis in Episcopos, a iure ecclesiastico concessa et ad normam iuris sub auctoritate Romani Pontificis exercenda.

Hisce praemissis, ad quamlibet tollendam incertitudinem de patriarchalis potestatis natura et ad solidum quoddam eiusdem potestatis dignitatisque fundamentum constabiliendum, declarat Sancta Oecumenica Synodus quae sequuntur:

12. [*Patriarcha*]. Nomine Patriarchae venit Episcopus cui canones tribuunt iurisdictionem in omnes Episcopos, haud exceptis Metropolitis, clerum et populum alicuius territorii seu ritus, ad normam iuris, sub auctoritate Romani Pontificis exercendam.[3]

13. [*Dignitas Patriarchalis*]. Secundum antiquissimum Ecclesiae morem, singulari honore prosequendi sunt Ecclesiarum Orientalium Patriarchae, quippe qui amplissima potestate, a Romano Pontifice vel a Concilio Oecumenico data seu agnita, suo cuique Patriarchatui seu ritui tamquam pater et caput praesunt, eorumque iura atque privilegia, in bonum animarum, salva maneant.[4]

14. [*Potestas Patriarchalis*]. In potestate vero hac patriarchali, ad normam iuris et sub auctoritate Romani Pontificis exercenda, Patriarchae gaudent, inter alia, potestate: *a*) ordinationis, custodiae et tutelae ritus; *b*) vigilantiae et inspectionis in doctrinam, disciplinam, pietatem et mores; *c*) directionis et coordinationis activitatis pastoralis et apostolicae; *d*) recursus et appellationis; *e*) devolutionis et suppletionis, etc.

15. [*Vigeant et floreant Patriarchatus orientales*]. Ut patriarchalis dignitas, quae ab antiquo Ecclesiae Catholicae ornamento fuit, in pristinum splendorem quantum fieri potest restituatur, Concilium exoptat ut Patriarchatus orientales magis magisque vigeant et floreant, sive omni ope cleri populique ipsorum Patriarchatuum, sive, praeterea, adiutorio totius orbis catholici et imprimis Sanctae Romanae Sedis.

16. [*De aequali dignitate Patriarchali*]. Etsi Patriarchatus Ecclesiarum Orientalium alii aliis tempore posteriores sint, deinceps omnes aequali erunt dignitate patriarchali, salva praecedentia honoris Patriarchis Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno et Hierosolymitano a Conciliis Oecumenicis ab antiquo agnita.[5]

17. [*Praecedentia*]. Inter hos Patriarchatus, qui diversi quidem ritus, unius vero eiusdemque sunt tituli, praecedentiam obtinet qui prior promotus est ad dignitatem patriarchalem, et, si eodem tempore fuerint promoti, senior aetate.[6]

18. [*Constitutio novorum Patriarchatuum*]. Constitutio novorum Patriarchatuum, si id bonum Ecclesiae postulare videatur, Concilio Oecumenico vel Romano Pontifici reservatur.[7]

II – DE FACULTATIBUS EPISCOPORUM

Praeter Petri primatum, etiam Collegium Apostolorum Christus instituit, quorum successores sunt Episcopi, qui a Spiritu Sancto positi sunt, ut singuli, tamquam veri pastores, assignatos sibi greges, potestate quidem propria atque ordinaria pascant et gubernent, sub auctoritate Romani Pontificis.[8]

Episcopi legitime constituti munere doctoris ac magistri in sua eparchia funguntur, ac simul iure et officio adstringuntur propriam ecclesiam gubernandi tum in spiritualibus tum in temporalibus, potestate legislativa, iudiciaria et executiva, ad normam sacrorum canonum exercenda.

Certe hoc munus, quo Episcopi in regimine propriae ecclesiae funguntur, non excludit vel minuit sollicitudinem pastoralem ad procurandum bonum universalis Ecclesiae, cum huiusmodi sollicitudo etiam eis incumbat. Sunt enim membra Collegii episcopalis, quod succedit Collegio Apostolorum, a Domino ad regendum populum Dei constituto sub auctoritate S. Petri.

Neminem etiam latet Episcoporum potestatem ex ipsa Christi voluntate subiectam esse supremae Romani Pontificis iurisdictioni et auctoritati, cuius est omne exercitium iurisdictionis in Ecclesia moderari.[9]

Bonum vero universalis Ecclesiae assequendum non raro causa fuit cur Suprema Auctoritas ambitum auctoritatis Episcoporum in exercitio potestatis ecclesiasticae coarctaret, limitationibus et reservationibus inductis, quae sive a Conciliis Oecumenicis, sive ab ipsis Romanis Pontificibus statutae sunt.

Attentis tamen hodiernis apostolatus necessitatibus ac temporum adiunctis, huic Sanctae Synodo opportunum visum est ut Episcoporum auctoritas pastoralis in ecclesiarum regimine pro

bono fidelium efficacior et promptior evadat, atque eorum dignitas coram clericis et fidelibus magis magisque eluceat.

Quamobrem haec Sancta Synodus sequentia declarare statuit:

19. [*Episcoporum ordinaria potestas*]. Episcopi legitime instituti, propria ac ordinaria iurisdictionis potestate ad suam ecclesiam gubernandam pollent.

20. [*Reservationum disciplina*]. Episcoporum orientalium potestas in regendis suis ecclesiis et in bono fidelium procurando non aliis limitationibus ac reservationibus restringatur, nisi quae temporibus hodiernis bonum commune totius Ecclesiae necessarias aut convenientes esse probaverit.

21. [*Facultas dispensandi*]. Episcopis singulis Ecclesiarum Orientalium facultas sit a lege generali Ecclesiae in casu peculiari dispensandi, quoties id ad bonum spirituale fidelium conferre iudicent, dummodo agatur de re in qua Sedes Apostolica petitam dispensationem concedere solita sit, nec specialis reservatio a Sede Apostolica sibi vel Patriarchis vel alii Auctoritati facta fuerit.

22. [*Praesumptio in dubiis*]. In dubiis positivis et probabilibus iuris vel facti de reservationibus vel limitationibus, praesumptio stat pro ordinaria Episcoporum potestate, donec interveniat Romani Pontificis in contrarium declaratio.

III – DE OFFICIO DIVINO CLERICORUM

Dominus Iesus Christus, divinus veritatis sanctitudinisque Magister, cum mortalem vitam degeret, doctrina exemploque suo numquam destitit eam tradere atque inculcare vitae rationem, quae Dei filios apprime deceret; atque dum sine intermissione homines hortabatur, ut orando mentem ad Deum eveherent cultumque Deo debitum persolverent, illud nos intimum edocuit commercium, quod cum caelestium luminum Patre habemus, quotiescumque filiorum more Deo supplices preces admovemus (cf. Lc. 18, 1; 21, 36).

Quibus quidem exemplis, doctrina praeceptisque permoti, Iesu Christi discipuli ceterique primaevae Ecclesiae Evangelii

praecones hanc eandem ducendae vitae rationem praedicare numquam omiserunt (Thes. 5, 17).

Ecclesia Dei, obligationis huius Deum exorandi et laudandi semper memor, clericos fidelesque incitavit ad templa Deo dicata frequentanda laudesque Deo canendas, atque eis semper novas occasiones praebuit Deum precandi, praesertim praeclara illa lege condita, vi cuius Divinae Liturgiae atque Officia per totum orbem terrarum, in varietate quidem rituum, in unitate tamen cordium, incessanter celebranda sunt.

Lege hac orandi tota Christifidelium communitas, Episcopis clericisque praeeuntibus, obstrictam se semper professa est et adhuc profitetur. Nostris tamen temporibus, cum rerum humanarum curae et sollicitudines quam plurimos a caelestibus bonis assidue quaerendis abducunt et in terrenis et caducis demergunt, atque etiam homines impellunt ad novum quemdam ordinem rerum instaurandum, in quo temporalia aeternis anteponuntur, ut in ipsorum necessitatibus fiat satis, Sacrosancta Oecumenica Synodus, hisce periculis, magis magisque imminentibus, consideratis, omnes christifideles instantissime hortatur, ut ad Deum fusis precibus e laqueis maligni et ab illecebris rerum caducarum animos mentesque liberare omnibus viribus contendant; quam ad rem sequentia statuit et declarat:

23. [*Officium Divinum publicum*]. Officium Divinum publicum in communitatibus christianis orientalibus, ad normam librorum liturgicorum itemque secundum traditas consuetudines et ius particulare singularum Ecclesiarum Orientalium sancte devoteque celebretur.

24. [*Religiosorum exhortatio*]. Religiosorum religiosarumque familiae, quarum domus monasteriaque veluti templa quaedam ad fundendas Deo orationes habentur et revera sunt, monentur ut nomine totius Ecclesiae, ad normas statutorum, Deo fundant instantissimas cotidianas orationes laudesque eius canant omnique tempore benedicant nomini Domini.[10]

25. [*Clericorum obligatio*]. Clerici orientales in maioribus ordinibus constituti adsint imprimis Officio Divino publico, quod celebratur secundum legitimas consuetudines et ius particulare unicuique Ecclesiae Orientali proprium.[11]

26. [*Praescripta iuris particularis*]. Diebus autem, quibus Officium Divinum publicum non habetur, vel si eidem celebrando non interfuerint, tenentur clerici id persolvere iuxta praescripta iuris particularis propriae Ecclesiae.

27. [*Forma brevior Divini Officii*]. Diligentissimam curam adhibeant Patriarchae et Supremae cuiusque Ecclesiae Auctoritates ut, secundum legitimas consuetudines uniuscuiusque Ecclesiae Orientalis, redigatur, ubi desit, vel reformetur, ubi opus sit, forma brevior Officii Divini ad individualem recitationem magis apta.

NOTAE

[1] Cf. Pius XII, Motu proprio *Cleri Sanctitati,* 2 iun. 1957, can. 38, § 3.

[2] Cf. *Elenco dei privilegi patriarcali, presentato alla Propaganda dall'Episcopato Melkita nel 1900.* - C. Korolevskij, *Studio di diritto comparato sull'odierna legislazione « de Patriarchis Orientalibus »*, Tip. Poligl. Vaticana 1936, P. III, p. 10.

[3] Pius XII, Motu proprio *Cleri Sanctitati,* can. 216, § 2, n. 1.

[4] Pius XII, l. c., can. 216, § 1.

[5] Pius XII, l. c., can. 219, § 1, n. 1°.

[6] Pius XII, l. c., can. 219, § 1, n. 2°.

[7] Pius XII, l. c., can. 159.

[8] *Canones Apostolorum,* 39; Conc. Trid., Sess. XXIII, *de Ordine,* cap. 4, can. 8; Conc. Vat. I, Sess. IV, cap. 3; Pius XII, Motu proprio *Cleri sanctitati,* 2 iun. 1957, can. 392.

[9] Conc. Vat. I, Sess. IV, cap. 1.

[10] Cf. Pius XII, Motu proprio *Postquam Apostolicis Litteris,* 9 febr. 1952, can. 157.

[11] Cf. Pius XII, Motu proprio *Cleri sanctitati,* 2 iun. 1957, can. 76.

CAPUT III

DE DISCIPLINA SACRAMENTORUM

I – DE MINISTRO SACRAMENTI S. CHRISMATIS

Sancta Mater Ecclesia de bono spirituali filiorum suorum semper sollicita, nihil umquam omisit, ut Christifideles sacro Baptismatis lavacro regenerati, gratia Sacramenti Chrismatis roborentur, qua donorum Spiritus Sancti participes, ad vitam christianam perfectius ducendam et salutem aeternam securius assequendam, fiant. Quare, quamvis Episcopus isque solus sit minister ordinarius huius Sacramenti,[1] notum tamen est in Orientis partibus ab antiquo praxim invaluisse, ut etiam simplices presbyteri, Chrismate per Episcopum confecto, hoc Sacramentum in collatione Baptismi suis fidelibus ministrarent, adhuc et ministrent.

Quare haec Sancta Oecumenica Synodus, bonum spirituale omnium cuiusvis orientalis ritus Christifidelium quam maxime exoptans, disciplinam de Chrismatis administratione nostri temporis necessitatibus et conditionibus aptans, ad tollendam etiam omnem dubietatem, quae sequuntur pro Ecclesiis Orientalibus decernit:

28. [*S. Chrismatis minister*]. Episcopus est solus minister ordinarius Sacramenti Chrismatis.[2] Iuxta tamen traditionalem disciplinam orientalem, presbyter etiam illud administrat, chrismate a Patriarcha vel Episcopo benedicto, forma et materia in unoquoque ritu orientali probata adhibita.

29. [*Valida S. Chrismatis administratio*]. Presbyter orientalis hoc Sacramentum Chrismatis omnibus fidelibus cuiusvis ritus valide confert, servatis tamen ad liceitatem servandis.

30. [*Facultas presbyteris latini ritus*]. Presbyter latinus, qui indulto vel facultate hoc Sacramentum conferendi gaudet, etiam fidelibus cuiusvis ritus orientalis illud valide administrat, servatis tamen ad liceitatem servandis.

31. [*Tempus administrationis*]. Presbyter orientalis, nisi iure particulari aliud caveatur, Sacramentum Chrismatis Orientalibus una cum Baptismo conferat. Separatim a Baptismo, Chrismatis Sacramentum ne administretur, nisi de mandato Hierarchae loci, salvo iure particulari.

32. [*In periculo mortis*]. In periculo mortis, presbyter cuiusvis ritus orientalis facultate gaudet valide et licite administrandi Chrismatis Sacramentum fidelibus cuiusvis ritus, sive cum Baptismo, sive etiam separatim.

II – DE MINISTRO SACRAMENTI POENITENTIAE

Sacramentum Poenitentiae, misericordia Domini Nostri Iesu Christi institutum, potestate data apostolis discipulisque ligandi et solvendi in coelis et in terra, Sacramentorum unica et universalis dispensatrix, Ecclesia, numquam cessavit peccatoribus poenitentibus dispensare, eadem ducta misericordia. Ne tamen Sacra indigne tractarentur, sive ex humana fragilitate, sive ex ministrorum negligentia, Sancta Mater Ecclesia potestatem hanc quibusdam normis et regulis circumsepsit, earumque curam Hierarchis commisit.

Aetate nostra, novis exsurgentibus necessitatibus et difficultatibus, Ecclesia Dei meliori qua potest mensura ac materna sollicitudine saluti hominum providere cupit; attenta proinde Ecclesiarum Orientalium peculiari condicione, in eodem territorio diversorum rituum ecclesiasticorum permixtionem vel per orbem terrarum dispersionem, prae oculis item habito hominum hinc inde per orbem terrarum cursitantium mutuo commercio, nec non considerato insufficienti numero sacrorum ministrorum, Sancta haec Oecumenica Synodus de Ministris Sacramenti Poenitentiae penes Ecclesias Orientales sequentia statuere opportunum censuit:

33. [*Patriarcharum et Episcoporum iurisdictio*]. Cum orientalium Patriarcharum et Hierarcharum pastoralis cura saepe saepius per plurimas regiones Orientis Occidentisque extendatur, placuit Oecumenicae Synodi, ad eorum auctoritatem penes omnes Christifideles sublevandam et necessitatibus providendum, eisdem

facultatem ad confessiones sacramentales excipiendas pro universa Ecclesia et ad omnes cuiuscumque ritus fideles a iure delegare.

34. [*Extensio ordinariae potestatis*]. Ob cotidianam permixtionem fidelium diversorum rituum in eodem territorio, ordinaria absolvendi a peccatis potestas Archiepiscoporum, Metropolitarum, Episcoporum, Exarchorum, Parochorum aliorumque qui loco parochorum sunt, in proprio territorio ad omnes cuiuscumque ritus fideles extendatur.

35. [*Facultatis presbyterorum extensio*]. Ut necessitatibus fidelium Ecclesiarum Orientalium melius adhuc provideatur de hoc necessario medio salutis, Sancta Oecumenica Synodus facultatem presbyterorum orientalium ad confessiones sacramentales excipiendas, a propriis Hierarchis rite et sine ulla restrictione obtentam, ad totum territorium patriarchatus, archiepiscopatus, metropoliae vel exarchatus quoad Christifideles cuiuscumque ritus extendit et delegat. Extra haec territoria, facultas haec ad fideles proprii ritus circumscripta manet, exceptis excipiendis.

36. [*Facultatis extensioris concessio*]. Curent locorum Hierarchae, ne iurisdictionem hanc sacerdotibus delegent, nisi de eorum idoneitate ipsis constiterit, et adimpletis omnibus condicionibus, si quae in materia a Synodis particularibus praescripta fuerint. Qui vero sacerdotes eam receperunt, dignos se tantae potestatis monstrare satagant.

37. [*Liceitatis norma*]. Ubi facultas, de qua supra, habitualiter exercetur, certiorari debet, ad liceitatem, Hierarcha loci; in ecclesiis et oratoriis, quorum servitio presbyter non est adscriptus, requiritur insuper, ad liceitatem, licentia, saltem praesumpta, rectoris horum locorum.

38. [*De particularibus necessitatibus provisio*]. Sancta haec Oecumenica Synodus enixe commendat, ut generalioribus iuris communis orientalis praescriptis necessitati sacerdotum, cuiuscumque generis itinerantium, aegrotantium, periculo mortis laborantium, in dissitis regionibus degentium, sacerdotali cura carentium nec non omnium bene dispositorum et idoneo confessario carentium, meliori quo potest modo, et ad normas disciplinae ecclesiasticae provideatur.

III - DE DIACONATU PERMANENTI

« Convocantes autem duodecim multitudinem discipulorum dixerunt: Non est aequum nos derelinquere verbum Dei, et ministrare mensis. Considerate ergo, fratres, viros ex vobis boni testimonii septem, plenos Spiritu Sancto, et sapientia, quos constituamus super hoc opus. Nos vero orationi, et ministerio verbi instantes erimus » (Act. 6, 2-4). Hisce verbis diaconorum permanentium in Ecclesia quodammodo data fuit origo et adsignatum munus. Diaconis Ecclesia saepe usa est ad opera caritatis ac pietatis promovenda. Orientales praesertim Ecclesias « diaconos... non turpe lucrum sectantes: habentes mysterium fidei in conscientia pura » (1 Tim. 2, 8) diu retinuisse et hucusque retinere, ad oblationes fidelium distribuendas, ad populum instruendum in fide in ecclesiis et scholis, ad suppellectilem sacram curandam, ad quaedam officia divina celebranda, imo et nonnulla Sacramenta ministranda, omnino compertum est.

Cum ultimis hisce temporibus Ecclesia ad omnes gentes propagata, de innumeris fere spiritualibus temporalibusque hominum necessitatibus curans, sacerdotum inopiam magis magisque in dies experitur, magno cum discrimine animarum, cumque non paucae Ecclesiae Orientales diaconos hucusque retinuerint, placuit huic Sanctae Synodo ut diaconorum permanentium institutum, antiquitate clarum, secundum antiquas traditiones, in Ecclesiis Orientalibus iterum vigeret. Quos igitur Dominus in messem suam operarios vocaverit, humanis terrenisque postpositis, gratia manuum impositionis roborati, propius ad Dei altaria accedant et sacerdotes uti diaconi adiuvent in spiritualibus et temporalibus iuxta antiquas traditiones. Hunc in finem Sancta haec Oecumenica Synodus sequentia constituit:

39. [*Diaconatus permanentis reviviscentia*]. Plurima dantur argumenta et motiva, praesertim liturgica et pastoralia, pro reviviscendo instituto diaconatus permanentis in Ecclesiis Orientalibus. Studeant Hierarchae locorum hoc institutum permanens restituendum ipsumque revera reviviscere curent, communi tamen consilio Hierarcharum uniuscuiusque provinciae ecclesiasticae.

40. [*De coniugatorum admissione*]. Quod attinet ad coniugatos, ad subdiaconatum vel ad maiores ordines admittendos aut

absolute aut cum dispensatione sive Patriarchae sive loci Hierarchae, non autem Syncelli, vel etiam ad eosdem ab iisdem ordinibus arcendos, Sancta Synodus Oecumenica nihil innovat circa vigentem in unoquoque orientali ritu disciplinam.[3]

41. [*Diaconi uxorati ad unitatem catholicam accedentes*]. Diaconi dissidentes uxorati redeuntes ad Ecclesiam Catholicam, in ritu orientali ministerium sacrum exercere poterunt, iudicio Hierarchae loci.

42. [*Synodorum facultas*]. De aliis in instituto hoc reviviscendo providendi datur facultas Synodis singularum provinciarum ecclesiasticarum vel patriarchatuum.

IV – DE FORMA CANONICA CELEBRATIONIS MATRIMONIORUM MIXTORUM

Sancta Mater Ecclesia, unica Sacramentorum dispensatrix, per Litteras Apostolicas Pii Pp. XII Motu proprio datas,[4] unicam formam celebrationis ad validitatem matrimoniorum statuit, ab omnibus fidelibus rituum orientalium servandam, etiam in matrimoniis inter partem catholicam et non catholicam baptizatam.[5]

Cum vero non raro contingat, praesertim in regionibus Medii Orientis, ut cum praedictae legis observantia incommoda quaedam non levia coniungantur, quae ipsam validitatem matrimoniorum pessumdant et domesticam pacem non modice perturbant, remedium adferre censuit Sancta Synodus ad consulendum matrimoniorum sanctitati et firmitati.

43. [*Episcoporum orientalium ad dispensandum facultas*]. Ad praecavenda igitur matrimonia invalida Christifidelium rituum orientalium, qui cum acatholicis baptizatis contrahunt, et ad consulendum domesticae paci ac nuptiarum sanctitati atque firmitati, Sancta Mater Ecclesia, auctoritate Oecumenicae Synodi — rite prius obtenta dispensatione ab impedimento mixtae religionis, praestitis item cautelis ad normam iuris saltem ex parte catholica quae sese sincere paratam declarat ad illa fideliter praestanda quae poterit ut proles catholice baptizetur et educetur, et ceterum onerata conscientia eorundem fidelium ad observandam fideliter disciplinam canonicam de communicatione in sacris cum christianis

orientalibus non catholicis, — omnibus Hierarchis locorum[6] rituum orientalium, exceptis Syncellis sine mandato speciali, concedit facultatem dispensandi proprios subditos a forma canonica matrimonii in mixtis nuptiis contrahendis, si pars acatholica nequeat suaderi ut se competenti parocho sistat, et timendum sit ne partem catholicam sibi adhaerendum adigat, si praescriptum de servanda forma urgeretur in casu.

NOTAE

[1] EUGENIUS IV, *Exultate in Deo* in CONC. FLORENTINO, 22-XI-1439; CONC. TRID., Sess. VII: *De Confirmatione,* can. 3.

[2] CONC. TRID., *ibid.*

[3] PIUS XII, Motu proprio *Cleri Sanctitati,* 2 iun. 1957, can. 71.

[4] PIUS XII, Motu proprio *Crebrae allatae,* 22 febr. 1949.

[5] *Ibid.,* can. 90, § 1, n. 2.

[6] Cf. PIUS XII, Motu proprio *Crebrae allatae,* can. 32, § 2, 5° (quoad Patriarchas).

Caput IV

DE CULTU DIVINO

I – DE CELEBRATIONE PASCHATIS

Humanarum rerum imperfectio causa fuit, cur non una habeatur de temporum naturali successione sententia. Exinde et illa anni ecclesiastici in celebrandis diebus festis differentia orta est, qua non omnibus iisdem diebus communia veniunt gaudia spiritualia. Quae diversitas nostris praesertim temporibus, et praeprimis in communitatibus christianis orientalibus cernitur, in quibus civilis vitae ratio effecit, ut homines arctioribus in dies necessitudinibus devinciantur. Haec autem christianorum in celebrandis diebus festis dissensio miram quamdam excitat admirationem et iustam exprobationem.

Etsi Ecclesia hominum hodiernorum conamina ad commune quoddam et perpetuum Kalendarium instituendum debitis extollit laudibus, et ut christianorum omnium habeatur concentus pro stabilienda una eademque die ad celebrandum Pascha christianum desiderat, difficultates tamen, quae huic incepto ad praesens obstant, considerans, ad interim, et donec meliori et universaliori provideatur modo, sequentia statuit:

44. [*Facultas commune festum Paschatis stabilire*]. Ad unitatem inter omnes christianos in eadem regione vel natione degentes fovendam, donec meliore et generaliore modo pro toto orbe terrarum provideatur, committitur Patriarchis vel Supremis ecclesiasticis in loco Auctoritatibus, ut, collatis consiliis cum iis quorum interest, rem ita componant pro bono religionis christianae, ut omnes christiani eadem Dominica die festum Paschatis celebrent.

II – DE USU LINGUARUM VERNACULARUM IN LITURGIIS

Ecclesia Dei, quae a Divino suo Conditore mandatum accepit docendi omnes gentes (Mat. 28, 19), quaeque die Pentecostes, teste Petro et Apostolorum collegio, Parthos, Medos, et Aelami-

tas, et qui habitant Mesopotamiam, Iudaeam, et Cappadociam, Pontum, et Asiam, Phrygiam et Pamphyliam, Iudaeos quoque, et Proselytas, Cretes et Arabes audivit loqui suis quisque linguis magnalia Dei (Act. 2, 9-11), numquam iam oblivisci potuit, laudare fas esse Dominum non una vel tribus linguis tantum, sed linguis omnium gentium. Quae doctrina, saeculorum decursu praxi cotidiana probata, illam in una Ecclesia Christi rituum varietatem effecit, qua Ecclesiae unitas non solum ullomodo vulnus passa est, sed magis refulsit in maius bonum animarum maioremque gloriam Dei.

Proinde Sancta Oecumenica Synodus, doctrinam hanc et praxim probare percupiens, Orientalibus omnibus Ecclesiis ius hoc consuetudinarium confirmat, et Patriarchis supremisque singulorum rituum ecclesiasticis Auctoritatibus ius id moderandi committit. Quod ut fauste feliciterque eveniat, sequentia declarat et statuit:

45. [*Orientalium consuetudinarium ius*]. A tempore immemorabili Ecclesiae rituum orientalium iure consuetudinario gaudent in celebratione liturgica illas adhibendi linguas, quas magis opportunas aestimant ad bonum animarum promovendum.[1]

46. [*Potestas ius hoc moderandi*]. Patriarchae cum Synodo vel Supremae cuiusque Ecclesiae Orientalis Auctoritati cum Consilio competit ius approbandi et moderandi huius consuetudinis usum.

47. [*Versionum approbatio*]. Versiones textuum liturgicorum in linguam vernaculam, antequam in Liturgia celebranda adhibeantur, ab Auctoritate, de qua supra, approbari debent.

48. [*Exceptionum moderamen*]. Si in casu particulari, ob bonum spirituale adstantium, in perficiendis sacris, ex parte vel integre lingua adhiberi deberet diversa ab illa vel ab illis quibus Ecclesia celebrantis traditionaliter utitur, ne inconsulto Hierarcha loci, quo celebratur, hoc fiat.

NOTA

[1] Pius XI, *Rescriptum,* 20 febr. 1929.

Caput V

DE MAGISTERIO ECCLESIASTICO

DE CATECHISMO ET CATECHETICA INSTITUTIONE

Postquam Sacrosancta Tridentina Synodus catechismum Romanum, qui praesto esset omnibus curam habentibus animarum, a Sancta Sede edendum decrevit, Concilium Oecumenicum Vaticanum I unum pro omnibus fidelibus universae Ecclesiae catechismum conficiendum statuit,[1] quam causam « Commissio super missionibus et ecclesiis ritus orientalis » suam libenter fecit, eique ut quae peculiaria sunt Orientalibus inserantur proposuit.[2]

Cum tamen homines mandatum divinum: « replete terram et subiicite eam » (Gen. 1, 28), hodie ad litteram fere exsecuti sint, et tempora et spatium aliquo modo sub dominium suum redigerint, longinquitatem itinerum regionumque distantias superarint, et in unitatem quamdam populorum gentiumque coaluerint, necesse est ut cognitiones substantialiter easdem apprehendant et veram doctrinam significare valeant, etiam sibi invicem, de Deo, de homine et de creaturis. Quia omnibus, qui christiano glorientur nomine, « unus Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus et Pater omnium, qui est super omnes, et per omnia, et in omnibus nobis » (Ephes. 5, 4-6), in corde, ore et opere sit necessum. Ac pariter de iis quae sunt Ecclesiae omnibus una sit mens et cogitatio opus est, et idem sentiant et dicant; et ita mutua Orientis Occidentisque cognitio melius promoveatur et Ecclesiae unitas in varietate et varietas in unitate magis magisque in dies elucescat.

Quae cum ita sint, manifesta in dies apparet necessitas, ut quae de christiana doctrina sunt necessaria ad discendum vel docendum, eodem quodammodo compendio praesto sint, ut veritas, quae « per Iesum Christum facta est » (Ioan. 1, 17), omnibus sit praesto, « donec occurramus omnes in unitatem fidei, et agnitionis filii Dei » (Ephes. 4, 13), utque « communicet is, qui catechizatur verbo, ei qui se catechizat in omnibus bonis » (Gal. 6, 6).

Quapropter Sancta haec Oecumenica Synodus sequentia in bo-

num animarum, ut eruditi fiant iuxta veritatem infantes et adulti, docentes et discentes, censuit constituere:

49. Perplurimis ecclesiasticis Praesulibus et animarum pastoribus nec non Evangelii praeconibus instantibus et enixe petentibus ex omni natione, regione vel ritu, statuit Sancta Oecumenica Synodus ut pro universali Ecclesia Christi, occidentali orientalique, unicus edatur catechismus christianae doctrinae addiscendae gratia, cui suam auctoritatem et commendationem sollemniter apponit.

50. Hic catechismus seu doctrinae christianae compendium totius institutionis in doctrina christiana sit fundamentum et manuductio tum pro docentibus cum pro discentibus, secundum optimas quasque nationum regionumque methodos et christifidelium particulares exigentias.

51. In catechismo hoc universali auctoritate Concilii Oecumenici edendo respectus debitus habeatur varietatum et particularitatum rituum orientalium quoad hierarchiam, disciplinam, liturgiam, traditiones cultumque ecclesiasticum, ut mutua Orientis ac Occidentis cognitio melius promoveatur et Ecclesiae unitas in varietate et varietas in unitate magis magisque in dies eluceat.

52. Constituatur proinde coetus virorum rei catecheticae peritorum, cui quidam rerum orientalium periti sunt adnumerandi, quique catechismo hoc apparando manum quantocius apponant, ut rei gravissimae, in qua moras trahere non licet.

53. Hierarchis locorum, singulis vel in Synodis congregatis, sacerdotibus omnibus, saecularibus religiosisque, aliis omnibus qui fidei christianae propagandae et in animis etiam fidelium radicandae adlaborant, Sancta Oecumenica Synodus catecheticam institutionem gentium populorumque, uti negotium gravissimum et urgens, enixe inculcat et commendat omni conatu, methodo et studio assequendum.

NOTAE

[1] Conc. Trid., Sess. 24, cap. 7; Conc. Vat.: Mansi 51, col. 454, 513.
[2] Mansi 53, col. 733.

SCHEMA DECRETI

DE CLERICIS

Caput I

DE CLERICORUM VITAE SANCTITATE

Sacrorum Pastorum ac sacerdotum opera, quae christianum populum ad vitanda mala, ad superanda discrimina et ad sanctimoniam assequendam ut conducat oportet, haud plenos nancisci potest effectus, nisi sacerdotes circumstanti populo insignis sanctitatis fulgore praeluceant; sintque digni « ministri Christi », fideles « dispensatores mysteriorum Dei » (1 Cor. 4, 1), efficaces « Dei adiutores » (1 Cor 3, 9), ad omne opus bonum instructi (2 Tim. 3, 17).[1] Excelsa haec dignitas a sacerdotibus postulat ut gravissimo officio suo fidelitate summa respondeant, qua de causa et Romani Pontifices et Concilia Ecclesiastica nullo non tempore consiliis, monitis, praescriptis efficere curarunt ut clerici omnes, praecipue vero sacerdotes, in omnibus virtutibus excellant, praeprimis caritate erga Deum et proximum, pietate, oboedientia, humilitate, castitate. Item quamplura de obligationibus clericorum in legislatione canonica[2] definite statuta sunt, quae, si perfecte constanterque serventur, iidem digni et idonei absque dubio fiunt ad munus suum rite explendum. Cum autem, ob semper in dies ingravescentem consociationis hominum defectionem et abscessionem a Deo, maior profecto in clericis exigitur diligentia ut a saeculi vitiis et a naturalismo se immunes conservent ac in exercendis virtutibus alacriores fiant atque nullimode divitiis cor apponant (Ps. 61, 11) sed mortificationem Iesu in corpore suo semper circumferant (2 Cor. 4, 10); quocirca Romani Pontifices identidem sacerdotes, eos praesertim qui curam habent animarum, vehementer ad vitae sanctimoniam exhortati sunt.[3]

At vero, et in praesens etiam atque etiam omnibus clericis, ac peculiari modo sacerdotibus, enixe commendandum est ut sint quam maxime solliciti de vita spirituali seu supernaturali intimius agenda, cum, in pluribus regionibus valde imminuto sacrorum administrorum numero et auctis ubique copia ac momento operum sollertiae pastoralis, saepius sacerdotes in periculo versantur ne, sui muneris inceptis nimio ardore se dedentes, propriam suam cuiusque sanctimoniam praetermittant ac infructuose pariter curam animarum exerceant.

Quo igitur clerici, qui sal terrae et lux mundi sint oportet (Mt. 5, 13-14) paratiores evadant ad hominum salutem efficacius promovendam, haec quae sequuntur decernenda proponuntur:

1. Meminerint clerici se proprium munus in Ecclesia fideliter adimplere non posse, nisi ipsorum vita coram Deo et hominibus sanctitate polleat. Quidquid cleri sanctitatem respicit tamquam primarii et maximi momenti considerandum est, cum in bonum Ecclesiae et animarum, tum in bonum eorundem clericorum.

2. Omnes fideles baptismate sanctificantur et ad sanctitatem vocantur: « secundum eum qui vocavit vos Sanctum, et ipsi in omni conversatione sancti sitis; quoniam scriptum est: Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum » (1 Petr. 1, 15-16), « Estote ergo vos perfecti, sicut et Pater vester coelestis perfectus est » (Mt. 5, 48). Sanctitas vero sacerdotis ea propter specificatur, quod modo speciali vocatus et sacramento Ordinis consecratus sit, ut particeps Christi sacerdotii fiat Eiusque minister, ab Ipso missus ut dispensator sit mysteriorum Dei (1 Cor. 4, 1). Semper ideo conscius sit sacerdos Christum praecipue per ipsum in dies opus redemptionis perficere velle, proindeque sacrosancti sacrificii oblatione, oratione, praedicatione, pastorali ministerio tendat quam maxime ad unionem cum Christo Sacerdote per caritatem et aliarum virtutum exercitium.

3. Sanctitas sacerdotis, spirituali dioecesis familiae addicti, per propria pastoralia munera exercetur et alitur, et peculiari quidem modo: *a*) per unionem cum Episcopo, cuius est cooperator, eaque praecipue per obedientiam ostenditur; *b*) per fraternam caritatem et collaborationem cum ceteris sacerdotibus, cum his praesertim qui ministerio dioecesano sunt addicti, itemque cum cooperatoribus laicis; *c*) per diligens et assiduum ministerium in commodum fidelium, qui eidem sunt commissi.

4. Cum sacerdotes ad sanctitatem ut homines vocati sint et insuper Iesu Christi ministri sint constituti, virtutes etiam acquirere et perficere curent quae naturaliter quoque aestimantur, secundum monita S. Pauli Apostoli: « Quaecumque sunt vera, quaecumque pudica, quaecumque iusta, quaecumque sancta, quaecumque amabilia, quaecumque bonae famae, si qua virtus, si qua laus disciplinae, haec cogitate » (Phil. 4, 8).

5. Cum Christus Dominus dixerit: « Unus est enim magister vester; omnes autem vos fratres estis » (Mt. 23, 8), sacerdos unum se sentiat cum fidelibus tamquam fratribus. Inter quos praesto sit ad ministerium sanctum Christi libenter explendum, et studeat ut non dominetur (2 Cor. 1, 23), sed ut omnibus omnia factus (1 Cor. 9, 22), eos sibi idoneos collaboratores adducat in aedificandam Ecclesiam.

6. Sacerdotis vita spiritualis, quae est anima eius apostolatus, et assidua lectione ac meditatione S. Scripturae nititur atque studio Sanctorum Patrum et Theologiae, his mediis maxime fovetur:

a) Attenta et devota participatione vitae liturgicae Ecclesiae, praesertim in offerendo eucharisticum sacrificium et in persolvendo divinum officium, necnon ardentissima pietate erga Christum Dominum, praecipue in SS. Eucharistia.

b) Oratione mentali, clericis omnino necessaria, ad quam peragendam iidem congruum tempus cotidie sibi reservent.

c) Docili obsequio monitioni Spiritus Sancti, qui Christi ministrorum actionem praevenit, concomitatur et perficit.

d) Amore filiali erga Beatissimam Virginem Mariam, Matrem « Christi Sacerdotis », quam mariano rosario cotidie colant.[4]

e) Exercitiis spiritualibus, quibus omnes clerici quotannis vacent, nisi iusta de causa et expressa licentia proprii Ordinarii eximantur.

f) Menstrua recollectione, cotidiana conscientiae discussione, lectione spirituali, frequenti peccatorum confessione, directionis spiritualis usu, operibus misericordiae et praeprimis erga confratres.

g) Prosecutione studiorum sacrorum quibus incumbere tenentur per totum vitae cursum, praecipue vero per integrum saltem triennium, post expletum regulare tirocinium, quo tempore examen singulis annis subire debent in diversis sacrarum scientiarum disciplinis.[5]

h) Ultima probatione et institutione, quae expleto quinquennio post absolutum regulare studiorum curriculum, ad plures menses peragenda sacerdotibus commendatur, iuxta determinationem Episcoporum in Conferentiis regionalibus ut renoventur et confirmentur in spiritu apostolico et in expedita atque efficaci ministeriorum adimpletione.

7. Peculiaris clericorum dignitas eorumque vitae spiritualis

praeservatio et progressus, itemque maior apostolici muneris efficacia, exigunt ut quilibet sacerdos speciales cautiones servet, ne, in hoc saeculo vivens, huic saeculo conformetur (Rom. 12, 2). Ideo ea etiam quae, licet non indecora, a sacerdotali statu tamen aliena sunt, clerici omnes et religiosi vitent. Iidem spectaculis aliisque oblectamentis, quae iudicio Ordinarii loci eos dedecent vel quibus eos interesse scandalo sit, ne intersint.[6] Praeterea enixe commendatur ut in Episcoporum conferentiis nationalibus certae normae statuantur, locis et temporibus convenienter aptatae, ut etiam externa forma vitae sacerdotalis suo apostolico muneri respondeat, populum aedificet, ipsius sacerdotis dignitatem incolumem servet.

8. Non modo integram fidem catholicam clerici firmiter teneant, sed etiam integram doctrinam cum philosophicam tum socialem, ab Ecclesiae magisterio et praesertim a Romanis Pontificibus traditam sedulo sectentur et doceant. Nulli vero associationi vel factioni adhaereant, quae a Romano Pontifice vel a proprio Ordinario reprobata est.

9. Sacerdotes, utpote qui sanctitatem adipiscendam teneantur cum plane dediti sint ac mancipati servitio Dei et curae animarum, non tantum se vivide sentiant lege obstrictos perfectam observandi castitatem et oboedientiam suo Ordinario exhibendi, verum etiam totam vitam suam componere curent secundum evangelica consilia paupertatis, castitatis et oboedientiae, ita ut coram populo praeluceant ob animum suum solutum et liberum ab affectu rerum terrenarum et bonorum temporalium.

10. Sacerdos, caritate Christi motus, diligentiam adhibeat ut quamplures Christo lucretur et fideles omnia rite adimpleant, quae necessario servari debent, ac insuper crescant in fide, spe et caritate. Quem in finem omnibus mediis idoneis, quae hodiernis temporibus aptantur, prudenter, fortiter suaviterque utatur, itemque diligenter studeat ut ipse in omnibus ministerii sui operibus continuo in virtutibus perficiatur. Si autem labor eius infructuosus maneat et afflictiones super eum corruant, crucem libenter complectatur, ut adimpleantur ea quae desunt passioni Christi in carne sua (Col. 1, 24), gaudens se dignum factum esse pro nomine Iesu pati (Act. 5, 41).

11. Adveniente vero hora mortis, memor sit sacerdos per baptismum cum morte Christi se esse coniunctum (Rom. 6, 4), qui mortem fidelium in sacrificium Deo acceptabile mutare potest, et idcirco animam suam cum Christo pro fratribus offerat Deo sicque ut servus bonus et fidelis gloriam assequetur aeternam. Ne autem sacerdotes sollicitudinibus de suis bonis temporalibus perturbentur in angustiis mortis constituti, tempestive curent ut de iis testamento aliove instrumento in forma iuris civilis valido, rite disponant, et praeprimis obligationem servent caute impediendi ne bona Ecclesiae si quae habeant, ab extraneis occupentur.[7]

12. Vitam spiritualem cleri dioecesani quam maxime fovent, uti experientia constat, vita communis atque conventus et associationes, quibus sacerdos dioecesanus ex solitudine tum physica tum morali eripitur et confratribus unitur vinculo amicitiae, fraternitatis, recreationis, aemulationis, orationis, studiorum, pastoralis collaborationis. Hinc eiusmodi associationes in honore habendae sunt eaeque, de consensu Ordinarii, in quavis dioecesi erigantur ac foveantur.

13. Assidua cura sollertique diligentia Episcopi media suis parent sacerdotibus, praesertim vero iunioribus, ad eorundem sanctitatem vitae sacerdotalis fovendam. Cum sint ipsi *patres* et *pastores,* qui, forma facti gregis ex animo (1 Petr. 5, 3) subditos tamquam filios diligere debent, maxime vero clericos, hos peculiariter supernaturali vita alant et ad sanctitatem paterna cura alliciant atque ducant.

NOTAE

[1] PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae,* 23 sept. 1950: AAS 42 (1950) pp. 657 et 658.

[2] Cf. CONC. TRID. Sess. XXI, Cap. I; CIC can. 124-144.

[3] S. PII X, Exhortatio *Haerent animo,* 4 aug. 1908: S. Pii X Acta, vol. IV (1908) p. 237 ss.; PII XI Litt. Encycl. *Ad catholici sacerdotii,* 20 dec. 1935: AAS 28 (1936) p. 5 ss.; PII XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae,* 23 sept. 1950: AAS 42 (1950) p. 657 ss.; IOANNIS XXIII Litt. Encycl. *Sacerdotii Nostri primordia,* 1 aug. 1959: AAS 51 (1959) p. 545 ss.

[4] CIC can. 125 § 2.

[5] CIC can. 129 et 130.

[6] CIC can. 139-142 et 592.

[7] CIC can. 1300.

Caput II

DE DISTRIBUTIONE CLERI

Christifideles in quibusdam orbis terrarum regionibus, ob parvum sacerdotum numerum, in periculo versantur deficiendi a morum honestate et a fide catholica, quia praedicatione verbi Dei et sacramentorum administratione carent. Ea de re solliciti esse debent singuli fideles, utpote qui sint membra unius corporis Ecclesiae,[1] instanter rogantes Dominum messis « ut mittat operarios in messem suam » (Mt. 9, 38), itemque « unusquisque, sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes » (1 Petr. 4, 10). Qua profecto obligatione clerus praecipue tenetur, « qui sacerdotium et apostolatum Christi Domini, miro ipsius delectu ac concessu, participat »; [2] maxime vero Episcopi sentiant oportet penitus cum Romano Pontifice adstringi gravissimo officio « dilatandi Evangelii et toto terrarum orbe Ecclesiae condendae ».[3]

Ab antiquitus quidem sollemne semper fuit ut qui ad sacros ordines promoverentur, determinatae ecclesiae stabiliter addicti seu incardinati essent; ad fidem tamen ad alias semper gentes propagandam clerici seu sacerdotes mitti consueverunt, sicut et monachi ac fratres mendicantes aliique religiosi quamplurimi.

Quare Patres huius Sacrosancti Concilii statuere decreverunt:

14. Episcopi, qua Apostolorum successores, recolant sibi omnium ecclesiarum sollicitudinem cordi esse debere. Curent proinde auxilio iuvare illas dioeceses, in quibus, ob parvum sacerdotum numerum, integritas fidei et praxis vitae christianae in discrimen vertuntur.

15. Religionum clericalium Superiores maiores quoque, prae ceteris, eisdem dioecesibus auxilium libenter praebere satagant, sive in eis novas religiosas domos fundando, sive sacerdotes sibi subditos ad normam iuris designando, qui sacro ministerio pastorali exercendo aptiores et validiores sint.

16. Instituatur apud Sanctam Sedem peculiare Consilium, cuius erit ordinare ac moderari ea omnia, quae vocationes ecclesia-

sticas fovendas respiciunt, vel ad aptiorem cleri distributionem, pro ecclesiarum necessitatibus, attinent.

17. In bonum omnium alicuius Nationis (vel alicuius Regionis, quae forte ex pluribus nationibus constet) dioecesium, constituantur, pro rerum adiunctis et locorum indigentia, Consociationes cleri saecularis — quales in aliquibus regionibus iam exstant ibique « Missiones nationales » nuncupantur — quae in Praelaturam, cum aut sine territorio, erectae, sub regimine sint certi Praelati, eiusdem Praelaturae Ordinarii.

Istius Praelati erit Seminarium nationale erigere ac dirigere, in quo alumni instituantur in servitium totius Nationis, vel Regionis.

Eidem Praelato ius sit alumnos ita institutos incardinandi, eosque ad Ordines promovendi « titulo Missionis Nationalis vel Regionalis ».

Onus tandem sit Praelato providendi decorae sustentationi eorum, quos promoverit titulo praedicto.

18. Quantum fieri potest, erigantur, ubi adiuncta id suadeant, peculiaria Seminaria in adiutorium orbis regionum quae clero magis indigere videantur.

Apud ordinaria etiam Seminaria piae fundationes constituantur ad hoc ut nonnulli iuvenes ibidem ali et institui possint in praefatum laudabilem finem.

19. Foveantur Seminaria pro vocationibus « serotinis » in quibus viri maturioris aetatis, vel qui studia in scholis « technicis », aliisve id genus, perfecerint, expeditiore curriculo studiorum ad sacerdotium parari possint.

20. Vinculum caritatis, aptis conventionibus firmetur inter dioeceses, ita ut altera tanquam « matrina », altera tanquam « filia » habeatur, vel ambae uti « geminae » consocientur: unius dioecesis erit ad alteram sacerdotes mittere, sive ad certum tempus, sive in indefinitum.

21. Superiores Maiores Religionum clericalium se paratos praebeant, summa caritate ac libenti obsequentique animo, ad consentiendum ut locorum Ordinarii, iuris praescriptis servatis, eorum ecclesias in paroeciales erigant, aut — si magis opportu-

num visum fuerit — subsidiarias seu succursales paroecialium constituant.

Item, paroeciae saeculares Religiosis administrandae committantur, atque Religiosi instituantur cappellani vel adsistentes adsociationum fidelium.

22. Aptentur iuris praescripta de incardinatione et excardinatione, ne a sola voluntate Ordinarii loci abhinc pendeat transitus clericorum ad aliam dioecesim. Itaque, salvis iis quae supra, ad 17-18, iam notata sunt, haec addantur ad normas de excardinatione — incardinatione in cann. 112 et seqq. CIC contentas, videlicet:

a) Extra casum verae necessitatis, Ordinarius loci litteras excardinationis ne deneget clericis, qui mitti et incardinari postulaverint ad dioecesim alteram, gravi inopia cleri laborantem (cf. cann. 116 et 117 CIC).

b) Clericus, qui a sua dioecesi ad aliam, ad tempus indefinitum, *legitime* transmigraverit, huic dioecesi *ipso iure,* transacto quinquennio, incardinatur, nisi vel ipse contrariam antea voluntatem manifestaverit, vel Ordinarius dioecesis originis, aut Ordinarius dioecesis hospitis, consensum antea revocaverit.

23. Privilegium totalis exemptionis a iurisdictione Ordinarii loci, quod certis Religionibus clericalibus iure vigenti competit, accommodetur hodiernis, quae videntur societatis christianae exigentiis.

NOTAE

[1] Cf. 1 Cor, 12, 25 et 27.

[2] Pius XI, Litt. Encycl. *Rerum Ecclesiae gestarum,* 28 febr. 1926: AAS 18 (1926) p. 68.

[3] Pius XII, Litt. Encycl. *Fidei donum,* 21 apr. 1957: AAS 49 (1957) p. 236.

Caput III

DE OFFICIIS ET BENEFICIIS ECCLESIASTICIS MINORIBUS SAECULARIBUS DEQUE BONORUM ECCLESIASTICORUM ADMINISTRATIONE

In iure communi nunc vigente normae accuratae desunt de aequa remuneratione omnibus clericis tribuenda, qui officio aliquo ecclesiastico non beneficiali funguntur, nec satis provisum est ut beneficiarii pro pauperibus aut piis causis fructus beneficiales revera impendant, qui ad eorum honestam sustentationem non sint necessarii. Oportet igitur ut eiusmodi defectibus aptum et opportunum remedium afferatur. Insuper vero, sedula cura adhibeatur oportet ut quamprimum in toto orbe catholico omnibus clericis congrua praestetur adsistentia sanitaria, iisque pensio tribuatur quo tempore, senectutis vel invaliditatis causa, officio ecclesiastico iam fungi nequeant. Item, urgeatur oportet ut bona temporalia ecclesiastica recte semper ac tute administrentur, ne damnum ecclesiis obveniat, sed e contrario largius atque effusius opera pietatis et caritatis peragantur.

Quapropter haec proponuntur, quae sequuntur:

I – DE OFFICIIS ET BENEFICIIS ECCLESIASTICIS MINORIBUS SAECULARIBUS

24. Innovetur praescriptum can. 145 § 2 et exprimatur his verbis: « Officium ecclesiasticum lato sensu acceptum, sed stabiliter collatum, ad omnes effectus quod attinet officio stricto sensu accepto accensetur, nisi aliud constet ex rei natura vel expresse aut aequivalenter statuatur, vel clare ex contextu deducatur ».

25. Can. 145 hae addantur paragraphi, quae sequuntur:

§ 3. Officium ecclesiasticum instituatur ipso iure aut decreto Superioris ecclesiastici, quibus determinantur obligationes et iura stabiliter eidem adnexa.

§ 4. Officia ecclesiastica erigere possunt:

1) Praeter Romanum Pontificem, Ordinarii in suo quisque territorio, non autem Vicarius Capitularis aut Administrator Apostolicus sede vacante (can. 436) neque Vicarius Generalis nisi ex peculiari mandato (can. 1414 § 3);

2) Etiam Cardinalis in proprio titulo vel diaconia potest officia non curata erigere, nisi ecclesia sit religionis clericalis exemptae, audito tamen Cardinali Urbis Vicario.

§ 5. Superior ante erectionem officii ecclesiastici eos audire ne omittat, pro sua prudentia, quorum maxime interest.

26. Ad notionem beneficii ecclesiastici accuratius determinandam, his verbis exprimatur can. 1409: « Beneficium ecclesiasticum est ens iuridicum a competente ecclesiastica auctoritate in perpetuum constitutum seu erectum, constans officio sacro et iure percipiendi sive ex toto, sive ex parte, reditus ex dote officio adnexos, qui iure particulari aut generali definiti sunt ».

27. De omnibus officiis et beneficiis ecclesiasticis, praeter ea quae in Codice Iuris Canonici praescripta sunt, ea etiam serventur quae sequuntur, congrua congruis referendo.

28. Legitimus Superior qui officia constituere potest, eadem quoque unire, dividere, dismembrare, transferre, convertere, supprimere potest, salvo praescripto can. 145 § 6 (quod in antecedente n. 25 addendum proponitur), quoties bonum spirituale fidelium id exigat vel suadeat. Quod attinet autem ad beneficia antea constituta, de praevia tantum Sanctae Sedis licentia mutationes fieri poterunt, quibus vel piae fundatorum voluntates non servarentur vel iura aliis quaesita laederentur (cf. cann. 4; 1490 § 1; 1493; 1494).

29. Titularium officiorum omnium ecclesiasticorum honestae sustentationi omnino providendum est: sive per congruam remunerationem, dum munere funguntur, sive per pensionem, cum senectutis aut inhabilitatis seu invaliditatis causa officio cedere debeant. Sacrorum Antistites omni nisu et cura satagant, maxime in conferentiis regionalibus aut nationalibus, ut modi ac rationes huiusmodi socialis adsistentiae ac praevidentiae — pro locorum, temporum et morum adiunctis — per viros apprime peritos in disciplinis socialibus, oeconomicis, actuarialibus, iuridicis, atque in medicorum scientia, practice ac efficaciter determinentur.

30. Ubi civiles respublicae leges tulerint de praevidentia et adsistentia sociali, quae etiam ad clericos spectent, Ordinarii diligenter caveant ne exinde aut clerici detrimentum patiantur in munere suo libere exercendo, aut Ecclesiae ius violetur bona acquirendi et administrandi independenter a qualibet humana potestate ad fines sibi proprios prosequendos.

31. Episcopis facultas competit normas, per legem dioecesanam aut per decreta Conciliorum particularium, statuendi de fructibus qui sint ad honestam beneficiarii sustentationem necessarii, et de modo quo adimpleri debeat obligatio per can. 1473 beneficiario imposita fructus superfluos impendendi pro pauperibus aut piis causis. Eorundem Episcoporum pariter est statuere modum, quo tenuitas redituum suppleri debeat, si forte beneficii fructus non sufficiant ad honestam beneficiarii sustentationem.

32. Singulis officiorum ecclesiasticorum titularibus ius competit ut congruum vacationum tempore, praefiniendo ab Ordinario, quotannis fruantur, dummodo tamen interim ecclesiae vel fidelium necessitatibus convenienter provideatur.

33. Officiorum ecclesiasticorum titulares, qui ad normam iuris non sint instituendi ad nutum Ordinarii, post certum probationis tempus stabiles erunt in officio, sed non inamovibiles, iidemque, pro sacri ministerii necessitatibus, ab uno ad aliud officium vel beneficium ab Ordinario — non autem a Vicario Generali, nisi ex peculiari mandato — transferri possunt.

Translatio ad officium vel beneficium fiat quod iudicio ipsius Ordinarii non sit inferius, nisi in casibus particularibus aliud exigat cura animarum aut evidens bonum dioeceseos.

Parochi autem cleri saecularis stabiliter statim in suo officio constituuntur nec amoveri seu transferri possunt, nisi servatis de iure servandis.

II – DE ADMINISTRATIONE BONORUM ECCLESIASTICORUM

34. Fideles apte moneantur de obligatione qua adstringuntur ut Ecclesiae necessitatibus temporalibus libenter subveniant iuxta uniuscuiusque regionis consuetudines seu mores, iisque commen-

detur ut pias fundationes faciant ad pietatis et caritatis opera peragenda.

35. Clerici fideliter ea exsequantur quae de iustitia sociali Ecclesia docet, praesertim quod attinet ad salarium operariorum, qui munus aliquod exerceant in eorum commodum aut in servitium Ecclesiae. Item, accurate ea observent quae ad praefatorum operariorum praevidentiam socialem et ad eorundem adsistentiam sanitariam ab auctoritate civili in territorio praescribuntur.

36. Administratores bonorum ecclesiasticorum praescripta iuris diligentissime observent, ut bonorum incremento et fructuum copiae rite consulatur.

37. Notiones generales de recta administratione bonorum temporalium omnibus clericis in Seminario tradantur, et ad hoc conficiatur quoddam directorium seu manuale, si nondum habeatur. In singulis autem nationibus iidem, quantum fieri potest, sint libri administrationis bonorum ecclesiasticorum.

38. In quolibet administrationis negotio alicuius momenti laicorum consilium, qui negotiis gerendis peritia et morum honestate excellant, ultro exquiratur, ut ecclesiasticorum bonorum gestio perfectius fiat. Quorum peritorum auxilium exquiratur praesertim quoad agrorum aliorumque immobilium administrationem, ut sacerdotes efficacius ad sacri ministerii exercitium attendere valeant.

39. Quoad alienationem bonorum normae quas ius determinat serventur. In conferentiis regionalibus seu nationalibus Episcopi definiant quid ea de re Sanctae Sedi proponendum videatur.

40. In massam communem bonorum dioeceseos fructus beneficiorum conferantur, qui necessarii non sint ad congruam beneficiarii remunerationem, iure particulari determinandam, et ad peculiaria onera adimplenda, quae sint beneficio adnexa. Item, ad massam communem bonorum dioeceseos augendam, potest Ordinarius congruam et aequam taxam imponere super honorario seu stipendio, quod clerici non ex bonis ecclesiasticis obtineant ob aliquod munus quod exercent de mandato aut ex licentia Auc-

toritatis ecclesiasticae, dummodo tamen iidem eo integro non indigeant ad honestam suam sustentationem. Nullum autem tributum imponi potest super eleemosynis Missarum, sive manualium, sive fundatarum.

41. Si casus ferat et bonum dioeceseos id expostulet, Ordinarius decernere potest ut omnium vel plurium officiorum seu beneficiorum saecularium administratio coniunctim fiat, per coetum administratorum, qui ab ipso Ordinario designentur; itemque decernere potest Ordinarius ut eorum fructus aequo modo distribuantur ad honestam sustentationem clericis subministrandam, ad opera apostolatus fovenda, et ad aliis dioeceseos necessitatibus subveniendum.

42. Quando minime expediat ut centralis seu dioecesana administratio beneficiorum saecularium constituatur, Ordinarius loci — iuxta normas dandas in conferentiis Episcoporum — ius habet praefiniendi, pro locorum personarumque peculiaribus circumstantiis, annuam retributionem parochorum aliorumque sacerdotum qui servitio dioecesis sunt addicti. Beneficiariis vero non licet suos facere, ultra praefatam quantitatem, fructus beneficiales; qui in massam communem bonorum dioeceseos conferendi sunt, nisi necessarii sint ad specialia onera adimplenda beneficio adnexa.

43. Beneficiorum reditibus ferendi sunt:

a) sumptus connexi cum bonorum beneficialium administratione et fructuum perceptione;

b) impensae pro minoribus domus beneficialis reparationibus;

c) tributa dioecesana; cathedraticum et seminaristicum necnon peculiare tributum quod ab Ordinario ex necessitate imponatur.

44. Ubi certae et voluntariae fidelium oblationes pro dote paroeciae habeantur, Ordinarius praescribere potest ut, deductis necessariis expensis ad congruam parocho remunerationem tribuendam et ad onera adimplenda quae eius officio sunt adnexa, id quod superest in massam communem dioecesanam conferatur.

45. Quibus in regionibus parochi et vicarii cooperatores de-

terminatam tantum accipiunt remunerationem iure particulari praefinitam, Ordinarius loci religiosis — quibus paroecia regenda legitime concredita est — licentiam concedat ut semel saltem in anno stipem a paroecianis exquirant ad alumnos alendos, qui in spem religionis instituuntur, et ad opem missionibus ferendam, si quas habeant.

46. Massa communis bonorum in singulis dioecesibus, quatenus fieri possit, constituatur ex bonis quae dioecesi tribuuntur sine expressa determinatione finis ad quem destinantur eaque provideatur: *a*) aequae remunerationi sacerdotum, qui officiis dioecesanis funguntur; *b*) aequae remunerationi perficiendae parochorum, qui ea careant ob insufficientes reditus beneficiales, aut propter insufficientes fidelium oblationes; *c*) praevidentiae sociali et pensioni clericorum firmandae; *d*) ecclesiis, scholis aliisque institutis ecclesiasticis aedificandis, vel ampliandis seu instaurandis, administrandis, tuendis.

47. Massa communis bonorum dioeceseos constitui potest non solum reditibus seu bonis de quibus in praecedentibus articulis 40, 42, 46, sed etiam: *a*) certa quadam parte redituum bonorum ipsius dioeceseos, si bona sufficientia habeantur; *b*) taxis, quae in dioecesi sint legitime statutae; *c*) voluntariis fidelium oblationibus; *d*) subsidio caritativo, quod divitiores dioeceses fraterno animo dioecesibus pauperioribus tribuant.

SCHEMA CONSTITUTIONIS

DE APOSTOLATU LAICORUM

PROOEMIUM GENERALE [1]

[*Christus Apostolus*]. « Sic ... Deus dilexit mundum ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam aeternam. Non enim misit Deus Filium suum in mundum ut iudicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum ».[2]

Constituit ergo Eum Pater « Apostolum et Pontificem confessionis nostrae »[3] et sacramento voluntatis suae proposuit « instaurare omnia in Christo, quae in coelis et quae in terra sunt, ... in laudem gloriae ipsius ».[4]

Christus autem, quae placita sunt Patri semper faciens [5] venit in mundum, et, similis fratribus per omnia,[6] habitavit in nobis [7] atque nos ad se vocavit ut cum ipso manentes, amici eius, immo unum cum ipso fieremus in Ecclesia Sancta, socii passionum et consolationis [8] necnon missionis eius in universo mundo.

[*Unum cum Christo*]. Ecclesia autem Christi est Civitas Dei Viventis et Ierusalem Coelestis,[9] eius membra sunt « cives sanctorum et domestici Dei, superaedificati super fundamentum apostolorum et prophetarum, ipso summo angulari lapide, Christo Iesu »; [10] immo ad Christum pertinent, testante Apostolo: « Vos autem estis corpus Christi et membra de membro ».[11] « Quicumque enim in Christo baptizati estis Christum induistis. Non est Iudaeus neque Graecus, non est servus neque liber, non est masculus neque femina: omnes enim vos unum estis in Christo Iesu ».[12] Si ergo christifideles unum sunt in Christo et « singuli... alter alterius membra »,[13] vivant oportet in perfecta communione sanctorum, « caritate fraternitatis invicem diligentes, honore invicem praevenientes; ... necessitatibus sanctorum communicantes »: [14] etenim « si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra; sive gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra ».[15]

[*Missio Ecclesiae pro totius mundi salute. – Omnes fideles participes*]. Item, quia Ecclesia unum cum Christo est, cuius regale sacerdotium et opus Redemptionis in terris continuat, tota

se et indesinenter impendit in missione implenda eiusdem, qui ait: « Et alias oves habeo, quae non sunt ex hoc ovili; et illas oportet me adducere: et vocem meam audient, et fiet unum ovile et unus pastor ».[16] Nec sinit caritas Christi, qua vivunt membra eius, ullum, qui veri nominis christianus esse cupit, ab hoc opere salvifico se eximere: « Etenim qui Deum diligit non velle nequit ut omnes eum diligant; qui autem proximum suum vere diligit, haud nequit sempiternam eius salutem non optare vel nolle. Iamvero in hoc, tamquam fundamento, apostolatus consistit; qui nihil aliud est quam usus quidam christianae illius caritatis qui omnibus hominibus praescriptus est »;[17] « hoc enim bonum est et acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire ».[18]

[*Missio Ecclesiae extenditur etiam ad ordinem temporalem. – Laicorum pars*]. Denique cum Christus sit « Principium, Primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primatum tenens, quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare, et per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis eius, sive quae in terris sive quae in coelis sunt »,[19] Ecclesiae missio est omnibus membris suis potissimum vero laicis cooperantibus, mundum quoque temporalem, immo materialem, utpote creaturam ingemiscentem et parturientem usque adhuc, ad illum statum adducere, in quo perfecte liberabitur « a servitute corruptionis in libertatem gloriae filiorum Dei ».[20]

[*Laicorum actio semper in apostolatu Ecclesiae locum habuit*]. Laicorum cooperationem inde ab exordio Ecclesiae locum habuisse luculenter ostendunt Actus Apostolorum[21] eorumque Epistolae.[22] Iam tempore persecutionum partem habuerunt in divulgando sermone Domini, in apologiis conficiendis pro religione christiana, in scientiis et arte christiana evolvendis. Quantum posterioribus antiqui et medii aevi saeculis ad orbem evangelica lege fermentandum contulerint viri et mulieres in alta potestate civili positi, quantum coetus operibus misericordiae sese devoventes, quantum multiplicium professionum sodalitia nemo est qui ignoret. Errare quidem potuerunt aliquando principes laici in recte determinando temporalium rerum ordine ad spiritualia: splendida tamen protulerunt in multis populis documenta et monumenta quae Ecclesiae virtutem universi mundi sacrandi illustrant.

[*Condiciones hodiernae*]. Recentioribus saeculis, apud plures gentes occidentales praesertim, Divina Providentia permittente, multae provinciae ordinis temporalis sese alienarunt ab ordine spirituali, declinantes ad atheam usque et naturalisticam autonomiam, cum detrimento utriusque ordinis. Recentissimis tamen temporibus signa multiplicari videntur felicis cuiusdam rerum conversionis: cum enim profundiores quaestiones progressu scientifico et technico — aucto in dies hominum numero et ampliato rerum profanarum dominio — oriantur, non pauci homines adiguntur, saecularismi angustias superare mentemque suam veritatibus ac rebus divinis aperire; messis magnae conspicimus spatia dilatata quae laicorum praesertim expectant apostolatum. Accedit quod in regionibus nuper Evangelio conciliatis condiciones novarum communitatum christianarum saepe Ecclesiae primordia imitantur atque repetunt; quae communitates laicos in nationibus iam diu luce evangelica expertis cooperari desiderant cum laicis nativis, ut novus in universali Ecclesia apostolicus impetus praeparetur.

Eodem tempore, non sine peculiari Spiritu Sancti motione, in christifidelium animis et in ipsa communitate christiana vividior et profundior sensus Ecclesiae efficiebatur ac efficitur et inde magis magisque clarior persuasio etiam laicos arctissimo vinculo ad Ecclesiam pertinere et de vita ipsius participare ac respondere, immo et ipsos Ecclesiam esse ac ut membra Ecclesiae proprium munus adimplere in hac communitate idque necessarium esse ad ipsius vitam aeque evolvendam.[23]

Hierarchia proinde, de animarum et mundi salute sollicita, eoque magis quo urgentioribus in dies premitur necessitatibus evangelizationis et curae pastoralis, possibilitatem cleri longe excedentibus, instantius in dies etiam laicos arcessere non desiit neque desinit, ut missioni Ecclesiae Evangelii annuntiandi omni creaturae et omnia in Christo instaurandi cooperentur. Laeto conspicit animo laicos qui, plures in dies, his omnibus moti allecti sunt et alliciuntur, ut seipsos ad opus Ecclesiae impendant.

[*Exhortatio*]. Has igitur Romanorum Pontificum atque universi orbis Episcoporum voces excipiens et urgens, haec Sacrosancta Synodus laicos magnopere hortatur ut aetatis huius nostrae gravitatem, necnon eius praegravia pericula vehementesque perturbationes atque eximiam intelligant spem; agnoscant quoque se, ut membra viva et actuosa Ecclesiae, munus et partes

habere, quae ab aliis neque praestantur, neque praestari possunt.

Immo, ipse Christus, per hanc sanctam Synodum, omnibus christifidelibus ardentem invitationem renovat ut omnes cum ipso intimius in dies iungantur et, quae illius sunt, ut propria sentientes,[24] in eius salvificam missionem consocientur: denuo eos mittit in omnem civitatem et locum, ut illi viam sternant.[25]

Proinde haec Sacrosancta Synodus christifideles omnes enixe pro Deo et propter Deum obtestatur ut Christo eos vocanti pareant et Spiritus Sancti docibiles fiant.[26] Ab omnibus, sive sacerdotibus, sive religiosis, sive laicis, instanter expetit ut momentum cooperationis laicorum in apostolatu Christi et Ecclesiae agnoscant, utque in auxilium fratrum et Ecclesiae Christi omnes unanimiter praesto sint.

NOTAE

[1] Declaratio: Documenta quae a Commissione de Apostolatu Laicorum hic praebentur, fructus sunt laboris qui e duplici initio originem repetit: nempe ab opusculo cui titulus « Quaestiones Commissionibus praeparatoriis Concilii Oecumenici Vaticani Secundi positae » necnon ab Episcoporum « Votis ». Utrimque diversae concretae condicionis Ecclesiae resonantia audiebatur, cuius diversitatis a Membris et Consultoribus ipsis in discussionibus ratio habita est.

Quo melius tum « Quaestionibus » tum « Votis » satis fieret, Commissionis studia iuxta tres Subcommissiones distributa sunt, a quibus, quin de omnibus sermo fieri potuerit, latissimus tamen rerum conspectus necessarius erat, iuxta mandatum nostrae Commissioni concreditum, ne quidquam de nostrae aetatis alicuius momenti rebus negligeretur.

1. In tractatione nostra praeprimis notare voluimus, sive providentissimum Deum in christifideles maiorem responsabilitatis sensum in apostolatu infudisse, sive quanta effici possint pro regno Dei a christianis viventibus in mediis negotiis mundi huius celeriter ac penitus sese evolventis. cuiusque saepta principiorum Evangelii expertes esse periclitantur.

Tunc apostolatus laicorum in tota sua extensione enituit, iuxta multiplices et varias operositates; absque dubio tamen cum in Sacramentis Baptismi et Confirmationis fundamentum habeat, maxima apostolicorum officiorum pars tum clericis tum laicis communis est; nec facile saepe distingui potest quid reapse ad clericos, quid vero ad laicos pertineat.

Caeterum vero, diversa saepta considerantes in quibus laici apostolatum exercent, non semper adeo facile erat percipere sub quonam aspectu religioso aut sociali, res potius scrutari oporteret; determinata via nobis eligenda fuit.

2. Praesentium Ecclesiae condicionum consideratio laboribus nostris

viam adaperuit atque stravit: in « Notionibus Generalibus » postquam visionem generalem de Laicis in apostolatu Ecclesiae delineavimus, de habitudine laicorum ad caeteros Ecclesiae Ordines in Ecclesia locuti sumus: nempe de habitudine ad Hierarchiam, ad sacerdotes, ad religiosos; deinde de apostolatu laicorum a singulis exercendo — de iis laicis ratione habita qui peculiari ac permanenti titulo ad Ecclesiae servitium addicuntur —; de familia, ut apostolatus subiecto, tandem de diversis organizationibus: quae omnia quaestionem de necessaria mutua coordinatione involvunt; denique autem de spiritu quo laici in apostolatu duci debent ac de formatione qua indigent ad hunc finem consequendum.

3. Insuper, ob diversas pro diversis nationibus condiciones, impossibile fuit, prout nunc res iacent, maiorem conceptuum acclarationem et magis determinatam terminologiam exhibere. Hinc enim quaestiones doctrinales competentiam nostrae Commissionis excedebant: documenta nostra doctrinam non tangunt nisi quatenus id ad intelligibilitatem quaestionum confert; quibus in casibus traditionalem doctrinam invocamus. Inde vero maxima pars sive quaestionum determinandarum, sive usitatae terminologiae, sive structuram, nondum illam maturitatem assecuta esse videbantur quae solvi possent.

Quapropter optimum nobis visum est, documenta exarare quae sollemne ad actionem invitamentum atque incitamentum essent, ac simul principia directiva generalia proponerent nostris aptata temporibus: quo magis vero haec omnia praesentes rerum condiciones minime negligant, principia haec ulterioribus necessariis progressibus viam pandunt.

[2] Io. 3, 16-17.
[3] Hebr. 3, 1.
[4] Eph. 1, 10-14.
[5] Cf. Io. 8, 29.
[6] Cf. Hebr. 2, 17.
[7] Io. 1, 14.
[8] 2 Cor. 1, 7.
[9] Cf. Hebr. 12, 22.
[10] Eph. 2, 19-20.
[11] I Gor. 12, 27.
[12] Gal. 3, 27-28.
[13] Rom. 12, 5.
[14] Rom. 12, 10-13.
[15] I Cor. 12, 26.
[16] Io. 10, 16.
[17] Cf. Pius XI, *Ad Episc. Argent. Reip.*, 4 febr. 1931: AAS 34 (1942) p. 245.
[18] I Tim. 2, 3-4.
[19] Col. 1, 18-20.
[20] Rom. 8, 21.
[21] Cf. 4, 2 sqq.; 8, 4; 9, 36; 12, 12; 16, 14; 18, 1.

[22] Cf. Rom. 16, 3 sqq.; 1 Cor. 16, 19; Col. 4, 14; 1 Thess. 1, 6 sqq.

[23] Pius XII, Alloc. *ad Cardinales,* 18 febr. 1946: AAS 13 (1946) pp. 101-103; Sermo *ad Iuvenes Operarios Catholicos,* 25 aug. 1957: AAS 24 (1957) p. 843.

[24] Cf. Phil. 2, 5.

[25] Cf. Lc. 10, 1 sqq.

[26] Cf. Io. 6, 45.

PARS I

NOTIONES GENERALES

Caput I

LAICI IN APOSTOLATU ECCLESIAE [1]

1. [*Christifideles membra Corporis Christi Mystici*]. Homo per sacramentum Baptismi in Corpus Christi Mysticum tamquam membrum inseritur atque per Confirmationem ad plenitudinem vitae christianae corroboratur. Iisdem sacramentis arcano ac analogico sed reali quodam modo particeps redditur Regalis Sacerdotii Christi viribusque et donis spiritualibus abunde ditatur ut ex omnibus membris Christi « genus electum, regale sacerdotium, gens sancta » constituatur.[2]

2. [*Sentire et agere cum Ecclesia*]. At sicut nullum membrum alicuius viventis organismi potest mere passive sese habere, sed simul cum vita debet etiam necessario operositatem totius organismi participare, sic in Corpore Mystico Christi, quod est Ecclesia, nullum membrum potest mere receptivum manere, sed debet, ut in eo vivat, et cum ipso sentire et agere.

Sentire cum Ecclesia est sese conformare menti eius intimoque corde participare sollicitudinem eius pro gloria Dei et salute animarum. Agere cum Ecclesia est efficaciter cooperari, quantum fieri potest, in vitali profectu quo Corpus Mysticum in terris indesinenter et necessario crescit « donec occurramus omnes in unitatem fidei, et agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi »; [3] crescit vero Ecclesia « extensive » progrediente hominum aggregatione in sinum suum et « intensive » per ferventiorem in dies vitam fidelium christianam.

3. [*Sacerdotium universale fidelium*].[4] Universale omnium fidelium sacerdotium qui Baptismate et Confirmatione Christo configurantur, non confundendum est cum ministeriali quod, ut eius speciales tamquam Capitis Ecclesiae significarentur et con-

tinuarentur potestates, Christus Episcopis, presbyteris, diaconis committi voluit; utrumque tamen est unius eiusdem Christi sacerdotii realis participatio quamvis ab invicem essentialiter differant.

Quo sacerdotio christifidelibus datum est: active participare in SS. Eucharistiae Sacrificio, quod quidem a solo ministro in persona Christi agenti conficitur et una cum Christo Sacerdote et Victima, tamquam membra Capiti coniuncta, illum, seseque cum illo, Aeterno Patri offerre ac de ipsius Corpore et Sanguine communicare, cultu liturgico, oratione, operibus caritatis « offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Iesum Christum »;[5] patientia in adversis et voluntariis poenitentiis cooperari cum Christo in opere redemptionis, iuxta illud: « vobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini »; [6] docere verbum Dei quos possunt et exemplo vitae suae mundo Christum praedicare: « vos autem genus electum, regale sacerdotium... ut virtutes annuncietis eius qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum ».[7]

4. [*Laici in Ecclesia Dei*]. « Sicut in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, ita multi unum Corpus sumus in Christo, singuli alter alterius membra. Habentes autem donationes secundum gratiam quae data est nobis differentes »; [8] proinde in populo sancto Dei, alii vocantur ad statum clericalem, alii ad « statum perfectionis », quem dicunt, amplectendum, alii vero ad Deo serviendum in communi christifidelium statu et in ordinariis plerumque conditionibus vitae familiaris et socialis.[9]

Nomine laicorum hic veniunt christifideles, quibus communia iura et officia personae in Ecclesia competunt, quique, ad statum clericalem vel perfectionis non pertinentes, vocantur ad suam christianam perfectionem in mediis mundi negotiis attingendam.[10]

5. [*Apostolatus laicorum*]. Opus apostolicum Christi in terris continuare totius Ecclesiae missio est, quam ipsa non solum per Hierarchiam exsequitur, sed etiam per caeteros christifideles. Ideo apostolatus, qui strictiore sensu munus Apostolis concreditum dicit eorumque successoribus, latiore tamen sed vero sensu omnem Corporis Mystici actionem significat, qua regnum Christi in terris progreditur per applicationem fructus Redemptionis; et hoc sensu etiam laici, una cum et sub iisdem

pastoribus de apostolatu Ecclesiae participant et cum Hierarchia, etsi diversimode, unum in Ecclesia apostolatum exercent.

Cum vocatio ad apostolatum sit de essentia ipsius vocationis christianae, Christifideles omnes, ex eorum insertione Corpori Mystico et participatione Sacerdotii Christi, recipiunt divinitus datum ius et officium exercendi, suo quisque modo, apostolatum Ecclesiae.[11]

6. [*Laicorum munus magis proprium*]. Dantur autem modi laicis magis proprii ad Ecclesiae missionem actuandam cooperandi, qui ex ipsorum actuositate et condicionibus exoriuntur:

a) vita ipsa testimonium Christo praebent, verbum Dei et caritatem Christi praesertim erga egentes fratres circumferunt, maxime vero praesentiam Christi, qua per gratiam ditantur, afferunt;

b) familiam christianam exstruunt, in qua peculiari ratione ordo naturalis supernaturali occurrit, quaeque filios humanae familiae ac Ecclesiae progignit;

c) munere proprio concurrunt ad consilium Dei, tam naturalia quam supernaturalia in se complectens, exsecutioni mandandum adlaborantes scilicet ad restaurandum ac perficiendum ordinem naturalem a peccato perturbatum eumque spiritu christiano permeandum;

d) propria experientia ac laicali actuositate collatis, ad opus liturgicum, evangelizationis, caritativum, administrativum et organizativum Ecclesiae operam dant; [12]

e) fidelium cum Hierarchia, mundi et omnium hominum cum Ecclesia occursui favent.

In varia hac et multiplici operositate, laici, quippe qui rebus temporalibus immediatius et universalius implicentur quique ad hoc munus adimplendum gratiis peculiaribus a Deo ornentur, ad gloriam Eius qui in Christo « subiecit sibi omnia ut sit Deus omnia in omnibus »,[13] ita conferunt ut ab aliis substitui nequeant.

7. [*Dona charismatica*]. Aliquando ad maiorem efficaciam apostolatus, Spiritus Sanctus confert laicis, sicut et clericis, dona charismatica extraordinaria; quae cum sint media peculiaribus necessitatibus Ecclesiae accommodata, non sunt tamen temere expectanda neque praesumptorie ab eis sperandi operarum fructus apostolicarum sed, dum a Deo conceduntur, humilitate et

consolatione accipienda sunt et semper Ecclesiae iudicio et disciplinae subicienda.

8. [*Laicorum dignitas*]. Agnoscant proinde laici dignitatem suam quae commune privilegium communisque gloria est omnium cuiuscumque conditionis membrorum Ecclesiae, ut pulchre demonstrat Augustinus: « Ubi me terret quod vobis sum, ibi me consolatur quod vobiscum sum. Vobis enim sum Episcopus, vobiscum sum Christianus. Illud est nomen suscepti officii, hoc gratiae; illud periculi est, hoc salutis ».[14]

NOTAE

[1] Cf. *Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando,* Series I, Appendix Vol. II, Pars I, *De Laicis,* passim.

[2] Cf. 1 Petr. 2, 9-10; Apoc. 1, 6; 5, 10.

[3] Eph. 4, 13.

[4] Cf. *Acta et Documenta..., De Laicis* I: pp. 756-757, nn. 7-18.

[5] 1 Petr. 2, 5.

[6] Phil. 1, 29.

[7] 1 Petr. 2, 9.

[8] Rom. 12, 4 sq.; cf. Io. 14, 2.

[9] « Ceterum quocumque sua pacifica agmina inducit, ibi necesse est ut integra constitutio sua habeatur, quae non modo variis Hierarchiae gradibus constat, verum etiam laicorum ordine; pariterque necesse est ut per eos omnes salutariter operetur » (IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Princeps Pastorum,* 28 novembris 1959: AAS 51, p. 849).

[10] Huiusmodi expressiones sat clare patefaciunt textum nostrum minime agere de Institutis Saecularibus, quorum competentia ad Commissionem de Religiosis pertinet.

Cum vero principia Pii Papae XII de Institutis Saecularibus hoc, peculiari ratione, in luce ponant membra scilicet horum Institutorum in saeculo vitam degere, quae hic de Laicorum Apostolatu dicuntur, iis etiam applicantur, nisi contextus aliud innuat. Sicque palam est eos partem in organizationibus apostolatus laicorum habere. Ut tamen huiusmodi organizationes de Apostolatu Laicorum suam notam specifice laicalem servent, regimen earum, ad normam generalem, laicis commissum maneat.

[11] Votum a Commissione nostra ad Concilium pro insertione Sectionis *de Laicis* in Catechesi ordinaria Ecclesiae praesentabitur.

[12] Laici multiplici ratione collaborare possunt conferendo propriam peritiam, vitam atque operam laicalem (familiarem, professionalem, etc.):

sive vitae atque actioni liturgicae Ecclesiae, uti est extructio domus Dei ac obiectorum quae ad cultum ordinantur, Sacramentorum materia;

sive actioni ad Evangelium annunciandum, uti est vel investigatio doctrinae (collaboratio philosophi, archaeologi, philologi, historici...), vel

eiusdem doctrinae formulatio et praesentatio (collaboratio philologi, paedagogistae, psychologi, historici et sociologi...);

sive actioni caritativae (collaboratio medici, iurisperiti et singulorum fidelium);

sive denique actioni Ecclesiae administrativae (collaboratio in bonis Ecclesiae curandis, quae est propria, v. g. iurisperiti, canonistae, etc.).

[13] 1 Cor. 15, 28.

[14] Sermo 340, in die Ordinationis suae II. PL 38, 1483.

Caput II

DE RELATIONE AD HIERARCHIAM [1]

PRAEAMBULUM

Ecclesia Corpus Mysticum est, in quo « officia membrorum dispertita sunt, sed unus spiritus continet omnia. Multa iubentur, multa fiunt: unus iubet, uni servitur ».[2] Nam, ut ait S. Paulus, Christus « dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero evangelistas, alios autem pastores et doctores; ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi ».[3]

Haec autem diversitas et hierarchicus ordo ministeriorum non inficit fundamentalem aequalitatem et mutuam coniunctionem omnium membrorum Ecclesiae. Unde Augustinus: « Custodimus enim vos ex officio dispensationis, sed custodiri volumus vobiscum. Tamquam vobis pastores sumus, sed sub illo pastore vobiscum oves sumus. Tamquam vobis ex hoc loco doctores sumus, sed sub illo uno Magistro in hac schola vobiscum condiscipuli sumus ».[4]

Cum igitur Ecclesia familia sit, cuius membra « iam non (sunt) hospites et advenae, sed (sunt) cives sanctorum et domestici Dei »,[5] sua ipsa natura arctam unionem et concordem operam omnium membrorum suorum exigit.

9. [*Hierarchiae munus*]. Sacrae Hierarchiae est principia directiva, praecepta et spiritualia subsidia ad fidelium apostolatum tradere.

10. [*Diversae ad Hierarchiam relationes*]. Apostolatus laicorum, sive ipsi singuli, sive consociati agunt, relate ad Hierarchiam, varios subordinationis gradus admittit, ratione obiecti vel iuxta diversas eiusdem apostolatus formas.

11. [*Missio canonica*]. Semper Ecclesia consuevit laicis munia quaedam committere, quae proprie ad ipsam Hierarchiam pertinent, e. g. circa Sacramentorum administrationem ac litur-

giae celebrationem,[6] doctrinae catholicae catechesim, animarum curam.

Actus, quo ecclesiastica Hierarchia ad haec similiave munia auxiliaria exercenda laicos advocat, convenienter denominatur missio canonica. Vi missionis canonicae laici hierarchicum apostolatum quodammodo participant, et, quoad muneris collati exercitium, plene subduntur superioris ecclesiastici moderationi, et eorum apostolatus officialis in Ecclesia evadit.

12. [*Mandatum*]. Est et alius actus quo ecclesiastica Hierarchia, propter exigentias boni communis Ecclesiae, tamen ad ordinem spiritualem quod attinet, apostolatum laicorum sub sua responsabilitate[7] assumit eumque iuxta adiuncta diversimode ordinat, quin laicorum auferatur necessaria initiativa. Iuxta nominis acceptionem a Summis Pontificibus ac plurimis Episcopis nostris hisce temporibus adhibitam, ille actus apte mandatum denominatur. Quo mandato laici vocantur peculiari modo ad collaborationem cum apostolatu hierarchico.

13. [*Probatio vel laus*]. Aliquando a Sacra Hierarchia eriguntur aut simplici probatione vel etiam laude donantur quaedam laicorum apostolatus formae, quae valde in bonum Ecclesiae publice quidem agnoscuntur vel commendantur.

Nulla autem associatio vel motus aut inceptum ut catholicum sese exhibeat, nisi implicite vel explicite consensus accesserit legitimae auctoritatis ecclesiasticae.

14. [*Aliae formae*]. Plurima autem inveniuntur in Ecclesia incepta apostolica, quae laicorum libera electione ac prudenti iudicio exercenda relinquuntur, salvo tamen iure Heirarchiae invigilandi ad abusus praecavendos vel forte exortos corrigendos.[8]

15. [*Pastores et laici*]. Episcopi, parochi, caeterique sacerdotes apostolatum laicorum impense promoveant; magnam curam praestent laicis in apostolatu militantibus; libenter eorum consilio iuxta rerum competentiam utantur; cum fiducia eis in servitium Ecclesiae munera committant; illis in proprio ambitu pro rei natura agendi libertatem et spatium agnoscant.

Laici vero pastores suos reverenti dilectione et docilitate prosequantur, iisque filiali fiducia quaestiones suas et optata patefaciant.

NOTAE

[1] Cf. *Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando,* Series I, Appendix Vol. II, *De Laicis,* p. 761, nn. 39-40.

[2] S. AUGUSTINUS, Sermo 268, in die Pentecostes. PL 38, 1232.

[3] Eph. 4, 11-12.

[4] Enarrationes in Psalmos, 126, 3; PL 37, 1669.

[5] Eph. 2, 19.

[6] S. CONGR. DE PROP. FIDE, 21-7-1841 (cf. *Collectanea SCPF,* I, n. 928, p. 521); et *Ad Episcopos Mexicanos,* 23-12-1927.

[7] Responsibility, responsabilité, responsabilidad, responsabilità, Verantwortung.

[8] Cf. S. CONGR. CONCILII circa Societatem S. Vincentii a Paulo: AAS 13 (1921) pp. 137-140.

Caput III

DE MUNERE SACERDOTUM IN APOSTOLATU LAICORUM [1]

16. [*Huius muneris momentum*]. Sacerdotes omnes, etiamsi non peculiariter organizationibus [2] apostolicis laicorum addicti sint, semper in mente habeant sibi una cum laicis laborandum esse in Ecclesia et pro Ecclesia, et laicis in eorum apostolatu suum ministerium praestandum esse sive in vita communitatis christianae, sive in personali commercio cum laicis ipsis.

17. Enixe commendatur ut inceptis apostolicis laicorum, sive localibus, praesertim dioecesanis, sive nationalibus ac internationalibus numquam desit assiduum et continuum ministerium sacerdotale.

18. [*Sacerdotes apte seligendi*]. Episcopi, memores gravissimi huius officii momenti, magna cura seligant sacerdotes huic apostolatui idoneos,[3] audito, si putaverint, consilio etiam prudentium laicorum.

Eadem obligatione tenentur superiores religiosi erga suos subditos.

Optandum est ut sacerdotes huic ministerio addicti non impediantur in eo adimplendo multiplicitate aliorum munerum; Episcoporum cura erit ut eorum sustentationi adaequate provideatur.

19. [*Praesto sint ad hoc munus adimplendum*]. Sacerdotes autem omnes semper parati sint, pro rerum adiunctis, ad huiusmodi perutile ac Deo gratissimum ministerium praestandum.

20. [*Religiosorum cooperatio*]. Religiosi, sive fratres sive sorores, qui operibus apostolatus laicorum dedicantur, munera sacerdotis sustinere, adiuvare, complere curabunt.

Praesertim in quibusdam apostolatus provinciis opus religiosorum maximi momenti erit, uti sunt associationes aut instituta

in bonum pertinentium sive ad iuvenilem, sive ad provectiorem aetatem, vel ubi desit copia sacerdotum.

Salvo semper munere proprio sacerdotis adsistentis et legitima laicorum libertate, religiosi multum afferre valent ad efficientiam apostolatus non solum quoad technicam ordinationem sed etiam quoad formationem, ac quoad ipsius actionis apostolicae animationem.

21. [*Sacerdotes et laici*]. Sacerdotes qui huic ministerio vacant, quisque pro missione accepta, Hierarchiam repraesentant, eius praecepta et principia directiva communicant, aptas laicorum relationes cum Hierarchia fovent ipsamque de eorum optatis certiorem faciunt.

In suo sacerdotali labore inter laicos, apud moderatores praesertim, quam maxime cordi habeant ut fidelitas doctrinae et spiritui Ecclesiae servetur; seipsos in educanda vita spirituali et sensu apostolico Christifidelium sibi commissorum impendant; apostolicae laicorum operositati sapienti consilio adsint eorumque incepta foveant; una cum laicis ipsis attente inquirant quaenam sint formae ad efficaciorem reddendam apostolicam actionem; unitatem spiritus in consociationibus ipsis et earum cum aliis promoveant; communi associationum orationi praesint.

22. Attento semper sacerdotali munere, agnoscant et observent propriam laicorum dignitatem et responsabilitatem, humano ac fraterno spiritu et plena fiducia erga eos sese gerentes. Libenter autem sacerdotes laicis ea omnia relinquant quae ipsi agere possunt.[4]

23. [*Clericorum et sacerdotum praeparatio*]. In clericorum institutione pastorali suum locum habeat studium doctrinale ac practicum de laicorum parte in apostolatu Ecclesiae, de diversis formis et operis apostolatus laicorum deque propria sacerdotum in hac re munere.

Eadem norma servetur in formatione religiosorum, sive fratrum, sive sororum.

24. Sacerdotes ipsi hanc suam praeparationem indesinenter prosequantur, non solum per orationem et suae vitae spiritualis incrementum, sed etiam per constans studium doctrinae sacrae et condicionum temporum ac locorum in quibus cum laicis ope-

rari tenentur, sive ut animatores apostolatus, sive ut directores spiritus.

Ad hunc finem obtinendum commendandi sunt conventus sacerdotum, qui eorum aptam formationem quoad laicorum apostolatum promoveant ac mutuam collaborationem foveant.

NOTAE

[1] Cf. *Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando,* Series I, Appendix Vol. II, *De Laicis,* p. 761, n. 42; p. 784, nn. 1-5.

Sacerdotes ad apostolatum laicorum addicti, secundum regiones et secundum organizationes specificas, diversimode denominantur.

[2] Verbum hoc designat, in Constitutionis textibus, sive organizatas laicorum apostolatus Consociationes, sive organizationes apostolicas quae aut a Hierarchicae Auctoritatis inceptu procedunt, aut ab ipsis laicis originem et initium sumunt.

[3] Sacerdotes ad apostolatum laicorum et « secundum eorum indolem et aptitudinem » huic officio destinent. Cf. Adhortatio *Menti Nostrae,* 23 septembris 1950: AAS 42 (1950) p. 660.

[4] Cf. Pius XII, *ad II Congr. Ap. L.*: AAS 49 (1957), p. 927: « Que l'autorité ecclésiastique applique ici aussi le principe général de l'aide subsidiaire ou complémentaire; que l'on confie au laïc les tâches qu'il peut accomplir, aussi bien ou même mieux que le prêtre, et que, dans les limites de sa fonction ou celles que trace le bien commun de l'Eglise, il puisse agir librement et exercer sa responsabilité ».

Caput IV

DE APOSTOLATU A SINGULIS EXERCENDO

25. [*Diversae formae apostolatus individualis*]. Semper in Ecclesia, inde ab ipsis exordiis,[1] christifideles, sub Spiritus Sancti motione, ad salutem non solum propriam sed et aliorum multimode sese impenderunt.

Hoc officium omnium et singulorum est baptizatorum, cuiusvis aetatis, sexus et conditionis.

Ad apostolatum speciatim a mulieribus exercitum quod attinet, S. Concilium commemorat momentum eius, haud raro tamen neglectum, huic nostrae aetati omnino peculiare: sive quia mulier omnia convictus humani saepta iure meritoque ingreditur, sive quia humanum consortium ipsum magis ac magis, in hodiernis praesertim adiunctis, animi ac ingenii dotibus indiget quibus mulieres, Creatore donante, speciali modo praeditae sunt.

Omnes quidem laicos vehementer hortatur ut apostolatus sensum sedulo colant ac vita exprimant, tamquam primordialem universalemque exigentiam ipsius christianae professionis.

26. [*Omnia opera ad gloriam Domini*]. Hic spiritus apostolicus exigit ut suos quisque actus omnes et totam vitam suam dirigat ad maiorem Dei gloriam et ad consilium eius exsequendum: « Omne quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini Iesu Christi, gratias agentes Deo et Patri per ipsum ».[2]

27. [*Orationis apostolatus*]. Orationis apostolatus, quo laudibus Deo gratis caritas Christi in mundo diffunditur ac Ecclesia aedificatur, et enixis precibus salus impetratur animarum, magni ab omnibus laicis habendus est et continuo exercendus non solum secum privatim sed et cum aliis, praesertim in cultu liturgico.

Suppliciter autem Deum orare ipsi numquam praetermittant pro suae operae, etiam familiaris, professionalis, socialis fecunditate, ac pro personis quibuscum vivunt et pro quibus spondere tenentur; nam sine gratiae coelestis rore in vanum laborant qui aedificant domum.[3]

Christifideles autem quos divina gratia ad intimiorem orationem et contemplationem in mediis saeculi negotiis colendam invitat, huic gratiae humiliter et generoso animo cooperentur ad suam sanctificationem Ecclesiaeque aedificationem, minime praetermissa officiorum suorum fideli adimpletione.

28. [*Conformitas Christo patienti*]. Omnium et singulorum officium et privilegium est Christo patienti sese conformare, iuxta illud Apostoli: « semper mortificationem Iesu in corpore nostro circumferentes, ut et vita Iesu manifestetur in corporibus nostris »,[4] et laborum aerumnarumque vitae humili tolerantia, necnon voluntariis poenitentiis, non modo offensae divinae Maiestatis placationem implorare ac suorum aliorumque peccatorum veniam deposcere, sed etiam huius saeculi hedonismo devicto, Crucis victoriam Christique regnum promovere.

Qui vero, gravibus afflicti infirmitatibus, omni frugiferae activitati impares mundi oculis videntur, meminerint quanti praetii sit quamque Ecclesiae aedificandae utilis, apostolatus ad quem vocati sunt, nempe, sedulo in gratia Dei viventes, passionem Christi in Corpore Eius Mystico perpetuare, suasque afflictiones in bonum spirituale omnium convertere, gaudentes cum Apostolo qui aiebat: « Nunc gaudeo in passionibus pro vobis, et adimpleo ea quae desunt passionum Christi in carne mea pro corpore eius quod est Ecclesia ».[5]

29. [*Cohaerentis vitae lux*]. Christifideles consonantia vitae et fidei opera temporalia spiritu Evangelii imbuentes, tales seipsos praebeant ut Domini praeceptum impleatur: « Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum qui in coelis est ».[6]

Praesertim autem fraternitatem sedulo colant ac caritate omnia opera sua vivificent ita ut Domini discipuli ex mutuo amore agnoscantur.[7]

Meminerint praesertim christifideles cum non catholicis, etiamsi occasionaliter, conviventes, quam efficax fidei testimonium cotidie catholica sua professione iis praestare valeant, et caveant « ne nomen Domini et doctrina blasphemetur »,[8] sua ipsorum agendi ratione.

30. [*Apostolatus verbi*]. Christifideles numquam negligant apostolatum verbi, quo in ordinario commercio inter homines,

veritas et amor Dei dilatatur. Per verbum enim, cui Christus Incarnatione et vita sua vim sanctificativam contulit, Deus benedicitur, homines inter se communicant, fides annunciatur.[9]

31. [*Ecclesiam opibus sustentent*]. Laici christifideles, dum spiritualiter Ecclesiam aedificare contendunt, ne negligant etiam opibus suis eius Instituta, opera caritatis, missiones sustentare; nec gravamen sibi, sed privilegium existiment stipibus suis Ecclesiae necessitatibus subvenire. Suis enim oblationibus non solum grates Deo pro receptis beneficiis agent suaque bona quodammodo consecrabunt, sed et Ecclesiam ab alienis subsidiis independentem et in sua missione implenda magis liberam reddent.

32. [*Libertas et zelus*]. Recolant christifideles suam ipsorum navitatem apostolicam intra rigida schemata arctari non posse sed magna ex parte eorum liberae ac prudenti electioni et industriae committi, quae ex caritate procedit sub Spiritus Sancti motione, in filiali devotione et collaboratione cum suis pastoribus.

Omnes proinde occasiones, suo prudenti iudicio suscipiant et excitent ut « omni modo... Christus annuncietur ».[10]

33. [*Apostolatus singulorum momentum in condicionibus particularis discriminis*]. Apostolatus singulorum particularis momenti exsistit in regionibus ut aiunt « dispersionis » (diaspora) catholicorum.

Maxima vero necessitate hic apostolatus urget grassante persecutione vel graviter impedita Ecclesiae libertate. Tunc enim laici vicem pro posse sacerdotum in vinculis supplentes, ipsam suam vitam in discrimen ponentes, eos qui circa se sunt christianam docent doctrinam, ad vitam religiosam ac mentem catholicam instituunt, ad sacramenta frequenter suscipienda pietatemque praesertim eucharisticam colendam inducunt.[11]

Sacrosancti Concilii Patres, dum ex imo corde grates agunt Deo qui, nostris etiam temporibus, heroicae fortitudinis laicos in medio persecutionum suscitare non desinit, paterno affectu ac gratitudinis sensu complectuntur et ad ulteriores labores eos animant, qui, regionibus ubi Ecclesia in vinculis patitur, arduum suum explicant apostolatum ac constanter in catholica fidelitate erga Sanctam Sedem perseverant.

NOTAE

[1] Cf. Rom. 16, 1-13.

[2] Col. 3, 17; cf. 1 Cor. 10, 31. - Cf. S. POENITENTIARIA APOST., *De indulgentiis pro oblatione quotidiani laboris,* 25 novembris 1961: AAS 53 (1961) p. 827.

[3] Cf. Ps. 126, 1.

[4] 2 Cor. 4, 10.

[5] Col. 1, 24.

[6] Mt. 5, 16.

[7] Cf. Io. 13, 35. - Huius fraternitatis non parvipendendum opus est correptionis fraternae eleemosyna spiritualis, multoties a Sanctis Patribus et Ecclesiae traditionibus commendata, quam Dominus noster fieri iubet dicens: « Si autem peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum inter te et ipsum solum; si te audierit, lucratus es fratrem tuum... » (Mt. 18, 15).

[8] 1 Tim. 6, 1.

[9] Cf. Iac. 3, 5-6. - Cf. infra Pars II, Tit. II, Cap. I, *De apostolatu verbi.*

[10] Philip. 1, 18.

[11] Cf. PIUS XII, Sermo *ad I Congr. Mund. Apost. Laicorum,* 14 oct. 1951: AAS 38 (1951) p. 788.

Caput V

DE LAICIS QUI SPECIALI TITULO IN SERVITIUM ECCLESIAE ADDICUNTUR

34. [*Factum ipsum*]. Peculiari materna cura Ecclesia complectitur laicos, sive caelibes, sive coniugatos, qui seipsos Hierarchiae exhibent suam professionalem competentiam offerendo, sive in perpetuum, sive ad tempus, in servitium institutionum et operum Ecclesiae, verbi gratia locorum divini cultus, educationis, curae infirmorum, servitii socialis.

Magni autem gaudii Ecclesiae est quod nostris temporibus, crescente in dies numero, laici sese praebent in servitium Associationum et operum quae magis directe apostolatui addicuntur, sive infra fines suae nationis, sive in ambitu internationali, sive praesertim in missionibus ad extra.

35. [*Eorum vita spiritualis et praeparatio*]. Qui hac ratione sese Ecclesiae devovent, virtutibus christianis praesertim in vita sua domestica et professione excellant, spiritu caritatis, paupertatis, humilitatis, sui abnegatione ac zelo apostolico eluceant.

Curam specialem adhibeant in scientia caeterisque qualitatibus acquirendis quae suis muneribus rite obeundis respondent. Bonum operis cui addicuntur praeferant privato commodo vel nationis vel organizationis ad quam forte pertineant. Sensum universalem Ecclesiae semper devote colant.

36. [*Adsistentia eis debita*]. Locorum Ordinarii, grato animo, hos laicos paterne recipiant, curent ne eorum conditio iuridica indefinite relinquatur neve umquam careant necessaria institutione, spirituali solamine ac incitamento, et mediis pro honesta sui et familiae sustentatione, iuxta requisita iustitiae, aequitatis et caritatis.[1]

Clerus quidem et populus christianus observantia ac favore eos prosequantur.

NOTA

[1] Cf. *Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando,* Series I, Appendix Voluminis II, Pars I, p. 569.

Caput VI

DE FAMILIA UT SUBIECTO APOSTOLATUS

PRAEAMBULUM

Per matrimonium constituitur familia christiana, quae inde subiectum apostolatus efficitur, immo et eiusdem apostolatus pro omnibus membris suis schola.

Apostolica autem haec societatis familiaris actio peculiare hodie momentum obtinet, cum efficacia familiae in ipsam Ecclesiam aedificandam plenius agnoscatur.

Concilii Patres tamen minime latet quam difficile familiae saepe sit huic praestantissimo muneri satisfacere, tum ob christianae institutionis, cognitionis atque debitae aestimationis defectum, tum, in pluribus locis, ob infaustas oeconomicarum ac socialium rerum condiciones, in quibus permultae familiae vitam degere debent.

Ideo Sacrosanctum Concilium omnes ad quos pertinet invitat ad impigram navandam operam ut familiae facultas sit apte congruenterque suis perfungi officiis.[1]

37. [*Familia ut subiectum apostolatus*]. Regni Christi propagatio postulat ut ipsae familiae non solum apostolicae actionis Ecclesiae bona recipiant, sed etiam, ratione sua propria, eiusdem apostolatus adiutrices et redemptionis instrumenta fiant.

38. [*Matrimonium fons apostolatus familiaris*]. Coniugalis societas, ad propagationem generis humani instituta, per matrimonii sacramentum qua talis Ecclesiae inseritur et de plenitudine eius vitae vivit, propria ratione ad aedificationem Corporis Christi ordinatur et gratiis ad hoc congruentibus luculenter ditatur.

Amoris et unionis Christi cum Ecclesia, iam ab initio per unionem viri et mulieris praefiguratae, vivam imaginem in se coram Deo et hominibus matrimonium christianum praebet, quod, testante Apostolo, est « sacramentum magnum » in Christo et in Ecclesia.[2]

39. [*Mutuus coniugum apostolatus*]. In celebratione matrimonii ipsi coniuges sunt gratiae ministri.

Vi ipsius sacramenti uterque coniux munus et officium habet ut erga alterum gratiae sit cooperator, necnon caritatis Christi et Ecclesiae testis. Per utriusque sanctificationem eorumque spiritualem unionem, maior Dei gloria et Ecclesiae aedificatio obtinentur.

Ad mutuam conformationem, ad assiduum se invicem perficiendi studium [3] coniuges sese impendant praesertim propria in sacrario familiae munera adimplendo.

Quod munus et officium pro alterutro peculiarem gravitatem induit, si quando infeliciter alter ex coniugibus alienus sit ab Ecclesia vel a fide vel a christianae vitae usu.[4]

40. [*Coniugum munus apostolicum in familia*]. Coniuges ad Corporis Mystici aedificationem cooperantur per vitae humanae propagationem secundum Dei praescriptiones sanctissimas, firmissimas, inviolatas,[5] per filiorum sollicitam praesentationem ad Baptismum, humanam christianamque institutionem, in primis ipsis tradendo Verbum Dei et eos ad spiritum et opera apostolatus efformando.

Parentum est etiam filios educandos adiuvare ut vocem, qua Deus eos appellat, attente inquirant et libenter excipiant, sive Ipse eos ad novam familiam efformandam, sive ad Christi servitium in vita sacerdotali vel in statu evangelicae perfectionis, sive ad vitam caelibem in mundo degendam vocet. Ad filiorum formationem apostolicis iuvenum consociationibus eorum adhaesionem foveant.

41. [*Familiae totius ad apostolatum participatio*]. Non solum coniuges, sed tota christiana familia missioni Ecclesiae inservit et eius apostolatus est particeps.

Familiae christianae communio et proinde eius apostolica efficacia quam plurimum fovetur per eius membrorum vitam spiritualem et coniunctam orationem, qua vita familiaris magis magisque particeps fit in cultu Corporis Mystici orantis et sese Deo offerentis.

Familiares omnes conari oportet quae Christi et Ecclesiae sunt uno animo inquirere, diligere et unumquemque pro posse in communitatis domesticae bonum et in eius apostolicam actionem cooperari.

42. [*Apostolatus familiae ambitus*]. Bonum familiae apostolica pietate colendum complectatur omnes consanguineos, eos praesertim qui in senectute veneranda vitam suam perficiunt, necnon affines atque vicinos.

Speciali curae et providentiae adiutrices et adiutores domestici commissi sunt. Ipsi insuper vitae spiritualis et apostolatus familiae, pro adiunctis, participes fiant.

Inter diversas apostolatus familiaris formas haec eminet: effusa caritate advenas et hospites, praesertim temporalibus et spiritualibus bonis carentes, tecto recipere, sicque Christi praesentiam in hac « Ecclesiae cellula » quae est domus christiana apertam reddere.

Urgente amplius caritate, coniugalis et familiaris societatis apostolica operositas e domo in omnem ambitum suae vitae ac humanae consortionis diffunditur. Peculiari modo apta est societas coniugalis et familiaris ad quasdam apostolicas exercendas operas, ut in primis: sponsos ad matrimonium praeparare, coniugibus et familiis in angustiis moralibus vel materialibus versantibus, vel iis qui familia eiusque bonis carent, auxilium ferre.

43. [*Peculiare servitium Ecclesiae*]. Laude dignae sunt familiae quae propius Ecclesiae deserviunt, uti in regionibus in quibus peculiares necessitates Ecclesiam premunt.[6]

44. [*Familiarum coetus*]. Ad ampliorem apostolatum exercendum, familiae in coetibus opportune coadunantur, qui earum formationem promovent, cum Ecclesiae missione cooperantur, influxum christianum etiam in res temporales fovent, haud neglectis consociationibus familiaribus neutris, et ipsius familiae iura defendunt. Si res ferant, ad hoc fines attingendos, etiam cum non catholicis inceptis relationes inibunt.

45. [*De quibusdam adiunctis in quibus apostolatus per familiam peculiare momentum attingit*]. In regionibus in quibus prima Evangelii sparguntur semina, vel Ecclesia adhuc in suis primordiis exsistit, familiae christianae, tota vita sua Evangelio cohaerentes ac matrimonii Novae Legis excellentiam ostendentes, maximi momenti testimonium coram mundo Christo afferunt.

Idem dicendum de regionibus in quibus Ecclesia in gravi aliquo discrimine versatur.

Ad regiones quod attinet, in quibus propter persecutionem

actio pastoralis impeditur institutionesque ecclesiasticae auferuntur vel deformantur, familiae christianae manent ultima Corporis Mystici munimenta. Illic enim, quum alia Sacramenta non iam possint conferri, parentes, tamquam Traditionis et Ecclesiae tramites, liberis provident essentialia salutis media: baptismum et fidei traditionem. Praeterea, per Matrimonii sacramentum novae familiae constituuntur, quae Ecclesiae communitatem continuent. Ita, in illis familiis, quasi in catacumbali perfugio, Ecclesia vitam degit circumscriptam sane, sed pulcherrimorum sanctitatis fructuum capacem, in qua Christus novum gratiae vernale praeparat tempus.

NOTAE

[1] Cf. infra Partem II, Tit. II, cap. II, et Partem IV, Tit. II, cap. I.

[2] Eph. 5, 32. - Cf. *Catech. Rom.*, lib. II, Cap. VIII q. 24; Litt. Encycl. *Casti Connubii,* 31 decembris 1930: AAS 22 (1930) pp. 539; 548.

[3] Cf. *Catech. Rom.*, l. c., p. 13; Litt. Encycl. *Casti Connubii,* l. c., pp. 539-592.

[4] Cf. 1 Cor. 7, 13-14; 1 Petr. 3, 1 sq.

[5] Cf. Litt. Encycl. *Casti Connubii,* l. c., pp. 553-554; Litt. Encycl. *Mater et Magistra,* 15 maii 1961: AAS 53 (1961) p. 447.

[6] Cf. Litt. Encycl. *Evangelii Praecones,* 21 iunii 1951: AAS 43 (1951) p. 514.

Caput VII

DE CONSOCIATIVIS APOSTOLATUS FORMIS

PRAEAMBULUM

[*Caritate moti christifideles inter se consociantur*]. Caritas Christi, qua Sponsa zelo Dei zelat, urget Ecclesiam inde ab exordiis ut omnia media adhibeat et ordinet, quae apta sint ad Evangelium propagandum. Unde christifideles, eadem caritate moti, inter se consociantur ad mutuam aedificationem, ad ostensionem et dilatationem caritatis et regni Christi et Dei,[1] ad veritatis et vitae christianae defensionem, vel ad solvendas quaestiones quae apostolatu consociativo indigent.[2]

[*Formae variae*]. Magna invenitur varietas inter apostolatus formas iuxta historicam earum originem, nationum indolem, temporum ac locorum adiuncta, et praesertim iuxta diversos fines apostolicos, quos laici ipsi sibi proposuerunt vel eis ecclesiastica indicavit Hierarchia.[3]

46. [*Relationes cum Hierarchia*]. Fidelium associationes, sive distincta lineamenta ipsius Ecclesiae, quae in dioeceses et paroecias dividitur, in sua ordinatione sequantur, sive alias structuras iuxta suum finem assumant, debitas cum Ecclesiastica Auctoritate foveant relationes.

47. [*Associationes apostolatus aestimentur*]. Associationes apostolatus, sive ab ipsis laicis conditae, sive ab Auctoritate Ecclesiastica institutae, magni habendae sunt, praesertim eae quas Ecclesia speciali modo laudaverit vel commendaverit.

Associationes vero, quas Ecclesiastica Auctoritas tamquam obligatorias in dioecesi vel paroecia fundandas decreverit, pariter ac a sacerdotibus et a religiosis, a christifidelibus valde aestimandae et promovendae sunt. Immo ipsi curent earum finem et spiritum agnoscere atque attente perpendant utrum ad ipsas a Deo vocentur.

48. [*Libertas et unitas*]. Patet autem hic vigere illam libertatis legem quae fundatur in varietate donationum Dei.[4] Ipse enim dividit singulis prout vult: [5] non licet ergo uniformitatem sub specie unitatis statuere et spiritus cohibere.

Sub alio vero respectu, quantumvis multiplicitas formarum apostolatus consociati signum sit fecunditatis Ecclesiae, vitanda tamen est virium dispersio.[6]

49. [*Unde oriantur apostolatus consociati anima et vis*]. Noverint insuper christifideles organizationem, etsi efficaciam adaugeat apostolatus, totam suam vim apostolicam depromere ex fide quae per caritatem operatur.[7]

50. [*Cohaerentia et fidelitas*]. Alicui formae apostolatus organizati nomen dantes, eius fines, spiritum, rationem et methodum recte cognoscant, obligationes, quas libenter suscipiunt, pro posse fideliter adimpleant, in aedificationem totius Ecclesiae et sui ipsius sanctificationem.

NOTAE

[1] Cf. Eph. 5, 5.

[2] [*Tempora praeterita*]. Statim ac aliqua christianorum communitas quemdam gradum vitalis vigoris obtinere incipit, laicorum apostolatus sub forma associata mox exsurgit. Praeclara huius rei testimonia sunt benemerentia illa opificum et artificum sodalicia Mediae Aetatis, necnon aeque fecundae Confraternitates, Tertii Ordines, Congregationes Mariales et aliae consociationes quae iuxta temporum exigentias in Ecclesia oriri non desinunt

[*Tempora nostra*]. Nostris hisce temporibus, civilitas in nonnullis regionibus et in multis suis aspectibus christiano afflatu destituta videtur, impulsus ad socialem organizationem in dies augentur praesertim scientia et technica instimulantibus (cf. Litt. Encycl. *Mater et Magistra,* 15 iunii 1961: AAS 43 [1961] p. 417); alia vero ex parte profundius animadvertunt christifideles necessitatem sese associandi ad Corporis Christi aedificationem: caritas Christi postulat ergo ut diligentius organizationes curentur quae nova praebeant instrumenta ad Evangelii praeconium annunciandum, ad christianam vitae formam affirmandam et defendendam, praesertim a perniciosis pressibus collectivis, immo ad ambitum vitae transformandum, ad inventa huius temporis in servitium Christi et honorem Dei ordinanda. « Pour primordiale qu'elle soit, la conversion individuelle... ne saurait suffire... Nous vous exhortons, chers Fils et Vénérables Frères à susciter parmi les fidèles commis à vos soins un effort collectif de renouveau chrétien de

la société... », Litt. Encycl. *Le pèlerinage de Lourdes,* 2 iulii 1957: AAS 49 (1957) p. 615.

[3] Ad acclarandam terminologiam circa varias organizationes in quibus laici ad regnum Dei provehendum adlaborant, Commissio de Apostolatu Laicorum exhibet titulum ipsum, quem Apostolica Sedes huic Commissioni dedit, ut « genus proximum » pro omnibus supradictis consociationibus.

Sub hac vero denominatione comprehenduntur veluti « specificae differentiae » eae quae, aut ab ipsa Sede Apostolica pro universa Ecclesia, aut ab Ordinariis pro sua dioecesi, utpote characterem apostolatus laicalis habentes, agnoscuntur.

[4] Cf. Rom. 12, 3 et 6.

[5] Cf. 1 Cor. 12, 11.

[6] « Illud vero etiam atque etiam commendandum, ut initae consociationes non modo felici vivant concordia, verum aptissime ad unum copulentur: sodalicia nempe paroecialia, dioecesana consiliumque nationale dirigens, omnia congruenter vincta atque contexta sunto. Ut membra scilicet corporis unius, ita invicti exercitus cohortes. Virium compactio non dissipatio; non fortuitus quidam operum concursus, sed ordinata ad commune bonum conspiratio, non singularum partium sponte egerminantis florentisque vitae compressio, sed progrediens artuum viriumque auctus, ita ut decor et venustas cum apta membrorum compositione in toto corpore eniteant ». PIUS XI, Epistula *Quamvis Nostra*: AAS 28, 30 aprilis 1946, pp. 160-161; Ad Em.mum Sebastianum Leme de Silveira Cintra, Archiepiscopum S. Sebastiani Fluminis Ianuarii, atque ad ceteros RR. PP. DD. Archiepiscopos et Episcopos Brasiliae De Actione Catholica aptius provehenda.

[7] Gal. 5, 6.

Caput VIII

DE MUTUA COORDINATIONE [1]

51. [*Relationes sponte exoriuntur*]. Relationes quaedam sponte exoriuntur inter diversas apostolatus associationes quae eandem habent originem vel indolem vel affinibus utuntur methodis aut in eodem campo suam operam exercent.

Inter illas quae aeque tendunt ad salutem animarum strictiores ad invicem relationes desiderantur, latiores tamen inter istas et illas quae tendunt ad apostolatum socialem.

52. [*Necessitas coordinationis*]. Ad « unitatem spiritus in vinculo pacis » [2] promovendam in multiplici organizationum varietate, ut fines communes maxima efficacia obtineantur, perniciosae et inutiles aemulationes vitentur caritasque splendeat fraternitatis, apta exigitur mutua coordinatio.

Quae autem coordinatio, servatis uniuscuiusque organizationis indole et cuique propria ad Hierarchiam ecclesiasticam relatione, non solum omnibus occasiones praebet conveniendi et mutuam notitiam ac familiaritatem fovendi, sed etiam promovet communium apostolatus ac formationis quaestionum examen, necnon expeditiorem et efficaciorem modum quo auctoritatis ecclesiasticae praescripta vel consilia corde uno ad effectum deducantur.

Quod maxime convenit, cum peculiaris actio pastoralis ab Ordinario promota ad aliquem finem maioris momenti organice attingendum requirit coordinationem et harmoniam apostolicae operositatis cleri, sive saecularis sive regularis, religiosorum omnium et fidelium totius dioeceseos.

53. [*Instrumenta mutuae coordinationis*]. Hierarchiae sollicitudini commendatur opportunorum constitutio centrorum in ambitu paroeciali, dioecesano, nationali ac Ecclesiae universalis, ut variae associationes et incepta apostolica convenire et inter se communicare possint, et, salva uniuscuiusque indole et autonomia, operas suas mutuo coordinare.

54. In qualibet natione, Episcopi ut omnes apostolatus laicorum operae mutuo coordinentur ultro studeant, institutis etiam ad rem una vel pluribus commissionibus: ad quas, praeter Sacerdotes, nisi speciales conditiones aliud suadeant, etiam laici vocentur.[3]

Sapienti Summi Pontificis iudicio Sacrosancti Concilii Patres submittunt, utrum expediat precibus nonnullorum Episcoporum accedere, qui optant ut aliqua Sacra Romana Congregatio consulat apostolatui laicorum, praesertim quoad foederationes aliaque instituta catholica internationalia.[4]

NOTAE

[1] Cf. *Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando,* Series I, Appendix Vol. II, *De Laicis,* p. 760, n. 34; p. 768, nn. 18-20; p. 779, n. 34; p. 787, n. 2.

[2] Eph. 4, 3.

[3] Cf. Benedictus Pp. XIV, *De Synodo Dioecesana,* L. III, Cap. IX, N. VII. - *Acta et Documenta...,* p. 760, n. 38.

[4] Cf. *Acta et Documenta...,* Series 1, Appendix vol. II, p. 381 ss.; nn. 9, 22.

Caput IX

DE SPIRITU APOSTOLICO

55. [*Sensus Christi; sensus humanae condicionis*]. Ut laicus evadat homo vere apostolicus in Ecclesia Sancta, ipsius animum sensu Dei, qui est Dominus et Pater omnium, imbui oportet; pariterque sensu Christi, cuius operi redemptivo omnes cooperari tenentur, per Quem omnia et in Quem omnia creata sunt; sensu autem Spiritus qui est anima Ecclesiae, ad quam ipse laicus tamquam membrum vivum pertinet et ad quam omnes homines vocantur.

Colat simul sensum rerum creatarum humanaeque historiae, quae omnia ad gloriam Dei evehenda sunt; peculiari autem modo ratio habeatur personarum et condicionum familiarium, professionalium, civilium, in quibus, ut laicus, vivit et operari tenetur.

56. [*Fides, spes, caritas*]. Christifideles, apostolatui Ecclesiae participantes satagant virtutibus theologicis regi, nempe:

in lumine fidei secundum Deum omnia iudicare, et aestimare, peculiari vero modo homines ac res et eventus sui temporis et suae vitae quotidianae;

spe corroborari, quae eorum laborem continuo sustineat et stimulet certa exspectatione gratiae Dei et fructuum suo tempore colligendorum, « exspectantes beatam spem et adventum gloriae magni Dei et Salvatoris nostri Iesu Christi »; [1]

in caritate Dei vivere, qua, Patrem in omnibus et super omnia et omnes homines tamquam fratres in Christo diligentes, laici cupiant impendi et superimpendi pro corporum et animarum salute, necnon pro totius mundi sanctificatione.[2]

57. [*Fidelis servus et prudens*]. Virtutibus theologicis ditatus, qui Ecclesiae apostolatui incumbit, individualismo minime cedens, semper erga alios debitorem sese existimet; proinde, numquam quae sua sunt quaerens,[3] animi deditione et simul discretione paratus sit deservire:

suam ipsius industriam exerceat simulque noverit cum fratribus collaborare;

in veritate et amore Christi fidelis maneat, simulque prudens in actione adiunctis aptanda in quibus suam vitam degit.[4]

Amor ipse christianus et efficacitas apostolatus postulant ut colantur quam maxime animi quoque ornamenta quae a natura requiruntur, et etiam a non-credentibus maximi momenti habentur, ut sunt probitas, sinceritas, fortitudo, humanitas, peritia rerum ac sensus civicus, sine quibus nec vita christiana, nec efficax testimonium caritatis consistere potest.

58. [*Actio veluti redundantia interioris communionis cum Deo*]. Actio in servitium Ecclesiae est veluti redundantia interioris communionis cum Deo in caritate.

Recolant christifideles omnes actionem hanc proinde illuminari, accendi, foveri per continuam, crescentem communionem cum Christo Domino; qui ignem venit mittere in terram.[5] Attingitur hoc per participationem ad vitam Ecclesiae, praesertim per liturgiam, per Verbi Dei auditum, per spiritualem lectionem, in primis Scripturae Sanctae, per orationem et meditationem, per exercitium fraternae caritatis et fidelem adimpletionem officiorum uniuscuiusque status, per filialem devotionem in Virginem Matrem.

Rectitudo vitae et operositatis christianae praesertim per frequentem accessum ad Sacramentum Poenitentiae servetur et renovetur ac per recursum ad directionem spiritualem.

Quam maxime cavendum est ne forte inordinata rerum externarum instantia fideles a vita interiore sese avertant, gravi cum periculo infecunditatis sui apostolatus necnon cum detrimento suae ipsius animae. Quo vita interior profundius renovetur, peculiariter Exercitia Spiritualia commendantur. His omnibus mediis apte adhibitis, actio apostolica interiorem eorum progressum favebit ita ut Deum in ipsis operibus attingere discant.

59. [*Participatio ad Sacram Liturgiam*]. Super omnia autem christifideles mente et corde Sacrificium Corporis et Sanguinis Christi teneant veluti praestantissimum vitae christianae et apostolatus fontem, simulque metam ad quam ipsi tendant et alios ducere studeant.

Ex ipsa enim huius divini Mysterii celebratione vis amoris Christi promanat ad laudem Dei et ad totius mundi salutem.

Proinde haec Sacrosancta Synodus iterum laicos instantissime invitat ut toto corde vitae liturgicae, praesertim huic divino convivio frequenter participent.

NOTAE

[1] Tit. 2, 13.
[2] Cf. 2 Cor. 12, 5.
[3] Cf. 1 Cor. 13, 5; Io. 8, 50.
[4] Cf. Mt. 24, 45.
[5] Cf. Luc. 12, 49.

Caput X

DE LAICORUM EDUCATIONE ET PRAEPARATIONE AD APOSTOLATUM

PRAEAMBULUM

Educatio christiana laicorum formationem expostulat ad apostolatum, utpote ad essentiam vitae christianae pertinentem.[1]

Huiusmodi educatio hoc intendit: ut unusquisque laicus, vocationis et participationis ad Ecclesiae apostolatum conscius, hoc officium, pro adiunctis, reapse impleat.

60. [*Qui et quando educandi sint ad apostolatum*]. Educatio haec ad apostolatum incipere debet a prima christiana institutione puerorum: ipsi enim inde ab usu rationis sunt in Ecclesia responsabiles.

Peculiari autem modo curandum est ut ad apostolatum praeparentur adulescentes et iuvenes, ita ut illo spiritu eorum imbuatur ratio cogitandi et vivendi, quae radicitus hac vitae aetate efformatur.

Educatio vero ad apostolatum numquam intermittenda erit, aptata quidem uniuscuiusque aetati vel condicioni, speciatim autem quando quis novum aliquod momentum vitae ingreditur vel novam responsabilitatem assumit: uti tempore praeparationis ad Confirmationis Sacramentum suscipiendum et ad Sacram Synaxim primo adeundam; occasione ascensus ad studia ulteriora aut initio vitae laboris et professionis vel praesertim tempore novae familiae instituendae.

Peculiari nota signanda est necessitas educationis ad sensum et opera apostolatus pro laicis qui Ecclesiae inceptis et associationibus nomen dant, praecipue si directionis munus in eis susceperint vel suscepturi sint.

61. [*Quibus officium incumbat*]. Iis ad quos spectat educatio christiana, ex ipsa natura rerum officium quoque institutionis ad apostolatum incumbit; inter quos praecipuum locum obtinent parentes vel tutores, sacerdotes, catechistae, magistri.

Valde laudandae sunt consociationes quae, simul cum operositate apostolica, hunc finem educativum intendunt, praedictorum actionem complendo vel supplendo.

62. [... *Parentibus*]. Parentes, in primis, cordi habebunt filios suos adhuc infantes, sed iam in vita spirituali progredientes, disponere ad agnoscendum amorem Dei Patris et Christi erga omnes homines; gradatim in eorum animos insinuare sollicitudinem circa necessitates sive materiales sive spirituales proximi et desiderium excitare sese pro aliis impendendi.

Singula familiae membra eundem sensum christianum et catholicum colant, ita ut familia tota et eius communis vita tirocinium evadat apostolatus.

63. [... *Scholis*]. Item ad scholam catholicam cuiuscumque ordinis pertinet fovere in iuvenibus christianam mundi et vitae rationem speciali modo sensum catholicum et apostolicum.

Quando autem schola catholica desit, eorum erit magistrorum et discipulorum, qui sensu christiano et catholico imbuti sunt, spiritus christiani, debita servata discretione erga alios qui aliter sentiant, testimonium reddere.

64. [... *Sacerdotibus*]. Sacerdotes autem prae oculis habeant, in catechesi et ministerio verbi, in directione spirituali et administratione sacramenti Poenitentiae, necessitatem educationis laicorum ad apostolatum, praesertim ii quibus officium demandatum est curandi associationes laicorum, sive earum peculiaris finis sit apostolatus, sive autem cultus, oratio, formatio religiosa vel alius.

65. [... *Paroeciis*]. Paroecia, in quantum fidei, precum et actuosae caritatis communitas, est non solum centrum et subiectum, sed etiam schola, sane non unica, servitii divini, in qua cuiuscumque aetatis laici ad apostolatum educantur. Talis autem educatio non ad solam paroeciam intendat sed universam apostolatus extensionem, quae penitus ipsius limites transcendit, complectatur.

67. [... *Organizationibus*]. Coetus pariter laicorum, sive stricte apostolatum sive alios fines supernaturales intendant, quique, pro modulo suo, hanc formationem apostolicam curent.

67. [... *Subiecto ipso*]. Opus denique educationis potissimum est ipsius educandi laici qui, actioni Dei, per educatores agentis, docibilem se praebere debet. Quo magis autem aetas crescit et animus evolvitur, eo magis uniuscuiusque erit detegere et curare semina quae Deus in sua anima seminavit, propriam christianam personam maturare, ut praesto sit Christo Domino Eiusque Ecclesiae ultro ministrare.

68. [*Apta educationis methodus*]. Ut institutio ad apostolatum efficacior reddatur, et exigentiis nostrae aetatis perfectius consonet, explicita sit et apta methodo tradatur oportet.

69. [... *Institutio doctrinalis*]. Cum missio christiana hoc intendat ut omnes homines Deum cognoscant et diligant, educatio laicorum ad apostolatum exigit ut progrediantur in scientia Dei, in sapida cognitione Christi eiusque Ecclesiae.

Ad hoc oportet ut ipsi, praecipue ii qui in associationibus et inceptis apostolatus coadunantur, congrua propositione doctrinae christianae, prout diversa aetas vel capacitas vel praevia praeparatio postulat, instituantur, utque laici, maiori in dies numero, studiis sacrae quoque theologiae vacent, eisque hunc ad finem apte obtinendum, sub impulsu ac vigilanti cura magisterii Ecclesiae, congruae opportunitates praebeantur praelectionum, quae specialis indolis operum a laicis praestandorum rationem habeant. In laicorum formatione praesens speciatim habeatur necessitas eos instituendi in doctrina sociali Ecclesiae et in cognitione ingruentium quaestionum quae ad eius vitam et ad nostram aetatem spectant.[2]

70. [... *Cognitio et studium de rerum adiunctis*]. Maximi momenti est ut in educatione et praeparatione ad apostolatum laici conscii fiant adiunctorum ambientium in quibus vitam degunt et operantur ac discant de eis christiana ratione iudicare, in iisque sese digne gerere.

71. [... *Educatio per actionem ipsam*]. Gradatim quidem et discrete, sed inde ab initio suae formationis, immittantur laici et ipsi libenter ingrediantur in operosum servitium Ecclesiae, memores etiam per actionem educari et actionem ad ipsamque vitam spiritualem plenius efformari.

72. [... *Sessiones et scholae*]. Ut praeparatio adaequate respondeat varietati condicionum vitae laicorum et determinatis uniuscuiusque operis finibus, provideri etiam poterit ordinariis sessionibus associationum necnon specialibus conventibus et scholis.

73. [*Ubi sacerdotes quacumque ex causa desunt*]. Educatio ad apostolatum peculiarem urgentiam induit in regionibus in quibus sacerdotes quacumque ex causa desunt. Magni momenti est ut multi apti laici ad eos substituendos, prout fas est, exquirantur et opportune praeparentur.

74. [*Praeparatio proxima*]. Priusquam operas maioris momenti laici adeant, eorum remota praeparatio proxima compleatur oportet, singulorum et coetuum, studio et meditatione ac propria personali et communi oratione.[3]

NOTAE

[1] Ecclesiae officium est, ex missione « docendi omnes gentes » (Math. 28, 18) divinitus accepta, hanc educationem apostolicam impertiendi. Hodierna vero adiuncta undique Ecclesiam premunt ad officii huius condiciones ac methodos diligenter denuo perpendendas, ad eiusque iterum perfunctionem pro viribus urgendam.

Haud pauci inveniuntur quorum christiana educatio, circumvadentis individualismi causa, apostolico careat afflatu. Sunt nempe qui putent se sibi soli vivere posse propriamque animam salvare, proximorum salute neglecta, Domini praecepto atque exemplo posthabitis, qui ait: « In hoc cognovimus caritatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit et nos debemus pro fratribus animas ponere » (1 Io. 2, 16). Simulque mos invaluit christianam vitam ac religiosa officia a privatis ac publicis muneribus prorsus seiungendi separandaque censendi.

Exinde oritur necessitas recte ordinatam ac sedulam educationem Ecclesiae membris impertiendi, eo quoque fine ut laici iis respondere possint gratiis quibus Divina Providentia ad Regnum Dei diffundendum eos ditavit.

[2] Cf. infra Pars IV: Tit. I, Cap. IV.

[3] Cf. Iac. 1, 17.

PARS II

DE APOSTOLATU LAICORUM IN ACTIONE AD REGNUM CHRISTI DIRECTE PROVEHENDUM [1]

PROOEMIUM

[*Tres apostolatus laicorum aspectus*]. Generalioribus notis de Apostolatu Laicorum delibatis, Sacrosancta Synodus rationes praecipuas declarat, quibus participatio laicorum missioni Ecclesiae ad effectum perducitur: id est collaboratio ad operam Ecclesiae magis directe ad opus evangelizationis et sanctificationis pertinentem, actio caritativa, actio in ordine temporali christiano afflatu perfusa.

[*Progressio in eorum connexione et distinctione*]. Hi tres diversi aspectus ita in unitate vitae christianae copulantur, ut non semper facile ab invicem distingui possint. Revera, tempore renovationis vitae catholicae saeculo praeterito, una simul devinciebantur et quandoque confundebantur in inceptis diversarum organizationum quae ad christiana principia affirmanda et defendenda ordinatae erant.

Auctis tamen in dies, in communitate christiana, et specializationis instantia et conscientia de diversitate finium ac rationum agendi, clarius munera distinguebantur inter diversa incepta et consociationes, quae distinctio a Summis Pontificibus, praesertim inde a Benedicto Papa XV, probata est.

Hierarchia immo, dum laicos hortabatur, ut in rebus mere humanis propria industria et inceptu, et qua par est autonomia, operarentur, simul sub pleniore sua responsabilitate quasdam apostolatus formas sibi assumebat, uti Actionem Catholicam et organizationes huic similes, quae magis directe ad evangelizationis et sanctificationis opus sese impendunt.

[*Proficuae immutationes*]. Eodem tempore et huius progressionis causa, aliae in operis apostolatus laicorum proficuae fiebant immutationes; praevalens defendendae fidei propositum in desiderium efficacis penetrationis convertebatur; necessitas et

exercitium vitae interioris instabant et progrediebantur ac simul adauctum desiderium sese impendendi ad principia christiana in res mere humanas afferenda; laicorum in apostolatu adlaborantium nexus arctior cum propriis pastoribus efficiebatur; laici ipsi in Ecclesia tamquam in domo propria se felices senserunt, crescente in ipsis conscientia se membra viva Ecclesiae esse, una cum desiderio plenioris participationis non ad actionem tantum, sed ad universam vitam Ecclesiae praesertim liturgicam.

Insuper apostolatus necessitudines ad alias etiam institutiones diffundebantur, quae ad hunc proprie finem ortae non erant; simulque in universa communitate christiana vitae interioris desiderium erumpebat.

[*Animorum unitas in apostolatu*]. Sacrosanctum Concilium igitur ad illas imprimis apostolatus formas mentem intendit, quae magis directe et penitus in promptu sunt, ut ubique effundantur summa bona, quae Christus Ecclesiae suae concredidit.

At dum distinctionis necessitatem revocat, laetanter percipit christifideles plures generose diversis in campis opus conferre; hortatur tamen omnes, in quibusvis adlaborent saeptis (religioso, caritativo, sociali), ut uno apostolatus animo sese compleant ac fraterne ad ultimum apostolatus finem, ad gloriam scilicet Dei et mundi salutem, indesinenter conspirent.

NOTA

[1] Sermo in Festo Nativitatis Domini 1918 et Litterae Circulares Consociationis cui titulus « Unione Popolare Italiana », mense ianuario 1919, quae eundem sermonem ad effectum deducebat.

TITULUS I

DE FORMIS QUIBUS HIC APOSTOLATUS ORGANIZATUR

CAPUT I

DE APOSTOLATU LAICORUM IN VARIIS ECCLESIAE COMMUNITATIBUS

PRAEAMBULUM

[*Apostolatus laicorum in intima communione cum Ecclesia exercetur*]. Quamquam plura apostolatus opera a christifidelibus exercentur, efficacitatem tamen mutuantur ab Ecclesiae vigore in cuius communione virescunt, quatenus eidem inseruntur pleneque conformantur, « ut non sit schisma in corpore sed idipsum pro invicem sint membra ».[1]

Unusquisque fidelium ad aliquam Ecclesiam particularem pertinet, in determinato loco « peregrinantem », in qua tota missio apostolica originem ducit ex Collegio Apostolorum eorumque successorum, sub Petro Ecclesiam Dei regentium.

Sacrosanctum proinde Concilium laicos omnes enixe hortatur ut, excedentes individualisticam mentem vel quidquid particularismum — qui dicitur — sapit, conscii fiant sui muneris et officii in communitate ecclesiali.

1. [*In paroeciis*]. Paroecia est communitas ecclesialis in qua laici christifideles immediate inseruntur et per quam parocho, ut proximo et ordinario magistro et sacerdoti, adhaerentes, cum suo Episcopo uniuntur cuius sacerdotes in ministerio verbi et sacramentorum cooperatores sunt.

In paroecia, circa altare Sacrificii, fideles omnes coadunantur, in Christo communicantes citra omnes divisiones et differentias quibus in vita quotidiana distinguuntur; in ipsa communitate paroeciali christifideles cultum liturgicum participant, suam vitam sacramentalem vivunt, verbum Dei audiunt et caritatem christianam exercent.

Omnes ergo, etiamsi ad opera pertineant a religiosis commu-

nitatibus pendentia, maximi faciant huius beneficae institutionis curaeque animarum praestitae, sollicite participantes non solum vitae spirituali paroeciae, sed eius multiplicibus operis apostolicis, tam ad intra quam ad extra, ita ut paroecia ipsa ut communitas missionaria revera sese gerat.[2]

2. Grato animo cooperentur cum suis pastoribus, libenter assumentes suam quisque partem in inceptis apostolicis, praesertim vero in doctrina christiana tradenda, in operibus vel educationis vel honesti oblectamenti promovendis, in prelo caeterisque instrumentis communicationis socialis provehendis et dirigendis.

3. [*Circa eos qui longe a paroeciae vita versantur*]. Laicorum opera quam maxime necessaria est ad commercium ineundum inter pastorem et eos qui forte negligentia sua vel praeiudiciorum vi longe a paroeciae vita versantur. Prudentia et caritate praediti laici facile possunt ad eos fraterne accedere, eos certiores reddere de iis quae in paroecia aguntur, eis persuadere ut in eis debitam partem suscipiant, sicque paulatim eos adducere ad pastorem et ad intensius vitae christianae exercitium.

4. [*Fraterna hospitalitas*]. Paroecialis communitas, sicut familia christiana, sensu hospitalis acceptionis praedita sit, ut eo accedentes solatium inveniant et germanum familiae calorem, secundum mentem Apostoli dicentis: « Caritas fraternitatis maneat in vobis; et hospitalitatem nolite oblivisci... ».[2] Quod si fiat, vultum vere christianum induet paroecialis familia, dicente Domino: « In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem ».[3]

5. [*Sensum colant dioecesanum*]. Cum vero paroecia cellula tantum sit principalioris illius corporis, dioecesis scilicet, laici operam suam producant ultra fines paroeciae et maiori huius Ecclesiae parti deserviant. Filiali obsequio ac confidentia cooperentur cum legitimo suo pastore, Episcopo, quem Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei,[4] praesertim cum ad bonum totius dioecesis vel normas directivas proponit vel incepta promovet. Attendant illud Sancti Cypriani: « Scire debes episcopum in Ecclesia esse, et Ecclesiam in Episcopo, et si quis cum Episcopo non sit in Ecclesia non esse ».[5] Sensum colant dioecesanum,

honorent huius sui territorii vel coetus templa praeclariora, cathedralia potissimum, religiosas traditiones, munera saepe specifica in ambitu apostolatus universalis.

6. [*Ultra fines dioeceseos et in Ecclesia universali*]. Sciant apostolicas operas paroeciae aut dioeceseos finibus minime circumscribi, ac praesertim in nostri temporis condicionibus, incepta apostolica interparoecialia, interdioecesana, nationalia et internationalia, a Hierarchia instituta vel commendata, suscipi, quibus laici omnes, pro modulo quisque suo, collaborare satagant, quippe qui ad bonum commune Ecclesiae procurandum vocati sint, iuxta verba Apostoli: « Crescamus in illo per omnia qui est Caput Christus; ex quo totum corpus compactum et connexum per omnem iuncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscuiusque membri, augmentum corporis facit in aedificationem sui in caritate ».[6]

Res et condiciones Ecclesiae ubique gentium diffusae prae oculis et in corde semper habeant, intentiones ac principia directiva apostolatus, Supremi praesertim Pastoris, Vicarii Christi, obsequi semper parati sint.

7. Apostolatus associationes, unaquaeque iuxta propriam indolem, animum ad Ecclesiae structuras attentum semper habeant, cum propriis animarum Pastoribus collaborent et ut in sodalibus sensus communitatis paroecialis, dioecesanae, Ecclesiae universalis efformetur operam dent.

NOTAE

[1] 1 Cor. 12, 25.
[2] Hebr. 13, 1-3; cf. Rom. 12, 10.
[3] Io. 13, 35.
[4] Cf. Act. 20, 28.
[5] Eph. 66, 8; cf. PL 4, 419; cf. S. Ign., *Sine Episcopo nihil facite* (PG 8, 715).
[6] Eph. 4, 15-16.

Caput II

DE ACTIONE CATHOLICA [1]

PRAEAMBULUM

Abhinc non pauca decennia, pluribus in nationibus, laici, magis in dies ad apostolatum se devoventes, in variis formis actionum et consociationum sese coadunarunt, quae, arctiorem cum Hierarchia coniunctionem servantes, fines immediate et proprie apostolicos prosecutae sunt.

Inter has vel etiam similes antiquiores institutiones, eae praesertim commemorandae sunt quae, etsi diversam rationem operandi sequantur, sub uno tamen nomine Actionis Catholicae [2] veniunt, quaeque, per omnes fere orbis catholici regiones latissime propagatae, uberrimos fructus, una cum aliis apostolicis inceptis pro Regno Christi, protulerunt.

8. [*Actionis Catholicae notae*]. Ut autem haec apostolatus forma in dies agnoscatur et invalescat, placet Sacrosanctae Synodo (attentis recentibus Summorum Pontificum et Episcoporum de hac re documentis) notas indicare, quarum concursu et cumulata acceptione Actio Catholica constituitur:

a) Finis immediatus organizationum, quae sub nomine Actionis Catholicae veniunt, generalis finis apostolicus ipsius Ecclesiae est, tum quod singulorum hominum sanctificationem, tum quod Corporis Christi Mystici aedificationem attinet;

b) Laici, collaborantes iuxta modum proprium cum Hierarchia, suam experientiam afferunt et responsabilitatem assumunt in harum organizationum moderamine, in condicionibus perpendendis, in quibus actio pastoralis Ecclesiae exercenda est, in elaborandis et exsequendis programmatibus actionis;

c) Laici agunt non solum singuli, sed uniti quoque instar organici corporis, ita ut aptius Ecclesiae communitas exprimatur et efficacior evadat apostolatus;

d) Laici, sive sponte sese offerentes, sive invitati ad actionem et directam collaborationem in apostolatu hierarchico, agunt sub superiore moderamine ipsius Hierarchiae. Hierarchiae autem

est hanc collaborationem et propriam cuiusque corresponsabilitatem per explicitum mandatum de apostolica opera sancire.

9. [*Formarum varietas*]. Organizationis Actionis Catholicae secundum locorum ac populorum exigentias, varias structuras assumere possunt, secundum illud Ioannis XXIII: [3] « Haec apostolatus ratio ad locorum condiciones et necessitates congruenter accommodetur. Non enim licet ea, quae in alia regione peracta sunt, ad aliam, nullo habito discrimine, transferre ».

10. Optandum sane est ut organizationes Actionis Catholicae inter se apte cohaereant, in ambitu dioecesano, nationali et internationali, in dies melius sese accommodando organizationi et necessitatibus Ecclesiae.

11. [*Commendatio*]. Sacrosanctum Concilium, has institutiones, quae hodiernis exigentiis apprime respondent, enixe commendat; sacerdotes et laicos qui in ipsis adlaborant invitat ut magis magisque notas proprias Actionis Catholicae ad effectum adducant, et cum omnibus aliis apostolatus formis semper fraterne in Ecclesia cooperentur.

Episcopos autem hortatur ut, adiuncta peculiaria regionum suarum respicientes, Actionem Catholicam, promoveant, aptiores formas statuendo.

NOTAE

[1] Cf. *Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando,* Series I, Appendix Vol. II, pp. 774-784, 790-792.

[2] Expressio haec diversas in diversis regionibus organizationum formas designat, quibus tamen quattuor infradictae notae n. 8, cumulatim sumptae, conveniunt. Inter has formas, dignae sunt quae signentur Actio Catholica *generalis* (cf. supra, nn. 1 et 3) quae dicitur et Actio Catholica *specializata* iuxta diversa sive vitae sive operum saepta, quamvis sic specializatae huiusmodi organizationes tamquam finem immediatum ipsum finem generalem apostolicum Ecclesiae servare pergunt (verbum « generale », hic sicut et n. 8, sensum communem, minime specificum, habet).

[3] Litt. Encycl. *Princeps Pastorum,* 28 novembris 1959: AAS 51 p. 856.

Caput III

DE ALIIS FORMIS APOSTOLATUS AD REGNUM CHRISTI DIRECTE PROVEHENDUM

12. Praeter associationes Actionis Catholicae, de qua in praecedenti capite, aliae dantur apostolatus formae ad animarum salutem ac Mystici Corporis Christi aedificationem directe promovendam.

Quaedam simpliciter hunc finem generalem Ecclesiae sibi proponunt, quaedam fines particulares, v. g. alicuius doctrinae spiritualis incrementum, catechistarum formationem, infidelium conversionem, cultus liturgici profectum, devotionis marianae diffusionem, opera christianae educationis, institutionem ad doctrinam socialem catholicam enucleandam, diffundendam et applicandam, et similia.

13. [*Variae relationes cum Hierarchia*]. Hae variae formae apostolatus diversis possunt relationibus cum Hierarchia coniungi, nempe: aliae magis directe cum paroecia et dioecesi connectuntur; aliae alicui Ordini vel Congregationi religiosae adstringuntur; aliae demum solummodo sub generali invigilantia Hierarchiae constituuntur.

14. [*In ambitu internationali*]. Peculiare momentum iis organizationibus quae in ambitu internationali actuositatem exercent, tribuendum est, quibuscum nationales organizationes connectuntur.

15. [*Multiformis spiritualis vitae expressio*]. Magnus harum organizationum numerus multiformis spiritualis vitae expressio est necnon varietatem apostolici conatus laicorum testatur: diversis Ecclesiae necessitatibus respondent, sicut diversis fidelium apostolicis vocationibus.

16. [*Mutua coordinatio et collaboratio*]. Ad bonum animarum melius obtinendum et ad virium dispersionem vitandam,

diversa haec opera directivis Hierarchiae obsequendo inter se et cum Associationibus Actionis Catholicae, secundum suam indolem sese coordinare et collaborare satagant.

17. [*Ardenti zelo sese impendant*]. Fideles omnes in una vel altera ex his organizationibus adlaborantes Sacrosanctum Concilium enixe adhortatur ut incenso animo sese pro Ecclesia impendant, ut filialem colant cum Hierarchia communionem, ut cum locali clero in spiritu activae collaborationis sese devoveant.

TITULUS II

DE DIVERSIS MODIS ET SAEPTIS [1]

CAPUT I

DE APOSTOLATU VERBI

18. [*Fides ex auditu*]. In aedificatione Mystici Corporis Christi potiorem locum obtinet annuntiatio Verbi Dei; « Fides ex auditu »; [2] sed « quomodo credent ei quem non audierunt? Quomodo autem audient sine praedicante? ».[3]

19. [*Munus laicorum*]. Ecclesiae universae Christus, potestatem repetens a Patre suo, imperavit ut Novum Nuntium omnibus hominibus communicaret. Hierarchiae quidem est ex iure fidei ac morum normas proponere secundum illud: « Euntes in mundum universum praedicate Evangelium omni creaturae »; [4] omnium vero christifidelium munus est eiusdem doctrinae confitendae, profitendae atque diffundendae, verbis et scriptis, quasi ad continuandam ac extendendam missionem Ecclesiae et ipsius Christi, Verbi Dei.[5]

Hic apostolatus verbi laicorum magis necessarius evadit in iis laboris et vitae ordinariis condicionibus, in quibus laici tantum veritates christianas aliis tradere possunt, praesertim in locis, in coetibus, in adiunctis ubi accessus sacerdotis vel difficilis vel rarus vel inconveniens vel impossibilis est, maxime saeviente persecutione.

Laicis ipsis incumbit illas veritates, iuxta ipsorum ingenium, tradere, explanando, e. g. secundum opportunitatem, propriam rationem agendi et principia christiana quibus diriguntur in vita quotidiana: « Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quae in vobis est, spe ».[6]

20. [*Peculiaria officia*]. Apostolatus verbi incumbit, in primis, parentibus in familia ut munus connexum cum officio educationis; deinde magistris et docentibus omnibus, moderatoribus operum vel associationum iuvenum.

Laude digni sunt qui scriptis collaborant ad doctrinae christianae evulgationem: philosophi, fabularum vel comoediarum vel ephemeridum scriptores; insuper concionatores necnon ii qui technicis instrumentis diffusionis addicti sunt.

Hoc munus autem peculiari modo inest catechistis puerorum et adulescentium; illis qui operam dant in catechumenatu adultorum vel in praeparatione ad sacramentum matrimonii; catechistis in missionibus ad gentes, qui hoc munus exercent modo permanenti, etc. Aliquando hic apostolatus verbi laicorum muniri potest *missione canonica.*

21. [*Verbum Dei in ordinariis vitae adiunctis annuntiandum*]. Christifideles omnes in ordinariis vitae quotidianae occursibus et adiunctis occasionem habent seminandi semen verbi Dei, dictis ac moribus, cum simplicitate, discretione et caritate, memores etiam illius divini Magistri effati: « Omnis qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et Ego eum coram Patre meo, qui in coelis est ».[7]

22. Meminerint christifideles quantum valeat haec communicatio verbi Dei ad Ecclesiae aedificationem; aperit enim viam salutis iis qui Evangelium nesciunt; longe errantes ad Pastores reducit; fideles instruit in doctrina et disciplina Ecclesiae; vitam spiritualem christianorum promovet; debiles roborat; afflictos solatur; societatem fermento vitae christianae immutat.

Ad altiora etiam contendant laici: ad annuntiandum scilicet Deum, et perfectiones eius, praesertim infinitum Amorem, quem nobis manifestavit in Christo Iesu, et per Spiritus Sancti donum incessanter communicat.

23. [*Debita praeparatio*]. Ad hoc munus recte adimplendum oportet laicos, praesertim eos qui peculiaribus obligationibus adstringuntur, firma institutione erudiri. In primis autem laicos oportet verbum Dei toto corde amare et exquirere, Ecclesiae docenti fidelissimos semper se praebere, magis magisque sapida cognitione ipsius Christi imbui, memores apostolici dicti: « Verbum Christi habitet in vobis abundanter, in omni sapientia, docentes et commonentes vosmetipsos psalmis, hymnis et canticis spiritualibus, in gratia cantantes in cordibus vestris Deo ».[8]

NOTAE

[1] Quaedam solum themata pro hoc *titulo* selecta sunt. Minime praetenditur de omnibus modis actionis ad Regnum Christi directe provehendum, nec de omnibus saeptis in quibus apostolatus a fidelibus exerceri potest. Haec themata speciatim selecta sunt sive ob eorum actuale momentum pro laicis sive quia a Commissionibus vel Secretariatibus praeparatoriis Concilii desiderata sunt. Facile patebit obiectum de quo agitur, funditus minime tractatum fuisse sed solummodo sublineata quae sunt laicorum officia in determinatis hisce saeptis.

[2] Rom. 10, 17.

[3] Rom. 10, 14.

[4] Mc. 16, 15.

[5] Cf. Rom. 10, 10.

[6] 1 Petr. 3, 15.

[7] Mt. 10, 32-33. Omnes illi qui ad verbum Dei administrandum vocantur apprime noverint idipsum non solum ex gratia Dei efficaciam depromere sed etiam ex sapienti accommodationi audientium condicionibus et adiunctis.

Quapropter capacitas intellectualis et spiritualis necnon socialis conditio eorumdem prae oculis diligenter habeatur. Laicus insuper qui hoc ministerium exercet vitam interiorem sedulo colat ut verba quae profert testimonio vitae comprobentur nec tamquam « cymbalum tinniens » fiat.

[8] Col. 3, 16; cf. supra Pars I, Caput X, *De laicorum educatione et praeparatione ad apostolatum.*

Caput II

DE APOSTOLATU APUD FAMILIAS [1]

Inter omnes societates, quas Ecclesia spiritu christiano imbuere satagit, ea eminet quae sacramentali sua consecratione speciali modo in ipsam Ecclesiam inseritur, societas scilicet coniugalis.

Hac autem nostra aetate, apostolatus ad christianam familiam efformandam maximi momenti evadit, ut ipsa ab ingentibus periculis undique irruentibus praeservetur, quae ex falsis conceptionibus vel ex aberrantibus structuris socialibus promanant et ut munus suum plene absolvere possit.

In hoc apostolatu pars laicorum ex ipsa natura rerum primum locum tenet, immo suppleri nequit.

24. [*Ad matrimonium praeparatio remota*]. Soliditas et sanctitas familiae « magna parte a debita coniugum pendent tam remota quam proxima ad matrimonium praeparatione ».[2]

Educatio indolis, animi, iudicii, initiatio ad veram vitam christianam, exemplum parentum in matrimonio sancte viventium, praeparationem fundamentalem, quamvis indirectam, constituunt. « Illud enim negari non potest felicis coniugii firmum fundamentum et infelicis ruinam iam pueritiae et iuventutis tempore in puerorum puellarumque animis instrui ac poni ».[3]

Praeterea laici sedulam curam praestent ut filii in familia, in schola praesertim catholica, in associationibus pro iuventute, rectas notiones acquirant de matrimonio christiano in sua realitate humana et supernaturali, necnon de eius excellenti dignitate et exigentiis: quae institutio ipsis crescentibus compleri debet.

25. [*Ad matrimonium praeparatio proxima*]. Cum autem remota tantum sponsorum praeparatio non sufficiat, proxima necessario instituenda erit, ut ipsi matrimonium cognoscant in eius naturali complexitate et supernaturali ubertate, sicque disponantur ad sacramentum digne recipiendum et ad vitam familialem feliciter ducendam.

In iis enim temporis adiunctis, melius vir et mulier ad omnes

valores humanos praesertim spirituales percipiendos disponantur et propriam cuiusque sentiant dignitatem et responsabilitatem ingressus in adultorum vitam etiam coram Ecclesia, gratias procul dubio non paucas a Deo recipiant, et ideo maturiore indigent instructione religiosa, ad omnia officia christianorum, non solum coniugalia, rite implenda, ita ut ad perfectionem christianam in statu consecrationis matrimonialis pleno sensu tendant.

In hac vero praeparatione ad matrimonium, laicorum coniugatorum, necnon catholicorum medicorum, psychologorum aliorumque peritorum consilia maximae utilitatis sunt hodieque large et late urgenda.

26. [*Conventus pro sponsis commendantur*]. Consessiones formationis et spirituales recessus pro sponsis instituta, sunt praeparationis ad matrimonium media quae Concilium laudat atque commendat.

27. [*In pastorali adsistentia coniugatorum laici cooperentur*]. In spirituali adsistentia quae a pastoribus animarum datur familiis, laici opportune ac directe cooperentur, praesertim cum habeantur conventus aut recessus formationis nuper coniugatorum. Haec enim sunt maximi momenti pro ipsorum spirituali profectu et vita vere apostolica.

28. [*Familiarum mutuum auxilium*]. Familiae, iisdem in adiunctis viventes, caritate unitae, mutuo sibi praestent auxilium, solatium, societatem, specialem curam habentes novarum familiarum ut ipsae facilius sua problemata solvere ac difficultates superare valeant. Ad hoc facilius obtinendum convenienter familiae catholicae in associationibus vel motibus uniuntur, quae tamen praesertim ad earum profectum spiritualem et apostolatus efficaciam tendere nitantur.

29. [*Consilia pro familiis*]. Ad gravia vero discrimina, quae ipsum coniugium in periculum adducere possunt, superanda, necesse est ut praesto sint praeter confessarios animorumque directores — ad quos tamen ultimum verbum pertinet —, etiam laici in re matrimoniali experti, sive psychologi, sive medici, sive legis periti.

Iam in multis regionibus institutiones ad hoc a catholicis erectae sunt easque Concilium plene laudat. Ubi vero ab aliis

erectae inveniantur, si Hierarchia opportunum hoc ducat, laici catholici, recte instructi, ipsis collaborent.

30. [*Divinum consilium de familia patefaciendum*]. Ut christianum matrimonium, ea qua par est puritate et sanctitate, a christifidelibus ad vitae usum perducatur, et quotquot falsam vel insufficientem de eo notionem habent, melius dignitatem eius percipiant, magni interest laicos active ad christianam matrimonii notionem diffundendam cooperari, in primis exemplo, sed etiam verbis, scriptis, mediis audiovisivis: quae omnia multum conferre possunt ad hoc ut divinum de matrimonio et de familia consilium coaevis nostris vivido splendore effulgeat.

NOTAE

[1] Agitur hoc in capite, prout ex ipso titulo eruitur, de apostolatu apud familiam. Hic vero aspectus prorsus differt ab eo in quo fundatur caput VI primae partis. Hic insuper, ampliore tractatione ipsa, momentum quaestionis significare intenditur, cum pro plurimis catholicis, qui in regionibus vivunt ubi saevit persecutio, solum apostolatus inter familiam et familiam exstet.

[2] Litt. Encycl. *Casti Connubii,* 31 decembris 1930: AAS 22 (1930) p. 584.

[3] Litt. Encycl. *Casti Connubii*: AAS loc. cit., pp. 585-86; PIUS XII, Sermo ad Patresfamilias Galliae Romam peregrinantes, 18 sept. 1951: AAS 43 (1951) p. 733; PIUS XII, Sermo ad docentes ex Ordine Fratrum Carmelitanum Discalceatorum, 23 sept. 1951: AAS 43 (1951) p. 736; PIUS XII, Sermo ad docentes atque alumnos popularium scholarum..., 19 martii 1953: AAS 45 (1953) p. 232.

Caput III

DE APOSTOLATU IUVENUM IN ECCLESIA

PRAEAMBULUM

Semper Ecclesiae maximae curae fuerunt adulescentes et iuvenes utriusque sexus, sive de eorum institutione religiosa, morali et civili, sive de eorum praeparatione ad apostolatum, sive, praesertim, de eorum efficienti exercitio in apostolatu eis proprio.

Prae oculis habentes ea quae Ipse Divinus Magister erga adulescentes et iuvenes gesserat, qui ei in vita occurrerunt,[1] primi Apostolici scriptores peculiaria monita et animadversiones eis protulerunt; inter quae memoria digna sunt verba Sancti Ioannis: « Scribo vobis, iuvenes, quoniam fortes estis, et verbum Dei manet in vobis, et vicistis malignum ».[2]

Vox Summorum Pontificum, semper sed praesertim recentioribus aetatibus, adulescentes et iuvenes enixe arcessivit ad missionem quae iuvenilem ardorem exigit, ad mundum iuxta principia evangelica extruendum, ardentes eorum animos alliciendo ad altissimos Ecclesiae fines consequendos.

Multis in regionibus, sicut temporis praeteritis, nostra etiam aetate, plures iuvenes et adulescentes persecutionem passi sunt ut fidem Christi profiterentur, et testimonio sanguinis confirmarent, semen fidei ubicumque fundendo.

Hodie vero, cum peculiaria adiuncta et circumstantiae exstent, quae iuvenum condicionem in apostolatu Ecclesiae non parum immutare videntur, Sacrosancta Synodus, momentum et gravitatem huius rei commemorans, omnes, quibus quoquo modo cura iuventutis incumbit, vehementer hortatur ad problemata iuvenum attente consideranda et praesertim ad eorum in apostolatu possibilitates et munera recte aestimanda.

Etenim:

— nova condicio facta est qua adulescentes et iuvenes, citius quam antea, sui iuris fiunt, a familia arcentur et ab auctoritate alienantur;

— iuvenes huius temporis saepe ad novam condicionem oeconomicam et socialem celerius transeunt, exigua habita vel saltem inadaequata praeparatione ad novum vitae regimen aggrediendum;

— ad munera vitae publicae exercenda saepe maturius quam antea iuvenes accedunt, ita ut eorum pondus in societate et in re publica administranda magis magisque invalescat.

31. [*Iuvenum apostolatus magnum momentum*]. Sacrosancta igitur Synodus, hanc dilectissimam Ecclesiae portionem magna spe et plena fiducia amplectens, omnes hortatur ad recte aestimandam partem quae iuvenibus in apostolatu Ecclesiae competit, ac praesertim ad ardorem et divitias vitae quae iuvenes afferre solent, atque proinde ad peculiarem efficientiam, quae ab ipsis iure meritoque expectari licet.

32. Magnum momentum Ecclesia tribuit mutuo iuvenum apostolatui, cum experientia doceat quantum iuvenes ad invicem animos allicere valeant ad Regnum Christi quocumque provehendum.

33. [*Adultorum responsabilitas*]. Adultos omnes, praesertim laicos, Sacrosancta Synodus monet de eorum responsabilitate erga iuvenes, sive in adiunctis et condicionibus vitae eorum apostolatui faventibus, sive in formatione ad apostolatum, sive demum exemplo abnegationis et deditionis in apostolatu. Immo adulti ipsi perspectum habeant officium excitandi sensum responsabilitatis in iuvenibus.

34. [*Associationes iuveniles*]. Magni momenti sunt ad apostolatum iuvenum fovendum Associationes iuveniles, in quibus iuvenes activam responsabilitatem sumant ad seipsos efformandos ad apostolatum per ipsam actionem apostolicam, sibi intime persuadendo Ecclesiam indigere eorum opera, iuvenum nempe ut iuvenum, ad suam missionem apostolicam explendam.

35. [*Cura sacerdotum*]. Sacerdotes magnam adhibeant curam ad eorum activitatem apostolicam excitandam, ad adaequatam formationem eis comparandam, ad debitum commercium et cooperationem assiduam cum adultis eorumque associationibus fovendam.

NOTAE

[1] Cf. Lc. 9, 57-62; 10, 1-2.
[2] 1 Io. 2, 14.

Caput IV

DE APOSTOLATU IN PROPRIO CUIUSQUE AMBITU SOCIALI ET PROFESSIONALI

PRAEAMBULUM

Sapientissimus Creator, homines condens natura sociabiles ac multiplici vinculo inter se coniunctos, « mandavit illis unicuique de proximo suo »,[1] ita ut nemini liceat se alienum tenere a societate confratrum vel se eximere a cura eorum, dicens: « num custos fratris mei sum ego? ».[2]

Unusquisque necessario insertus vivit in aliquo ambitu sociali a quo multiplici ratione afficitur, et quem ipse vicissim sua vita et activitate meliorem vel deteriorem efficere potest. Noverint igitur christifideles laici, se divinae Providentiae consilio positos esse in determinatis adiunctis, tamquam divinum fermentum ad ea reformanda et elevanda. Etenim per ipsos, pleno iure laborantes in utroque regno, coelesti scilicet et terrestri, facilius se reddere valet Ecclesia principium vitae humanae societatis.[3] Laicus igitur christiane agat oportet non solum in familia ecclesiali paroeciae cui adscriptus est, sed etiam in societate saeculari in qua vita degit: hi duo ambitus non possunt ab invicem seiungi, cum mutuo se compleant et sint singulis necessarii.

Hunc apostolatum « ambientalem » oportet, hodie, varias ob causas, suos olim suetos fines geographicos et sociologicos omnino excedere, et intensitate plurimum crescere. Etenim materialis progressus et efficaciora socialis communicationis instrumenta iam late induxerunt tales condiciones generales et exigentias quales omnino limites domicilii superent. Frequens mutatio loci, sive laboris sive animi relaxationis causa, populorumque migrationes, quae homines a suo solito domicilio Pastorumque cura subtrahentes in media pericula plerumque proiciunt. Sed et ipsis propriis in domiciliis viventibus, condiciones sive laboris sive recreationis aliarumve activitatum humanarum tales sunt quae facile eos ab omni vita spirituali avocent. Haec autem omnia laicorum apostolatui novas possibilitates praebent urgentioraque officia imponunt.

36. [*Irradiatio apostolica*]. Christifideles magis magisque responsabilitatis suae in Ecclesia conscii fiant atque conentur ut vere exsistant fons radiationis spiritualis in mundo, ita ut per eos spiritus christianus in omnem ambitum vitae et actuositatis suae diffundatur. Fide illuminati et caritate informati, tali rectitudine morali se gerant, etiam in negotiis mere profanis, et tali professionali idoneitate gaudeant ut quotquot cum illis commercium habent, ad veri bonique amorem, sensim sine sensu, alliciantur atque, gratia Dei adiuvante, ad Christum et Ecclesiam attrahantur.

37. [*Apostolatus similis per similem*]. Hic apostolatus « ambientis » maxime exercendus est inter eos qui in iisdem condicionibus vitae vel occupationis inveniuntur, secundum illud sapienter dictum: « primi et proximi opificum apostoli, opifices sint oportet; apostoli vero inter artificii commerciique asseclas ex iisdem hominibus esse debent »,[4] immo maxime laudandi sunt laici qui, legitimo suo commodo postposito, ultro praeferunt eas circumstantias vitae et laboris quae fratribus adiuvandis aptiores exsistant.

38. [*Sui ambitus cognitio et amor*]. Ut huiusmodi apostolatus optatum sortiatur fructum, unusquisque bene noscat oportet adiuncta vitae, agendi et cogitandi rationem atque optata eorum quibuscum versatur, erga illos omni benevolentia et animi comprehensione sese gerendo; in apte solvendis problematibus quae in dies exorientur cooperetur, illa principia christiana prudenter explicando quae lumen et normam afferre possunt; immo, data occasione, ipsum verbum Dei cum suis similibus, iuxta modum proprium laicis, communicare ne negligant.

39. [*Pro societatis consolatione orbatis*]. Eiusdem interest apostolatus subvenire iis qui, e suo domicilio eradicati et in novum nondum plene recepti, societatis consolatione orbatam ducunt vitam. Satagant laici eos sedulo quaerere, comiter recipere, solari ac societati sollicite integrare, et, si catholici fuerint, paroeciali familiae et Pastori adducere.

40. [*Omnes vult Deus salvos fieri*]. Hoc apostolatus genus ad integrum ambitum extenditur: sive ad domesticos fidei, sive ad fratres separatos, sive demum ad illos qui a praxi christiana

vel ab ipsa fide longe versantur. Nec ab eo excluditur ullus vitae humanae respectus, siquidem christiani promovere debeant « quaecumque sunt vera, quaecumque pudica, quaecumque iusta, quaecumque sancta, quaecumque amabilia ».[5]

41. [*Actio consociata*]. Apostolatus in proprio ambitu vitae exercitus efficacior evadit dum collective, id est, per coetus ordinesque diversis uniuscuiusque ambitus adiunctis adaequatos exercetur. Organizatio aptius praeparat, congregat, sustinet, tuetur atque moderatur eos qui huic apostolatui se dederunt, et sic ad ampliores fructus obtinendos ducit.

Huiusmodi apostolatus, hac ratione, supponit et exigit organizationes aptas, praesertim Actionis Catholicae specializatae, a Romanis Pontificibus laudatas.[6]

Ut hic apostolatus plene et perseveranter suum effectum assequatur, compleri posset organizationibus professionalibus vel socialibus, eodem spiritu apostolico informatis, etsi independenter constituantur et proprio marte agant.[7]

42. [*Praeparatio necessaria*]. Meminerint Parochi caeterique sacerdotes curae animarum dediti, necnon dirigentes associationum apostolatus laicorum, felicem exitum praedictae operositatis magna ex parte dependere ab idonea praeparatione laicorum, quae ad ambitum et occupationem singulorum sit accommodata.[8]

NOTAE

[1] Eccli. 17, 12.

[2] Gen. 4, 9.

[3] Cf. PIUS XII, *Alloc. ad PP. Card.,* 20 februarii 1946: AAS 38 p. 149.

[4] PIUS XI, Litt. Encycl. *Quadragesimo anno,* 15 maii 1931: AAS 23 (1931) pp. 225-226.

[5] Phil. 4, 9.

[6] PIUS XI, Sermo ad peregrinos Actionis Catholicae Iuventutis Galliae (1934); Ad Unionem Internationalem Associationum Mulierum (1934); Ad Episcopatum Philippinum (18 ianuarii 1939); PIUS XII, Ad Laureatos A. C. Italicae (7 ianuarii 1946).

[7] Opportunum est insuper ad quodvis periculum mentalitatis classis socialis evincendum, ut frequenter dentur communicationes inter organisationes de apostolatu « ambientis » (milieux), in primis ab ipsis dirigentibus initium faciendo.

[8] Cf. supra Pars I, Caput X.

Caput V

DE APOSTOLATU LAICORUM IN AMBITU INTERNATIONALI ET SUPRANATIONALI [1]

PRAEAMBULUM

Cum ad notas essentiales Ecclesiae pertineat ut catholica sit, ei omnino incumbit universarum mundi necessitatum materna sollicitudo.

Unde ipsa signum levatum inter nationes [2] semper exstitit, atque indesinenter unitatem generis humani aequalemque hominum dignitatem ac inter nationes et homines cuiuscumque stirpis fraternitatem palam docuit ac strenue defendit.

Historia vero recens crebriores atque arctiores rationes inter homines et nationes induxit, ita ut accrescens unitas et universalitas nota praesentis ordinis in mundo iam evaserit.[3]

Necesse igitur est ut christifideles certiores fiant de universali opera apostolica Ecclesiae, intimeque sibi persuadeant se Ecclesiae sensum plene habere non posse, nisi se ad universalem familiam pertinere agnoscant; et memores sint quantum conferre valeant ad aedificandam et christiana ratione ciendam illam communitatem supranationalem quae quodammodo iam est inchoata et in dies adolescit. Omnes gentes suo apostolico zelo amplectantur, quavis pusillanimitate vel nimio suae gentis studio seposito.[4]

Laici omnes et singuli, quin negligant quaestiones particulares suae nationis vel professionis, semper parati sint animo vere catholico atque studio discreto et fraterno sese devovere causis generalioribus universae familiae gentium, his principiis et normis attente perspectis.

43. [*Spiritus vere christianus*]. Spiritum vere christianum afferant et proinde universalem in conventibus internationalibus vel in individuali commercio, sive fortuito vel professionali, cum hominibus diversae nationis vel stirpis.

44. [*Adaequatae cognitionis necessitas*]. Adaequatam pro sua conditione cognitionem sibi acquirant potiorum quaestionum

et solutionum, sive doctrinalium sive practicarum, quae in vita internationali exsurgunt; praesertim quoad regiones mundi in via evolutionis.

45. [*Peculiaris vocatio ad laborem internationalem*]. Haec animi attentio circa quaestiones ac res ordinis internationalis haud raro desiderium sese devovendi activitatibus in internationali ambitu in mente gignit, immo quandoque deserendi ipsam patriam et familiam ut aliis gentibus servire facultas sit. Optandum sane est plures esse christifideles qui hoc consilium sequantur; vocatio haec ergo laudanda atque fovenda est; consulendum est ut iuvenes, hac vocatione donati, debita instruantur praeparatione et idonea ac necessaria subsidia spiritualia eis praesto sint nullimode tamen neglecta necessitudine cum organizationibus localibus.

Fideles in institutis internationalibus etiam neutris ad vitae internationalis animationem christianam intime cooperentur.

46. [*Sollicitudo praestanda*]. Christifideles libenti ac liberali animo spiritualia subsidia et, si opus fuerit, etiam materialia et corporalia adiumenta praebeant iis qui operam suam in activitate internationali praestant.

47. Peculiarem sollicitudinem habeant erga eos qui studiorum vel laboris causa extra patriam degunt vel qui e propria natione in aliam migrant.[5]

48. Enixe curent ut omnes homines semper corde et animo recolant necessitates atque aerumnas Ecclesiae patientis.

49. [*Conventus et organizationes catholicae internationales*]. Ad vitam internationalem hodiernam spiritu christiano efficaciter imbuendam perutile est ut promoveantur conventus et habeantur atque foveantur organizationes internationales catholicae, quarum actio tamen apte coordinata erit ad pleniorem vim obtinendam.

50. Hac autem instantia, quae in dies magis magisque animadvertitur et sentitur, factum est ut, Sede Apostolica approbante et favente, orirentur quaedam institutiones ad mutuam earum organizationum conspirationem assequendam.[6]

51. [*Temporalia ac spiritualia subsidia*]. Harum tamen institutionum actio eo efficacior erit quo impensius ipsae omnibus subsidiis et opibus spiritualibus et temporalibus fulciantur, quae Ecclesiae praesto sunt: huic fini centra nationalia apostolicorum inceptorum impenso animo providere debent, sive directe sive per adsociata membra.

52. Oportet insuper ut laici, qui in organizationibus internationalibus catholicis permanenter adlaborant, pastoralibus subsidiis gaudeant.

NOTAE

[1] Cf. *Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando,* Series I, Appendix Vol. II, *De Laicis,* pp. 792-793.

[2] Cf. Litt. Encycl. *Evangelii Praecones,* 21 iunii 1951: AAS 43 (1951).

[3] Cf. infra Pars IV, Tit. II, Cap. IX: *De universali populorum ordine instituendo.*

[4] Cf. Litt. Encycl. *Evangelii Praecones,* l. c.

[5] Cf. Constitutio *Exsul Familia,* passim.

[6] Inter has in primis adnumerantur « Coetus Permanens ad Conventus internationales pro Apostolatu laicorum promovendos » (COPECIAL) atque « Consilium Organizationum Internationalium Catholicarum » (Conférence des O.I.C.); harum institutionum prior finem habet mutuam notitiam et collaborationem in apostolatu laicorum fovere et promovere in universo mundo, per conventus internationales vel regionales, diffusionem et profundiorem cognitionem genuini apostolatus laicorum. Altera vero concordem actionem inter proprie dictas organizationes internationales catholicas promovere ita ut maiorem vim exercere possint in institutis officialibus internationalibus apud quae partes catholicas agunt.

Caput VI

DE PARTE LAICORUM IN APOSTOLATU AD UNITATEM CHRISTIANORUM PROMOVENDAM

PRAEAMBULUM

Apostolatus ad unitatem christianorum promovendam, qui praesertim his ultimis temporibus, favente ac moderante ipsa Hierarchia, longe lateque inter catholicos invaluit, etiam laicorum operam ac laborem necessario requirit; nam totius Ecclesiae cura et opus est, non minus quam apostolatus missionum et sollicitudo perpetuae renovationis communitatis catholicae in spiritu Christi.

Proinde laici omnes, memores ardentis desiderii Iesu Christi ut « omnes unum sint »[1] utque fiat « unum ovile et unus Pastor »,[2] rite compertum habeant et seipsos vocari ad operam suam in hoc apostolatu navandam. Imprimis animum suum ergo dilatent, ita ut sollicitudines coadunandi totius gregis christianorum in Ecclesia Christi secundum Eius voluntatem continue in suis orationibus et in oblatione sui laboris ac sacrificiorum ferveant; praecipue ex corde illis intentionibus se coniungant, quae, iuxta necessitates generales vel particulares, diversis temporibus a Sacris Pastoribus proponuntur, ac benevolenti animo validoque orationum subsidio eos omnes prosequantur ac fulciant, qui ad apostolatum unitatis vocantur.

Noverint etiam laici peculiares suas responsabilitates in hoc apostolatu unionis: cum enim fratres separati plerumque ex modo vivendi catholicorum de ipsa Ecclesia iudicium ferant, christifideles, sive ipsi dispersi vivunt inter acatholicos, sive hos circum se dispersos habent, aeque sibi incumbere agnoscant grave munus germanae vitae christianae praebendi exemplum atque spiritus illuminatae caritatis erga fratres separatos. Exemplum istud a laicis catholicis semper exhibèri debet, si vere apostoli unitatis esse velint, praesertim quando cum acatholicis ad opera communia, ut puta ad opera caritatis vel ad bonum publicum spectantia, promovenda coadunantur.

53. [*Ad hunc apostolatum requisita*]. Ut laici, pro sua quisque parte, in hoc apostolatu auxilium ferre possint, necesse est:

a) ut Sacram Scripturam et Ecclesiae doctrinam atque normas a Concilio Oecumenico ad unitatem christianorum assequendam datas recte noverint, atque ita periculum falsi cuiusdam « irenismi » ac indifferentismi religiosi — qui dicuntur — prudenter vitent;

b) ut caveant se alienos sentire a fratribus dissidentibus et praeiudicia vitent, quae ex educatione parum illuminata et ex defectuosa notitia historiae atque doctrinae illorum oriuntur;

c) ut debitam observantiam habeant et obsequi discant conscientiae aliorum christianorum, nec iudicium de ipsorum responsabilitate personali dare praesumant;

d) ut instent in iis quae ad essentiam catholicae fidei ac vitae pertinent, nonnumquam communia, potiusquam in aliis non essentialibus, et exemplum praebeant mutuae rerum animorumque aestimationis et fraternae caritatis;

e) ut, iuxta adiuncta et exigentias locorum, semper tamen attendendo ad normas ab Hierarchia forte datas, cum fratribus christianis separatis collaborent ad promovenda et applicanda principia christiana in ordine sociali et in operibus caritatis exercendis.

54. Haec omnia prae oculis habeantur praesertim ab iis qui in institutis internationalibus operam dant una cum acatholicis, vel inceptis communibus, si forte exstiterint, ad finem socialem, culturalem, caritativum, spiritualem assequendum: ne erubescant fidem suam [3] etiamsi opus sit opinionem aliorum prae oculis habere ac recte aestimare ad concordem atque efficacem actionem christianam promovendam.

NOTAE

[1] Io. 17, 21.
[2] Io. 10, 16.
[3] Cf. Rom. 1, 6.

Caput VII

DE LAICORUM APOSTOLATU IN AMBITIBUS MATERIALISMO, PRAESERTIM MARXISTICO, IMBUTIS

PRAEAMBULUM

Inter ipsas nationes praevalenter christianas, practicus materialismus magis ac magis extenditur, invalescit, clam in conscientias intruditur.

Huius praeminens forma, quae apertum et militantem atheismum profitetur, marxismus, qui dicitur, computari debet, qui etsi non exclusive, praesertim inter opifices vel etiam excultos homines doctrinam suam systematice propugnare contendit.[1]

Sacrosanctum igitur Concilium pergrave hoc et universale periculum prae oculis habens simul et dilectionem qua Christus a se redemptos homines maximeque errore devinctos, prosequitur, consilia quaedam directiva tradere contendit, quibus iuvantibus christifidelium erga fratres apostolatus efficacior evadat et ad felicem perveniat exitum.

Ut autem ambiguitas quaevis circa Ecclesiae mentem penitus abigatur, ne insuper apostolica laicorum actio his in saeptis efficacitate destituatur, Sacrosanctum Concilium ipsum, maxime opportunum censet quae sequuntur sollemni ratione declarare.

Marxismus, quem ipsissimis Pii Papae XI verbis reprobat et damnat,[2] cum sit summae gravitatis materialismi genus ac christianae fidei maxime infensum, non est tamen unica hodierni materialismi forma. Hoc tempore, plures homines sunt qui, quamvis se christianos esse palam profiteantur, hodiernarum rerum cursui passive consentiunt, felicitatem humanam in technico [3] et oeconomico progressu reponunt, divitias inhiant,[4] ad talem extruendum mundum operam navant: [5] ipsi sensim sine sensu a Deo discedunt, quem paulatim e propria vita extrudunt. Magis etiam hic practicus materialismus eos inficit qui socialem doctrinam Ecclesiae manifeste respuunt,[6] pauperiorum et debiliorum iura agnoscere renuunt, socialem iustitiam laedunt, apertas et iniustas inaequalitates avertere vel saltem minuere recusant: [7] ii omnes indubitanter cuilibet perversae doctrinae viam pandunt.

Perperam marxisticus materialismus impugnatur nisi huiusmodi diversae formae pariter aperte reiciantur; nec ulla exsurgit spes marxisticum atheismum quandoque e mundo et ex corde hominum deletum iri, dum alio materialismo indulgetur, illi scilicet qui valoribus spiritualibus, sub specie exaltationis libertatis inceptionum, penitus neglectis, aliis regiminibus oeconomicis substernitur et ab illis ita diffunditur ut quotidianam hominum vitam pervadat.

Christifideles igitur omnes qui ad apostolatum laicorum operam conferunt, dum iuxta socialem doctrinam Ecclesiae marxisticum materialismum impugnant et damnant,[8] nullo prorsus pacto factionem factioni opponere contendunt, aut prae divitum commoda tueri, aut quoquo modo cum terrenis potentatibus vel cum iis foedera inire qui, subdole, cum religionis principiorum et Ecclesiae iurium vindices sese proclamant, nonnisi reapse propria commoda in tuto ponere inhiant, iustitiae iacturam dissimulantes. Quae omnia procul dubio in ipsius Ecclesiae detrimentum vertere non est ambigendum.

55. [*Fundamentalis agendi ratio*]. Laici apostoli comparium suorum condicionum vitae vere et sincere participes fiant oportet. Nec corpore solum cum eis vivere et adlaborare aut habitare sufficit; necesse est insuper in iis omnibus quae ad bonum commune ducunt active collaborare illudque cum illis pro viribus promovere.[9] Ceterum firmiter omnino quae divinae legi contradicunt recusent, uti sunt odia inter homines, mammonae cultus, iniquus divitiarum usus, dominandi cupiditas, mendacia et fraudes, perversa adminicula suscipere; spiritu vero paupertatis quem Dominus tantopere in Evangelio commendat, liberi inveniantur ad Deo serviendum et fratres iuvandos.

56. [*Eorum vitam Deus repleat*]. Ut valide et efficaciter atheismum oppugnent, requiritur praeprimis ut Deus laicorum vitam repleat, quae ex illa intima unione simul cum omnium operum consecratione suam unitatem obtinet. Nec unquam desinant pro fratribus orare et intercedere.

57. [*Prudentia adhibenda*]. Necessaria prudentia laicis adhibenda est, ne in quotidianis commerciis humanis per ea quae audiunt, inspiciunt, legunt, pervagantibus erroribus lente et furtim imbuantur.[10]

58. [*Actio apostolica*]. Religionem christianam ostendere debent laici non tantum ut abstractam doctrinam, sed ita vivere ut unusquisque, re et veritate, eam in professionem christianam personaliter susceptam et ad vitam socialem aptandam evehat. Pro iis maxime necessaria evadit cohaerentia vitae christianae sedulo manifestata et ostensa, praesertim autem in socialibus relationibus.[11]

Insuper christifideles toto animo sese ad vitam socialem renovandam impendant.

Quoad suum apostolatum vero, oportet eos certiores fieri de adiunctis ambitus, eaque iuxta Evangelii normas diiudicare et inde cohaerenter agere.

59. [*Institutio et formatio*]. Peculiaris institutio et formatio huiusmodi laicis debetur: moneantur praesertim de diversis christianis doctrinis quae ab hodiernis atheistis et marxistis in dubium revocantur; edoceantur de doctrinis marxisticis necnon de mentalitate materialistica, quae etiam extra marxistas diffunditur; de modo ratiocinandi et agendi, praesertim marxistarum, certiores fiant, ita ut possint melius ab errore sese defendere, immo veritatem efficacius aliis illustrare ac communicare valeant.

Praesertim in his adiunctis, necesse est ut doctrina socialis Ecclesiae probe noscatur.[12]

Speciatim vero animadvertatur iudicium mere negativum non sufficere. Cum nullus error detur quin alicui veritati commixtus exsistat, necesse est laicos educari ad recte decernendum inter bonum et malum, quae iusta sunt agnoscendo at simul pericula sedulo detegendo, praesertim quoad modum sese gerendi.

60. [*Unionis necessitas*]. Oportet autem ut praesentia in hac apostolatus provincia, laici saepe simul conveniant et coadunentur, ut eorum actio ex communibus conatibus resultet; quod diversimode ad effectum deduci potest, iuxta varias et semper novas necessitates et adiuncta.[13]

61. [*Ecclesiae adiutorium*]. A tota Ecclesia huiusmodi apostoli laici adiuvandi sunt: ab Episcopis, sacerdotibus, religiosis, christifidelibus omnibus: oratione assidua, praesertim publica, necnon idoneis auxiliis praestitis.[14]

62. [*Christus mitis et humilis corde*]. Omnes fideles cuius-

cumque ordinis collaborent oportet ut ipsorum opera Ecclesia universa speciem praebeat Christi Magistri et Redemptoris, ita ut ipsa, firmitate doctrinae, benignitate, humanitate, paupertate, humilitate et maxime caritate fulgeat, sicut divinum Exemplar.[15]

NOTAE

[1] Hodiernus Communismus atheisticus notas proprias prae se fert. Procul dubio religionem quamcumque impugnat, quam declarat esse « opium populi »; Catholicae Romanae Ecclesiae speciatim adversatur, quam increpat ut potestatem mere politicam, cum « capitalismo » confoederatam, ad communia privilegia tuenda.

Revera communismus hodiernus est pseudo-religio, et quidem eschatologica. Societas futura quam proponit, absque classibus, absque proprietate privata bonorum productionis, liberata ab omnibus alienationibus quae inde sequuntur, signabit reconciliationem hominis cum natura et hominum inter se: inde vera libertas. Proletariatus, quia exspoliatur, missionem messianicam habet: manumittendi, mediante revolutione proletaria, praeter seipsum, universam humanitatem, et naturam domandi. Sacramentum huius religionis est progressus technicus unde, mediante humano labore, spes fundatur certissima naturam conquirendi, humanitatem ad felicitatem et pacem ducendi, progrediente oeconomica structura, cuius omnes ideologiae non sunt nisi superstructurae. Quod exigit pugnam classium, ad eos debellandos, qui, bona productionis dum detinent, proletariatum in servitudinem redigunt. Quae omnia requiruntur vi determinata et necessaria materialismi dialectici et historici.

Inde homo se sentit, non ut persona libertate spontanea praedita, sed ut pars collectivitatis (unus in « massa »), simul creator universi et redemptor humanitatis. Quae religio dogmata sua defendit in marxismo-leninismo, haereticos damnat et schismaticos excommunicat. In his fundatur eius mystica: eius fides, spes et caritas; inde fluunt normae omnes, ethicae et iuridicae.

[2] Litt. Encycl. *Divini Redemptoris,* 19 martii 1937: AAS 29 (1937) p. 96. Cf. Litt. Encycl. *Caritate compulsi,* 3 maii 1932: AAS 24 (1932) pp. 180-181; Decretum S. Officii 1 iulii 1949: AAS 41 (1949) p. 334.

[3] PIUS XII, Nuntius radiophonicus in Natali Domini 1953: AAS 46 (1954) p. 9.

[4] Litt. Encycl. *Caritate compulsi,* 3 maii 1932: ibid. p. 178.

[5] Litt. Encycl. *Mater et Magistra,* 15 maii 1961: AAS 53 (1961) p. 452.

[6] Litt. Encycl. *Divini Redemptoris,* 19 martii 1937: ibid. p. 91.

[7] PIUS XII, Nuntius radiophonicus 1 septembris 1944: AAS 36 (1944) p. 253.

[8] Litt. Encycl. *Caritate compulsi,* ibid., p. 180; Litt. Encycl. *Divini Redemptoris,* ibid., p. 69 et sq.

[9] Litt. Encycl. *Mater et Magistra,* ibid., p. 456.

[10] Pius XI, Sermo ad adstantes ex Hispania profugos, 14 septembris 1936: AAS 28 (1936) p. 376; Litt. Encycl. *Divini Redemptoris,* ibid., p. 73, p. 95.

[11] Litt. Encycl. *Quadragesimo Anno,* 15 maii 1931: AAS 23 (1931) p. 218, pp. 222-223; Litt. Encycl. *Nova impendet,* 20 octobris 1931: AAS 23 (1931) p. 394; Sermo adstantes ex Hispania profugos: AAS 28 (1936) p. 377; Litt. Encycl. *Divini Redemptoris,* ibid., p. 101.

[12] Litt. Encycl. *Divini Redemptoris,* ibid., p. 103; Pius XII, Adhortatio apostolica *Menti Nostrae,* 22 septembris 1950: AAS 42 (1950) p. 697; Litt. Encycl. *Mater et Magistra,* ibid., p. 462.

[13] Litt. Encycl. *Divini Redemptoris,* ibid., p. 102.

[14] Pius X, *Notre charge apostolique,* 2 augusti 1910: AAS 2 (1910) p. 630; Pius XI, Litt. Encycl. *Divini Redemptoris,* ibid., p. 98; Pius XII, Adhortatio apostolica ad clerum universum, 22 septembris 1950: AAS 42 (1950) p. 697; Litt. Encycl. *Mater et Magistra,* ibid., p. 462.

[15] Litt. Encycl. *Divini Redemptoris,* ibid., p. 98; Pius XI, *Ad Catholici Sacerdotii*: AAS 28 (1936) p. 28 et sq.

Caput VIII

DE APOSTOLATU LAICORUM IN ECCLESIAE MISSIONE AD GENTES [1]

PRAEAMBULUM

Salvatoris Nostri conquaerentis verba « Messis quidem multa, operarii autem pauci » [2] nullibi tristius verificari contingit quam in locis qui « missiones » dicuntur, ubi innumera hominum millia salutis nuntium expectant, dum missionarii sacerdotes, ad ipsa ministeria sacra numero impares, multiplicibus laboribus non stricte sacerdotalibus penitus opprimuntur. Sed miserentis Dei Providentia suam Ecclesiam hisce in angustiis opportuno succursu carere non sinit. Etenim supplex Ecclesiae oratio ad « Dominum messis ut mittat operarios in messem suam » [3] in hoc praecipue exaudita videtur quod vocatio missionaria inter laicos mirandum in modum hodie florescit, qui iam pluribus in missionibus non solum laicorum exercent apostolatum, sed et « feliciter substituunt et complent » opus ipsius sacerdotis missionarii.[4]

Nemo autem arbitretur illos solum qui longinquas plagas evangelizandas adeunt, vel autochthones qui ibidem in Evangelio laborant, Ecclesiae « missionem ad gentes » participare posse vel debere. Totius enim Ecclesiae missio est, et nemini licet ab ea, pro posse, adimplenda se eximere. Ut autem laicorum tam necessaria participatio, in Ecclesiae missione ad Gentes, optimas fruges referre valeat, Sacrosanctum Concilium quas sequuntur normas opportunas tradere censuit.

63. [*Formae cooperationis quae omnes spectant*]. Christifideles omnes suam faciant Divini Redemptoris sollicitudinem circa innumeras animas adhuc Ecclesiae aggregandas, eiusdemque invitationi obtemperantes enixe rogent « Dominum messis ut mittat operarios in messem suam »; sed et orationibus actionem iungentes, subsidiis quoque materialibus adiuvent missiones, mediantibus praesertim associationibus a S. Sede tamquam « Pontificia Opera Missionalia » speciatim destinatis.

64. [*Spiritus missionalis diffundendus*]. Spiritus « missionis » infundatur in pueris educandis, in scholis a primariis usque ad universitarias; nutriatur conferentiis, consociationibus, circulis studiorum, libris de missionibus; ostendantur pueris modi hunc spiritum in actum reducendi; vocatio missionaria in eis forte detecta omni sollicitudine foveatur.

65. [*Varii missionalis apostolatus campi*]. Nec desunt christifidelibus occasiones, quin patriam suam relinquant, immediate collaborandi in Ecclesiae missione ad infideles. Ubique enim in regionibus in quibus Ecclesia iam condita est inveniuntur plurimi, sive concives sive advenae, ad Ecclesiam nondum pertinentes, erga quos hanc missionem unusquisque modo suo et mensura adimplere satagat.

Eiusdem spiritus missionalis est affectu fraterno complecti et omni sollicitudine adiuvare omnes qui ex nationibus praevalenter non christianis veniunt ad nationes christianam traditionem habentes, educationis vel alterius occupationis causa. Laicorum est his verae christianae hospitalitatis, vitae familiaris, et ordinis socialis exemplum simul et experientiae occasionem praebere.

66. [*De iis qui ad laborandum in missionibus vocantur*]. S. Concilium grato animo recolit ea quae laici missionales iam egregie patrarint patrentque, qui ad tempus aut ad vitam patriam suam reliquerunt, ut in regionibus Evangelii lumine collustrandis ad bonum sociale et religiosum operam conferrent multiplicem.[5]

67. Nec minore laude digni sunt qui, non quidem tamquam missionarii, sed tamquam artium et professionum periti, ad gentes subsidiis hodiernis carentes, in progressu materiali, culturali, technico, adiuvandas se dederunt, et caritate vitaeque integritate fidei testimonium praebent. Quod si fiat, tamquam novi Praecursores Domini, Christo viam parant, quae saepe unica via esse potest.

68. [*Catechistae*]. Catechistarum autochthonum in missionibus opera, ministerio verbi curaeque animarum intime consociata, quam necessaria quamque frugifera semper exstiterit, tota historia missionum demonstrat, eorumque munus tamquam « praestantissimum fortasse exemplum apostolatus qui a laicis exercetur » laudaverunt SS. Pontifices.[6]

69. [*Laude commendantur laici qui in missionibus operam conferunt*]. S. Concilii Patres magnopere laudant laicos viros ac mulieres qui nobili huic operi se vocari noverint, ut eidem divinae invitationi generoso animo respondeant exhortatur; et eos omnes non solum in missione laborantes sed praesertim e missionibus revertentes, Pastorum communitatisque christianae sollicitae curae enixe commendat, ita ut facile possint suam pristinam professionem et positionem in communitate recuperare.

70. [*De formatione laicorum missionalium*]. Scholae ad formationem laicorum missionalium qui ad apostolatum directe religiosum exercendum ad missiones proficiscuntur, sicut et catechistarum autochthonum in ipsis missionibus, tam necessariae hodie evaserunt quam Seminaria pro Clero. Hortatur igitur Concilium omnes quos spectat, ut huiusmodi scholas instituere curent tum in terris unde missionarii exeunt, tum in missionibus ubi catechistae formantur. Hisce in scholis, simul cum formatione in fervida vita christiana, tradatur profundior de doctrina catholica instructio, praesertim vero de S. Scriptura, Theologia, Historia Ecclesiastica, Catechetica, Apologetica, necnon de religione, cultura et consuetudinibus gentis apud quam candidatus laboraturus est. Curentque scholae Auctoritates a se formatos candidatos ad competentes Praelatos Missionum dirigere ut legitime missioni aggregentur ibique paratum sibi munus inveniant.

71. Auctoritatis ecclesiasticae est candidatos in hisce scholis formatos riteque approbatos, insignire missione canonica non solum ad doctrinam catholicam publice tradendam, sed ad assistendum missionario eumque supplendum in omnibus muneribus curae animarum connexis quae potestatem ordinis vel iurisdictionis non exigunt.

72. [*De sustentatione laicorum missionalium*]. Superiores missionum sollicite curent ut his dignis adiutoribus laicis qui, in quacumque apostolatus forma, totos se missioni dicarunt, omnino aequa et digna provideatur sustentatio, praesertim vero iis qui familia sunt onerati, ut possint libere ad munus susceptum se applicare: dignus est enim operarius mercede sua « et Dominus ordinavit iis qui evangelium annunciant, de evangelio vivere ».[7] Sed et expedit invitare etiam eos, quibus opes et tempus suppetunt, ad hoc honorificum munus gratuite suscipiendum, ad

maiorem aedificationem et lucrum animarum, Apostolum imitati qui, dum ius suum in hac re vindicaret, eidem sponte renuntiavit « ut plures lucrifaceret ».[8]

73. [*Consolidanda communitas christiana*]. Christifideles omnes, sive extranei qui qualibet ex causa terras gentium adeunt, sive autochthones qui ibi inter non christianos versantur, alte in mente insculpta gerant haec S. Ioannis Chrysostomi: « Ideo enim ille (Christus) nos hic relinquit, ut sicut luminaria essemus, ut aliorum doctores constituamur, ut instar fermenti simus... Non opus esset sermone, si vita nostra ita fulgeret; non opus esset verbis, si opera exhiberemus. Nullus esset gentilis, si nos essemus vere christiani ».[9]

74. [*Institutiones apostolicae laicorum erigendae*]. Cum Ecclesia non possit dici plene condita in aliqua gente nisi integra eius structura ibi constituatur, quae non modo variis Hierarchiae gradibus constat, verum etiam laicorum ordine, omnino opus est in missionibus erigere ac fovere omnia necessaria instituta educativa et caritativa, imprimisque Actionem Catholicam, necnon consociationes operariorum, agricolarum aliarumve professionum, prout casus ferat et necessaria accommodatione facta ad condiciones loci et populi.[10]

75. Meminerint autochthones christifideles honorificae suae partis in aedificanda Ecclesia Christi in gente sua, et assuescant generoso animo sustentare opibus suis ecclesiam, pastores, instituta, quantum media sua sinant.[11]

76. [*Autochthones fideles solliciti sint de Republica et cultura sua*]. Ius et officium civium est in bonum reipublicae adlaborare et in eius gerendis negotiis activam partem assumere. Unde christianae communitates quam maturissime et impensissime curent oportet, ut viros ad publicam rem in sua cuiusque terra pro communi ipsius bono gerendam praeparent, qui non solum credita sibi officia et opera cum laude exsequantur, sed etiam vita sua vere christiana, Ecclesiae, cuius beneficio renati sunt, honorem adiungant.[12]

77. Pari modo, christifideles autochthones non solum non negligant, sed impensissime colant culturam, artes et laudabiles con-

suetudines suae gentis, immo, christianum spiritum eis infundendo eas provehant ad talem pulchritudinis apicem ad qualem fortasse numquam pervenerant.[13]

NOTAE

[1] Huius Capitis finis est clare ostendere christiani nuntii in universo terrarum orbe diffusionem — praesertim in regionibus quae recentius Evangelii luce perfusae sunt —, omnes fideles revera respicere: sive in paroeciis antiquae traditionis vitam degant, sive ad regiones recenter evangelizatas auxilium ferre proficiscantur, sive tandem sint earumdem regionum autochthones. Cf. *Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando,* Series I, Appendix Vol. II, *De Laicis,* p. 763, nn. 54-55.

[2] Mt. 9, 37; Lc. 10, 2.

[3] Ibid.

[4] Cf. PIUS XII, Litt. Encycl. *Summ. Pont.*: AAS 31 (1939) p. 443.

[5] Cf. IOANNES XXIII, Litt. Encycl *Princeps Pastorum,* 28 novembris 1959: AAS 51 p. 860.

[6] Cf. IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Princeps Pastorum,* ibid., p. 885.

[7] 1 Cor. 9, 14.

[8] 1 Cor. 9, 12-19; Act. Ap. 20, 33.

[9] Hom. X in Tim., PG 62, 551.

[10] Cf. IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Princeps Pastorum,* ibid., pp. 849, 856.

[11] Cf. IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Princeps Pastorum,* ibid., p. 853.

[12] Cf. IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Princeps Pastorum,* ibid., pp. 859, 860.

[13] Cf. PIUS XII, Litt. Encycl. *Summ. Pont.*: AAS 31 p. 428; 43 p. 552.

APPENDIX

Alia insuper argumenta, hac nostra aetate valde urgentia, Membra Commissionis voluntatem habebant profundius investigandi ac tractandi, prouti « cultura », « publici mores », « communicationis socialis instrumenta », « ludicra certamina (sport), peregrinationes ac itinera relaxationis et instructionis gratia suscepta (turismo) ».

Ad severiorem tamen investigationem, prout opus erat, tempus defuit.[1] Sed coetus romanus Commissionis voluit saltem praecipua seu summa lineamenta eorum quae a Commissione non definitive apparata sunt hic tradere. Sicut in ceteris studiis nostris, uti patet, etiam his in quaestionibus, quae universam Ecclesiam respiciunt, iis, quae apostolatum laicorum eorumque in Ecclesia responsabilitatem tangunt, potissimum locum fecimus.

I - De cultura

Inter humanas res longe mirabilior omnium, hac nostra aetate, culturae profectus in omnibus suis coetibus ac saeptis, praesertim sub scientifico ac technico respectu, procul dubio censeri debet. Permagni tamen interest ut haec doctrina vere sincera atque ingenua sit, scilicet quoquoversus humana atque christianis principiis ac moribus adaperta ac praenuncia, quin immo vere christiana sit oportet, evangelicis veritatibus ac legibus consona.

Ad hanc effingendam culturam, laicorum actio perurgens est.

A - Exculti laici quadruplici praecipue sensu actionem operamque suam dare possunt:

a) ad culturam genuinam et christianam pro omnibus effingendam adlaborare;

b) ad culturam in proprium coetum apud collegas, apud sibi subditos et clientes afferendam;

c) ad disciplinarum humanarum diligentem investigationem quae profectui scientiae theologicae deservire possint (philosophia, historia, archaeologia, etc.); ad regimen Ecclesiae, ad ipsius etiam administrationem fovendam (disciplinae iuridicae et oeconomicae); ad cultum liturgicum provehendum (artes, praesertim architectura);

d) ad diversa culturae saepta mutuo componenda et ad unitatem redigenda; ad recte aestimandos varios gentium humanos civiles-

[1] Notandum vero est Secretariatum de Prelo et Spectaculis unum ex dictis argumentis optime pertractasse, Commissionem autem de Episcopis ac Dioeceseon regimine integrum caput argumento « De peregrinatorum seu turistarum cura » dicasse.

que cultus ac ea quae in eis bona sunt aperto animo amplectenda; ad commercia cum culturis nondum christianis ineunda.

B - Peculiaria culturae munera ac saepta.

Curetur christiana cultura laicorum qui munera directiva habent, in primis circa singulorum professionem. Novae professiones, quae saepe in campo scientifico et technico evolvuntur, cultura vere humana et christiana imbuantur.

Apostolatum vero exerceant in coetibus altioris et culturae, praesertim in coetibus universitatis inter professores et alumnos, saeptis scientificis peculiari modo prae oculis habitis.

C - Ad apte apostolatum culturalem exercendum, in primis scientificae methodi exigentiae debite observentur. In singulis culturae saeptis augeatur peculiaris peritia et novissimae notitiae sedulo acquirantur.

Praecipuis doctrinis theologicis laicus excultus carere non potest, ut sciat res sensu theologico diiudicare et interpretari utque theologia et vita mutuo propius accedant.

Commercia inter excultos viros catholicos ineantur et foveantur. Vitam proprii culturalis coetus unusquisque scienter et intime vivat, relationibus tamen cum suo ambitu sociali diligenter servatis.

Magni momenti est, praesertim pro excultis laicis, vitae commercia cum clero statuere.

Ad haec omnia facilius consequenda necesse est ut sacerdotes peculiari cura et ratione praeparentur.

II - De publicis moribus

Quamvis quaestio de publicis moribus procul dubio semper exstiterit, novam induit rationem novamque gravitatem, cum animi undique naturalismo pervasi sint faventibus persaepe hodiernis communinicationis socialis instrumentis. Ceterum, cum publici mores sive a legibus, sive a conscientia individuorum pendeant, singulorum civium responsabilitas duplici hoc sensu devincitur.

Christifidelium actio iuxta triplicem praecipue directionem exerceri potest:

a) ita in primis singula individua efformare ut, praeter iudicium, maioris forte numeri, criteria obiectiva his in saeptis vigentia agnoscant. Satagant insuper ipsas publicas opiniones effingere, ut principia recti ordinis moralis magis magisque sancte serventur;

b) de exsistentia aptarum legum edocere ac notitias diffundere, quae saepe ignorantur;

c) actionem communem honestorum hominum excitare ac fovere ad legum applicationem sive a militibus publicae disciplinae praepositis, sive a tribunalibus diligentibus obtinendam: recolatur hac in re momentum consociationum ad publicos tuendos mores.

III - De socialis communicationis instrumentis

Quae de hodiernis instrumentis communicationis socialis, ab hac Sacra Synodo abunde enucleantur, docentur, monentur et statuuntur,[2] laici omnes peculiariter sibi dicta esse intelligant. Hoc enim ratione ipsius vitae quotidianae, ad ipsos pertinet; sed insuper his in saeptis, laicis generatim competit activas Ecclesiae partes agere: nam sine ipsis, sine ipsorum ingenio, technica peritia ac pecunia, reapse parum Ecclesia agere valet.

Et sic, omnibus quibus poterunt auxiliis, ipsimet ea omnia ad rem deducere adlaborent, praesertim vero qui officio, facultatibus, technicis ingenuisque disciplinis, tum ad publicas opiniones recte efformandas, tum ad ipsius Ecclesiae doctrinas defendendas et latius diffundendas, polleant.

Ad hoc autem, excellens apostolatus munus sancte efficaciterque exercendum, laici, una cum christianae conscientiae fortitudine atque erga Ecclesiae Hierarchiam alacri docilitate, in eorundem instrumentorum communicationis socialis provincia congruam certamque doctrinam sedulo sibi acquirere conentur.

IV - De temporibus subcescivis recte utendis

1. Humanis civilisque huius temporis cultus, artium technicarum ac oeconomicarum institutionum profectu in dies aucto, publicis inde cogitandi et agendi rationibus non parum immutatis, uberius a labore vacuum tempus hominibus praesto est.

Communis haec condicio vitae non leves induxit immutationes novasque gignit quaestiones apud opifices ac artifices praesertim qui olim nullam fere operis intermissionem noverant.

2. In hodiernis hisce adiunctis frequentiores praebentur hominibus animum relaxandi illumque perficiendi occasiones, simul et facultas vitam spiritualem augendi, divino cultui partem capiendi necnon apostolatum exercendi. Notabilis tamen pars vitae quae a labore vacua remanet, plurimis detinetur inceptis quae saepissime christiano afflatu carent.

3. Urgens hic panditur laicis apostolatus saeptum sive ad relaxationis incepta iuxta sensum Christi et Ecclesiae normas ineunda ac perficienda sive ad novas fovendas formas quae simul vitam christianam promovere valeant.

4. Plurimi hodie diffunduntur relaxationis modi ac viae. Peculiaris tamen cura habenda erit de peregrinatis seu turistis, qui dicuntur,

---

[2] Cf. Schema Constitutionis « De instrumentis diffusionis seu communicationis socialis ».

necnon de ludicris certaminibus (sport) quibus plurimi alliciuntur homines. Quae cum longe lateque diffusa sint, novis semper formis novisque adaucta mediis, iam vitam socialem, religiosam et civilem omnium gentium profunde afficiunt.

Turismus, qui dicitur, occasiones quam plurimas suppeditat elevationis animi ac caritate amplectendi homines eorumque mores civilesque cultus et diversas Ecclesiae quaestiones apud diversas gentes exsistentes dignoscendi. Unde peculiaris sollicitudo laicis peregrinatos humaniter ac christiane accipiendi. Maxime tamen cavendum est ne huiusmodi peregrinationes, sive ipsis peregrinatis, sive his ad quos adveniunt, nimiae relaxationis et animi remissionis causa sint.

Ludicra certamina (sport) ad sensum pulchri colendum, necnon ad animum humaniter effingendum non parum conferre possunt; sed immoderatae etiam ostentationis et iactantiae causam exhibere et solius insuper corporis cultus, caeteris maioris momenti neglectis.

Quandoque immo ludicra certamina eo deveniunt ut saeva et etiam lethalia evadant atque ideo christianis principiis ac moribus omnino contradicant: unde his in casibus prorsus a laicis christianis vitanda atque communi actione impugnanda sunt donec opportune reformentur

PARS III

DE APOSTOLATU LAICORUM IN ACTIONE CARITATIVA

PROOEMIUM

[*Dilectio proximi signum est discipulorum Christi*]. Sacrosancta Synodus, utpote praeclarum unitatis Ecclesiae et caritatis nuncium et testimonium, omnibus hominibus actionis caritativae obligationem commemorat. Etenim apostolatus omnis originem ducit ex praecepto Christi, qui, postquam commendavit his verbis mandatum dilectionis Dei: « Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et in tota anima tua et in tota mente tua. Hoc est maximum et primum mandatum », addidit: « Secundum autem simile est huic: diliges proximum tuum sicut teipsum. In his duobus mandatis universa lex pendet et prophetae ».[1]

Signum, igitur, discipulorum Christi, iuxta Divini Magistri sententiam, proximi dilectio est: « in hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem ».[2]

[*Ecclesia altam semper praetulit caritatis facem*]. « Nihil idcirco mirum si catholica Ecclesia, a Christo capiens documentum, mandatum Christi conficiens, per bis mille annos, a priscorum nempe diaconorum ministeriis ad nostros usque dies, continenter altam praetulit facem caritatis, non minus praeceptis quam exemplis latissime editis ».[3]

Verba, enim, quibus ab Ignatio Antiocheno Romana Ecclesia celebratur: « Universo caritatis coetui praesidens »,[4] universali Ecclesiae iure competunt, utpote quae « ob suam... inexhaustam in omnibus bonis fecunditatem, ... magnum quoddam et perpetuum est motivum credibilitatis et divinae suae legationis testimonium irrefragabile ».[5]

[*Instantia actionis caritativae hoc tempore*]. Hodie, vero, praesertim apud nonnullos regiones et gentes, miseria et indigentia dilatatae sunt, quin singulorum industria et conatus superari possint, unde communi opere collato actio caritativa exercenda est.

Insuper communicationis instrumentis ac mediis expeditioribus factis, distantiae inter homines ita quodammodo evictae sunt, ut mundi universi incolae membra unius familiae se habeant. Actio, igitur, caritativa christifidelium, universos fines attingens, omnes homines amplecti debet, ut qui cibo potuque, vestitu, domo, medicinis, labore, instructione, vitae vere humanae ducendae facultatibus carent, aerumnis vel infirma valetudine cruciantur, exilium vel carcerem patiuntur, reficiantur et, praestitis auxiliis, leventur.

Itaque, nostra haec aetas actionem caritativam, ad quam exercendam Ecclesia a Conditore suo ius inalienabile et munus praeclarum accepit, et quam, decursu temporum, eadem egregie promovit, urgentiorem facit et in immensum prolatam.[6]

[*Ipsa humanitatis lex promovet plurima beneficia opera et incepta*]. Ipsa autem humanitatis lex movet etiam civitates et nationes in re oeconomica progressas erga eas quarum oeconomicae progressiones in effectu sunt, ita quidem ut « quibus nationibus saturitas copiaque sit omnium bonorum, ab iis status non est neglegendus aliarum, quarum cives in tantis versentur domesticis difficultatibus, ut egestate fameque paene conficiantur ».[7]

Cum, vero, adsistentiae socialis formae privatae vel publicae, nationales vel internationales, multiplices susceptae sint ac suscipiantur, et universos fines civilis societatis ingrediantur, Sacrosancta Synodus laicis commendat ut, praeter opera ab Ecclesia constituta, adsistentiae socialis institutiones ipsas, sua praesentia et peritia ac supernaturalis caritatis afflatu directe et indirecte foveant utque, in utroque operositatis campo, totis viribus sese impendant.

NOTAE

[1] Mt. 22, 37-40.

[2] Io. 13, 5.

[3] IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra,* 15 maii 1961: AAS 53 (1961) p. 402.

[4] S. IGNATIUS ANTIOCHENUS, Ad Romanos, PG V, 685.

[5] CONC. VAT. I, Const. *De fide Catholica,* Cap. III.

[6] Cf. *Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando,* Series I, Appendix Vol. II, Pars II, pp. 707-709: « De actuositate Ecclesiae ».

[7] IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra,* ibid., p. 440.

Caput I

DE NATURA ET AMBITU ACTIONIS CARITATIVAE

1. [*Caritas supernaturalis actionem caritativam urget*]. Actionis caritativae nomine hic veniunt omnia incepta et opera tum individua tum collective ordinata, quae sub impulsu caritatis supernaturalis fiunt ad adiuvandum proximum in indigentia constitutum vel ad egestatem eius praeveniendam. Sicut virtute supernaturali caritatis diligimus « proximum propter Deum »; [1] sic et in actione caritativa, secundum illud Sancti Thomae, « ratio diligendi proximum Deus est; hoc enim debemus in proximo diligere ut in Deo sit ».[2]

Actio caritativa, dum sibi proponit hominem in egestate degentem allevare, quidquid humana persona indigentis ad suam perfectionem sibi postulat haud negligit; eiusdem igitur culturalem, socialem, spiritualem profectum perficere, eidemque subsidia quibus ipse sibi consulere valeat necessitatibus, providere curat.

2. [*Actionis caritativae opera*]. Fideles omnes caritatem in cordibus suis, per Spiritum Sanctum diffusam [3] ad actionem perducere studeant « opere et veritate ».[4]

Actio caritativa complectatur praesertim ea quae Dominus, in novissimo iudicio, sese requisiturum esse praedixit, nempe: esurientes pascere, sitientes potare, nudos vestire, hospites suscipere, infirmos visitare, captivos redimere.[5] Alia iure addidit traditio christiana opera misericordiae his similia quae fraternae caritatis testimonium sunt.

3. [*Indoles universalis et ordo actionis caritativae exercendae*]. Exemplum et mandatum Christi secutus quivis fidelis caritatem cum omnibus hominibus, quacumque necessitate laborantibus, communicet, ita quidem ut ordinem servet caritatis, scilicet et coniunctionis suae rationem cum eo quem iuvat et bonorum quibus iuvat, et necessitatis propter quam iuvat.[6]

4. [*Actio caritativa excedit ordinem naturalis adsistentiae*].

Supernaturali sua ratione actio caritativa elevatur supra ordinem naturalis adsistentiae quae ex humano vel sociali impulsu procedit. Actio caritativa, nedum illo impulsui contradicet, eum assumit, promovet et suscitat.

5. [*Opera adsistentiae socialis naturalis ordinis iuvanda*]. Cum autem gratia naturam non destruat, sed elevet atque perficiat, fideles actus et incepta adsistentiae socialis quae ad naturalem ordinem pertinet ne contemnant neve impugnent, sed potius, iuxta merita, agnoscant, eiusque, collato opere, pro viribus, foveant.[7]

NOTAE

[1] S. Augustinus, *De Trinitate,* 8, 8. PL.

[2] S. Thomas, *Summa Theologica,* II-II, q. 25, a. 1.

[3] Cf. Rom. 5, 5.

[4] 1 Io. 3, 18; cf. 1 Iac. 1, 2.

[5] Cf. Mt. 29, 31-46.

[6] S. Augustinus, *De Doctrina christiana,* I, 27; PL 34, 29.

[7] Cf. Plures allocutiones Pii Pp. XII, praesertim vero illam quam ad « Pax Romana MIIC », die 25 aprilis 1957, habuit: AAS 49 (1957) pp. 298-299.

Ioannes XXIII, in suo sermone ad delectos viros qui interfuerunt Conventui Consilii « Food and Agriculture Organisation » (F.A.O.), Romae habito die 10 nov. 1959, aperte dixit Ecclesiam valde probare incepta eiusdem organizationis, gratulatus est cum omnibus iis qui in ea operam dant; immo appellavit ipsam F.A.O. « immensam operam misericordiae, operam misericordiae quae universum mundum attingere conatur » (« Mais qu'est-ce que toute l'activité de la F.A.O. sinon une immense œuvre de miséricorde, une œuvre de miséricorde à l'échelle mondiale! »): AAS 51 (1959) pp. 865, 866.

Caput II

DE IUSTITIA ET ACTIONE CARITATIVA

6. [*Dignitas et necessitas caritatis et iustitiae*]. Cum a christiana doctrina non minus alieni sint qui, perfectione ordinis iuris supposita, caritatem superfluam reddere autumant, quam alii qui actionem caritativam, neglecta iustitia, extollunt, Sacrosanctum Concilium omnes christifideles admonet ut utriusque virtutis et dignitatem et necessitatem et earum in rebus humanis ordinandis indissociabilem coniunctionem agnoscant et foveant.

7. [*Iustitiam caritas urget*]. Nedum caritas iustitiam negligat, in ipsa actione caritativa quidquid iustitiae est, e contrario urget, indesinenter promovens puritatem, integritatem, perfectionem iustitiae, in altero homine [1] alterum ego secundum praeceptum Domini,[2] et etiam ipsum Christum respiciens. Ita ut rectius dici debeat: ubi deest observantia erga personam in actione caritativa, ibi ipsa caritas deficit, et, quo magis crescit caritas eo magis crescit observantia erga homines, dignitatis et aequalitatis sensus ac praecavetur quidquid in actione caritativa libertatem, personalem autonomiam minueret et inde iustitia detrimentum caperet.

8. [*Caritas iustitiae limites excedit*]. Licet cuique fas non sit caritati relinquere quod a iustitia debetur, ipsa tamen caritas iustitiam perficit, attingens, immo suo ardore excedens fines iustitiae; nam « non quae sua sunt quaerit »,[3] sed omnia sua cum aliis animo prompto et amicali coniunctione participare parata est.

9. [*Caritas superat iustitiam*]. Opera iustitiae, quamvis assidue amplificentur, spatia caritatis necesse est etiam atque etiam dilatari; caritas enim secretum possidet coercendi atque suaviter mulcendi poenas et aerumnas quae vitam hominum continuo, sicut pauperes, de quibus dicit Christus: « semper pauperes habetis vobiscum »,[4] comitantur, quaeque, etsi peccati sunt sequela, fieri possunt redemptionis instrumenta.

10. [*Ecclesiae ius et officium adsistentiae*]. Publicae auctoritatis est adsistentiam et securitatem socialem ita instituere ut omnibus civibus ea praesto sint, quorum defectus bonum commune in discrimen vocaret. Postulat vero ordo iuris ut cum singulorum hominum et coetuum tum etiam ipsius Ecclesiae agnoscatur et protegatur ius et officium aliis subveniendi, sive individualiter sive coniunctim exercendae. Quapropter fideles studeant ut ordo iuris ita constituatur ut libertas aliis subveniendi et operositatis caritativae Ecclesiae iure civili sanciatur et foveatur.

NOTAE

[1] Cf. Mt. 5, 43.
[2] Cf. Mt. 25, 40.
[3] 1 Cor. 13, 15.
[4] Mt. 27, 11 et Lc. 14, 17.

Caput III

DE OBLIGATIONE ACTIONIS CARITATIVAE

11. [*Opera caritativa supererogatoria non sunt*]. Altissimum christifidelium officium est ut maximum mandatum ad actum perducant. Reicienda proinde est falsa illa et in praxi perniciosissima opinio quae opera caritatis omnia supererogatoria esse autumat.

12. [*Quilibet proximus in necessitate constitutus adiuvandus*]. Ad actionem caritativam omnes, suarum facultatum ratione habita, obligantur ubi quilibet proximus in necessitate constitutus occurrat cui subvenire possint. Hodierni temporis condiciones et adiuncta hanc obligationem premunt cum hinc humanarum calamitatum notitiae raptim circumferantur et inde multiplicia concessa sint subveniendi modi et instituta.

13. [*Urgentior necessitas erga eos qui sunt in periculo morali vel spirituali*]. Proximi necessitatibus adesse impensius urget, si periculum moralis et spiritualis ruinae proximo instet a materiali vel sociali indigentia. Exemplo sit Bonus Pastor qui, nonaginta novem ovibus in deserto dimissis, ad illam quae perierat vadit donec inveniat eam.[1]

NOTA

[1] Cf. Lc. 15, 4.

Caput IV

DE ACTIONE CARITATIVA ET APOSTOLATU LAICORUM

14. [*Opera apostolatus Christifidelium sunt testimonium caritatis*]. Sicut mysteria Incarnationis et Redemptionis divinam erga homines caritatem manifestant, ita omnia Christifidelium opera in aedificatione Corporis Christi hanc caritatem cum hominibus communicent eiusdemque testimonium praebeant. Quapropter apostolatus christifidelium illa caritate informetur quae « patiens est, benigna est, ... non aemulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quaerit quae sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati: omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet ».[1]

15. [*Momentum actionis caritativae inter opera laicorum apostolatus*]. Quamvis opera apostolatus omnia a caritate procedant, tamen inter ea praeclarum locum obtinent opera caritativa quibus auxilium hominibus in necessitatibus constitutis praestatur. Haec enim opera amorem erga Deum et hominem clarius manifestant, evangelici apostolatus propositum fovent, fidei semitam expediunt, miro modo amicitiae necessitudinem et societatem vitae instaurant, caritatis quam Ecclesia in Sacramentis et in Liturgia, praesertim Eucharistica, celebrat, sunt perspicuum documentum.

16. [*Speciale in operibus caritativis munus laicis fidelibus incumbit*]. Laici his operibus caritativis Ecclesiae participant praesertim eo quod possessionum suarum et temporalium laborum sociale munus attendentes, utriusque generis bona egenis communicent; eo quod varias suas naturales et acquisitas capacitates, scientias et artes eorum iuvamini applicent; eo quod tandem, in multiplicis adsistentiae socialis institutis evolvendis et animandis assidue cooperentur.

17. [*Dignitas humana in actione caritativa observanda*]. Dignitatem personae, libertatem conscientiae, imaginem Dei in proximo quasi elucentem christifideles dum perficiunt ministerium caritatis, observent, in omni humanitate et fraternitate; caveant

igitur ipsi ne eos quos adiuvant vel opera quibus adiuvant quasi dominandi adminicula habeant et mera instrumenta fidei propagandae.[2]

18. [*Dignitas humana observanda etiam in operibus socialibus caritatis*]. Opera socialia caritatis christifideles exsequentes, testimonium exhibeant honoris qui redditur Deo in proximo omni opere caritatis ita ut, subsidium qui praestant simul cum iis qui praestitis subsidiis utuntur, speciem afferant singularis vitae trinitariae, in homine servante unitatem humanae familiae, in individuo dignitatem humanae personae, et propter Dei Filium aequitatem amoris et redemptionis divinae.

19. [*Communio in activitate caritativa cum non catholicis*]. Cum ad unitatem Ecclesiae in fide fovendam et schismata unitatem adversantia cohibenda, mutua, ut experientia docet, communicatio in caritate et operibus non solum inter domesticos fidei sed etiam inter fideles et eos qui fidei dono vel integre nondum gaudent vel carent, conferat, christifideles verbum Domini de evangelici Samaritani exemplo sectantes, huiusmodi animum, discrete quidem ac prudenter, sed generose patefaciant.

NOTAE

[1] 1 Cor. 13, 4-7.

[2] Cf. IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra,* 15 maii 1961: AAS 53 (1961) pp. 442, 443.

Caput V

DE ACTIONE CARITATIVA SINGULORUM

20. [*Necessitas actionis caritativae nostris temporibus augetur*]. Licet huius temporis institutiones homines hominibus admoveant, ipsi tamen frequenter extranei manent animo ac spiritus solitudine afficiuntur et cruciantur: obligatio actionis caritativae singulorum, qua homo homini vere proximum et fratrem se praebet, non solum non minuitur sed verius augetur.

21. [*Efficacia actionis caritativae singulorum*]. Actio caritativa singulorum quae secreto et dulci animo egentem adit, miserationis affectu compulsa et plausu aliena, pauperi subsidium tempestivum praebet, quam ad certam spem inducit, fiduciam arctam inspirat singularemque prae se fert efficaciam.

22. [*Actio caritativa intimum hominis animum praesertim attingit*]. In caritate individuali exercenda, urgentioribus necessitatibus primarie sublevatis, curandum praecipue illa praestare quae humanae personae dignitati potius conveniunt, qualia sunt: proprias facultates suscitare, opportuna consilia praebere et laborem suppeditare, atque in primis quae intimum hominis animum attingunt.

23. [*Spiritus caritatis singulorum est ratio felicis exitus etiam operum communis adsistentiae*]. Spiritu quo actionem caritativam individualem explicantes informari debent, etiam in adsistentiae communis institutis operam praestantes imbuantur, ita ut singuli suae caritatis instinctu incitati conspirent in felicem exitum communis caritatis.

Caput VI

DE ACTIONIS CARITATIVAE ORGANIZATO EXERCITIO

24. [*Caritatis opera collectiva*]. Hodierna hominum egestas ita singulorum facultates excedit ut omnino necessarium sit, ad maiorem efficacitatem actionis caritativae, unitis viribus procedere, prout ceterum ipsa socialis hominum natura exigit.

25. [*Omnes christifidelium communitates caritatis consociationes se considerent*]. Cum obligatio actionis caritativae universam Ecclesiam teneat, omnes eius communitates veluti consociationes caritatis spiritu animatas sese considerent: quod pro Ecclesia tam universali quam particulari, in primis vero pro paroecia, ad effectum perducendum est.

26. [*Operibus caritatis ab Ecclesia commendatis laici cooperentur*]. Illis proinde caritatis operibus, de quibus in canonibus 467, 468, 469 CIC, laici libenter cooperentur, ii praesertim qui Associationibus Catholicis nomen dederunt.

27. [*Laicorum munia erga instituta caritativa*]. Sacrosancta Oecumenica Synodus laicis summopere commendat institutiones caritativas, eisdemque et nomina et subsidia dare invitat. Ergo laude digni sunt qui ad opera caritativa sese impendunt et qui, prout mores diversarum regionum ferant, otii sui magnam partem, v. g. diem dominicam, tempus vacationum aut ab opere vacuum, pro curandis miseris senescentibus, aegrotis, sua sponte offerunt.

Haec insuper munia laicorum magnopere laudantur: opus ad constituendam legislationem socialem conferre; indesinenter perquirere quaenam sint necessitates pro quibus opera caritativa non exstant ac eadem excitare; item denique fines ac media operum catholicorum iam exsistentium recognoscere.

Qui autem responsabilitatem habent in operibus caritativis moderandis, corde magno ipsis operibus sese devoveant, in consilium mandataque Hierarchiae semper animum intendentes, memores exempli S. Vincentii a Paulo qui pauperes « dominos suos » vocabat.

28. [*Relationes inter instituta caritativa et Hierarchiam*]. Quae de forma iuridica associationum et institutionum earumque ad Hierarchiam relatione dicta sunt, etiam ad instituta caritativa applicentur, ratione habita eorum peculiaris indolis.[1]

29. [*Associationes caritativae in ambitu dioecesano*]. Episcopi est pro sua Dioecesi, intra limites iuris universalis, opera et incepta organizata efficaciter coordinare, immo praeordinare, quae opportuna videntur, prouti adiuncta ferant, cooperantibus convenienter et clericis et laicis.

30. [*Associationes caritativae in ambitu nationali*]. In qualibet natione curent Episcopi ut, in quantum fieri potest, adsit consilium quod in omnibus adsociationibus caritatis promotionem spiritus vere christiani et caritativi foveat, eorumdem coordinationi efficaciter provideat, prouti condiciones religiosae, politicae, oeconomicae, sociales cuiusvis nationis postulant. Huius consilii est etiam relationes curare inter ipsas associationes caritativas Ecclesiae et cetera adsistentiae socialis instituta, sive a publicis auctoritatibus sive a coetibus quibuscumque moderata. In hoc consilio clerici et laici partes habeant.

31. [*Associationes caritativae in ambitu internationali*]. Consilia coordinativa operum caritatis apud singulas nationes in efformando superiore consilio quodam internationali cooperentur, sicut iam fit in institutione quae dicitur « Caritas Internationalis ».

Huius consilii fines praecipui sunt:

a) in ambitu internationali studiis aptisque mediis, necessitatibus, etiam praeveniendo, consulere;

b) diversarum nationum actiones caritativas exigentiis Ecclesiae universalis accommodare;

c) cum aliis adsistentiae socialis consiliis internationalibus cooperari;

d) urgentem actionem caritativam ditiorum regionum erga pauperiores fovere.

Si Summo Pontifici placuerit, precibus nonnullorum Episcoporum accedenti, cuidam Sacrae Congregationi curam Apostolatus Laicorum committere, iuxta propositum supra expositum,[2] optandum est ut in eodem Dicasterio peculiare instituatur officium de actione caritativa.

32. [*Laici et institutiones caritativae a religiosis promotae*]. Cum inter opera caritatis quae in Ecclesia perficiuntur conspicua exstent instituta nonnulla ab Ordinibus vel Congregationibus religiosis, operibus caritativis praecipue intentis, inita, haec ut magni faciant Sacra Synodus laicos hortatur, ad auxilium et patrocinium eis praestandum, etiam moderationi participantes, atque ad vocationes pro ipsis Ordinibus et Congregationibus fovendas.

NOTAE

[1] Cf. supra Part. I, *Notiones Generales*, Cap. II.
[2] Cf. supra Part. I, *Notiones Generales*, Cap. VIII, n. 54.

CAPUT VII

DE FORMATIONE LAICORUM AD ACTIONEM CARITATIVAM EXERCENDAM

33. [*Caritatis exercitium et personalis sanctimonia*]. Laici in mysterium caritatis Christi introducantur et caritatis misericordiaeque opera necessaria esse saluti edoceantur, praeterea ipsa ad evangelicam perfectionem et animi sanctimoniam consequendam rectam viam praebere et praeclarissimum vitae christianae testimonium offerre.[1]

34. [*Institutio ad actionem caritativam in familia, in paroecia, in dioecesi*]. Cum animi cultus sicut cuiusvis disciplinae initium sumat iam inde a puerili aetate, parentes necnon puerorum praeceptores curent exemplo esse officii caritatis liberis et discipulis, quos etiam ad opera caritatis instituant et ad ea exercenda, ipsis moderantibus, immittant.

Momentum et dignitatem operum caritatis moderatores institutionum in paroeciis et dioecesibus suis auditoribus illustrent et, si oportuerit, tueantur, ita ut christifideles omnibus de egenos sublevandos inceptis, data opera et oblata pecunia, patrocinentur.

35. [*Institutio « methodologica » seu « systematica » laicorum ad actionem caritativam*]. Ii quorum interest animarum salus, promoveant, ad exemplum Hierarchiae, cui laicos ad opera caritatis apparare semper curae fuit, institutionem eorum « methodologicam » seu « systematicam », quam vocant, novis semper adiunctis accommodatam. Quare, regulares cursus ad hanc institutionem comparandam pro laicis, quibus officium est exercendi adsistentiam et beneficentiam, laudandi et commendandi sunt. Ergo, quae iam exstant ad hunc finem scholae catholicae foveantur, aliaeque opportune erigantur.

Qui vero apud studiorum universitates in doctrina sociali tradenda incumbunt, doctrinam catholicam de adsistentia sociali, ratione habita progressus scientiarum, quod attinet ad vitam sive individualem sive socialem, curent elaborare.

Laici autem illa institutione informati non modo in opera

et instituta Ecclesiae sese impendant, verum etiam in associationibus omnibus perviis, necnon publicis adsistentiae socialis inceptis, arrepta occasione vel opportunitate, operam navent, christianae caritatis afflatu ea curantes animare.

36. [*Fideles doceantur per opera caritatis Christum colere in fratribus*]. Fideles omnes doceantur debitam moderationem, studiosam observantiam, fraternum animi sensum erga proximum suum in exercitio caritatis servare, illud in primis prae oculis habentes: quod fit ad fratrem sublevandum a labore vel dolore, sibimetipsi fieri Christum in Evangelio affirmasse.[2]

NOTAE

[1] Hoc principio ductus, laicus A. F. Ozanam Associationes Vincentianas laicorum fundavit.

[2] Mt. 25, 48.

PARS IV

DE APOSTOLATU LAICORUM IN ACTIONE SOCIALI

PROOEMIUM [1]

[*Ordo temporalis in Christo instaurandus*]. Cum Deus Omnipotens, Factor coeli et terrae, universum mundum disposuerit ad gloriam suam in plenitudine Christi, Filii Sui, Verbi Incarnati, consummandam, meminerint Christifideles se non tantum ut terram repleant atque subiiciant [2] esse vocatos, sed insuper ad universum temporalem ordinem in Christo instaurandum ac perficiendum, secundum illud Apostoli: « omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei ».[3]

Quapropter apostolatus Ecclesiae etiam ipsum ordinem temporalem attingit, pervadit atque informat, ita quidem ut, integer manens in sua natura, totus simul ea vita vivificetur qua abundamus in Christo Iesu.

[*Libertas filiorum Dei erga hominum opera servanda*]. Hodiernae aetatis proprium est ut homo, scientiae et artium ingenti progressu in temporalibus ditatus, necnon bonorum omnis generis copia, aptior in dies appareat ad divinam suam circa mundum vocationem adimplendam. Alia tamen ex parte, his ipsis particularibus bonis seductus, haud parum periclitatur ne, universalis et integrae suae naturae sensum amittens, servus operum quae ipse confecit magis inveniatur, quam regali illa filiorum Dei libertate erga res creatas excellens, ad quam mirabiliter conditus est et mirabilius reformatus.[4]

[*Progressus scientiarum et artium doctrina christiana compleatur*]. Sacrosancta Synodus igitur fideles omnes hortatur ut scientiarum et artium progressui libenter pro viribus operam dent, illumque compleant apta cognitione hominis « ad imaginem Dei » conditi,[5] ordinis moralis, et Creatoris mundi. Studeant insuper ut divina illa Lux, quae est Christus « Imago Dei invisibilis »,[6] in quavis humani cultus regione resplendeat, et ab Ipsa

tota veritas, in ordine sive naturali sive supernaturali, magis magisque scateat.

[*Actio vero temporalis lege morali confirmanda ac caritate perficienda*]. Christifideles pariter naturalis ordinis activitates et institutiones, dum eas ad normam principiorum ipsis inditorum regunt, simul semper legi morali subiiciant. Cuius observantiam caritate quae finis ac plenitudo legis est [7] informent, ita ut ordo naturalis totus in Christo instauretur et perficiatur.

NOTAE

[1] 1. In praesenti oeconomia aeternae salutis hominum, omnes naturalis ordinis fines ad supernaturalem ultimum hominis finem ordinantur.

Qua de re uterque ordo — et naturalis et supernaturalis — unicum historicum divinae Providentiae consilium constituit.

Non sunt tamen confundendi neque separandi; sunt vero distinguendi; et ordo naturalis ita actuari debet ut supernaturalis ordinis effectionem non impediat immo potius secundet: etenim homines in ordine supernaturali proprium finem ultimum consequuntur.

2. In historica ordinis naturalis actuatione homines, peccati originalis vulnere infecti (cf. Rom. 5, 12-21), in multos ac gravissimos prolapsi sunt errores, qui ipsorum activitates et temporalis ordinis instituta pervaserunt; inde consectaria maxime negativa quoad personae humanae dignitatem et vitae mores effluxerunt (cf. Rom. 1, 18-32; 3, 9-20).

Ecclesiae autem est operam suam praestare ad ordinem naturalem in seipso instaurandum eumque ad ordinem supernaturalem ordinandum. Iamvero in hac opera munus maximi momenti et omnino necessarium ad fideles laicos spectat.

3. Haec Ecclesiae opera tendit, praesertim hodie, ad omnes notiones scientificas componendas, in apta rationali cognitione Dei, humanae personae, principiorum ordinis moralis; ad temporales activitates explicandas intra moralis ordinis ambitum; ad temporales institutiones informandas principiis moralibus.

Christifideles insuper caritatis afflatu temporales activitates vivificare vocantur.

4. Ecclesiae opera, in naturali ordine instaurando ac ad Deum ordinando, apparet tamquam vera aliqua forma apostolatus, quatenus et ipsa verum aliquod testimonium exhibet de exsistentia Christi et Spiritus eius in mente fidelium.

Etenim redemptiva Christi actione fideles maiore cum claritate, firma cum certitudine et nullo admixto errore ordinis moralis principia cognoscere valent (cf. S. THOMAS, *Contra Gentiles,* I, 4); itaque ad huiusmodi principia detegenda et clarius cognoscenda coeteros adiuvare possunt; temporales activitates caritate animare et ad iustitiam conformare queunt, unde

eae efficientiores in ipso ordine naturali redduntur; simulque tandem spiritualium rerum desiderium in aliis accendere valent.

Expositio huius Partis in duos Titulos dividitur:

In primo Titulo considerantur rationes communes respicientes Ecclesiae opera in christiana ordinis naturalis instauratione. In hac enim parte quid huiusmodi restauratio complectatur declaratum est; dictum est scilicet de partibus quae necessario ad laicos in ea actuanda spectant; de diversis formis ac methodis adhibendis iuxta diversas historicas conditiones in quibus Ecclesia operatur; de necessitate aptae educationis laicorum ad hunc finem; de possibilitate ac de officio spiritualem perfectionem prosequendi ad finem supernaturalem pertingendum mediantibus ordinis naturalis activitatibus in fide, iustitia et caritate exercendis.

In altero Titulo de diversis ordinis temporalis saeptis, in quibus Ecclesia, praesertim per laicos, hodie ad instaurandum in Christo hunc ordinem adlaborat, actum est, quae prae ceteris delecta sunt ratione habita doctrinae Summorum Pontificum hac in re in novissimo saeculo praesertim; et considerata sunt etiam quae Episcopi ad Commissionem Antepraeparatoriam Concilii Vaticani II miserunt (cf. *Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando,* Series I, Appendix Voluminis II, Pars I, pp. 100-118, Pars II, pp. 710-712).

Interim quaedam enunciantur principia et quaedam normae doctrinae socialis Ecclesiae proponuntur ad fideles hortandos ut ea ad actum perducant, concretae situationis historicae ratione habita.

[2] Cf. Gen. 1, 28.

[3] 1 Cor. 3, 23.

[24] Cf. *Miss. Rom.,* ad Offertorium.

[5] Gen. 1, 26.

[6] Col. 1, 15.

[7] Cf. Rom. 13, 10.

TITULUS I

DE ACTIONE SOCIALI IN GENERE

CAPUT I

DE LAICORUM ACTIONE IN INSTAURANDO ET PERFICIENDO ORDINE NATURALI

1. [*Munus proprium laicorum*]. Christianae ordinis naturalis instaurationi ac perfectioni totius Ecclesiae est operam dare. Iamvero, sacra Ei a Suo Institutore indita structura requirit, ut fideles qui ad officia clericorum deputantur, etiam in ordine ad temporalia imprimis ut Divini Verbi praecones et divinorum mysteriorum dispensatores inveniantur; [1] laici vero, licet in iis mysteriis participent, rebus temporalibus tamquam proprio ordinario muneri incumbant.

2. [*Ad quod implendum parati sint*]. Laici igitur, in temporali ordine ad Christi gloriam aedificando, propriam in diversis rerum temporalium provinciis aptitudinem, distinctam intelligentiam, prudens in procedendo iudicium, applicent accurate; ad quae omnia praeparantur diuturno studio, cotidiano usu propriae et alienae experientiae, indagatione quaestionum quovis die exsurgentium, diligenti denique laborandi methodo.

3. [*In nonnullis aptiores sunt*]. Laicis etiam convenientius solvendae relinquuntur quaestiones haud paucae, quae ex rapido scientiarum et artium progressu circa res continuo mutantes oriuntur et in quibus persaepe, quamvis de discernendis rebus non parvi momenti pro Regno Dei agatur, implicatio tamen vel incertitudo rerum plures licitas et magis consentaneas procedendi vias aperit. Efficax praeterea agendi opportunitas in diversis ordinis temporalis campis iis praebetur qui ordinarie ipsis incumbunt.

NOTA

[1] 1 Cor. 4, 1.

Caput II

DE RELATIONE LAICORUM AD HIERARCHIAM [1]

4. [*Propria industria et responsabilitate agant*]. In universo temporali ordine instaurando christifideles, praesertim qui peculiari ornantur aptitudine, propria industria et responsabilitate agant, ratione semper habita ordinis moralis evangelica caritate perficiendi.

5. [*Munus Hierarchiae*]. Huius ordinis principia authentice interpretari et enucleare munus est ecclesiasticae Hierarchiae, cuius etiam fas est iudicare, omnibus rite perpensis, de conformitate operum et institutionum ordinis temporalis cum principiis moralibus et decernere de eis quae ad ordinis supernaturalis bona custodienda et promovenda requiruntur.

6. [*Laudantur laicorum incepta*]. Hierarchia in actione sociali laicorum generosa et efficacia incepta summopere laudat atque commendat, eosque in Domino invitat ea quae commendaverit prompto animo ad effectum deducant.

7. [*Consilia de actione sociali instauranda*]. Commendat Sancta Synodus ut pro dioecesibus aliquod de actione sociali consilium instauretur, ex peritis sacerdotibus simul et laicis compositum, quod Hierarchiam in suo apostolico munere adiuvet. Pro universali autem Ecclesiae apostolatu simile consilium constituatur.[2]

NOTAE

[1] Quamvis in Prima Constitutionis parte principia generalia relationum laicorum ad Hierarchiam iam exposita sint, convenientius hoc loco ea complentur quae in specie regunt operas temporales.

[2] Hoc consilium distinguendum est ab illa institutione coordinativa, de qua supra in Parte I, n. 54 sermo est, eique inserviat.

Caput III

DE ACTIONIS SOCIALIS FORMIS

8. [*Seligendae formae quae simul christianis principiis et concretis adiunctis respondeant*]. Cum diversissimae inveniantur in variis populis et communitatibus conditiones religiosae, culturales, sociales, politicae, fideles, sicut in omnibus operibus ad apostolatum christianorum pertinentibus, ita etiam in actione sociali exercenda eas seligant formas et methodos quae universalia vitae christianae principia, concretis temporum et locorum adiunctis spectatis, melius et efficacius applicari sinunt.

9. [*In varios coetus et institutiones christifideles conferant ad bonum commune*]. Hac in re permagni est christifideles variis coetibus socialibus, institutionibus, condicionibus rerum conferre ea quae christianorum propria sunt.

Formae ac methodi eligantur quae cum rerum natura consonent.

Insuper in formis eligendis semper prae oculis habeatur et singulorum coetuum utilitas et bonum commune, sive Reipublicae sive Ecclesiae Universalis.

10. [*De cooperatione catholicorum cum aliis*]. Communis veritatum christianarum vel saltem naturalis legis agnitio permittere potest, locorumque et temporum adiuncta requirere queunt catholicorum participationem cum aliis in actionibus, immo in associationibus ad fines temporales honestos attingendos. Quod si fiat, formationem catholicam ad hanc operositatem congruis subsidiis sibi comparare catholici ne omittant.

Caput IV

DE LAICIS AD ACTIONEM SOCIALEM EFFORMANDIS

11. [*Praeparatio requisita*]. Ad actionem socialem apte exercendam, laici praeparentur sub adspectu technico, doctrinali, morali.

Curare oportet ut unusquisque suam vocationem sequatur, ad suiipsius perfectionem, necnon ad bonum commune prosequendum.

12. [*Technica praeparatio ab idoneis institutis tradatur*]. Ad instructionem et educationem technicam, cuique campo propriam, collaborare debent institutiones speciatim idoneae, ut sunt familiae, scholae, coetus, motus,[1] syndicatus, consociationes professionales et politicae.

13. [*Doctrinalis eruditio, pars integrans educationis*]. Doctrinalis eruditio in re sociali est pars integrans educationis et a pueritia, prout par est, iam inchoetur oportet: parentes, magistri, catechistae et alii periti pueros et adultos modo idoneo eam doceant, ratione semper habita adiunctorum in quibus ipsi degunt.

Enitendum est ut doctrina socialis Ecclesiae modis omnibus in vulgus emanet, quos recentior induxerit aetas, tum scriptis periodicis, tum libris, tum denique radiophonicis et televisivis transmissionibus adhibitis.[2]

14. [*Doctrina socialis Ecclesiae in institutis tradenda*]. In institutis temporalibus principiis christianis perfusis, eadem doctrina socialis Ecclesiae tradatur a sacerdotibus, religiosis et laicis rite eruditis et probatis.

15. [*Erigantur scholae sociales pro laicis*]. Curandum est ut scholae vel instituta socialia erigantur, in quibus idonei laici in doctrina sociali catholica opportune erudiantur, ita ut, etiam gradibus academicis ornati, approbentur ad caeteros doctrinam socialem docendam.

Insuper instituta erigantur ad formandos eos qui actioni sociali incumbunt.

Laici erudiantur de ratione doctrinali contenta in iis quae proprio marte decernunt.

16. [*Educatio concreta, mediante actione adquiritur*]. Educatio concreta, vitae personali et socialibus condicionibus aptata, ipsa mediante actione adquiritur; nam « nemo novit iuxta doctrinam catholicam in re oeconomica et sociali agere, nisi reapse in eadem provincia et iuxta eandem doctrinam agendo ».[3]

Laici mente et affectu ad illam suiipsius activam efformationem dirigantur oportet, qua accurate muniti, adminiculum non neglegendum ad ipsam doctrinam elaborandam afferre poterunt. Ad illud iuvabit influxus quem vicissim exercent mediantibus consociationibus, praesertim christianis.

17. [*Methodus concreta doctrinae applicandae*]. Doctrinam socialem Ecclesiae ad effectum deducere arduum est opus; quapropter, praeter principia etiam methodum adquirere oportet, unde ad concretam applicationem deducantur. Qua in re in mentem revocantur tres procedendi gradus tribus hisce verbis significati: *aspicere, iudicare, agere.*

18. [*Fraterna caritas in actione temporali*]. In inceptis ordinis temporalis rite exercendis, fraterna caritas ad omnes extendatur, qui viis etiam disparibus ad eundem finem tendunt; suppositis immo iudiciis nonnumquam discrepantibus, ubi, citra veritatis certitudinem, amplissimus liberae opinioni remanet locus.

Caveant christifideles studiosissime ne vires suas crebris extenuent contentionibus, neve, per speciem quaerendi id quod sibi videatur optimum, illud interea praetermittant quod revera efficere possint, atque ideo efficere debeant.[5]

19. [*Modus operam praestandi cum acatholicis*]. Catholici, cum in muneribus exsequendis, ad res oeconomicas socialesve pertinentibus, homines attingunt, qui secus atque ipsi de vita sentiunt, sibimetipsis semper constent, neve ad ea media consilia descendant, e quibus aut religionis aut morum integritas aliquid detrimenti capiat. Pariter tamen aliorum sententiam aequa perpendant benignitate, et parati sint ad ea cum fide coniunctisque viribus efficienda, quae vel suapte natura sint bona, vel ad bonum adducant.[6]

NOTAE

[1] Mouvement, Movimento, Movimiento, Movement, Bewegung.

[2] « Optamus praeterea, ut haec de re sociali disciplina in indicem addatur religiosarum materiarum, quibus vel paroeciae vel consociationes laicorum apostolatui incitando suos erudiunt; modis omnibus in vulgus emanet, quos recentior induxerit aetas: hoc est, tum scriptis, quae vel cotidie vel in certos dies in lucem edantur; deinde libris de studiis doctrinae emissis, aut eruditorum aut vulgi captui aptis, denique in radiophonicis et televisivis transmissionibus adhibitis » (Litt. Encycl. *Mater et Magistra,* 15 maii 1961: AAS 53 [1961] p. 454).

[3] Litt. Encycl. *Mater et Magistra,* ibid., p. 455; insuper: « Hanc ob causam in eiusmodi evulganda institutione magnae partes esse dandae videntur consociationibus apostolatui laicorum promovendo, iis praesertim quibus sit propositum, ut quod in re praesenti sit suscipiendum, id vim suam ex lege christiana omnino capiat; utpote quarum sodales e cotidiano harum rerum usu possint prius seipsos, postea iuvenes ad huiusmodi officia exsequenda melius informare ».

[4] Litt. Encycl. *Mater et Magistra,* ibid., p. 456: « Doctrinae praecepta quae sunt de rebus socialibus plerumque per tres hos gradus ad effectum adducuntur: primum quae sit vera rerum condicio circumspicitur; deinde hic rerum status diligenti aestimatione cum praeceptis iisdem confertur; tum demum quid suscipi possit quidve suscipi debeat statuitur, ut normae, quae traditae sunt, pro temporum locorumque habitu, usurpentur. Qui tres procedendi gradus tribus hisce verbis: *aspicere, iudicare, agere,* passim significantur ».

[5] Litt. Encycl. *Mater et Magistra,* l. c., p. 456: « At vero, cum ad effectum haec praecepta sunt adducenda, fieri nonnumquam potest, ut vel ipsi catholici homines, et ii quidem mente sincera, in varias discedant sententias. Quod ubi contingat, sit nihilominus iisdem curae, ut simul mutuam inter se exsistimationem et observantiam servent atque testentur, simul rimentur ad quod collatis consiliis conspirare possint; ut quod necessitas flagitet, tempestive praestent. Caveant praeterea studiosissime, ne vires suas crebris extenuent contentionibus, neve per speciem quaerendi id quod sibi videatur optimum, illud interea praetermittant quod revera efficere possint, atque ideo efficere debeant ».

[6] Litt. Encycl. *Mater et Magistra,* l. c., pp. 456-457.

Caput V

DE GLORIFICATIONE DEI AC DE SUPERNATURALI CHRISTIFIDELIUM PERFECTIONE

20. [*Dei glorificatio*]. Sacrosancta Synodus recolit ordinis temporalis aedificationem, iuxta principia exposita, ad Dei glorificationem pertinere.

21. [*Supernaturalis christifidelium perfectio*]. Christifideles insuper, in ordine temporali operantes, propriam perfectionem supernaturalem prosequi possunt ac tenentur; proinde, ad actionem socialem rite exercendam, vitam supernaturalem nutriant oportet: assidua Verbi Divini meditatione, Sacramentorum frequentatione et ad sacram liturgiam activa participatione.

Operas ergo temporales exercentes secundum leges ipsis insitas ad fines earum proprios consequendos, fide et caritate agant, iuxta illud Apostoli: « Veritatem facientes in caritate, crescamus in illo, per omnia, qui est caput Christus ».[1]

22. [*De caritatis efficientia in temporali operositate exercenda*]. Meminerint christifideles, si cum fide et caritate temporales operas compleant, earum vim non minuere sed potius augere, etiam ad ipsum obtinendum ad quod eaedem activitates natura sua ordinantur. Nam qui « lux in Domino »[2] facti sunt, atque « ut filii lucis »[3] ambulant, tutiore iudicio percipiunt quid ex iustitiae normis sit agendum in variis humanae nativitatis provinciis; et qui christiana caritate ducuntur efficacius agunt, cuiuscumque generis eorum operae sint.[4]

NOTAE

[1] Eph. 4, 15.
[2] Eph. 5, 8.
[3] Ibid.
[4] Cf. 1 Cor. 13, 4-7; et Litt. Encycl. *Mater et Magistra,* 15 maii 1961:

AAS 53 (1961) p. 461: « Quotiescumque humana agitatio atque instituta, quae in huius vitae rebus versantur, etiam ad animi profectum et ad sempiternam hominis beatitatem adiuvant, tum eadem censenda profecto sunt efficaciore vi pollere ad id ipsum obtinendum, ad quod suapte natura proxime spectant. Siquidem per omne tempus valitura est praeclara illa Divini Magistri sententia: « Quaerite primum regnum Dei et iustitiam eius, et haec omnia adicientur vobis » (Mt. VI, 33).

TITULUS II

DE ACTIONE SOCIALI IN SPECIE

PRAEAMBULUM

[*De christiana ordinis temporalis informatione*]. Crescente in dies activa in Ecclesia laicorum generosa voluntate ad assumenda et praestanda propriae responsabilitatis munera, magis magisque in ipsa societate civili accrescit propensio, ut omnes, qui apti sunt, et personae et coetus, ad culturalis, socialis, politicae vitae participationem admittantur. Quae quidem collaborandi facultas christianis omnibus et ansam praebet et obligationem informandae civilis societatis principiis et spiritu christianae doctrinae socialis.

Quapropter Sacrosancta Synodus omnes laicos hortatur ut tantum sibi munus in omnibus ordinis temporalis saeptis commissum agnoscant et exsequantur, speciali tamen ratione habita sequentium magni momenti negotiorum.

Caput I

DE FAMILIA [1]

23. [*In ordine sociali, familia praestantiorem locum tenet*]. Cum familia in omnibus humani christianique cultus saeptis evolvendis praestantiorem locum obtineat, Sancta Synodus ipsam appellat ad ea officia adimplenda quae ipsi incumbunt tamquam naturali, iuridicae, sociali, oeconomicae, morali unitati.[2]

24. [*Familiae et consociatarum familiarum munera*]. Laudantur fructuosi conatus familiarum efficiendi, propria navitate, ea quae ad hunc finem ducunt; quod quidem, collatis earum associationum viribus, congruentius obtinetur.[3]

Cum familiae, ratione structurae et amplitudinis, muneris et efficientiae socialis, necnon modi auctoritatis exercendae multum inter se differant, familiae ipsae et earum consociationes constanter studeant ut, condicionibus temporum et regionum continuo mutantibus sese aptantes, essentiales domesticae societatis fines efficacius attingant.

25. Satagendum est ut iustitia et iuribus socialibus plene fruantur domestici adiutores eorumque — praesertim adolescentium — personalitatis moralis, professionalis et socialis rectae evolutioni foveatur.

Agnoscatur domesticis ius et possibilitas active participandi associationibus religiosis et socialibus, praesertim iis, quae ab ipsis et pro ipsis specialiter instituantur.

26. [*Familia a diversis institutionibus iuvanda*]. Familiare institutum ab omnibus societatis institutionibus corroboretur et protegatur, ita ut, propria industria, fines suos naturales assequi valeat; quod postulat ut coniuges libere vires suas sibi invicem et proli dicare possint; ut parentes propriam responsabilitatem filios educandi et sustentandi ad effectum perducere queant; ut familiae decenti habitatione et congrua vitae securitate gaudeant.

Qua in re conandum est ut familiae, pro diverso prolis numero, congruis vitae condicionibus fruantur.[4]

27. [*Respublica tueatur iura parentum et familiae*]. Fideles insuper quod ad publicas potestates attinet, propriam et primariam parentum responsabilitatem vindicent quoad condignam prolis et procreationem et educationem. Curent ut leges et administratio publica hac in re familias efficaciter adiuvent, praesertim quoad habitationem, proprietatem, laborem, securitatem, tributa, earumque publicam aestimationem mediis efformandae opinionis promoveant, et vitam contra errores et abusum libertatis defendant. Adversentur insuper dispositionibus iuridicis quibus iura coniugii et familiae laeduntur, etiam sub specie et per modum adiutorii.

In ordinandis emigrationibus, summopere attendatur ad domestici convictus iura et officia.[5]

28. [*Colendae in vita familiari virtutes sociales*]. In vita familiari, sedulo servari debent ordo interior ac leges coniugii et familiae. Et ideo specialiter colantur sociales virtutes quales sunt veracitas, caritas, pietas, oboedientia, iustitia, fidelitas, discretio, patientia, hospitalitas. Responsabilitatis sensus, aestimatio mutua, in prosperis et adversis collaboratio et gratitudo nutriantur.

Parentes filios ad libertatis intra fines ordinis moralis usum educent, suo praesertim exemplo, iuxta illud Apostoli: « Et vos, patres, nolite ad iracundiam provocare filios vestros, sed educate illos in disciplina et correptione Domini ».[6]

NOTAE

[1] De familia hic agitur quatenus constituitur in ordine temporali sociali; qua talis enim in toto hoc ordine tractando omitti nequit. Eadem ex causa magis conveniens esse visum est commissioni praeparatoriae, non omnia quae in hac Constitutione de familia edicuntur, integro quodam capite cohaerenter absolvere.

[2] Leo XIII, Litt. Encycl. *Rerum Novarum*: ASS 23 (1890-91) p. 646; Pius XI, Litt. Encycl. *Divini Illius*: AAS 22 (1930) pp. 52, 63; Pius XII, Litt. Encycl. *Mit Brennender Sorge*: AAS 29 (1937) pp. 164-165; Nuntius radiophonicus in pervigilio Natalis Domini 1942: AAS 35 (1943) p. 19.

[3] Pius XII, Allocutio Delegatis Unionis Intern. Sodalitatum ad iura familiae tuenda, Romae coadunatis, 20 sept. 1949: AAS 41 (1949) p. 552.

[4] Pius XI, Litt. Encycl. *Divini Illius*, l. c., p. 63; Litt. Encycl. *Casti Connubii*: AAS 22 (1930) pp. 587-588; Litt. Encycl. *Quadragesimo Anno*: AAS 23 (1931) p. 200; Pius XII, Nuntius radiophonicus, 1 iunii 1941: AAS 33 (1941) p. 202; Nuntius radiophonicus in pervigilio Natalis Domini

1942: AAS 35 (1943) p. 20; Sermo ad Operarios ex Italiae dioecesibus convenientes, 13 iunii 1943: AAS 35 (1943) p. 173.

[5] Idem ac supra, insuper: PIUS XI, Litt. Encycl. *Casti Connubii,* 31 decembris 1930: AAS 22 (1930) p. 554; PIUS XII, Nuntius radiophonicus, 1 iunii 1941: AAS 33 (1941) p. 203: Allocutio delegatis ad Conventum Unionis Internationalis Sodalitatum ad iura familiae tuenda, Romae coadunatis, 20 septembris 1949: AAS 41 (1949) p. 552; Allocutio ad patresfamilias e Gallia Romam peregrinantes, 18 septembris 1951: AAS 43 (1951) p. 731; Nuntius radiophonicus in pervigilio Natalis Domini 1952: AAS 45 (1953) p. 41.

[6] Eph. 6, 4.

Caput II

DE EDUCATIONE

29. [*Christianae educationis momentum*]. Civilis cultus (« civilitas ») noster celeriter in dies augescit scientificae praesertim ac technicae indolis incrementis.

Gravior igitur fit quaestio educativa cuius exitus arctius iungitur nexibus cum integro singulorum hominum auctu, cum debita in vita sociali efficacitate, cum ultimi denique finis hominum adeptione. Ad eiusdem ergo felicem successum non tantum singuli homines sed etiam familia, civilis societas et Ecclesia tenentur.[1]

30. [*Ius et munus familiae*]. In omnibus scholis pro minoribus a quibusvis rectis agnoscatur ius parentum liberos educandi. Habet enim familia proxime a Creatore munus propptereaque ius prolis educandae: quod quidem nulli in terris potestati infringere licet.

31. [*Ius Ecclesiae declaratur*]. Ius Ecclesiae propria instituta scholastica, cuiusque gradus, cuiusque ordinis, erigendi et colendi agnoscatur, immo vindicetur et defendatur.

32. [*Instaurandae sunt et iuvandae scholae christianae*]. Curent parentes ut scholae quas eorum proles frequentat expostulationibus educationis christianae vere respondeant. Ad hoc etiam conferant ut huiusmodi scholae sufficienti copia pro quovis educationis gradu et ordine erigantur, qua in re ab omnibus catholicis iuventur oportet. Concordibus viribus enitantur efficere ut huiusmodi ius publice agnoscatur et in praxim deducatur.

33. [*Conditionibus hodiernis aptetur educatio*]. Omnes qui in universa educationis ratione participant, id est, familiae et earum consociationes, Ecclesia, publicae auctoritates, instituta ordinis tum oeconomici tum culturalis in eo concordent ut eruditionis et educationis obiectum ac methodus requisitis dierum nostrorum oeconomicis, culturalibus, socialibus accommodentur, ita tamen ut dignitas humanae personae et colatur et perficiatur.

34. [*Accessus culturae omnibus pateat*]. Christifideles ita progressum socialem promoveant, ut cuiusque coetus pueris et puellis, nullo admisso discrimine, fundamentalis eruditio et idonea educatio tradi possit; immo ita satagant ut iuniores illi qui sagaci ingenio gaudent et firma voluntate donantur mentis eminentiorem cultum animique ornamentum recipere valeant. Relate ad nationes quarum progressiones in acta sunt, catholici curam habebunt omnibus collaborare conatibus ut quid ipsos suscitetur et profundior fiat instructio et educatio iuvenum cuiusvis studiorum ordinis.

Praeterea iuvenes e regionibus progredientibus oriundi libenter admittantur in Scholis et Universitatibus praesertim catholicis, ex animo invitentur coetibus christianae iuventutis, et eis familiae quas illustrat christiana traditio, mensam et lares patefaciant.

35. [*Proprium adulescentium ingenium colendum*]. Studeant insuper ut scholae in disciplinis suis ac methodis conferant ad integram educationem. Curent ut adulescentes idoneam praeparationem scientificam et technicam acquirant; ut ad illas dirigantur activitates quae proprio eorum ingenio respondeant; ut superiorum bonorum magis magisque conscii iudicare assuescant, proprio marte et recte agere addiscant, sensumque socialem sibi efforment. Ad quae omnia obtinenda magistri eorumque consociationes efficaciter conferre vocantur.

Magistri catholici et educatores sui muneris praestantiam et Christi docentis exemplum [2] prae oculis habeant semper.

36. [*Educatio in diversis laboris campis*]. Cum nostris diebus magni momenti sint, in educandis adulescentulis, incepta et institutiones laboris, curent parentes, publicae potestates, bonis gignendis consociationum et collegiorum opificum moderatores, sodales, praesertim maiores natu, ut etiam laborandi rationes, relationes et condiciones, exigentiis physicae, professionalis, socialis, moralis et religiosae educationis rite adaptentur.

37. [*Pro subnormalibus*]. Apte seligantur rationes et viae ad puerorum et adolescentium qui « subnormales » dicuntur, educationem et formationem rite perficiendam.

Et videant laici, ut Christianae educationis principia serven-

tur in illis institutis in quibus, deficiente familia, infantes et iuvenes educantur.

38. [*Adultorum educatio*]. Christifideles adultorum educationem et efformationem ne negligant, sive agatur de rudimentis docendis aut complendis, sive de concreta praeparatione ad vitam socialem plene evolvendam, praesertim propria industria et responsabilitate etiam in minoribus coetibus. Quam adultorum educationem spiritu christiano animare contendant.

39. [*Temporis liberi conveniens usus*]. In hodiernae societatis adiunctis, peculiariter attendendum est quantum ad vitam religiosam, ad concordiam vitae familiae, ad intensiorem participationem vitae sociali et ad progressum culturae vel institutionis personalis conferat etiam temporis liberi rectus usus. In qua ita quidem iuvenes educandi sunt ut, propria responsabilitate, tempore honeste ac fructuose utantur: quae hac in re laudabiliter peraguntur a catholicis societatibus, praesertim iuvenibus, Sacrosancta Synodus omnibus commendat.

NOTAE

[1] Cf. Pius XI, Litt. Encycl. *Divini Illius*: AAS 22 (1930) p. 51.
[2] Cf. Mt. 23, 8.

Caput III

DE CONDICIONE MULIERUM IN LABORE ET VITA SOCIALI [1]

40. [*Dignitas mulieris*]. His nostris temporibus mulieres, quicumque est civilis cultus (*civiltà*) ad quem pertinet et in quo vivunt ac operantur, in dies magis ac magis propriae dignitatis consciae fiunt.

Attamen Sancta Synodus, vehementer dolet in nationibus non paucis atque in latis etiam terrarum continentibus vitae conditiones ac laboris formas, quibus mulieres permultae coguntur, nimis onerosas immo non raro inhumanas esse.

Invitantur proinde Christifideles omnes ut, dignitatem mulieris agnoscentes, in omnibus vitae socialis campis eiusdem dignitatis concretae instaurationi faveant.

41. [*Fundamentalis aequalitas viri et mulieris*]. Viri mulierisque a Creatore indita distinctio ac eorum ad invicem ordinatio agnoscantur, simul tamen praedicetur illa aequalitas qua gaudent ut personae et Dei filii adoptivi.[2]

42. [*Munus proprium mulieris in vita sociali*]. Mulieres bona omnia vitae supernaturalis et terrenae attingere oportet qua mulieres, propriam operam in omnia saepta afferentes, ita ut earum personalitas plene evolvatur et inde societas reapse ditetur.[3]

Satagendum ergo est ut in omnibus rerum et locorum adiunctis eae condiciones vitae mulieribus efformentur ut ipsae propria dona plenius attingere ac explicare queant.

Meminerint mulieres Deum ipsis praesertim vitae humanae thesaurum concredidisse, et in munere prolis educandae, nobilissimo quidem et arduo, matrem numquam ex toto suffici posse.

43. [*Laboris mulieris dignitas*]. Perfectiones illae individuales et sociales personae humanae communes quae ex labore oriuntur, merito praedicantur etiam de labore mulierum; quae tamen in eo suscipiendo et peragendo semper prae oculis habeant quantum earum operositas domestica valeat ad vitam familiarem bene ordinandam.

44. [*Mulieres extra domum laborantes*]. Cum mulieres laborem extra domum exercent, curent et ipsae et omnes qui de iis respondere debent, ne utilitates propriae et sociales quae inde, vel immediate vel pro honesta posteriore vita, praesertim si non nupserint, gignuntur, in detrimentum vergant superiorum bonorum, moralium et socialium, speciatim vero familiae, sed ea promoveant.

45. [*Uxoris et matris muneri detrimentum ne afferatur*]. Uxoris et matris labor primariis familiae muneribus nullum detrimentum afferat. Satagendum ergo est, praesertim in remuneratione determinanda patrisfamiliae, ne umquam mater ex necessitate cogatur operas externas suscipere quae eius obligationes familiares in discrimen adducant.[4]

Si mulier, vel ex necessitate vel ad evolvendas peculiares ingenii vires, extra domum operas exerceat, aptis et multiplicibus dispositionibus ei vera libertas detur illas eligendi, quae eius mulieris et matris condicioni conveniunt.

46. [*Congrua praeparatio requisita*]. Ut mulieres plene et absque ullo detrimento dotes propriae personalitatis in vita sociali et in labore evolvere queant, necesse est ut congrua religiosa, intellectuali, sociali, technica institutione ornentur, quae mulieris indoli, aetati et condicioni, societatis progressui ac temporum et locorum adiunctis, accommodata sit.

Valde ergo laudantur mulierum consociationes quae operam navant ad talem educationem et actionem socialem.

NOTAE

[1] In hoc capite non agitur de muliere in Ecclesia et in familia, sed tantum de muliere quoad laborem et vitam socialem; proferuntur tamen animadversiones circa vitam religiosam et moralem et circa munera familiae quae cum labore et vita sociali mulieris connectuntur.

[2] Cf. Gal. 3, 28; Pius XII, Allocutio ad mulieres a Societatibus Christianis Italiae delegatas, 21 octobris 1945: AAS 37 (1945) p. 285.

[3] Pius XII, Nuntius radiophonicus Mulieribus peregrinationis causa ad Sanctuarium Lauretanum B. Mariae Virginis e tota Italia coadunatis, 14 octobris 1956: AAS 48 (1956) p. 782.

[4] Cf. Litt. Encycl. *Quadragesimo Anno,* 15 maii 1931: AAS 23 (1931) p. 200; Ioannes XXIII, Allocutio in Basilica Liberiana habita Christifidelibus Urbis, in Festo Immaculatae Conceptionis Beatae Mariae Virginis, 8 decembris 1960: AAS 53 (1961) pp. 31, 32.

CAPUT IV

DE ORDINE RERUM OECONOMICARUM ET SOCIALIUM

47. [*Divitiae ad iustitiae et aequitatis normas distribuantur*]. Postremis hisce decenniis oeconomicae plurium nationum rationes producendi efficacitatem admodum adauxerunt.

Attamen dum divitiae non raro ingentissimis auctibus in quorumdam praedivitum manibus congeruntur, hic atque illic plurimi inveniuntur homines qui asperam coguntur degere vitam, quique miseriae ac famis angustiis oppressi, summis vitae iuribus minime fruuntur.

Christifideles proinde omnesque honesti homines pro viribus enitantur ut oeconomicae res ad iustitiae et aequitatis normas instruantur et mutua gentium collaboratio in socialibus et oeconomicis saeptis in dies efficacior reddatur.

48. [*Activitas oeconomica legi morali submittitur*]. Salva indole propria scientiae oeconomicae quoad obiectum et methodum, necnon autonomia operositatis oeconomicae quoad finem proprium et immediatum, activitas oeconomica exerceatur attento ordine morali.[1]

Finis vero activitatis oeconomicae dirigitur ad illam bonorum temporalium copiam quae efficaciter omnium personarum, familiarum, civitatum, necnon totius humani generis progressui sociali et morali favet.[2] Sollerter ergo omnes, praesertim qui divitiis pollent, ab immoderato bonorum temporalium appetitu caveant, memores omnium officiorum caritatis et iustitiae in ordine tum individuali tum sociali.

49. [*De remuneratione laboris*]. Quoad laboris remunerationem, iustitiae et aequitatis normae omnino sunt servandae. Hoc sane postulat ut opifici merces tanta saltem solvatur quantum ad vitam degendam homini dignam et ad familiae onera convenienter ferenda par sit. In aequa autem laboris constituenda remuneratione, haec etiam perpendantur; quantum singuli ad bona oeconomice gignenda conferant, quae sit conditio inceptus cui

operam locant, quid poscat unusque civitatis utilitas, quid postremo exigat commune cunctarum gentium bonum.[3]

50. [*De libertate in proprio labore eligendo*]. Libertas eligendi proprii laboris modum et locum, ratione habita iurium familiarum et boni communis, agnoscatur, vindicetur et ad effectum deducatur.

Rectores inceptorum, consociationes opificum cum civili auctoritate cooperentur ut laboris opportunitas omnibus pro posse comparetur et servetur.[4]

51. [*De laboris dignitate et opificum promotione*]. Humanae personae dignitas exposcit ut societas bonis gignendis veram induat humanae consortionis speciem. Hoc flagitat ut opifices numquam tamquam obiecta seu instrumenta, semper vero ut subiecta seu personae agnoscantur et tractentur; distinctione servata quam requirunt condiciones technicae et iuridicae, omnes plene communicent in mutuo obsequio et benevolentia; in sincera virium concordia conspirent; laborem, non tantum ut inde lucrum capiant, verum etiam ut munus sibi creditum, perficiant; ut opifices ipsi vocentur in partem vitae societatis cui operam navant.[5]

52. [*De privati dominii iure et muneribus*]. Duplex dominii datur ratio, individualis nempe et socialis, prout singulos respicit vel ad bonum spectet commune; quod implicat a natura ipsa ius dominii privati hominibus esse tributum, cum ut sibi familiaeque singuli providere possint, tum ut bona quae Creator universae hominum familiae destinavit, huic fini vere inserviant.

Vitae oeconomicae ita temperare conentur omnes, ut facilior fiat et quam latissime pateat aditus ad privatim possidenda bona, imprimis haud statim peritura, quae veluti *spatium vitale* familiae constituunt, immo titulos participationis in proprietate mediorum productionis.

Foveatur etiam proprietas communis associationum et institutionum, quatenus ad sensum personalis responsabilitatis promovet.[6]

53. [*De parvis et mediis negotiis*]. Parvis et mediis negotiis, ratione habita boni communis, favendum est, eo quod eorum inceptores facilius secundum propriae conscientiae requisita ea regere possunt. Ad eorum oeconomicam independentiam tuendam

inceptores ipsi inter se cooperentur: quem conatum, pariter ac diversas societatum cooperativarum formas, publicae potestates adiuvent, eo magis quod artifices ad cultioris humanitatis profectum conferunt, quia ipsa sua arte stimulantur ad officiorum conscientiam colendam, et ad nova efficienda opera, eleganti forma praestantia.[7]

54. [*De maioribus inceptis oeconomicis eorumque consociationibus*]. Rectores inceptorum, eorumque associationes, quo ampliori gaudent potentatu, eo attentius iustitiae tuendae et boni communis leges servare tenentur; praesertim in distribuendo labore, in genere productionum eligendo, in rythmo productionis determinando, in amplificandis vel mutandis inceptis.

Ne tolerentur pactiones quibus pretia arbitrarie imponuntur contra iustitiam et commune bonum, lucra pro lubitu praestabiliuntur, legitima competitio iniuste impeditur.[8]

55. [*De munere auctoritatis civilis in re oeconomica*]. In ordine oeconomico instaurando priores tribuendae sunt partes privatae industriae singulorum hominum, qui quidem vel soli agant, vel cum aliis multiplici ratione consocientur, ad communia bona sibi comparanda.

Hac tamen in re praesens accedat civilis potestatis opera necesse est, ut recte bonorum externorum incrementum provehatur, idque conducat ad socialis vitae progressum atque ideo ad omnium civium utilitatem.

At semper illud maneat, publicarum auctoritatum providentiam de re oeconomica, eiusmodi esse oportere, ut privatorum, singularium aut consociatorum, libertatem in agendo, non solum non coerceat, sed etiam augeat,[9] et fundamentalia convictus principia, solidarietatis quidem et subsidiarietatis, caute serventur.[10]

56. [*De providentia sociali*]. Curent fideles ut providentiae socialis et securitatis instituta erigantur quae apta sint ad iura essentialia personae tuenda, ita ut uniuscuiusque vitalibus necessitatibus fiat satis; et ut unusquisque, quoad rem oeconomicam, valetudinem et culturam, illis condicionibus gaudere valeat quas, spectatis adiunctis, requirit ipsius dignitas.[11]

57. [*De politica sociali*]. Favendum est politicae activitati

quae ad socialem securitatem firmandam dirigitur, iuxta modum politicae auctoritatis proprium; quae scilicet ad hoc tendat ut liberius et facilius cives ipsi sibi providere valeant, ratione habita de singulorum, familiarum, intermediorum corporum inceptis. Obsecundent christifideles praesertim liberas consociationes et sociales institutiones, quae scholasticam eruditionem, professionalem efformationem, necnon valetudinis curam promoveant.[12]

NOTAE

[1] Leo XIII, Litt. Encycl. *Rerum Novarum*: ASS 23 (1890-91) p. 647; Pius XI, Litt. Encycl. *Quadragesimo Anno*: AAS 23 (1931) p. 190; Pius XII, Nuntius radiophonicus 1 iunii 1941: AAS 33 (1941) p. 207.

[2] Pius XII, Nuntius radiophonicus 1 iunii 1941: AAS 33 (1941) p. 200; Ioannes XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961) p. 420.

[3] Leo XIII, Litt. Encycl. *Rerum Novarum*: ASS 23 (1890-91) p. 649, p. 662; Pius XI, Litt. Encycl. *Quadragesimo Anno*: AAS 23 (1931) pp. 200-201; Litt. Encycl. *Divini Redemptoris*: AAS 29 (1937) p. 92; Pius XII, Nuntius radiophonicus in pervigilio Natalis Domini 1942: AAS 35 (1943) p. 20; Allocutio ad operarios ex Italiae dioecesibus convenientes, 13 iunii 1943: AAS 35 (1943) p. 172; Nuntius radiophonicus operariis Hispaniae datus, 11 martii 1951: AAS 43 (1951) p. 215; Ioannes XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961) p. 419.

[4] Pius XI, Litt. Encycl. *Quadragesimo Anno*: AAS 23 (1931) p. 201; Pius XII, Nuntius radiophonicus, 1 iunii 1941: AAS 33 (1941) p. 201; Nuntius radiophonicus in pervigilio Natalis Domini 1942: AAS 35 (1943) p. 19; Nuntius radiophonicus in pervigilio Natalis Domini 1952: AAS 45 (1953) pp. 41-42; Ioannes XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961) p. 421.

[5] Leo XIII, Litt. Encycl. *Rerum Novarum*: ASS 23 (1890-1891) pp. 659-660; Pius XI, Litt. Encycl. *Quadragesimo Anno*: AAS 23 (1931) p. 199; Litt. Encycl. *Divini Redemptoris*: AAS 29 (1937) p. 91; Pius XII, Nuntius radiophonicus in pervigilio Natalis Domini 1942: AAS 35 (1943) p. 20; Idem, ad « UNIAPAC », 7 maii 1949: AAS 42 (1949) p. 283; Idem, ad « Mouvement Ouvrier Belge " MOB " », 11 septembris 1949: AAS 41 (1949) p. 549; Idem, Nuntius radiophonicus operariis Hispaniae datus, 11 martii 1951: AAS 43 (1951) p. 215; Ioannes XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961) p. 424.

[6] Leo XIII, Litt. Encycl. *Rerum Novarum*: ASS 23 (1890-1891) pp. 643-646; Pius XI, Litt. Encycl. *Quadragesimo Anno*: AAS 23 (1931) p. 191; Pius XII, Nuntius radiophonicus, 1 iunii 1941: AAS 33 (1941) p. 199; Idem, Nuntius radiophonicus in pervigilio Natalis Domini 1942: AAS 35 (1943) p. 17; Idem, Nuntius radiophonicus, 1 septembris 1944: AAS 36 (1944) p. 253; Ioannes XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961) pp. 428-429.

[7] PIUS XII, Nuntius radiophonicus, 1 septembris 1944: AAS 36 (1944) p. 254; IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961) pp. 422-423.

[8] PIUS XI, Litt. Encycl. *Quadragesimo Anno*: AAS 23 (1931) pp. 210-211; PIUS XII, Nuntius radiophonicus, 1 septembris 1944: AAS 36 (1944) pp. 252, 254.

[9] IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961) pp. 414-415.

[10] PIUS XI, Litt. Encycl. *Quadragesimo Anno*: AAS 23 (1931) p. 203.

[11] PIUS XI, Litt. Encycl. *Divini Redemptoris*: AAS 29 (1937) p. 92; PIUS XII, Nuntius radiophonicus, 1 septembris 1944: AAS 36 (1944) p. 254; IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961) p. 430.

[12] PIUS XII, Epistola ad E. V. Carolum Flory, Praesidem « Semaines Sociales » Galliae, 7 iulii 1952: AAS 44 (1952) p. 623; IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961) pp. 419, 420.

CAPUT V

DE ORDINE IN SOCIETATE

58. [*De mutua relatione inter instituta oeconomica, socialia et politica*]. His ultimis decennis, contra placita liberalismi tum oeconomici cum politici, activitates ordinis oeconomici ex una parte, ex altera parte sociales et politicae, mutuo intricantur et vicissim influunt; simul, movente inclinatione qua homines ad societatem inter se ineundam feruntur, initi sunt coetus, consociationes et istituta, praesertim ad res oeconomicas et sociales spectantia, immo ad animi cultum et relaxationem; inde fit ut consociationes illae, dum fortiores sunt, politicam auctoritatem occulte domare conentur vel e contra illi qui rempublicam regunt, quantum possunt satagant ad coetus intermedios distrahendos, corrumpendos aut sibi arripiendos, ut proprium potentatum confirmare valeant.[1]

59. [*De opificum collegiis*]. Opificum speciatim collegia late increbuerunt et communiter agnoscuntur iuridice; operarios adducere possunt et debent, non iam ad dimicandum, sed potius ad sociam conferendam operam. Proprium eorum obiectum est iura et utilitates operariorum defendere, in iis quae ad remunerationem et condiciones laboris pertinent; quod praesertim fit pactionibus inter opificum et conductorum consociationes initis.[2] Laude digna sunt praeprimis illa collegia quae vel expressis verbis, vel saltem suo agendi modo, ad doctrinam socialem christianam se referunt. Laudantur quoque opifices illi qui, christianis praeceptis imbuti, operam eximiam navant in aliis collegiis, quae naturae legibus ducuntur, et Ecclesiae mandatis obtemperandi plenam revera libertatem faciunt.[3]

60. [*De relationibus inter sodales in consociatione*]. In relationibus sodalium consociatorum ordinandi, numquam praetermittantur humanae personae iura; quod flagitat ut singuli socii, semper active in consociationibus praesentes, earum structuram et incepta libere et responsabiliter determinent, ita ut ipsae veri convictus humani speciem et naturam exhibeant.[4]

61. [*De relationibus collegiorum et consociationum inter se*]. Inter diversa corpora et collegia mutua promoveatur existimatio.

Vis organizationis et solidarietatis lex, omni coetui et consociationi necessaria, nullo prorsus modo concipiantur tamquam medium contra alios dimicandi, salvo casu legitimae defensionis; talia vero sint ut propriae eorum operae vim habeant ad plenius et dignius cum aliis conspirandum. Nullus autem coetus alios sibi submittere callidis machinationibus audeat.[5]

Ad universae societatis vitam quod attinet, satagendum est ut ordines, collegia, corpora, coetus et consociationes suis normis et consiliis reipsa regantur, sancte tamen servato bono communi sive propriae civitatis sive totius humanae familiae.[6]

Publica potestas ius libere sese consociandi agnoscat, eiusque exercitium promoveat; corporum collaborationi faveat legibus vel decisionibus quae eorum autonomiam vereantur et operam advocent in determinandis et perficiendis publicis inceptis.[7]

62. [*De principio subsidiaritatis*]. In necessitudinibus moderandis inter societatis humanae membra fixum immotumque manere debet gravissimum principium subsidiaritatis: sicut quae a singularibus hominibus proprio marte et propria industria possunt perfici, nefas est eisdem eripere et communitati demandare, ita quae a minoribus et inferioribus communitatibus effici praestarique possunt, ea ad maiorem et altiorem societatem evocare iniuria est, simulque grave damnum et recti ordinis perturbatio; cum socialis quaevis opera vi naturaque sua subsidium afferre membris corporis socialis debeat, numquam vero eadem destruere et absorbere. Quo verum, perfectius servato hoc « subsidiarii » officii principio, rectus inter diversas consociationes ordo viguerit, eo praestantior erit socialis et auctoritas et efficientia eoque felicior ac laetior reipublicae status.[8]

NOTAE

[1] PIUS XI, Litt. Encycl. *Quadragesimo Anno*: AAS 23 (1931) p. 211; cf. IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961) pp. 415-416.

[2] LEO XIII, Litt. Encycl. *Rerum Novarum*: ASS 23 (1890-1891) pp. 666-667; PIUS X, Litt. Encycl. *Singulari Quadam*: AAS 4 (1912) pp. 658-659; PIUS XI, Litt. Encycl. *Quadragesimo Anno*: AAS 23 (1931) p. 205; PIUS XII, Allocutio ad adscriptos Societatibus christianis operariorum italicorum (ACLI), 11 martii 1945: AAS 37 (1945) p. 69.

[3] IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961) pp. 425-426.

[4] LEO XIII, Litt. Encycl. *Rerum Novarum*: ASS 23 (1890-1891) p. 665; PIUS XI, Litt. Encycl. *Quadragesimo Anno*: AAS 23 (1931) p. 205; IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961) p. 424.

[5] Cf. IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1951) p. 425.

[6] Cf. LEO XIII, Litt. Encycl. *Rerum Novarum*: ASS 23 (1890-1891) pp. 664-665.

[7] Cf. PIUS XI, Litt. Encycl. *Quadragesimo Anno*: AAS 23 (1931) p. 205.

[8] Cf. PIUS XI, Litt. Encycl. *Quadragesimo Anno,* 15 maii 1931: AAS 23 (1931) p. 203; DENZ. 2266; IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961) p. 414.

CAPUT VI

DE SCIENTIIS ET ARTE

63.[*Christiani religionis virtute praeluceant*]. Nostrae aetatis peculiare est ingens in scientiis ac technicis inventis profectus.

Scientificas investigationes colere bonum quidem est humanitatis eximium, cui christifideles ut operam navent Sancta Synodus exhortatur.[1]

Iamvero christiani, qui in inquisitione scientifica versantur, religionis virtute praeluceant qua, infinitam Maiestatem Omnipotentis Dei in Eius operibus agnoscentes, testimonium verbo et opere praebeant, ad doctorum simul et simplicium eruditionem.

64. [*Amor veritatis et caritas fraterna*]. In ipsa sua actione scientifica testimonium Deo et Ecclesiae reddunt, ea mensura qua amor veritatis et caritas fraterna eos impellunt ad socios suos, catholicos vel non, communi labore iuvandos in peragendis inquisitionibus. Et hoc quidem modo suspicationes eorum refellent, qui laborem vere scientificum cum fidei professione componi non posse autumant.

65. [*Disciplinas positivas, imprimis sociales, promoveant*]. Christifideles nostris diebus in scientiis colendis eas ne negligant quae de rebus naturalibus et empiricis agunt. In primis sociales disciplinas mutabilibus temporum requisitis adaequare ne omittant, quippe quae, ut homines ad metas attingendos secundum naturam suam, intrinsece socialem, iuvare possint.

66. [*Inter disciplinas sacras et profanas mutua communicatio*]. Qui profanis disciplinis incumbunt investigationis fructum cum iis qui sacras colunt scientias studeant communicare; illud speciali modo postulant munera nostris diebus ab Ecclesia praestanda; quae quidem communicatio utrique parti proderit.

67. [*De Arte*]. Fideles autem, utpote efficax instrumentum ad mentes humanas in Deum erigendas, maximi artem faciant, to-

tisque viribus iis obsistant qui ipsam in intellectualis ac moralis perversionis causam convertere satagunt.

Qui vero altissimo aestheticae creationis munere a Deo donati sunt, gratos hac de re sese Ei exhibentes thesaurum istum in Illius hominumque servitium offerre ne cunctentur, cum vera ars non modo intimi gaudii fons exsistat, sed etiam schola quae ad elatos sensus animum astruit.

Omnes denique nobilissimam hanc humanae activitatis speciem apprime existiment, artisque magistros plausu ac auxilio prosequantur.

Hoc maxime praestent eis qui artem sacram colunt, cuius proprium est in templis praetiosa subsidia liturgico cultui afferre ac indeficientem quasi sermonem christifidelibus praebere.

Prae oculis habeantur aetatum omnium omniumque gentium ius esse religiosos sensus iuxta proprium insitum afflatum exprimendi.

Reiciant tamen improbatas illas depravationes, a legitima iam ecclesiastica auctoritate damnatas, quae revera potius velut impiae profanationes domus Dei visae sunt ac reapse fuere.

In omnibus institutionibus ad culturam et ad educationem professionalem pertinentibus, curandum est ut sensus aestheticus rite excolatur.

NOTA

[1] Cf. PIUS XII, Nuntius radiophonicus in pervigilio Natalis Domini, a. 1953: AAS 46 (1954) p. 7.

Caput VII

DE ORDINE ARTIUM TECHNICARUM

68. [*Genuinus progressus technicus ad Deum ducit*]. Genuinus progressus technicus, una cum humanae immo et culturalis vitae commodis, quae exinde gignuntur, ad Deum mentem inclinat, quoniam homo, quo magis arcana creationis penetrat, eo melius invisibilem ac omnipotentem Creatorem agnoscit, sapientem Providentiam reveretur, harmoniam in Eius opere concelebrat.[1] Idem progressus, dum hominum genus a servili labore gradatim eximit, faciliora gentium commercia reddit humanaeque familiae fraternitati favet.[2]

69. [*Pericula technicismi*]. Curent fideles ut artium technicarum et morum cultus pari gradu procedat, ita ut in commodum non in detrimentum, sive temporale sive spirituale, vertatur. Mens enim mere technica, dum, Deo ignoto vel neglecto, hominem sibi plene sufficere contendit, eundem in mundo temporali recludit, paulatim in novam servitutem redigit, in materialismum practicum deiicit.[3]

Illi vero qui in humanae familiae bono scientiis et artibus promovendo, laudabiliter incumbunt, caveant ne humana persona ut merum instrumentum assumatur.[4]

70. [*Ad solvenda problemata etiam moralia vocatur technica*]. Sancta Synodus omnes his in rebus peritos necnon idonea instituta invitat ad progressum technicum ita promovendum ac temperandum, ut, eo adiuvante, problemata permulta et ardua hodiernae societatis, praesertim moralia, rite solvi queant.

NOTAE

[1] Cf. Rom. 1, 20 sq.

[2] Pius XII, Nuntius radiophonicus in pervigilio Natalis Domini 1953: AAS 46 (1954) p. 7.

[3] Pius XII, ibid., p. 9.

[4] Ioannes XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961) p. 450.

Caput VIII

DE ORDINE REIPUBLICAE

71. [*Partem activam in rebus publicis sumant laici*]. Ipsi scientifici ac technici profectus intra civiles societates mutuas hominum relationes frequentiores efficiunt ac progignunt quaestiones quas homines singulatim vel diversimode consociati minime solvere possunt. Hoc autem publicas auctoritates ad earum actionem magis ac magis augendam inducit unde civium libertas in discrimen adducitur et accretio responsabilitatis sensus in ipsis praepeditur.[1]

Christifideles ergo, unusquisque pro condicione sua, se ad active rebus publicis participandum obligatos sentiant[2] et satagant ut intra ordinis moralis fines exerceatur auctoritas, ad bonum commune recte intellectum promovendum: ad eas scilicet vitae socialis condiciones procurandas, quibus homines omnes, suam ipsorum perfectionem plenius ac facilius consequi valeant. Hoc in primis flagitat ut omnibus publicis potestatibus sanctum sit naturalia personae iura agnoscere, promovere, tueri.

72. [*In decernendis negotiis publicis partem habeant*]. Iura civium in efformanda opinione publica et in negotiis publicis decernendis, praesertim in omnibus electionibus, continuo vindicent ac reapse exerceant, sicut requirit ordo reipublicae; omnibus enixe commendantur in his rebus honestas, sensus iustitiae, pietas in patriam, et ad haec cooperentur cum quibusque civibus bonae voluntatis.

73. [*De habitudine civium ad publicam auctoritatem*]. Christiani virtutis obedientiae et reverentiae erga auctoritatem publicam legitimam exemplum praebeant.[3]

Caveant ne, sive singuli sive consociati, nimia a republica inopportune postulantes, exinde civium, familiarum necnon coetuum socialium propriam responsabilitatem minuant; ultro vero reipublicae materialia et personalia servitia afferant quibus ad fines suos perficiendos indiget.

Ubi autem, excedente auctoritate civili suam peritiam, pre-

muntur cives, quae a bono communi obiective postulantur ne recusent; ius vero eis sit omnia media moraliter licita adhibere, ad sua conciviumque suorum iura defendenda, servatis illis limitibus quos lex naturalis et evangelica delineant.[4]

74. [*Vigilanti et prudenti cura patriam diligant*]. Laudanda quidem est erga suam gentem et patriam pietas. Strenue tamen christifideles obsistant particularismo et pernicioso nationalismo quo cives propriae nationis limites et defectus dissimulant, dum aliarum bona et virtutes non vident.[5]

Iura et ingenuam indolem tum ethnicorum coetuum tum variarum stirpium tueantur, omni discrimine firmiter reiecto.

75. [*Ecclesiae libertas tuenda*]. Speciali cura christifideles enitantur ut omnes reipublicae ordines et instituta plenam Ecclesiae libertatem agnoscant in eius exercenda missione.[6]

NOTAE

[1] Cf. IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961) p. 415.

[2] Cf. LEO XIII, Litt. Encycl. *Immortale Dei*: ASS 18 (1885) p. 177; Litt. Encycl. *Sapientiae Christianae*: ASS 22 (1890) p. 285; PIUS X, Litt. Encycl. *Il Fermo proposito*: ASS 37 (1905) p. 758.

[3] Cf. 1 Petr. 2, 13-14; Rom. 13, 1-7. Cf. LEO XIII, Litt. Encycl. *Diuturnum*: ASS 14 (1881-82) p. 7; Litt. Encycl. *Immortale Dei*: ASS 18 (1885) p. 163.

[4] Cf. LEO XIII, Litt. Encycl. *Diuturnum,* l. c., p. 8; Litt. Encycl. *Sapientiae Christianae*: ASS 22 (1890) p. 388; PIUS XI, Litt. Encycl. *Acerba nimis,* 8 martii 1937: AAS 29 (1937) pp. 196-197.

[5] Cf. PIUS XI, Litt. Encycl. *Ubi Arcano,* 23 decembris 1922: AAS 14 (1922) p. 682; Litt. Encycl. *Caritate Compulsi,* 3 maii 1932: AAS 24 (1932) p. 179; *Allocutio consistorialis*, 13 martii 1933: AAS 25 (1933) p. 112; PIUS XII, Litt. Encycl. *Summi Pontificatus,* 20 octobris 1939: AAS (1939) p. 437.

[6] Cf. LEO XIII, Litt. Encycl. *Sapientiae Christianae,* 10 ianuarii 1890: ASS 22 (1889-90) p. 396; Litt. Encycl. *Au milieu des Sollicitudes,* 16 decembris 1892: ASS 24 (1891-92) p. 134.

Caput IX

DE UNIVERSALI POPULORUM ORDINE INSTITUENDO

76. [*Condendae institutiones internationales et supernationales*]. Ob profundas mutationes in populorum convictu, quae ex evolutione historiae et progressu technico et scientifico sequuntur, relationes inter humanas communitates in dies frequentiores et implicatiores fiunt. Inde sequitur nova oriri problemata, oeconomica, socialia, politica, culturalia, universale bonum et ipsam mundi pacem spectantia, quae solummodo instituta internationalia, immo et supernationalia, auctoritate et congruis subsidiis cumulata, aggredi et solvere possunt.[1]

77. [*Catholici cooperentur*]. Sacrosancta Synodus catholicos monet ipsorum officium esse cum omnibus hominibus bonae voluntatis diligenti studio cooperari ad huiusmodi instituta condenda et perficienda, ita quidem ut non ab uno vel alio imponantur, sed ab ipsis gentibus adlaborantibus instituantur.

Enitendum est ut harum institutionum navitas ita ordinetur ut iura propria singularum personarum, familiarum, necnon socialium et ethnicorum coetuum minime laedantur sed defendantur, et tales statuantur condiciones quibus huiusmodi iurium exercitium securius ac plenius efficiatur.[2]

78. [*Particularismus nationalis superandus*]. Fideles, illi praesertim qui in maiore publica responsabilitate constituti sunt, operam dent ut respublicae diversae earumque moderatores, supremae potestatis limitationes agnoscant quae requiruntur ad collaborationem et associationem inter nationes, quaeque possibilem reddunt coordinatam et efficacem omnium vel plurium nationum societatem.[3]

Illi autem qui in opinionem publicam maiorem influxum exercent, studeant ut efformetur conscientia communis quae ad hunc finem requiritur.

79. [*Cooperatio inter nationes progressas et progredientes*]. Iustitia et caritas postulant ut nationes, edulibus bonis ac fru-

gibus magis redundantes, prompto subsidio populis inopia et fame laborantibus succurrant.[4]

Iustitia et caritas pariter postulant ut opulentiores illae nationes ita inter se et cum egentibus nationibus cooperentur, ut istarum cives scientificam peritiam, professionales aptitudines ac capacitatem acquirere possint; ut nationes egentes debitam adsistentiam technicam revera obtineant; ut denique congrua instrumenta accipiant quibus et ipsae quam primum propriis viribus suam progressionem oeconomicam et socialem prosequi valeant.[5]

80. [*In dies augeantur adsistentia et cooperatio*]. Exoptat Sacrosancta Synodus ut haec multiformis culturalis, scientifica, technica, oeconomica adsistentia et cooperatio, quae iam hodie laudabiliter praebetur, in dies augeatur, posthabito cuiuscumque generis dominandi consilio.[6]

81. [*Peculiaris catholicorum obligatio*]. Catholici, qui ad Communitates in rebus scientificis et oeconomicis progressas pertinent, ad illud altissimi humani ingenii opus totis viribus conferant, intra et extra adsistentiam publicam, praesertim propter coniunctionem cum omnibus hominibus ex caritate Christi fluentem.[7]

82. [*Quae sint agenda a christianis in nationibus progredientibus*]. Christianos omnes qui membra sunt Communitatum quarum oeconomicus progressu est in cursu, Sacrum Concilium invitat ut ipsi cum ceteris hominibus firmo proposito satagant ut divitiae quae paulatim ex propria industria nationis augentur et opes quae collaborantibus ceteris nationibus praesto fiunt, iuxta normas iustitiae et aequitatis inter omnium classium et regionum cives distribuantur; ut oeconomica progressio in omnibus provinciis congruenter existat, in industria scilicet, in agricultura et in servitiis communibus; ut progressus oeconomicus, socialis et culturalis cum vividiore spiritualium bonorum cultu, pari gressu procedat.[8]

Meminerint omnes officium evolvendae uniuscuiusque communitatis in quocumque campo, membris ipsius communitatis in primis incumbere.

83. [*De solvenda quaestione demographica*]. Omnes christi-

fideles qui in rebus politicis, culturalibus, oeconomicis, technicis et socialibus periti sunt Patres Concilii appellant ut impigre diligenterque curent eas quaestiones solvi quae ex difficultatibus scatent aequandi populationis numero possibilitates communicandi in bonis quae terra et ingenium humanum omnibus praestare valent. Huius enim quaestionis solutio vere humana secundum principia doctrinae Ecclesiae dari potest et debet, in sua autem concretione etiam catholicorum laicorum virtutem inventionis necnon eorum strenuam collaborationem postulat.[9]

84. [*De pace*]. Ad veram pacem in mundo confirmandam, christifideles ea mutua commercia ineant quae requiruntur ad bellum praeveniendum, ad nostrae aetatis tam lethalia instrumenta efficaciter in omnibus nationibus interdicenda, ad sinceram, mutuam, progredientem, vigilanti cura custoditam exarmationem obtinendam,[10] ad crimina contra humanitatem et nationum societatem rite reprimenda.

Resistant catholici illi nationalismo et superbiae collectivae ex quibus praecipue tensiones periculosae et perniciosae emanant. Satagant ut quaestiones quae inter gentes exsurgunt, iuridicis institutis solvantur. Meminerint, quod pax, quae opus est iustitiae [11] et caritatis, in morali summopere progressu constat. Ad hoc ergo pro viribus omnia communicationis, commercii ac mutui adiutorii subsidia adhibeant.

85. [*De pace quae Christus est*]. Ceterum ipsi, ut pacis sequestres, cum omnibus « hominibus bonae voluntatis » [12] impense ac incessanter operam dent, ut « in terra pax » quae vera pax est, quam Christus, « Princeps pacis », attulit mundo, pax nempe non tantum armorum sed et cordium, inter eos qui filii unius Patris sunt, et eodem pretiosissimo Sanguine redempti, regnet in aevum.

NOTAE

[1] BENEDICTUS XV, Litt. Encycl. *Pacem Dei munus,* 23 maii 1920: AAS 12 (1920) p. 216; PIUS XI, Epist. ad Archiepiscoporum Genuensem: AAS 14 (1922) p. 217 et ad Em.mum Card. Gasparri a Secretis Status: AAS 14 (1922) p. 65; PIUS XII, Nuntius radiophonicus in pervigilio Natalis Domini 1939: AAS 32 (1940) p. 10; Nuntius radiophonicus in pervigilio Natalis Domini 1944: AAS 37 (1945) p. 19.

[2] PIUS XII, Nuntius radiophonicus in pervigilio Natalis Domini 1945: AAS 38 (1946) p. 22; Nuntius radiophonicus in pervigilio Natalis Domini 1950: AAS 43 (1951) p. 57.

[3] PIUS XII, Litt. Encycl. *Summi Pontificatus,* 20 octobris 1939: AAS 31 (1939) p. 437; Allocutio iis qui interfuerunt conventui quinto nationali Italico Iurisconsultorum catholicorum, 6 decembris 1953: AAS (1953) p. 796.

[4] Cf. IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1961) p. 441.

[5] Iuvenes nationum in processu evolutionis suscipiant in scientificis institutis ac in centris ad professionalem efformationem dandam; conentur insuper huiusmodi instituta in ipsorum nationibus erigere et eis assistere...

[6] Cf. IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra,* ibid., pp. 441-442.

[7] Cf. supra Part. II, Cap. V, *De Apostolatu laicorum in ambitu internationali et supranationali.*

[8] Cf. IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra,* l. c., pp. 444-445.

[9] Cf. PIUS XII, Allocutio iis quae interfuerunt Conventui Unionis Catholicae Italicae inter Ostetrices, Romae habito 20 octobris 1951: AAS 43 (1951) p. 838; IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Mater et Magistra*: AAS 53 (1951) pp. 445-459.

[10] BENEDICTI XV, Adhortatio ad Moderatores populorum belligerantium, 1 augusti 1917: AAS 9 (1917) p. 418; Litt. Encycl. *Pacem Dei munus pulcherrimum*: AAS 12 (1920) pp. 209-259; PIUS XII, Nuntius radiophonicus in pervigilio Natalis Domini 1940: AAS 31 (1939); AAS 32 (1940) p. 10; Nuntius radiophonicus in pervigilio Natalis Domini 1940: AAS 33 (1941) p. 12; Nuntius radiophonicus in pervigilio Natalis Domini 1941: AAS 34 (1942) pp. 16 et 59; Nuntius radiophonicus in pervigilio Natalis Domini 1944: AAS 37 (1945) pp. 18-20.

[11] Cf. Is. 32, 17.

[12] Cf. Lc. 11, 14.

SCHEMA DECRETI

DE MATRIMONII SACRAMENTO

Caput I

DE PRAEPARATIONE AD MATRIMONIUM

I – DE NECESSITATE PRAEPARATIONIS AD MATRIMONIUM

1. [*Praeparationis necessitas*]. Exposcit dignitas atque excellentia Sacramenti matrimonii, ut eiusdem administratio atque susceptio debitis praeparetur curis, utque eiusdem celebratio sit non modo valida et licita, sed etiam fructuosa.

Praeparationis necessitas pro recipiendo Sacramento arguitur tum ex gratia quam confert iuxta recipientis dispositionem, tum ex vinculis quae generat et quibus coniuges per matrimonium ligantur.

Matrimonium est primordium novi et permanentis status vitae. Status autem coniugalis, propter vitae communitatem individuam et insolubilem quam inducit, par quodammodo est statui clericali vel religioso, qui per se perpetui etiam sunt. Si igitur in ingressu vitae clericalis vel religiosae diligentiam adhibendam, tam ex parte Ecclesiae vel religionis quam ex parte ipsius subiecti, multiudo cautionum declarat, congruam sedulitatem introductio in statum coniugalem exigere videtur, in quo vivere coniugibus sine discrimine fas sit per totam vitam.

Accedit quod Christus Dominus ac Redemptor « venerabilium Sacramentorum institutor atque perfector » [1] matrimonium esse voluit effecitque imaginem suae ineffabilis cum Ecclesia coniunctionis.[2]

Summi denique valoris ac momenti est, sicut omnes agnoscunt atque proclamant, coniugiis recte constitutis familias condere, quoniam ex connubio tamquam ex suo fonte oritur familia, quae vicissim est humanae et civilis societatis fundamentum et principium.

2. [*Remota praeparatio*]. Matrimoniorum exitus, magna ex parte a coniugum tam remota quam proxima ad nuptias praeparatione pendet.

Remotae quidem praeparationis initium ab ipsis fere vitae incunabulis sumitur. « Illud enim negari non potest, felicis coniu-

gii firmum fundamentum, et infelicis ruinam, iam pueritiae et iuventutis tempore in puerorum puellarumque animis instrui ac poni ».[3]

Iuvenes igitur annos nostrorum christifidelium ea informari disciplina in familia et in Ecclesia debent, qua bene dein animati paratique, sponsi ad statum coniugii ineundum accedant. Etenim sic coniuges ea qua par est ope se mutuo iuvare valebunt in adversis vitae vicibus subeundis, multoque magis in aeterna salute procuranda et in interiore homine ad plenitudinem aetatis Christi[4] conformando.

3. [*Proxima praeparatio*]. Ad proximam vero boni matrimonii praeparationem maximopere pertinet eligendi coniugis studium; nam plurimum inde pendet utrum matrimonium felix futurum sit necne.[5]

Quoties inconsulta electio atque compartis incompleta cognitio ruina fuere coniugibus, quorum animorum inaequalitas tantum contracto matrimonio patuit!

Sponsi christiani eligant oportet coniugem secundum prudentiam christianam, minime vero caeco et indomito cupiditatis impetu neque solo lucri desiderio aliove minus nobili impulsu ducti, sed vero rectoque amore et sincero erga futurum coniugem affectu; praeterea eos fines in matrimonio quaerant propter quos illud est a Deo constitutum.[6]

Non amor coniugalis plene evolvetur, non virtutes ad onera vitae coniugalis sustinenda necessariae eiusdemve difficultates superandas, generatim habebuntur, nisi futuri coniuges recta intentione ac conveniente matrimonii praeparatione ad nuptias accedant.

« Neque omittant denique, de eligendo altero coniuge prudens parentum consilium exquirere, illudque haud parvi faciant, ut, eorum maturiore humanarum rerum cognitione et usu, perniciosum hac in re errorem praecaveant et divinam quarti mandati benedictionem, matrimonium inituri, copiosius assequantur: « Honora patrem tuum et matrem tuam (quod est mandatum primum in promissione), ut bene tibi sit, et sis longaevus super terram ».[7-8]

4. [*Conscientia christiana efformanda*]. Patres huius Sacrosancti Concilii Oecumenici sponsos christianos invitant ad pleniorem praeparationem sibi acquirendam, antequam perpetuo foede-

re coram Deo et coram Ecclesia se coniungant. Spem nostram fovet quoddam conscientiae christianae inter fideles instaurandi desiderium, quod hac nostra aetate inter eos diffunditur, per quod sanam de matrimonio doctrinam melius noscere cupiunt, et pericula ab errorum praeconibus parata cavere sedulius curant.

Quare Sacrosanctum Concilium pastores animarum hortatur ne omittant tanto huic sponsos adiuvandi ministerio vires apponere validissimas, ut christiana et casta connubia inter fideles floreant, cum ex eis fructuosum vitae christianae augmentum iure expectare liceat.

II - CONIUGUM CHRISTIANORUM PASTORALIS PRAEPARATIO

5. [*Doctrina a nupturientibus cognoscenda*]. Enixe commendandum ac summopere fovendum est quod futuri coniuges bene et apprime cognoscant christiani matrimonii naturam, dignitatem, commoda beneficiaque inde in familiam atque humanam ipsam societatem emanantia, errores gravissimo huic evangelicae doctrinae capiti contrarios, vitia eidem coniugali vitae adversa, praecipua denique remedia adhibenda.[9]

Horum capitum lucidissimas explanationes habent animarum pastores in Litteris Encyclicis LEONIS XIII, *Arcanum,* et PII XI, *Casti Connubii,* necnon in memorandis Allocutionibus PII XII, quibus illa sollemniora monumenta sapientiae suorum Praedecessorum continuantur, complentur confirmanturque.[10]

Umquam satis assidua eorum documentorum lectio ac consideratio non commendabitur iis, qui, tam salutari ministerio incumbentes, pro aetatis nostrae conditionibus ac necessitatibus fideles de tam gravissimo argumento docere debent.

6. [*Institutio nupturientibus tradenda...*]. Institutio ante matrimonium nupturientibus tradenda, non levis sit oportet, et quasi perfunctoria, occasione nempe eorum quae matrimonio praeire debent data, sed solida atque plena, quae vix acquiri a sponsis poterit, nisi ordine et systemate servato, sicut, iuxta opportunas nostri temporis industrias, hodierna quaevis institutio praeberi solet.

Huiusmodi autem institutio numquam modo mere intellectuali et nimis frigido tradatur: occasionem praebeat pastoribus me-

morandi supernaturale fundamentum amoris, quod est Deus, cuius benedictione et gratia nuptiae ditantur.

7. [... *eorum aetati ac novo statui consentanea...*]. Sicut ante baptismi susceptionem adultus probe instructus esse debet,[11] et ante administrationem sacramenti Confirmationis, quae est sacramentum plenitudinis gratiae,[12] confirmandus ut licite et fructuose confirmetur debet esse in statu gratiae constitutus et, si usu rationis polleat, sufficienter instructus,[13] ac sicut a puero, qui primum ad divinam dapem accedit, plenior cognitio doctrinae christianae et accuratior praeparatio merito exigitur,[14] opus quoque est ut nuptiarum celebrationi praecedat sponsorum debita institutio catechetica aetati eorum ac novo statui suscipiendo consentanea.

8. [... *atque iuxta locorum, personarum et nuptiarum adiuncta tradenda*]. Haec catechetica institutio, non nisi gravibus de causis omittenda, tradi debet iuxta locorum, personarum, nuptiarum quoque adiuncta, prout in iure particulari statuere ac magis determinare oportebit.[15] Quoad maiora autem capita haec, quae sequuntur, praescripta generalia observentur:

1) Complectatur institutio doctrinam de matrimonii dignitate, de natura et fine coniugii, de iuribus et obligationibus coniugum, de effectibus sacramenti fructuose recepti, de prolis educatione, de vita christiana in sinu familiae fovenda, ac de mutuo coniugum adiutorio, etiam in ordine ad eorum sanctificationem.

2) Sub ductu parochorum institutio peragatur, invocato adiutorio aliorum sacerdotum, ac, si opus fuerit, auxiliantibus medicis catholicis, coniugibus optime in doctrina et moribus christianis informatis et educatis, necnon associationibus quae eum in finem iam constitutae sunt atque efficaciter laborant.

3) Nupturientium examen de doctrina christiana ne omittatur, nisi ob personarum qualitatem hoc examen inutile appareat.[16]

III – MATRIMONII CELEBRATIONIS IURIDICA ET PASTORALIS PRAEPARATIO

9. [*Investigationes a parocho peragendae*]. Parochus cui ius est assistendi matrimonio, opportuno antea tempore, diligenter investiget num matrimonio contrahendo aliquid obstet.[17]

Ad rem Ecclesia onus commisit animarum Praesulibus impertiendi parochis sibi subiectis idoneas normas pro investigationibus sedulo et opportuno tempore peragendis; itemque ut, si reapse impedimenta adsint, actuose studeant ea auferre, aut secus nupturientes infecto coniugio dimittant.[18]

Ordinarii etiam in parochorum memoriam revocare satagant haud licere ipsis adstare matrimonio, ne praetextu quidem et intentione avertendi fideles a turpi concubinatu, aut praecavendi scandalum coniugii, quod vocant, civilis, nisi constito sibi legitime de libero statu contrahentium, servatis de iure servandis.[19]

10. [*Documenta colligenda et examen peragendum ad cognoscendam libertatem status nupturientium*]. Parochi igitur est antequam ad matrimonii assistentiam procedat, documenta omnia colligere sive ecclesiastica sive etiam civilia quae a iure praescribuntur, atque acta omnia compilare, servata adamussim *Instructione* S. Congregationis de disciplina Sacramentorum d. 29 iunii 1941 atque servatis normis a Sancta Sede datis vel in posterum edendis. Inter quas praecipuum momentum habent examen nupturientium opportuno tempore ante matrimonium peragendum,[20] et examen testium ad cognoscendam libertatem status nupturientium.[21]

Munus vero inquirendi parocho sub gravi incumbere patet ex gravitate rei; neque a tali onere ipse eximitur, licet moraliter certus sit nihil obstare validae et licitae matrimonii celebrationi.

Examen peragendum est *personaliter a parocho,* nisi iusta causa excuset.[22]

11. [*Actio pastoralis parochi*]. Obiectum inquisitionis parochi bene determinat Codex Iuris Canonici[23] et praesertim *Instructio* S. Congregationis de disciplina Sacramentorum anni 1941: opportune vero parochi actione pastorali compleri convenit. Parochus videlicet explicationes seu elucidationes praebere sponsis non omittet ita ut claram notitiam habeant de impedimentis ad matrimonium deque consensu matrimoniali, in iis praesertim quae illius libertatem respiciunt.

In locis ubi, Episcopi iudicio, id expedire videatur, utrique nupturienti innuat, se pro certo habere ambos matrimonium contrahere velle ad tramitem doctrinae catholicae, prout universim usu fit a fidelibus, nempe unum, indissolubile, ad prolem pro-

creandam ordinatum, sine ulla contraria intentione vel conditione.[24]

De intentionibus vero et conditionibus quae matrimonii valori quomodocumque adversentur, parochus recolat nupturientibus doctrinam Ecclesiae: in sacramentum graviter et sacrilege delinquere si eas habeant vel apponant, peccatorum illaqueari propemodum infinita congerie, neque coniugem culpabilem posse matrimonium ita contractum nullitatis accusare. Quodsi nupturiens declaraverit intentiones aut conditiones huiusmodi se adiecisse aut velle adiicere nuptiis ineundis, ad has retrahendas omni studio illum inducat parochus; si autem ille renuat, eum ab ineundo coniugio dimittat.[25]

12. [*Curiae dioecesanae licentia*]. Parochi matrimoniis ne assistant, inconsulto loci Ordinario, si ex universa actorum praematrimonialium consideratione dubium emerserit circa inquisitionis canonicae conclusionem, circa spiritualis praeparationis sufficientiam, vel circa rectam intentionem coniugum in matrimonio ineundo. Ut gravia evitentur incommoda quae contra sanctitatem christiani connubii e neglectis praescriptionibus iuris oriuntur, Sacrum hoc Concilium valde exoptat, ut, antequam parochus ad matrimonii assistentiam procedat, licentiam suae Curiae, quam *nihil obstat* nuncupant, consequatur: id vero praecipit cum nupturientium parochi sunt diversae dioecesis.[26]

Nota: Quoad ritum celebrandi matrimonium, Commissio de disciplina Sacramentorum calculum suum adiicere desiderat iis quae in Schemate Constitutionis de Sacra Liturgia (caput III, *De Sacramentis et Sacramentalibus,* nn. 62-63) scite proponuntur.

NOTAE

[1] Conc. Trid., Sess. XXIV, prooem.

[2] Cf. Pius XI, Litt. Encycl. *Casti Connubii,* 31 dec. 1930: AAS 22 (1930) p. 591.

[3] Pius XI, Litt. Encycl. *Casti Connubii,* l. c. p. 584.

[4] Cf. Eph. IV, 13.

[5] Pius XI, Litt. Encycl. *Casti Connubii,* l. c. p. 586.

[6] Pius XI, Litt. Encycl. *Casti Connubii,* l. c. p. 586.

[7] Ephes. VI, 2-3; cf. Exod. XX, 12.

[8] Pius XI, Litt. Encycl. *Casti Connubii,* l. c. p. 586.

[9] Cf. Pius XI, Litt. Encycl. *Casti Connubii,* l. c. p. 540.

[10] Pius XII, *Allocutio* iis qui interfuerunt Conventui Unionis Catho-

licae Italicae inter Obstetrices, Romae habita die 29 oct. 1951: AAS 43 (1951) pp. 835-854; *Allocutio* iis qui interfuerunt Conventui Romae habito, Sodalitatis vulgo nuncupatae « Fronte della Famiglia » atque Consociationum inter Familias copiosae prolis, habita die 26 nov. 1951: AAS 43 (1951) pp. 855-860.

[11] Cf. CIC can. 752.

[12] S. THOMAS, *Summa Theol.,* III, q. 72, a. 1, ad 4.

[13] Cf. CIC can. 786.

[14] Cf. CIC can. 854, § 3.

[15] Cf. CIC can. 1020, §§ 2, 3.

[16] Cf. CIC can. 1020, § 2.

[17] Cf. CIC can. 1020, § 1.

[18] Cf. CIC can. 1020, § 3; S. C. DE DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *Instructio de normis a parocho servandis in peragendis canonicis investigationibus antequam nupturientes ad matrimonium ineundum admittant,* 29 iun. 1941 n. 2: AAS 33 (1941) p. 298.

[19] Cf. S. C. DE DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *Instructio* ad Rev.mos Ordinarios *super probatione status liberi ac denuntiatione initi matrimonii,* 4 iul. 1921, n. 1: AAS 13 (1921) p. 348; CIC, cc. 1020 et 1097, n. 1.

[20] Cf. *Instructionem* cit., *Appendix,* Allegatum I.

[21] Cf. *Instructionem* cit., *Appendix,* Allegatum I.

[22] Cf. *Instructionem* cit., n. 4.

[23] Cf. CIC can. 1020, § 2.

[24] Cf. S. C. DE DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *Instructio* a. 1941, l. c. p. 312.

[25] Cf. S. C. DE DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *Instructio* a. 1941, l. c. p. 312.

[26] Cf. S. C. DE DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *Instructio* a. 1941, l. c. p. 299.

Caput II

DE IMPEDIMENTIS AD MATRIMONIUM

Sacramenti matrimonii disciplinam Sacrosancta Tridentina Synodus [1] feliciter reformavit; atque hodie post plura saecula substantialiter eadem perseverat non sine ingenti bono societatis tum ecclesiasticae tum civilis.

Sancta Mater Ecclesia suis legibus in id maxime intendit, ut matrimonium, prout a Deo est institutum cum suis proprietatibus essentialibus, sartum tectumque custodiatur, atque dignitas Sacramenti, ad quam Christus Dominus ipsum contractum matrimonialem inter baptizatos evexit, eluceat, omnesque eam revereantur in bonum totius Societatis et imprimis ipsorum coniugum.

Attamen multis in regionibus matrimonium, quod dicunt, civile, etiam ipsis catholicis hodie imponitur. Equidem Ecclesia bene novit atque recognoscit competentiam Status circa mere civiles matrimonii effectus.[2]

Verumtamen haec competentia occasio aut praetextus esse non debet, ut celebratio actus civilis sit pro vero matrimonio habenda. Et contra hoc Ecclesia animadvertit suos filios ut caveant ne quod debitum est matrimonio christiano, id est, ut habeat de se effectus cviles, uni matrimonio civili eos attribuant, si quando non nisi illud celebrando obtineri possint.

Pia vero Mater Ecclesia maxime solet esse ad benignitatem indulgentiamve proclivis in rebus omnibus, quae cum incolumitate iurium et sanctitate officiorum suorum possunt una consistere.

Quare ipse Leo XIII [3] circa modum et curam quam catholici actum civilem ponentes habere debent, ne matrimonio christiano effectus civiles umquam desint, haec gravissima pertulit: « Omnibus exploratum esse debet, si qua coniunctio viri et mulieris inter christifideles citra Sacramentum contrahatur, eam vi ac ratione iusti sacramenti carere; et quamvis convenienter legibus civicis facta sit, tamen pluris esse non posse, quam ritum aut morem, iure civili introductum; iure autem civili res tantummodo ordinari atque administrari posse, quae matrimonia efferunt ex sese in genere civili, et quas gigni non posse manifestum est,

nisi vera et legitima illarum causa, scilicet nuptiale vinculum, existat. Haec quidem omnia probe cognita habere maxime sponsorum refert, quibus etiam probata esse debent et notata animis, ut sibi liceat hac in re morem legibus gerere; ipsa non abnuente Ecclesia, quae vult atque optat ut in omnes partes salva sint matrimoniorum effecta, et ne quid liberis detrimenti afferatur ».[4]

Haec principia religiose servanda sunt. Sancta autem haec Synodus animo reputat celebrationem matrimonii, quod dicunt civile, apud christifideles hodie frequentiorem, non parvas difficultates gignere, si nimis distent leges ecclesiasticae et civiles. Nam utrinque conditiones matrimonio celebrando imponuntur praesertim impedimentorum, validitatem aut liceitatem celebrationis diversimode afficientium. Alia autem ex parte hodiernis moribus inductus est vitae socialis novus cursus, ex quo impedimenta matrimonialia, praeteritis diebus accommodata, hodiernis moribus minus consona videri possunt; sed et dispensationes certis casibus in foro ecclesiastico fere numquam denegantur, unde fideles eorumdem utilitatem difficulter percipere valent. Atque adeo impedimentorum dirimentium multiplicitas, praesentibus adiunctis, matrimoniorum invalide contrahendorum numerum augere potest, quod devitare necesse est ne coniuges putativi gratia Sacramenti careant absque possibilitate saepe saepius eamdem obtinendi. Quapropter, impedimentorum matrimonialium accommodatio et reductio in foro canonico consentanea personis et temporibus nostris dicenda est, prout legislator ecclesiasticus etiam anteactis aetatibus opportune facere non destitit.

Itaque Sacrosanctum hoc Concilium in disciplina Codicis Iuris Canonici circa impedimenta ad matrimonium ea mutanda statuit, quae sequuntur:

13. [*De impedimento voti*]. Omne votum validum, utpote promissio deliberata ac libera Deo facta de bono possibili et meliore, ex virtute religionis impleri debet,[5] ideoque eius observatio, nisi cesset aut legitime dispensetur, ipso iure divino obligat.

Haec tamen Sancta Synodus votum *privatum* virginitatis, castitatis perfectae, non nubendi, amplectendi statum religiosum et suscipiendi ordinem sacrum, decernit ne in posterum impedimentum canonicum ad contrahendum matrimonium constituat.

Animadvertit autem fideles, eos, dum ligati praedictis votis coram Deo sint, promissis suis stare oportere.

Votum *publicum* perpetuum castitatis perfectae in professio-

ne religiosa emissum posthac sit impedimentum dirimens matrimonii.

Votum publicum temporale castitatis in professione religiosa emissum, dum obligat, matrimonium prohibet.

14. [*De impedimento mixtae religionis*] (cf. caput III: *De matrimoniis mixtis*).

15. [*De impedimento disparitatis cultus*] (cf. caput III: *De matrimoniis mixtis*).

16. [*De impedimento ordinis sacri*]. Invalide matrimonium attentant clerici in sacris ordinibus constituti.

17. [*De impedimento professionis religiosae*]. Invalide matrimonium attentant religiosi qui votis perpetuis ligantur, ad normam n. 13.

18. [*De impedimento criminis*]. Ob patratum crimen valide contrahere nequeunt matrimonium:

1) Qui, perdurante eodem valido matrimonio, adulterium inter se consumarunt eorumque alter coniugem occidit;

2) Qui mutua opera physica vel morali, etiam sine adulterio, mortem coniugi intulerunt.

19. [*De impedimento consanguinitatis*].

1) In linea recta consanguinitatis matrimonium irritum est inter omnes ascendentes et descendentes tum legitimos tum naturales.

2) In linea collaterali irritum est usque ad secundum gradum inclusive.

3) Matrimonii impedimentum consanguinitatis non multiplicatur, etiamsi communis stipes multiplicetur. Attamen quotiescumque dispensatio petatur ab hoc impedimento, in precibus necessario exprimenda erit illa circumstantia quod impedimentum consanguinitatis procedit ex communi multiplicato stipite.

4) Numquam matrimonium permittatur, si quod subsit dubium num partes sint consanguineae in aliquo gradu lineae rectae, aut in primo gradu lineae collateralis.

20. [*De impedimento affinitatis*].

1) Affinitas oritur ex matrimonio valido, etsi non consummato.

2) Affinitas in linea recta dirimit matrimonium in quolibet gradu; in linea collaterali in primo gradu tantum.

3) Affinitatis impedimentum non multiplicatur.

21. [*De impedimento publicae honestatis*]. Impedimentum publicae honestatis oritur ex matrimonio invalido, sive consummato sive non, et ex notorio vel publico concubinatu; et nuptias dirimit in primo gradu lineae rectae inter virum et consanguineas mulieris, ac vice versa.

22. [*De impedimento spiritualis cognationis*]. Impedimentum cognationis spiritualis abrogatur.

23. [*De impedimento cognationis legalis*]. Qui lege civili prohibeantur aut inhabiles sint ad nuptias inter se ineundas ob cognationem legalem ex adoptione ortam, vi iuris canonici pariter matrimonium inter se aut contrahere prohibentur aut valide inire nequeunt.

24. [*De gradus maioris vel minoris impedimentis non distinguendis*]. Cum impedimenta matrimonii hucusque appellatione gradus minoris recensita, nunc sint abrogata, in omnibus rescriptis dispensationis impedimentorum subintelligenda est, etsi non expressa, conditio: « *Si preces veritate nitantur* ».[6]

NOTAE

[1] Cf. Conc. Trid., Sess. XXIV, *De reformatione matrimonii.*

[2] Cf. CIC can. 1016.

[3] Cf. Litt. Encycl. *Arcanum,* d. 10 febr. 1880: CIC *Fontes,* III, n. 580, p. 164, n. 21.

[4] Cf. Litt. Encycl. *Arcanum,* l. c. p. 166, n. 25.

[5] Cf. CIC can. 1307, § 1.

[6] Cf. CIC can. 40.

Caput III

DE MATRIMONIIS MIXTIS

25. [*Matrimonii mixti defectus*]. « Religiosa matrimonii indoles celsaque eius significatio gratiae et coniunctionis Christum inter et Ecclesiam, sanctam a sponsis postulat erga christianum connubium reverentiam sanctumque studium, ut matrimonium quod ipsi inituri sunt, ad archetypum illud ipsum quam proxime accedat. Multum tamen in hoc deficiunt, et aliquando non sine salutis aeternae periculo, qui temere mixtas ineunt nuptias a quibus maternus Ecclesiae amor et providentia, gravissimis de causis, retrahit suos ».[1]

26. [*Matrimonia mixta nimium hodie diffunduntur*]. A multis quidem temporibus Ecclesia matrimonia mixta ubique prohibuit, inlatis quoque impedimentis ut mala exinde contingentia, quantum fieri poterat, amoverentur.

Graviter dolendum est, matrimonia catholicos inter et non catholicos immodice hac nostra aetate increbuisse; idque temporis recentioris duras conditiones magnopere adiuvisse. Etenim qui e propria domo civitateque expelluntur, alia petunt loca ubi diversae religionis gentes inveniunt quibus commiscentur, numerus quoque fugitivorum suorum liminum cotidie augetur, gentes denique e suis sedibus in regiones industriales emigrant, ubi serpit religiosa illa indifferentia, qua nunc Ecclesia vastatur.

27. [*Pericula quae eis insunt*]. Pericula itaque quae pro contrahentibus catholicis secum eiusmodi nuptiae trahunt, non deminuta, sed aucta esse facile comperimus. Quod si Ecclesia nonnumquam, pro temporum, rerum, personarum rationibus, a severioribus suis prohibitionibus (salvo iure divino et per opportunas cautiones remoto, quantum fieri potest, a fide catholica defectionis periculo), dispensationem non recusat, difficulter tamen fieri potest ut coniux catholicus nonnihil detrimenti ex istis nuptiis non capiat.[2]

28. [*Pastorum officia*]. Quare, Sacrosancta haec Oecumenica Synodus Ordinarios aliosque animarum pastores obtestatur,

ut fideles, a mixtis nuptiis, quantum possunt, arcere curent.[3] Causas scrutentur unde eae conciliari solent, ut si quid remedii aut industriae pro suorum locorum conditione reperire valeant, quod aptum et opportunum sit ad huiusmodi nuptiarum frequentiam tollendam, adhibere non negligant.

Cum vero non semper eas nuptias impedire possint, omni studio curent ne contra Dei et Ecclesiae leges contrahantur; [4] semper autem coniuges ante nuptias celebrandas de matrimonio ipso eiusque proprietatibus essentialibus atque de praecipuis catholicae fidei doctrinis ac obligationibus sufficienter instruere oportebit.[5]

In cautionibus autem exigendis ante oculos contrahentium ponant, quantum eae caritati et paci coniugali efficiendae conferant.

29. [*Media periculis diminuendis*]. Haec certe Ordinariorum officia adimplenda sunt iuxta temporis nostri conditiones, et secundum normas quae pro diversitate regionum ac morum, sive a conferentiis episcoporum sive a conciliis particularibus, proponendae erunt.

Multum enim interest ut quae, per consentaneam pastoralem curam illorum qui matrimonio mixto coniuncti sunt, fidei catholicae integre conservandae iuvare queunt, normis peculiaribus fulciantur.

Persuasum defixumque in animis pastorum sit, pericula in istis connubiis pro catholica fide insita removeri non posse, nisi frequentes per parochos instructiones fideles edoceant de prohibitione Ecclesiae matrimonia mixta contrahendi, accuratae indagationes fiant de canonicis et gravibus causis quae requiruntur pro dispensatione concedenda, praeparatio apta coniugi non catholico comparetur, quae doctrinae catholicae de matrimonii dignitate et officiis intelligentiam praebeant.

Idcirco, haec Sacrosancta Oecumenica Synodus valde probat incepta multarum synodorum dioecesanarum atque provincialium in regionibus ubi mixtae nuptiae frequentiores sunt, quae per libros vel scripta apte composita coniuges huiusmodi illustrare ac iuvare contendunt, ut promissiones adimpleant quas antequam contraherent, iuxta Ecclesiae praescripta, facere debuerunt.

Cum autem Sanctissimus Dominus Noster Ioannes Papa XXIII hoc Oecumenicum Concilium coegerit praesertim « ut christiani apostolatus rationes ad temporum necessitates atque adiuncta, quae elabentibus saeculis sat diversa in Ecclesia fuerint, oppor-

tune accommodarentur »,[6] visum est leges de impedimentis mixtae religionis ac disparitatis cultus, quae in Codice Iuris Canonici prostant, in aptiorem formam redigi oportere, ut « nemini dantes offensionem » [7] ministerium apostolicum in re vere momentosa pastores animarum exerceant efficacius.

Itaque, canones, qui impedimenta praedicta proponunt, Patres Concilii nova sequenti forma colligendos esse censuerunt:

30. [*Impedimentum mixtae religionis*].

1) Ecclesia prohibet ne matrimonium ineatur inter duas personas baptizatas, quarum altera sit catholica, altera vero communitati religiosae non catholicae adscripta; quodsi adsit periculum defectionis a fide coniugis catholici et prolis, coniugium ipsa etiam lege divina vetatur.

2) Ecclesia super impedimento mixtae religionis non dispensat, nisi:

a) urgeant iustae ac graves causae;

b) sincere cautionem praestiterit coniux non catholicus de comparte non avertenda a fide catholica neque impedienda a suae religionis exercitio, et uterque coniux de universa prole catholice tantum baptizanda et educanda;

c) spes bene fundata habeatur de cautionum implemento.

3) Cautiones regulariter in scriptis exigantur.

4) Coniux catholicus exemplo vitae et oratione tenetur curare, ut compars fidem catholicam recte aestimare valeat, atque ad eam amplectendam allici.

5) Ordinarii aliique animarum pastores:

a) fideles a mixtis nuptiis, quantum possunt, arceant;

b) si eas impedire non valeant, omni studio curent ne contra Dei et Ecclesiae leges contrahantur;

c) coniuges ante nuptias celebrandas de matrimonio ipso eiusque proprietatibus essentialibus atque de praecipuis catholicae fidei doctrinis ac obligationibus sufficienter instruant;

d) mixtis nuptiis celebratis sive in proprio sive in alieno territorio, sedulo invigilent ut coniuges promissiones factas fideliter impleant;

e) assistentes matrimonio servent praescriptum n. 32 de quo infra.

31. [*Impedimentum disparitatis cultus*]. Matrimonium con-

tractum a persona baptizata in Ecclesia catholica vel ad eandem conversa, cum persona non baptizata est nullum.

Si pars tempore contracti matrimonii tamquam baptizata communiter habebatur aut eius baptismus erat dubius, standum est, ad normam canonum, pro valore matrimonii, donec certo probetur alteram partem baptizatam esse, alteram vero non baptizatam.

Quae de nuptiis contractis cum impedimento mixtae religionis supra (n. 30) praescripta sunt, applicari quoque debent matrimoniis quibus obstat impedimentum disparitatis cultus.

32. [*Matrimonii mixti celebratio*]. In matrimoniis mixtis interrogationes de consensu fieri debent, secundum praescripta canonum circa formam substantialem matrimonii.

Optandum est ut in matrimoniis mixtis quidam ritus sacri, non exclusa benedictione, etiam in ecclesia adhibeantur; Missae autem celebratio, praesertim Missae « pro sponsis » erit omittenda, nisi Ordinarius loci licentiam celebrandi concedat.

NOTAE

[1] Cf. PIUS XI, Litt. Encycl. *Casti Connubii,* 31 dec. 1930: AAS 22 (1930) pp. 570-571.

[2] Cf. PIUS XI, Litt. Encycl. *Casti Connubii,* l. c. p. 571.

[3] Cf. CIC can. 1064, 1°

[4] Cf. CIC can. 1064, 2°.

[5] Cf. *Votum Conferentiae Episcopalis Fuldensis,* in *Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando,* vol. II, pars I, p. 768.

[6] Cf. *Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando,* vol. I, p. 68; Prima Romana Synodus, 1960, pp. 304-305.

[7] 2 Cor. VI, 3.

Caput IV

DE CONSENSU MATRIMONIALI

33. [*De necessitate consensus*]. Consensus matrimonialis est necessarius prorsus ac essentialis ad ineundum matrimonium, etiam quando contractus ad dignitatem sacramenti, uti inter baptizatos, elevatur.[1]

« Cum in matrimonio sit quaedam spiritualis coniunctio, inquantum matrimonium est sacramentum, et aliqua materialis, secundum quod est in officium naturae et civilis vitae, oportet quod mediante materiali fiat spiritualis, virtute divina. Unde cum coniunctiones materialium contractuum fiant per mutuum consensum, oportet quod hoc modo etiam fiat matrimonialis coniunctio ».[2]

Proinde « singulare quodque matrimonium, prout est coniugalis coniunctio inter hunc virum et hanc mulierem, non oritur nisi ex libero utriusque sponsi consensu; qui quidem liber voluntatis actus, quo utraque pars tradit et acceptat ius coniugii proprium [3] ad verum matrimonium constituendum tam necessarius est ut nulla humana potestate suppleri valeat ».[4]

Porro, Sancta Mater Ecclesia tum libertati consensus adversus coactionem externam gravem et iniustam apte consulere semper quaerit, tum consensus puritatem et manifestationis sinceritatem tuetur, ac sanctitatem in ipso coniugio adipiscendam fovet etiam pro illis adiunctis quibus periculum peccandi facilius adest, sartumque tectumque desiderat *honorabile in omnibus* [5] consortium coniugale permanere.

Quare, Sacrosancta haec Oecumenica Synodus volens ut nuptiarum coniunctio apud christianos purior ac sanctior quotidie evadat, quaedam monere et alia disponere, quae urgentiora videntur, in sequentem modum statuit.

34. [*De recta intentione in contrahendo matrimonio necessaria*]. Sacrosanctum Concilium Vaticanum Secundum non sine moerore conspicit numerum haud exiguum causarum matrimonialium, quae in tribunalibus ecclesiasticis ex aliquo consensus defectu agitantur, multoties a prava voluntate contrahentium originem repetere.

Odiosum est et legi Dei ac Ecclesiae iniuriosum ad nuptias coram Ecclesia celebrandas cum intentionibus accedere quae matrimonium ipsum corrumpunt et bona eiusdem essentialia vitiant, unice suis cupiditatibus indulgendo.

Matrimonium certissime facit partium consensus, qui nulla humana potestate suppleri valet. Sed contractus matrimonialis, propria sua natura et inter baptizatos per elevationem ad dignitatem Sacramenti, ordinatur et determinatur non voluntate hominis, sed Dei. Qui igitur matrimonium et praecipue matrimonium christianum celebrare contendit, opus est ut debita intentione ad Magnum Sacramentum veniat; nec putet sine gravi peccato posse foedari, nec, si tale fecerit, ab obligatione liberari illud convalidandi, ut saepe saepius comparti illatum damnum sic reparet.

Ius canonicum non potest non praesumere matrimonium celebrantes recta intentione nuptias inire, praesertim post investigationes praematrimoniales ad normam legis accuratissime peractas,[6] super quibus conscientia pastoris animarum graviter oneratur.

Ecclesia vero, quae pia mater est, in tali, etsi gravissima, praesumptione sustinenda cedit, sed id tantum facit quando concludentissimis argumentis in iudicium ad normam iuris allatis, contrarium probetur.

Non quidem ita procedit ut hominum sceleribus conniveat, cuius sola cogitatio horrore omnes afficeret, verum ut gravissimis consectariis ex pravis illis voluntatibus derivantibus, medelam conferat, cum matrimonia similibus intentionibus celebrata, matrimonia revera non sint.

Caveant igitur contrahentes ne tam gravibus peccatis se maculent; animadvertant pastores animarum ne iniuriam hanc atque culpam participent, qui nupturientes, etsi inconsiderate tantum, ad celebranda matrimonia admittunt, graviter neglecto officio sibi commisso accurate explorandi ne contra legem Dei et SS. Canonum statuta eadem nectantur; [7] meminerint denique iudices, quibus causae matrimoniales sunt commissae, arduum sane munus illos explere in quo firmitatem doctrinae catholicae demonstrare et tutores iustitiae esse debent, indagatores veritatis, et in iudicio ferendo providentes honori Ecclesiae ac animarum saluti.[8]

35. [*De vi vel metu*]. Invalidum est matrimonium initum ob vim vel metum gravem ab extrinseco et iniuste, etiam incon-

sulte, incussum, a quo ut quis se liberet eligere cogatur matrimonium.

Nullus alius metus, etiamsi det causam contractui, matrimonii nullitatem secumfert.

36. [*De matrimonio sub conditione contracto*]. Matrimonium sub conditione contrahi nequit, nisi ex gravi causa et de licentia Ordinarii loci.[9]

Severissime moneantur fideles, qui sub conditione, etiam a loci Ordinario approbata, nuptiae inierint, coniugio eos uti non posse donec matrimonium conditione, si de futuro sit, purificata, perfectum evadat, aut, si conditio sit de praeterito vel de praesenti, dubium perseveret de existentia eius quod conditioni subest.

NOTAE

[1] LEO XIII, Litt. Encycl. *Arcanum,* 10 febr. 1880: CIC *Fontes,* III, n. 580, n. 12, p. 160.

[2] S. THOMAS, *Summa Theol.,* III Partis Supplem. q. 45, art. 1.

[3] Cf. CIC can. 1081, § 2.

[4] PIUS XI, Litt. Encycl. *Casti Connubii,* 30 dec. 1930: AAS 22 (1930) p. 541; PIUS VI, Epist. ad Episcopum Agriensem, 11 iul. 1789, in *Ius Pontificium de Propaganda Fide,* vol. IV, p. 336; CIC can. 1081, § 1.

[5] Ad HEBR. 13, 4.

[6] Cf. S. C. DE DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *Instructio* ad Rev.mos Ordinarios locorum *super probatione status liberi ac denuntiatione initi matrimonii,* 4 iul. 1921: AAS 13 (1921) p. 343; S. C. DE DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *Instructio de normis a parochis servandis in peragendis canonicis investigationibus antequam nupturientes ad matrimonium ineundum admittant,* 29 iun. 1941: AAS 33 (1941) pp. 297-318.

[7] Cf. cit. *Instructio* S. C. DE DISCIPLINA SACRAMENTORUM, 29 iun. 1941.

[8] Cf. IOANNES XXIII, *Allocutio ad Praelatos Auditores S. R. Rotae,* 25 oct. 1960: AAS 52 (1960) p. 903.

[9] Cf. PIUS XII, Motu proprio *Crebrae allatae sunt,* De disciplina Sacramenti Matrimonii pro Ecclesia Orientali, art. 83: AAS 41 (1949) p. 107.

Caput V

DE FORMA CELEBRATIONIS MATRIMONII

37. [*De forma servanda*]. A lege Tridentina repetendum est, ut matrimonia baptizatorum iuxta formam substantialem celebrentur.

Licet Tridentina Synodus determinatam formam praescriberet, eamdem aliquantisper mutaverunt leges ecclesiasticae posteriores, et signanter Decretum *Ne Temere* et Codex Iuris Canonici, ut quibusdam difficultatibus ex iure tridentino ortis remedium adaequatum poneret, utque nuptiis valide contrahendis firmiore lege consuleretur.

Matrimonium, quia « inest in eo sacrum et religiosum quiddam »[1] et quia « Christus Dominus ad sacramenti dignitatem evexit ipsum contractum matrimonialem inter baptizatos »,[2] secundum formam celebrari oportet, quam legislator ecclesiasticus matrimonio baptizatorum praefecerit. Forma autem debet non in parte, sed in totum adimpleri, et illa in parte, quamvis minima, non adimpleta, in totum matrimonium corruit, ubicumque forma est de substantia actus.

Hac de causa leges, quae formam actuum iudiciorum respiciunt, constanti vigilantiae legislatoris committuntur, ne nocumentum potius quam efficaciae actus praestent iuvamen.

Praesertim auctor legis providere debet ut formae seu solemnitates iuris ad valorem matrimonii requisitae tales sint quae bono publico prospiciant, certitudinem iuris concilient et animarum saluti conferant.

Hodiernae leges nuptiis copulandis sive ob contrahentium ignorantiam, sive ob negligentiam aut inscitiam quorumdam qui celebrationi nuptiarum adsistere debent, sive ex abusu quem nupturientes benignitatis Ecclesiae nonnumquam faciunt, gravi periculo existentiam ipsam matrimonii nonnumquam exponunt; consequenter putativi coniuges sacramento carere possunt, vel laqueis inextricabilibus eorum salus animarum non semel implicatur; aut bonum commune societatis in grave discrimen venire valet.

Patres igitur huius Concilii Oecumenici volentes ut his defe-

ctibus medeatur, atque matrimonii validitas firmior evadat, leges nuptiarum celebrandarum in sequentem modum retractare statuerunt.

I – FORMA ORDINARIA MATRIMONII

38. [*Forma substantialis matrimonii*]. Ea tantum matrimonia valida sunt, quae contrahuntur coram parocho, vel loci Ordinario, vel sacerdote et duobus saltem testibus, secundum tamen regulas expressas in numeris qui sequuntur, et salvis exceptionibus de quibus in canonibus 1098, 1099 CIC.[9]

Parochus autem, loci Ordinarius vel sacerdos valide matrimonio assistunt:

a) si per sententiam non fuerint excommunicati vel interdicti vel suspensi, vel ab officio vel a divinis, aut tales declarati;

b) dummodo neque vi neque metu gravi constricti requirant excipiantque contrahentium consensum.[4]

39. [*Assistentia valida iure proprio ad matrimonium*]. Parochus et loci Ordinarius iure proprio valide matrimonio assistunt a die adeptae canonicae possessionis, ad normam iuris, beneficii, vel initi officii, intra fines dumtaxat sui territorii; in quo matrimoniis nedum suorum subditorum sed etiam non subditorum valide assistunt.[5]

40. [*Assistentia valida iure delegato ad matrimonium*]. Parochus et loci Ordinarius cuilibet sacerdoti facultatem etiam generalem dare possunt ut matrimoniis intra fines sui territorii valide assistant. Quae facultas, ut valeat, expresse dari debet.[6] Qui facultatem delegatam generalem habeant, nequeunt valide illam aliis subdelegare, nisi sint vicarii cooperatores.

41. [*Conditiones assistentiae validae sacerdotis ad matrimonium*]. Firmo praescripto n. 38, defectus necessariae potestatis de qua in nn. 39 et 40, non reddit invalidum matrimonium, dummodo sacerdos assistens ne sit a missa celebranda suspensus vel prohibitus, et matrimonium in ecclesia vel in oratorio publico celebretur.

42. [*Assistentia licita ad matrimonium*]. § 1. Parochus autem vel loci Ordinarius matrimonio licite assistunt:

a) constito sibi legitime de libero statu contrahentium ad normam iuris;

b) constito insuper de domicilio vel quasi-domicilio vel menstrua commoratione aut, si de vago agatur, actuali commoratione alterutrius contrahentis in loco matrimonii;

c) habita, si conditiones deficiant de quibus litt. *b*), licentia parochi vel Ordinarii domicilii vel quasi-domicilii aut menstruae commorationis alterutrius contrahentis, nisi vel de vagis actu itinerantibus res sit, qui nullibi commorationis sedem habent, vel gravis necessitas intercedat quae a licentia petenda excuset.[7]

§ 2. Sacerdos qui ex delegatione matrimonio assistit — excluso vicario cooperatore delegatione generali munito, quoad matrimonia in sua paroecia celebranda — ea uti nequit nisi parochus vel loci Ordinarius, pro singulis casibus, licentiam dederit, quae concedenda non est, nisi expletis omnibus quae ius constituit pro libertate status comprobanda.[8]

43. [*Assistentia illicita ad matrimonium*]. Sacerdos, qui sine delegatione, vel, etiamsi delegationem habuerit, sine debita licentia matrimonio assistere ausus fuerit, incurrit ipso facto in suspensionem a divinis loci Ordinario reservatam.

II - FORMA EXTRAORDINARIA MATRIMONII

44. [*In periculo mortis*]. In periculo mortis si haberi nequeat parochus vel loci Ordinarius vel sacerdos ab alterutro delegatus, matrimonium validum et licitum est contractum coram solis testibus.

45. [*Extra periculum mortis*]. Extra periculum mortis si haberi vel adiri nequeat sine gravi incommodo parochus vel loci Ordinarius vel sacerdos delegatus qui matrimonio assistant ad normam nn. 39, 40, validum et licitum est matrimonium coram solis testibus, dummodo:

a) prudenter praevideatur eam rerum conditionem esse per mensem duraturam;

b) recursus, si fieri possit, ad loci Ordinarium omissus non fuerit;

c) matrimonium non celebretur contra Ordinarii vetitum;

d) vel (saltem) non celebretur nisi post mensem ab interposito recursu sine responsione.

46. [*In utroque casu*]. Si praesto sit alius sacerdos qui adesse possit, vocari et, una cum testibus, matrimonio assistere debet, salva coniugii validitate coram solis testibus.[9]

NOTAE

[1] Cf. Leo XIII, Litt. Encycl. *Arcanum,* 10 febr. 1880: CIC *Fontes,* III, p. 159.
[2] CIC can. 1012.
[3] Cf. CIC can. 1094.
[4] Cf. CIC can. 1095.
[5] Cf. CIC can. 1095.
[6] Cf. CIC can. 1096.
[7] Cf. CIC can. 1097, § 1.
[8] Cf. CIC can. 1096, § 2.
[9] Cf. CIC can. 1098.

COMMENTARIUS

A) De forma ordinaria matrimonii

Formam substantialem matrimonii retinendam esse in comperto est. Usum autem formae in Codice Iuris Canonici determinatae haud leves difficultates in praxi quandoque genuisse omnes sciunt, qui ministerio paroeciali incumbunt, aut iudices ecclesiastici qui saepius causas matrimoniales ex capite defectus formae pertractant.

Maior pars nullitatum matrimonialium ob formae defectum hodie originem habet in delegationis invalida concessione vel in carentia delegationis sacerdotis qui nuptiis in forma ordinaria contrahendis assistit.

Nonnullies neque praesentia parochi aut loci Ordinarii in nuptiis celebrandis has a nullitate matrimonii salvavit.

Quin etiam praesentia et celebratio nuptialis coram aliquo Praesule Ecclesiae aut sacerdote in dignitate ecclesiastica constituto, in plerisque casibus nullitatem non impedivit.

Neminem fugit quantam dein admirationem suscitet, causas huiusmodi in tribunalia ecclesiastica trahi, ibique sententiam nullitatis obtinere.

Aliae nullitates ex defectu formae producuntur ob incertum munus sacerdotis assistentis, ob assistentiam rectoris ecclesiae non paroecialis

vel cappellani militum, ob delegationem concessam extra fines competentiae delegantis, ob incertam paroeciae territorialitatem.

Ut quibusdam casibus remedium afferret, Pontificia Commissio ad canones Codicis Iuris Canonici interpretandos, die 26 martii 1952, *Responsionem* sequentem publicavit: « An praescriptum can. 209 applicandum sit in casu sacerdotis, qui delegatione carens, matrimonio assistit. *Resp. Affirmative* ».[1]

Verum enim vero, Responsio sine dubio plerisque casibus providit; at cum ipsa notio « erroris communis » non eodem modo ab auctoribus explicetur, et praesertim quia nonnulli doctores adeo largam applicationem Responsi in praxi tenendam docuerunt, res devenit ad tales incertitudines et extensiones, quod in praxi necessitas formae substantialis in plerisque casibus abolita videretur.

Ideo multi Episcopi in suis Propositionibus ad Pontificiam Commissionem Antepraeparatoriam Concilii scripserunt applicationem canonis 209 CIC ad assistentiam matrimonialem melius definiri oportere, vel eandem prohiberi.

Haud dissimili modo, de exigentia delegationis faciendae sacerdoti determinato pro matrimonio determinato ut matrimonium validum sit, Antistites plerumque postulaverunt ut rigiditas huius formae aliquatenus mitigaretur, cum matrimonia nullitati frequentissime exponeret.

Pontificia Commissio de disciplina Sacramentorum haec aliaque inconvenientia attentissime consideravit. Quasdam propositiones, v. g. quod forma canonica matrimonii non ad validitatem, sed ad liceitatem tantum requireretur, attendendas non esse credidit.

Nam si id aut quid ei simile admitteretur, iurisdictio ecclesiastica in matrimonium valde minueretur et maiores forsitan difficultates in foro ecclesastico inde suscitarentur. Alias propositiones, v. g. ut omne matrimonium coram aliquo sacerdote quocumque modo ac loco celebratum validum esset, nimis largas et periculis plenas esse pro disciplina sacramenti matrimonii, facile patebat.

Nonnullis visum est ad omnes sacerdotes iurisdictione praeditos delegationem rite assistendi matrimoniis extendi oportere, vel ad quemlibet sacerdotem approbatum intra suae dioecesis limites, vel proposuerunt delegationes generales non solum vicariis cooperatoribus pro paroecia cui addicti sunt, sed omnibus sacerdotibus paroeciae quomodolibet addictis concedi posse; alii alias formulas proposuere, de quibus conferantur *Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando,* Series I, Appendix Voluminis II, pp. 166-174.

In particulari haud pauci Episcopi considerarunt consequentias

---

[1] Cf. AAS 44 (1952) p. 497.

applicationis c. 209 CIC, seu de vi erroris communis in casu sacerdotis, qui delegatione carens, assistit matrimonio, sicut statuerat Pontificia Commissio ad canones CIC interpretandos, de qua supra dictum est. Hinc petebatur, vel clarior applicatio matrimonio doctrinae de errore communi, vel explanatio naturae et extensionis erroris communis, vel restrictio applicationis ad casum quo in Ecclesia paroeciali matrimonium celebratum fuerit, vel ut alio modo incertitudini doctrinae provideretur.

Quae omnia Pontificia Commissio de disciplina Sacramentorum examini subiicens, eorumque fundamentum agnoscens, solutionem quamdam praeparavit, quae bono communi et convenientiae iurisdictionis ecclesiasticae satisfacere posset.

Imprimis, iterum affirmavit necessitatem formae substantialis ab Ecclesia statutae, ut matrimonia baptizatorum valide celebrari possint.

In numeris supra propositis matrimonii celebratio tamquam functio propria paroecialis integre sustinetur. Ideoque nuptiae ordinarie celebrari debent coram parocho aut Ordinario loci vel sacerdote ab alterutro delegato, secundum regulas a iure canonico sive ad validitatem matrimonii sive ad liceitatem assistentiae determinatas.

Regimen autem delegationum extenditur, tum ut dignitati quorumdam Praesulum ecclesiasticorum facilius consulatur, tum ut ex capite defectus delegationis nullitates matrimonii magis ac magis eliminentur. Quin etiam, ut applicatio canonis 209 CIC ad assistentiam matrimonialem ad minimum quoddam reduceretur (v. g. matrimonium celebratum coram parocho putativo extra ecclesiam aut oratorium publicum, aut coram vicario oeconomo qui non constituatur ad normam can. 472, etc.), Schema providet ut matrimonium celebratum coram sacerdote iuxta condiciones in n. 41 expositas validum sit, exclusa qualibet applicatione canonis 209, seu de errore communi.

Sed cum assistere matrimonio sine debita delegatione et licentia parochi vel loci Ordinarii sit gravissima res, sacerdoti, qui ita assisteret, comminatur gravissimam poenam.

Positis autem condicionibus in n. 41 Schematis recensitis, omnes abusus graviores eliminati remanent.

B) De forma extraordinaria matrimonii

Disciplina formae extraordinariae celebrandi matrimonii inducta est ob necessitatem componendi ius naturale ad matrimonium cum impossibilitate aliquando servandi formam statutam a celeberrimo Decreto tridentino *Tametsi*.

Etiam ex praescriptione formae substantialis servandae in celebratione matrimonii multa quidem commoda proveniunt, ea tamen

non ita est urgenda ut nimis coarctet naturale ius contrahendi nuptias; secus lex nociva et periculosa evaderet.[2]

Exceptiones igitur in iurisprudentia SS. Congregationum paulatim efformatae sunt. Dein Decretum *Ne Temere* et Codex Iuris Canonici [3] illas in leges traduxerunt.

Necessitatem statuendae huius formae extraordinariae in missionibus ipsa adiuncta rerum vehementer suadebant. Paulatim vero etiam in regionibus ubi hierarchia catholica normaliter constituta est, auctores applicare illam voluerunt pluribus casibus in quibus ex usu formae ordinariae quaedam incommoda sequuntur ob impositam a lege civili necessitatem praemittendi actum, quem matrimonium civile vocant.

Ex illa enim impositione, nuptiae, ubi pro animarum salute matrimonii urgeat celebratio, iniri in forma canonica non possunt, nisi actus civilis praemittatur; cuius positioni graves difficultates vel etiam impossibilitates plerumque obstant.

Quomodo his casibus providere expediret, sive S. C. de disciplina Sacramentorum, sive Pontificia Commissio pro interpretatione canonum CIC diversimode statuerunt aut casus ipsos resolverunt.[4]

His non obstantibus, applicatio canonis 1098 CIC in plures abusus venit, eo praesertim quod « grave incommodum » de quo ille canon loquitur, practice coniugibus ipsis aestimandum relinquitur. Tristis experientia docuit in dies abusus crescere ob imprudentem agendi modum consiliariorum ecclesiasticorum, etiam confessariorum.

1. In postremo immani bello, non defuerunt sacerdotes qui iuvenes et puellas, ad laborem necessarium adstrictos et ex omnibus Europae regionibus in aliqua regione coadunatos, ad matrimonium inter se ineundum secundum formam extraordinariam inducerent ad vitandam fornicationem, quia occasio peccati erat proxima et instrumenta lege civili requisita nisi magna difficultate obtineri non poterant.

Bello finito, coniuges qui matrimonia sic inierant, sese separaverunt, et cum tale matrimonium munimine legis civilis careret quoad effectus suos, impossibile erat vitam communem renovare, quae figuram concubinatus coram lege civili induebat.

---

[2] Cf. AAS 41 p. 535.

[3] Cf. CIC can. 1098.

[4] Cf. S. C. CONCILII, 27 iul. 1908: ASS 41 p. 511; S. C. DE DISCIPLINA SACRAMENTORUM, 12 mart. 1910: AAS 2 (1910) p. 193; S. C. DE DISCIPLINA SACRAMENTORUM, 31 ian. 1916: AAS 8 p. 36; S. C. DE DISCIPLINA SACRAMENTORUM, 16 iun. 1922, in *Apollinaris*, I (1928) p. 338; PONT. COMM. INTERPR. AUTH. CIC, 25 iul. 1931: AAS 23 (1931) p. 388; S. C. DE DISCIPLINA SACRAMENTORUM, 24 apr. 1935, in *Periodica*, t. 27 (1938) pp. 45-46.

2. Si puella quatuordecim annos nata cuidam iuveni sexdecim annorum, iuxta formam extraordinariam, nubet, quia attento canone 1034 CIC, eorum nuptiis parochus assistere non vult, matrimonium ab istis minoribus sic initum validum (ergo indissolubile) canonistae reputant.

3. Accidit ut coniuges qui matrimonium secundum formam ordinariam contraxerunt, aliquando invaliditatem matrimonii in foro externo demonstrare non possunt. Sunt confessarii, qui nullitatem matrimonii in foro conscientiae declarant et poenitentes hortantur ut novum matrimonium secundum formam extraordinariam ineant.

4. Contigit etiam ut Ordinarius iure vetet celebrationem alicuius matrimonii mixti, quando, parte non catholica sed baptizata suetas cautiones respuente, dispensatio super impedimento mixtae religionis concedi non potest. Parti vero catholicae aliquando suadetur celebratio matrimonii coram solis testibus, quia agitur de impedimento quod matrimonium non irritat.

Haec exempla facile multiplicari possent.

Unum commune praebent indicium: quod ea via disseminantur matrimonia clandestina, quam adeo rigorose Concilium Tridentinum reprobavit.

At obiicies: « Cur in similibus casibus non habetur recursus ad matrimonium conscientiae de quo Codex Iuris Canonici in cc. 1104-1107? ».

Respondetur: « Matrimonium conscientiae est matrimonium in forma ordinaria celebratum, quamvis secretissime ab ipso loci Ordinario, excluso Vicario Generali sine speciali mandato, permissum ob gravissimas et urgentissimas causas ».[5] Cuius matrimonii substantia est secretum quod ipsis coniugibus servare necesse est, dum salus animarum celebrationem postulat.

Requirit ad validitatem assistentiam activam sacerdotis competentis, qui fit obnoxius poenis gravissimis si contra praescripta iuris civilis agit.

At vigilantia Ordinarii supra haec matrimonia est strictissima.[6]

Cum vero matrimonia celebrata in forma extraordinaria in disciplina actuali aliena esse possint ab hac Ordinarii vigilantia, quae tamen in multis casibus, ut supra diximus, necessaria foret ad abusus impediendos et practice clandestinitatem tollendam, visum est necessarium inter conditiones ad illorum validitatem recursum ad Ordinarium introducere, quoties ipse recursus fieri potest.

---

[5] Cf. CIC can. 1104.

[6] Cf. LEO XIII, *Epist. Il divisamento,* 8 febr. 1893: ASS 25 pp. 459-474.

Quod in votis est plurimorum Episcoporum, qui in suis Consiliis et Votis ad Concilium Oecumenicum sub diversis modis id postulare videntur.[7]

Ceterum, si canon de forma extraordinaria matrimonii, prout in Schemate proponitur, introduceretur, legislationis harmonia melior fieri videretur, bonum publicum Ecclesiae aptius conservaretur atque cum iure ad nuptias, quod singuli habent, satius componeretur, iurisprudentiae denique a S. S. C. Sancti Officii ac S. C. de Sacramentis hucusque servatae plene aptaretur.

Firmum denique fit praescriptum canonis 1039 CIC: « Ordinarii locorum omnibus in suo territorio actu commorantibus et suis subditis etiam extra fines sui territorii vetare possunt matrimonia in casu peculiari, sed ad tempus tantum, iusta de causa eaque perdurante. Vetito clausulam irritantem una Sedes Apostolica addere potest ».

---

[7] Cf. *Acta et Documenta Concilio Oecumenica Vaticano II apparando,* Series I, Appendix Voluminis II, pp. 170-172.

Caput VI

DE PROCESSU MATRIMONIALI

Mutatae nostri temporis conditiones matrimoniorum disciplinam de recta via in quosdam abusus declinaverunt.

Quod quidem Pius XII denuntiavit, hac nempe nostra aetate, qua contemptus et religionis officiorum segnities spiritum novi paganismi, voluptuarii atque superbi, ad vitam revocavit, haud paucis in locis manifestari divortii quasi libidinem, quae ad coniugia contrahenda et dissolvenda impellit maiore facilitate levitateque quam quae ad contractus locationis et conductionis faciendos adhibetur.[1]

Idcirco, nemo mirabitur, si Sacrosanctum hoc Concilium prae oculis habens quae Summi Pontifices ea de re sapientissime monuerunt, ac nominatim quae Sanctissimus Dominus Noster Ioannes XXIII nuper inculcare non intermisit,[2] disciplinam processus matrimonialis munimentis quibusdam vallare quaesiverit, ut semper resultet « *Ministerium veritatis: salus animarum* ».[3]

Praecipua capita huius desideratae emendationis sunt sequentia:

47. [*De regimine totius processus matrimonialis*]. In causis matrimonialibus normae processuales CIC, Instructionis S. C. de disciplina Sacramentorum *Provida Mater* diei 15 augusti 1936,[4] aliorumve S. Sedis documentorum, uti conspicuum veritatis subsidium, iudicandi cautio, publici privatique boni praesidium, sedula cura serventur oportet.

48. [*De sollicita rectaque iuris dictione*]. Iudices, qui stabiles, non per intermissiones intervallaque, eligantur, sint omni ex parte idonei, saltem iuris canonici doctores et usum in re forensi habentes laudabilem; [5] iidem congrue retribuantur, et aliis officiis ac beneficiis minime intervertantur.

49. [*Ad consulendum raritati clericorum qui processui praeesse vel interesse valeant*]. Praxis, iam a S. Sede pluribus indulta locis, erigendi Tribunalia Regionalia vel Interdioecesana, diffundatur, et, quoadusque difficilis hic rerum status perseveret, si opus sit, praecipiatur.

50. [*De can. 1990 CIC seu de casibus exceptis*]. Firmo principio causas matrimoniales inter baptizatos iure proprio et exclusivo ad iudicem ecclesiasticum spectare [6] idemque obtinere si una tantum pars sit baptizata,[7] hunc vero iudicem esse collegialem,[8] Sancta Synodus aliena non est ab augendis casibus exceptis, iuxta tamen normas quas Legislator opportunas censuerit, atque dummodo, extantibus condicionibus can. 1990, novi casus definite dinumerentur.

51. [*De foro competenti*].[9] Salvo praescripto canonum 1962-1963, in causis matrimonialibus iudex competens est iudex loci ubi matrimonium celebratum est, aut ubi pars conventa, vel, si alterutra pars sit acatholica, ubi pars catholica domicilium vel quasi-domicilium habet.

Sancta Synodus, ad praecavendas fraudes in matrimonialibus causis transferendis coram Iudicibus rerum personarumque ignaris, ceterosque abusus coërcendos, Instructionem S. C. de disciplina Sacramentorum, diei 23 decembris 1929 « *De competentia iudicis in causis matrimonialibus ratione quasi-domicilii* »,[10] retinendam esse decernit.

Forum autem peregrinorum in Urbe, quamvis innitatur Ecclesia Romana « omnium ecclesiarum matre et magistra »,[11] placuit non obtinere in causis nullitatis vinculi matrimonialis.

52. [*De procuratoribus et advocatis*].[12] Advocandi iure in foro ecclesiastico nonnisi viri catholici fruantur, qui sint aetate maiores, bona fama et religionis cultu praestantes, (saltem) iuris canonici renuntiati doctores in aliqua Studiorum Universitate vel Facultate Iuris a S. Sede adprobata, quique, simul, per triennium tyrocinium laudabiliter exercuerint.[13]

Procuratores et advocati, insuper, ut ad sua munera exercenda admittantur, indigent adprobatione Ordinarii loci ubi Tribunal sedem habet, quae aut generalis sit ad omnes causas, aut specialis pro certa causa.[14]

Adprobatione hac minime indigent advocati S. Consistorii.

Advocati vero in albo S. R. Rotae admissi,[15] cum, recentioribus hisce temporibus numero creverint, non subducendi sunt ab Ordinarii adprobatione.

Advocati et procuratores, immodicum lucrum ex matrimonialibus causis inhiantes, ecclesiastica Tribunalia dedecore afficiunt, et scandalum fidelium, una cum detrimento animarum, concitant.

Ne ingrata haec accidant, iidem vel honoraria sua a partibus accipiant qua definita mensura statuta fuerint a Tribunali, vel, si opus fuerit, ab ipso Tribunali solvantur ex deposita, in archa, partium pecunia. Aliter facere districte prohibeantur. Si nihilominus fecerint, poena pecuniaria a iudice mulctentur, vel etiam, pro culpae gravitate, ab Ordinario suspendantur, destituantur, et titulo priventur.[16]

53. [*De iure matrimonium accusandi*].[17] (Prooemium) « Cum non sit malitiae hominum indulgendum » [18] placuit Sacro Oecumenico Concilio ut ius accusandi matrimonium ad coniugem innocentem coarctetur. Coniugis autem ad accusandum inhabilitas [19] incapacitatem standi in iudicio secumferat.

1) *Ex capite simulationis vel conditionis illicitae*:

a) Ius accusandi matrimonium ad illum coniugem pertineat, qui alterius vel ignoraverit perversam voluntatem, vel hanc quidem noverit, sed eidem restiterit nuptiasque nonnisi deceptus inierit.

b) Coniugi autem qui alterius voluntatem novit, eidem non restitit, quia imprudenter speravit illum recessurum, ius esto dumtaxat nullitatem matrimonii denuntiandi Promotori iustitiae.

c) Si vero coniux perversae voluntati compartis *positive* consenserit, vel ipsemet nullitatis causa directa et dolosa exstiterit, denuntiatio, si qua fiat, ex una gratia iustis gravibusque de causis atque imposita congrua poenitentia, recipi possit.

2) *Ex capite conditionis licitae* matrimonium accusari nequit nisi intra annum ab accepta notitia conditionis non purificatae.

3) Matrimonium *ex capite vis et metus* accusari nequit post triennalem pacificam et spontaneam cohabitationem cum affectu coniugali. Praesumitur cohabitatio pacifica et spontanea cessante a triennio causa metus, nisi concludenter probetur contrarium.

NOTAE

[1] Cf. Pius XII, *Allocutio ad S. R. Rotae Auditores,* die 3 oct. 1941 habita: AAS 33 (1941) p. 425.

[2] Cf. Ioannes XXIII, *Allocutio ad S. R. Rotae Auditores,* die 13 dec. 1961 habita: AAS 53 (1961) p. 819.

[3] Cf. Ioannes XXIII, in cit. *Allocutione.*

[4] AAS 28 (1936) p. 313 ss.

[5] Cf. S. C. de disciplina Sacramentorum, Instr. *Provida Mater,* 15 aug. 1936, artt. 19-36: AAS 28 (1936) pp. 318-321.

[6] CIC can. 1960.

[7] Cf. Instr. cit., art. 1, § 1: l. c. p. 315.

[8] CIC can. 1576, § 1, n. 1.

[9] Cf. CIC cc. 1960-1965; Instr. cit., artt. 1-12.

[10] AAS 22 (1930) pp. 168-171.

[11] Cf. X, II, 2, 20.

[12] Cf. CIC cc. 1655-1666; Instr. cit., artt. 43-54: l. c. pp. 323-325.

[13] Cf. CIC can. 1657, §§ 1, 2; Instr. cit., art. 48: l. c. p. 324.

[14] Cf. CIC can. 1658, § 2; Instr. cit., art. 48, § 4: l. c.

[15] Cf. Instr. cit., art. 48, § 4: l. c.

[16] CIC can. 1665, § 2.

[17] Cf. CIC cc. 1970-1973; Instr. cit., artt. 34-43: l. c. pp. 321-323.

[18] Cf. X, 4, 18, c. 5.

[19] Cf. CIC can. 1971; Instr. cit., artt. 34-42: l. c.

SCHEMA CONSTITUTIONIS

DE SACRORUM ALUMNIS FORMANDIS

PROOEMIUM

1. Divinus Redemptor, ut humani generis redemptionis opera, quam ipse e Cruce pendens consummavit, ad saeculorum usque occasum perpetuaretur, Ecclesiam unici aeternique sacerdotii sui participem esse voluit; [1] Apostolis etenim iisque qui in sacerdotio succederent, potestatem tradidit consecrandi, offerendi et ministrandi suum ipsius corpus et sanguinem, nec non et peccata dimittendi et retinendi [2] eosque constituit Evangelii praecones et novi populi electi duces.[3]

Cum igitur Mystici Corporis aedificatio, ex ipsius Christi voluntate, a sacerdotum ministerio tam arcte dependeat, nihil antiquius Ecclesia habet quam sacerdotales vocationes fovere sacrorumque alumnos rite formare [4] ut Sacerdotes semper adsint, et numero sufficientes et virtute praestantes, qui ut ministri Christi et dispensatores mysteriorum Dei (1 Cor. 4, 1) commisso sibi munere digne fungantur.

NOTAE

[1] Cf. PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae,* 23 sept. 1950: AAS 42 (1950) p. 659.

[2] Cf. CONC. TRID., Sessio XXIII, c. 1: DENZ. 957.

[3] Cf. Luc. 10, 16; Io. 20, 21.

[4] LEO XIII, Epist. *Paternae providaeque*: Acta Leonis XIII, 1899, p. 194: « Sunt quaedam tamen ad rei catholicae profectum ita necessaria, ut ea semel attigisse non satis sit; commemorari saepius et commendari velint. Huc potissimum pertinet cura in Seminariis collocanda, quorum cum statu fortuna Ecclesiae coniungitur maxime ». Cf. etiam PIUS XI, Litt. Encycl. *Ad Catholici Sacerdotii,* 20 dec. 1935: AAS 28 (1936) p. 37; PIUS XII, Epistula ad Exc.mos Poloniae Antistites, 29 iun. 1945: *Discorsi e Radiomessaggi,* vol. VII, p. 495.

Caput I

DE VOCATIONIBUS ECCLESIASTICIS FOVENDIS

2. [*Urgens vocationum necessitas*].[1] Sancta Mater Ecclesia gravissimum agnoscit sibi commissum munus, Christi Regnum in universo terrarum orbe propagandi ac solidandi. Quae Mystici Corporis aedificatio cum ex ipsius Christi voluntate, a sacerdotum ministerio praecipue pendeat,[2] eorum autem numerus in plurimis regionibus magis in dies tanto muneri impar evadat, omni studio sacerdotales vocationes fovere vehementer exoptat Ecclesia, illud Domini Nostri Iesu Christi discipulis dictum memorans: « Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam » (Mt. 9, 37-38).

3. [*Invitatio ad ipsos vocatos directa*]. Quare haec Sancta Synodus, sicut gravissime monet ne quis sine vocatione ad sacerdotium accedere audeat secundum illud « nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo » (Hebr. 5, 4), ita materna sollicitudine quotquot supernum illud donum acceperunt, ardenter hortatur ut vocem Dei libere ac magno animo sequantur, sibi persuasum habentes, se hoc modo, gloriae Dei dilatandae eminenter inservire et ad totius Ecclesiae bonum magnopere conferre.[3]

4. [*Totius Ecclesiae impensa cooperatio*]. Universi autem Ecclesiae Pastores ac fideles, sicut omne datum optimum desursum esse (cf. Iac. 1, 17) religiose agnoscunt, ita ab ipsorum quoque adiutrice opera pendere plane meminerint ut Pater luminum plurimas gregi suo suscitet sacerdotales vocationes easque perseverantiae cumulet corona.[4]

Primum igitur *Episcopis*[5] summopere cordi sit, sacerdotalis vocationis excellentiam fidelibus ante oculos ponere, omnes ut in vocationibus excitandis, tuendis, provehendis sociam navent operam commonere ac quos ipsi ad sortem Domini vocari iudicaverint, Patrum more, nullis parcentes sacrificiis, adiuvare.

Omnes pariter *Sacerdotes,* cuicumque ministerio addicti,

praesertim vero parochi et confessarii, zelum apostolicum in vocationibus fovendis comprobare praediligant, imprimis dantes operam ut bonae spei pueros peculiaribus curis ad pietatem et castitatem informent atque, quos indoles ac voluntas ecclesiasticis ministeriis perpetuo inservituros praesagiant, a saeculi contagiis arceant et studio serviendi Deo inflamment.[6] Potissimum autem vita humili, modesta, laeto animo peracta, necnon mutua sacerdotali caritate ac fraterna operae consortione adolescentium animos ad pastoris animarum munus amplectendum suaviter attrahentes, praecipui sint vocationum fautores.[7] Omnibus denique cuiusvis dignitatis ministris Christi enixe commendatur, ut etiam generoso animo pauperiores iuvenes Seminaria ingressuros adiuvando, pro sua ipsorum vocatione sacerdotali grates referant Deo.

Familiae christianae vero cuiuscumque conditionis intime sentiant quantum in ipsas quoque recidat utrum vocationes in Ecclesia suscitentur an impediantur; immo vocationem sacerdotalem gratiam eximiam ipsi familiae concessam aestimantes, atque hilari animo nobiliorem partem Deo ex Ipsius donis ac datis offerre satagentes, eam assiduis orationibus et virili filiorum educatione fovere studeant, eorum autem libertate religiose servata.[8]

Magistri et omnes ad quos spectant quocumque modo institutio et educatio puerorum ac iuvenum, eos sic erudiant ut vocationem divinam percipere necnon sequi possint. Imprimis autem iis qui scholis catholicis praesunt, plane persuasum sit, fructum educationis in propria schola impertitae non ultima ratione ex vocationibus sacerdotalibus quas ipsi maturescere adiuverint, iudicandum esse.[9]

5. [*Praecipua huius cooperationis subsidia*]. Gravissimum igitur quod omnia Ecclesiae membra in fovendis vocationibus urget officium, his potissimum rationibus et subsidiis explendum esse Sancta Synodus commendat: [10]

Oratio instans [11] fiat ad vocationes sacerdotales a Deo obtinendas; quare in paroeciis, religiosis domibus aliisque christianorum coetibus precationes ab Episcopo statis diebus instituantur, praesertim in Quatuor Temporibus et in Novendiali supplicatione ante Festum Pentecostes ut omnes fideles, potissimum vero ipsi pueri necnon infirmi, in hoc precandi studio unanimes sint. Item commendetur « Dies pro Vocationibus » in omnibus paroeciis, scholis aliisque Ecclesiae institutis celebranda, in qua

tam orationes speciales quam sermones et coetus particulares habeantur.

In *praedicationibus,* in *catechesi,* in *periodicis* commentariis religiosis aperte declarentur necessitas, natura et criteria authenticae vocationis. Celebretur actio Divinae Providentiae quae homines ad Christi sacerdotium participandum eligit, eisque congruas tribuit dotes, simulque Ecclesiae committit ut de vocationis signis iudicet, candidatos qui tantum munus recta intentione ac libere petierint, admittat eosque Sancti Spiritus sigillo in aeternum consecret.[12] Aperiatur vocationis sacerdotalis singularis praestantia, ita ut adolescentes Christo vocanti ardentius respondeant atque errores vitentur eorum qui laicorum apostolatum sacerdotum ministerio aequare contendunt vel matrimonii christiani dignitatem supra caelibatum sacerdotalem efferre audent.[13]

Actio Catholica, tertii Ordines saeculares, *confraternitates, piae uniones* pueros et iuvenes ad eucharisticam devotionem et apostolatum incitent, atque, Spiritus Sancti actioni suam praebentes sociam ac veluti adiutricem operam, adolescentes ita forment ut in iis Vocationis germen crescere possit. Potissimum curandum est ut pueri et iuvenes, qui sponte libenterque sacerdotibus in sacrificio Missae inserviunt, necnon pueri cantores ad proprium munus obeundum accurate seligantur et rite excolantur. Item valde commendanda sunt exercitia spiritualia, quibus tum pueri tum adolescentes cum de statu vitae eligendo deliberant, Iesu Christi cognitione et amore imbuuntur atque ad generosum sui ipsius donum efficaciter moventur.[14]

Ut ex veneranda Ecclesiae traditione pueri positiva vocationis divinae signa praebentes iam ab adolescenti aetate ad sacerdotalis vitae virtutes comparandas institui possint, *Seminaria etiam minora,* universis dioecesis paroeciis ac coetibus cooperantibus, omni ope iuvanda sunt.[15] Iis autem qui tardiore aetate Boni Pastoris vocem audiunt eamque sequi cupiunt, Episcopi peculiari cura provideant.[16]

6. [*Monitum finale*]. Quae vero subsidia aliaque huiusmodi eo pleniorem assequentur efficaciam, quo perfectior inter parochos, parentes, magistros, Associationes, Episcopo patre et duce, instituetur *operae consortio.*[17]

Quem in finem in singulis dioecesibus ac regionibus instituatur vel augeatur Opus Vocationum Sacerdotalium cuius promotores in particulares sacerdotum penuriae causas accurate inqui-

rere non praetermittant quo aptius inopiae mederi et efficaciora ad vocationes fovendas media necnon necessaria subsidia parare queant; quae opera dioecesana ut opportunum accipiant auxilium et incitamentum, Pontificio Operi Vocationum Sacerdotalium adgregentur.[18]

Denique Sancta Synodus ardenter exoptat ut haec actuosa in fovendis vocationibus omnium membrorum conspiratio, propriae dioecesis, patriae, communitatis religiosae fines dilatato corde transgrediens, ad universalis Ecclesiae necessitates respiciat, illis regionibus generose subveniens, ubi Domini vinea instantius advocat operarios.[19]

Textus schematis « De Vocationibus Ecclesiasticis fovendis » a Commissione praeparatoria « De Studiis et Seminariis » exaratus erat tamquam decretum independens. Post disceptationem a Commissione Centrali institutam, hoc decretum unitum est cum schemate Constitutionis « De Sacrorum alumnis formandis », tamquam primum eiusdem caput.

NOTAE

[1] Inter praecipuas aerumnas quibus Ecclesia hodie fere ubique affligitur eminet lacrimabilis vocationum exigua copia.

Pius XII, Adhort. Ap. *Menti Nostrae,* 3 sept. 1950: AAS 42 (1950) p. 682: « Ut probe nostis, post diuturnas ac varias recentis belli vicissitudines, sacerdotum numerus cum in catholicorum regionibus, tum in missionalibus terris, impar plerumque increscentibus necessitatibus est ».

Ioannes XXIII: « Il problema delle vocazioni ecclesiastiche e religiose è quotidiana sollecitudine del Papa ...; è sospiro della Sua preghiera, aspirazione ardente della Sua anima » (Ex Allocutione ad I Congressum Internationalem de Vocationibus ad Status Perfectionis, 16 dec. 1961: *L'Osservatore Romano,* 17 dic. 1961).

— de America Latina in specie: « Haec utriusque cleri exiguitas, quae pro magnitudine apostolicorum munerum nunc Ecclesiae commissorum acutior et gravior animadvertitur, quam exactis temporibus contingebat, impedimento aut saltem morae est, quominus dilectissimae Nobis Americae Latinae nationes, quemadmodum haud paucis aliis in rebus felicia assequuntur incrementa, ita in religione sanctissima excolenda aeque proficiant » (Ex Epist. Pii XII *Ad Ecclesiam Christi,* 29 iun. 1955: AAS 47 [1955] p. 541);

et Ioannes XXIII, Allocutio habita coram Consilio Episcopali Americae Latinae, 15 nov. 1958: AAS 50 (1958) p. 1001.

Causae huius vocationum sacerdotalium regressus multae sunt ut immoderata huius aetatis ad terrenas delectationes propensio (materialismus et hedonismus), varia ex parte familiarum obstacula, conditionum socialium

mutationes (ut « rure discessio »), scholae acatholicae, praeiudicia contra Seminariorum utilitatem, interdum etiam quorundam sacerdotum malum exemplum.

Maxima autem vocationum deficientium causa manet huius problematis neglecta cura ex parte totius societatis christianae et aliquando etiam ipsorum quibus res summopere cordi esse deberet. Qui rerum status tam gravis apparet ut Sancta Oecumenica Synodus decreto speciali solemniter vocationes sacerdotales fovendas promoveat ita ut omnes sacerdotes et fideles in toto orbe catholico clarius cognoscant proprium officium in solvendo problemate a quo cetera omnia in Ecclesia Dei pendere compertum est, atque instantissimis monitis ab ipsa S. Sede his ultimis annis editis alacriore respondeant generositate.

Cf. imprimis: PIUS XII, Motu proprio *Cum Nobis* « de Pontificio Opere Vocationum Sacerdotalium apud S. Congregationem Seminariis et Studiorum Universitatibus praepositam constituendo », 4 nov. 1941: AAS 33 (1941) p. 479; cum adnexis Statutis et Normis, ab eadem S. Congregatione promulgatis die 8 septembris 1943.

Motu proprio *Cum supremae* « de Pontificio Opere primario religiosarum vocationum », 11 febr. 1955: AAS 47 (1955) p. 266; cum adnexis Statutis et Normis, a S. Congregatione de Religiosis promulgatis (*ibid.*, pp. 298-301). Intensa opera S. Sedis apparet etiam ex Congressibus Regionalibus vel Internationalibus iam celebratis vel indictis.

[2] Mystici Corporis aedificatio ex ipsius Christi voluntate a sacerdotum ministerio quam maxime pendere, ex verbis patet quibus Dominus Apostolos eorumque successores et cooperatores constituit Evangelii praecones, novi populi electi duces et mysteriorum Dei dispensatores; idem confirmatur ex Patrum ac Sanctorum effatis atque ex iteratis Summorum Pontificum documentis.

Cf. in primis:

S. PIUS X, Exhortatio ad Clerum *Haerent animo,* 4 aug. 1908: S. Pii X Acta IV, pp. 242-244;

PIUS XI, Litt. Encycl. *Ad catholici Sacerdotii,* 20 dec. 1935: AAS 28 (1936) pp. 37-52;

PIUS XII, Adhortatio Apost. *Menti Nostrae,* 23 sept. 1950: AAS 42 (1950) pp. 657-702;

IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Sacerdotii Nostri primordia,* 1 aug. 1959: AAS 51 (1959) pp. 545-579;

Allocutiones in tribus Synodi Romanae Sessionibus, habitae diebus 25, 26, 27 ian. 1960: AAS 52 (1960) pp. 201-211; 221-230; 240-251;

Allocutio ad Sacrorum Alumnos, 28 ian. 1960: AAS 52 (1960) pp 262-270.

[3] Schema decreti non intrat in disputationes quae de obligatione sequendi vocationem sacerdotalem certo cognitam et de eius gravitate agitantur; sed sicut Ius Ecclesiae severe vetat ne quis ad amplectendum sacerdotium ullo modo cogatur (cf. CIC, can. 971 et 2352), Oecumenica Synodus sancte cavet ne quis a Deo non vocatus ad sacerdotium accedat; imprimis autem incensa sollicitudine monet ut ipsi vocati « libere ac magno animo » Dei vocem sequantur.

IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Sacerdotii Nostri primordia,* 1 aug. 1959: AAS 51 (1959) p. 577:

« Facere autem non possumus, quin peculiari modo paternum animum ad iuvenes convertamus Nostrum, quos incensiore caritate complectimur et in quorum opera spem futuri aevi collocat Ecclesia. Messis quidem multa, sed operarii pauci. Quot in regionibus Evangelicae veritatis praecones laboribus confecti eos summo desiderio exspectant, qui in suas partes sufficiantur... Fore utique omnino confidimus, ut aetatis nostrae iuvenes, haud minus quam anteactis temporibus, Divini Magistri invitationi, ad necessariam hanc causam provehendam quod attinet, generose respondeant ».

[4] Summi momenti est ut omnia Ecclesiae Membra evigilentur ad adimplendam propriam in petendis, tuendis, provehendis vocationibus operam. Reapse enim vocatio sacerdotalis, etsi tota sit Dei donum, sicut universa humani generis salus hominum ministerio est ex divina dispositione adimplenda. Etenim « ... Servator noster, prout ipse per se non adspectabili modo Ecclesiam regit, a mystici vult sui Corporis membris adiuvari in exsequendo Redemptionis opere... ubi de eiusmodi thesauro (sc. Redemptionis) distribuendo agitur, id efficiendae sanctitatis opus non modo cum intaminata sua Sponsa communicat, sed ex eius etiam opera vult quodammodo oriri. Tremendum sane mysterium, ac satis nunquam meditatum » (PIUS XII, Litt. Encycl. *Mystici Corporis,* 29 iun. 1943: AAS 35 [1943] p. 213).

[5] Ardens Synodi hortatio imprimis ad Episcopos dirigitur qui sicut sunt sacerdotum Patres, sic et eorum ministerio maxime indigent ad pascendum Domini gregem. « Hac de re Nos sacrorum praesertim Antistites paterno admonemus animo... ut gravissimam huiusmodi causam agant ac provehant... » (PIUS XII, Exhortatio Apost. *Menti Nostrae,* 23 sept. 1950: AAS 42 [1950] p. 682).

[6] Monitio ad Sacerdotes quae iam in Codice Iuris Canonici (cf. can. 1353) continetur, a Pio XII instantius repetitur in Exhort. Apost. *Menti Nostrae*: « ... nihil antiquius, nihil optatius habeant, quam sibi aliquem deligere omnique ope iuvare successorem, quem illis perspexerint dotibus ornatum ad tantum opus necessariis »: AAS 42 (1950) p. 683, et in Allocutione Parochis et Praedicatoribus Romanis temporis Quadragesimae, 6 febr. 1951: « Il clero parrocchiale è spesso sovraccarico di lavoro, esaurito dal ministero ordinario, dalle esigenze dell'amministrazione, dalle organizzazioni cattoliche. Sarebbe però miglior cosa ridurre alquanto alcune attività più appariscenti, ma meno necessarie, per darsi più intensamente alla formazione della gioventù » (*Discorsi e Radiomessaggi,* XII, p. 443); et cf. *Seminarium,* Nova Series, 1961, p. 188.

Schema decreti igitur inculcat ut sacerdotes consulant non solum vocationibus quaerendis sed etiam animis melius ad vocationem disponendis, adolescentes in pietate et castitate firmantes.

[7] Experientia millenaria constat in iuvenum animis vocationi divinae viam saepissime parari exemplis vitae vere sacerdotalis.

IOANNES XXIII, Allocutio habita quamplurimis sacrorum Alumnis ex quibusdam Italicis Seminariis, 22 nov. 1959: AAS 51 (1959) p. 907:

« A questo proposito amiamo confidarvi, cari figliuoli, il ricordo che conserviamo vivo e sacro nel cuore... l'immagine, quella del primo sacerdote che incontrammo nella vita, ... accanto al quale si aprì e si svolse come fiore delicato la Nostra adolescenza: a tal punto di penetrazione spirituale da farCi ritenere che quella sua fosse la forma migliore e più elevata di vivere sulla terra... ».

In schemate urgetur fraterna inter sacerdotes caritas quippe quae quam maxime moveat ad vocationem sequendam; quae cum desit, ceteri nisus frustrantur.

[8] Cum temporibus anteactis Ecclesia saepius graviter debuerit monere parentes, ne pueros vel adolescentes ad sacerdotium ineundum cogerent aut ullo modo vanis blanditiis ad tantum munus allicerent, hodie in plurimis regionibus potius timendum est ne parentes filiorum vocationem minime foveant, immo eos omni opera a via Domini deterrere conentur.

Ex plurimis Pii XII hac de re allocutionibus cf. imprimis: *La « Parte di Dio » nella Famiglia cristiana. Istruzione agli sposi novelli,* 25 mart. 1942: *Discorsi e Radiomessaggi,* IV, pp. 12 ss.

[9] « È un fatto incontestabile che la frequenza delle vocazioni sacerdotali è, non l'unica, ma una delle più sicure norme per misurare il valore di una scuola cattolica e di ogni altra istituzione educativa, la sua fecondità, non solo nel ministero ecclesiastico, ma altresì in tutto il campo di azione anche dei laici ». PIUS XII, Allocutio: *Ai Superiori, alunni ed ex-alunni del « Marcantonio Colonna »,* 22 maii 1951: *Discorsi e Radiomessaggi,* XIII, p. 116.

[10] In schemate enumerantur minime omnia, sed ea saltem vocationum fovendarum subsidia quae praecipua videntur.

[11] Cum vocatio sacerdotalis sit essentialiter supernaturalis, subsidia supernaturalia (oratio et sacrificium) ante omnia adhibenda sunt.

PIUS XI, Litt. Encycl. *Ad catholici sacerdotii,* 20 dec. 1935: AAS 28 (1936) p. 45;

PIUS XII, Adhortatio Apost. *Menti Nostrae,* 23 sept. 1950: AAS 42 (1950) p. 683.

[12] Praedicatio et Lectiones catechismi in scholis elementaribus et mediis optimam dant occasionem loquendi de vocatione sacerdotali. Perdurante variarum sententiarum de re differentia, Schema decreti devitat omnem apparentiam alicuius definitionis in notione vocationis enuntianda, omnia tamen eius elementa essentialia profert.

[13] Ut in familiis christianis et in ipsis iuvenibus removeantur obstacula vocationi sacerdotali opposita, permagni momenti est quod saepe positive ipsa summa sacerdotii catholici praestantia coram fidelibus aperiatur.

IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Princeps Pastorum,* 28 nov. 1959: AAS 51 (1959) p. 839: « Iamvero, Episcopos ceterumque clerum... paterno adhortari animo cupimus, ut..., cum populo verba faciunt, quam saepissime de dignitate, de pulchritudine, de necessitate ac de promeritis loquantur sacerdotalis muneris ».

Idem Summus Pontifex in Allocutione, die 21 apr. 1961 habita, ad Moderatores Operum Dioecesanorum Italiae pro Vocationibus Sacerdotalibus: « Spetta principalmente al sacerdote... far balenare agli occhi dei

suoi fedeli, specialmente degli adolescenti e dei giovani, la sublime bellezza dello stato sacerdotale, superiore ad ogni altra pur nobile ed ardua mansione » (AAS 53 [1961] p. 310).

De errore eorum qui extollunt dignitatem matrimonii christiani super virginitatem Deo consecratam et super coelibatum ecclesiasticum cf. PIUS XII, Litt. Encycl. *Sacra Virginitas,* 25 mart. 1954: AAS 46 (1954) pp. 174 ss.

[14] Schema decreti invitat omnes fidelium associationes ut vocationibus fovendis operam navent, tria praesertim in adolescentium animis colere satagentes: devotionem eucharisticam in servitio ad altare libenti animo suscepto, desiderium apostolatus, exercitia spiritualia; tunc enim solet Dominus loqui, cum ii quos elegit in recessu meditationi et orationi vacant.

[15] Contra quasdam impugnationes Ecclesia hodie quoque utilitatem Seminariorum etiam minorum defendit. Adiuvanda ergo sunt, ut meliore in dies modo proprio munere fungi possint.

[16] « *Peculiari cura provideant* »: vigilantibus verbis decretum utitur, hunc in finem:

a) ut commendetur Episcopis cura particularis, qua *foveantur* huiusmodi vocationes quae saepe optimos Ecclesiae sacerdotes praebebunt.

De huiusmodi tardius vocatis, imprimis si iam in variis apostolatus formis atque inceptis adiutricem praestiterint suam navitatem, Pius XII edixit: « Hi siquidem, etsi sero sacerdotium ingrediuntur, cum tamen iam graves eluctati fuerint difficultates, et in agitatione vitae animum firmaverint suum, cumque iam in operibus elaboraverint, quae cum sacerdotali munere arcte coniunguntur, maioribus non raro enitent solidioribusque virtutibus »; Exhortatio Apost. *Menti Nostrae,* 23 sept. 1950: AAS 42 (1950) p. 684;

b) ut suggeratur in his casibus requiri vel maiorem *vigilantiam* in aestimandis signis *authenticae* vocationis (cf. *Constit. I^{ae} Synodi Romanae,* art. 468, § 2);

c) ut aptiore modo, secundum diversorum locorum adiuncta, ab episcopis solvatur quaestio, utrum et quousque huiusmodi candidati in particularibus Institutis ad Sacerdotium praeparari debeant.

Qua in re diversae sunt sententiae quae ad partem saltem in particularibus diversarum regionum conditionibus fundari videntur. Cum plures Episcopi huiusmodi tardius vocatos, quod curriculum studiorum classicum forse supplendum attinet, in particularibus Institutis praeparandos esse censeant, in curriculo philosophico et theologico illos una cum ceteris Sacerdotii candidatis in Seminario maiore conformari volunt, ne duplex quasi categoria sacerdotum in dioecesi oriatur. Alii autem Praesules non dubitant pro illis vocationibus tardioribus particularia quoque Seminaria Philosophica et Theologica condere. In schemate decreti talis expressio adhibetur qua Episcopis (vel Episcoporum coetibus) relinquitur facultas providendi hac in re modo quem pro ipsorum adiunctis aptiorem iudicaverint.

Dr. ALFONS BÖHI, *Die Psychologische und Paedagogische Problema-*

tik der Spätberufenen, in: *Le problème sacerdotale en Europe,* Wien 1959, pp. 257-64;

P. LACKNER O. S. F. S., *Die Heranbildung der Spätberufe im Deutschen Sprachraum, ibid.,* p. 265. - *Ibidem* (pp. 285-287) videas etiam elenchum huiusmodi Institutorum pro vocationibus tardioribus existentium in Gallia, Germania, Belgio, Hollandia, Brittannia, Austria.

[17] Hodierna scientia pastoralis iure meritoque insistit in coordinatione omnium coetuum et virium « Episcopo patre et duce ».

[18] Sicut iam notatum est (cf. notam [1]), ipsa S. Sedes providit erectioni Pontificii Operis Vocationum, a quo summopere iuvari possunt opera dioecesana. Opus enim centrale efficaciora vocationum fovendarum subsidia « undique colligere eademque rite collecta ac selecta, omnibus opportune proponere » potest (cf. S. Congreg. de Seminariis et Studiorum Universitatibus, de Primo Congressu Internationali pro Vocationibus Ecclesiasticis. Prot. N. 1259/61/4). Commendatur ut exarentur census seu « statistiche » de praecipuis causis quae vocationibus favent aut obsunt.

Plurima practica consilia inveniuntur e. gr. apud G. R. POAGE C. P., *Secrets of Successful Recruiting,* Westminster (Maryland) 1961 (cum copiosa bibliographia).

[19] Cf. IOANNES XXIII, *Allocutio* die 21 aprilis 1961 habita coram participantibus in Primo Congressu Italico pro Vocationibus Sacerdotalibus: « Sì, è naturale e giusto che Noi ci occupiamo e preoccupiamo della formazione e del numero adeguato dei futuri sacerdoti per le diocesi d'Italia e d'Europa. Ma gli occhi ansiosi vanno a cercare tutte le nazioni del mondo e particolarmente quelle dell'America Latina, dove la vastità dei territori, l'incremento rapido della popolazione... hanno contribuito, con altre cause, a rendere difficile la soluzione del grave problema delle vocazioni... ».

Ecclesia hodie vivens in mundo qui unitatem quaerit, proprium munus universale fortius et generosius exercere debet. Finibus dioeceseon et nationum caritatis lege superatis, animo vere catholico providendum est iis potissimum regionibus quae vocationum sacerdotalium penuria maxime affliguntur. Reapse iam plures Episcopi (vel episcoporum coetus) provident formandis pro aliis terris sacrorum alumnis, sive particularibus in hunc finem erectis Institutis, sive illarum regionum alumnis in propria Seminaria admissis, sive subsidiis generose collatis quibus in maioris necessitatis terris Seminaria erigi et sustentari valeant.

In hoc schemate huius adiutorii necessitas breviter perstringitur; plura proposita sunt in schemate « De distributione Cleri » a Pont. Commissione de disciplina cleri et populi christiani proposito.

Cf. etiam *Seminarium,* Nova Series 1961, p. 195.

Caput II

DE SEMINARIORUM ORDINATIONE GENERALI

7. [*Seminarii finis*]. Seminarii est eos qui in spem divini ministerii educantur, sapienter progrediente institutione, sub Episcopi regimine, ita excolere ut Christo Sacerdoti per Ordinis Sacramentum digne configurentur atque ad apostolicum munus sancte obeundum rite praeparentur. In Seminario ergo Dominum Iesum omnes, et qui praesunt et qui subsunt, ante oculos incessanter habeant: moderatores et magistri ut cum Apostolo veraciter dicere possint « Imitatores mei estote, sicut et ego Christi » (1 Cor. 11, 1); sacrorum alumni ut discipulorum more intimos sensus mentemque Christi Iesu induant, Eius opera imitari incipiant et veri pastores, ad Divini Pastoris imaginem, conformentur.[1]

Seminariorum vero nomine, nulla addita specificatione, ea tantum significantur instituta, quae clero saeculari seu dioecesano efformando destinantur.

8. [*Seminarii variae species*]. Ad Christi ministros rite efformandos praeter Seminaria maiora pro alumnis philosophiae ac theologiae vacantibus praescripta, etiam quae vocantur minora necnon ea peculiaria collegia quae pro locorum adiunctis eidem fini inserviunt, aptissima sunt et carissima Ecclesiae; quare haec Sancta Synodus, Tridentini Concilii rationes pro pueris et adulescentibus in Seminariis instituendis adhuc validas censens, Episcopis ea enixe commendat. Ut autem huiusmodi adulescentuli a nativo suae domus humo separati in Seminariis apte proficiant, sollertissima cura habenda est, ut singulorum puerorum indoles cuiusque propria recte conformetur; itemque res ipsa « postulat, ut, quam pueri in Seminariis vitam ducant, cum communi omnium puerorum vita, quantum potest, congruat »; particulari illorum religiosa conformatione sancte servata.[2]

Particularibus recentioris aetatis conditionibus consulens, haec S. Synodus Ordinarios hortatur ut tardioribus quoque vocationibus, curriculum studiorum humaniorum quod attinet, pecu-

liaribus institutis dioecesanis vel regionalibus provideant, aptis ibidem adhibitis methodis, nulla autem circa idoneitatis normas exceptione facta.[3]

9. [*Seminaria interdioecesana et regionalia*]. Ubi vires singularum dioeceseon non sufficiunt ad sacrorum tirones iuxta Sanctae Sedis praecepta et huius Synodi decreta in proprio Seminario rite instituendos, erigenda fovendaque sunt Seminaria interdioecesana vel regionalia; ea quidem tamquam propria habenda sunt a singulis Episcopis, qui proinde secundum normas a Sancta Sede approbatas, in eorum regimine aequa ratione partes habeant aptosque Superiores et Magistros ceteraque subsidia communi nisu ipsis suppeditent.[4]

10. [*Moderatorum et Magistrorum electio*]. Cum alumnorum institutionis optatus exitus multo magis quam a sapientibus legibus ab educatoribus bonis et expertis pendeat, haec Sancta Vaticana Synodus graviter monet Episcopos ut Seminariorum moderatores et magistros inter optimos eligant, viros ad animos Christo lucrandos eximie aptos, neque timeant eos avocare ab aliis ministeriis quae, quamvis gravia, numquam Seminario sunt anteponenda.[5] Curent insuper, ne praecipue Seminariorum moderatores alienis onerentur officiis.

11. [*Moderatorum ac Magistrorum dotes*]. Ut sacrorum alumni Iesu Christi Sacerdotis virtutibus plene, firme informentur, Rectores et Moderatores spiritus imprimis amore Christi et Ecclesiae ferveant oportet atque scientia sacra, prudentia, psychologica et paedagogica arte atque pastorali experientia ita praecellant ut totius Seminarii sint quasi anima. Sed et ceteri Seminarii moderatores atque magistri profunde sentiant quantopere ab ipsorum quoque doctrina, oratione, abnegationis ac oboedientiae exemplis, animarum zelo pendeat formationis exitus. Semper sint memores sanctos sacerdotes in Seminario efformari nonnisi ab eis qui ad sanctitatem generose tendunt.[6]

12. [*Moderatorum particularis praeparatio*]. Etsi in Seminariorum institutoribus innata alios moderandi indoles, ingenium ac potissimum dona gratiae plurimum valeant, tamen, uti iidem gravissimis obligationibus coram Deo et Ecclesia initis satisfacere possint, peculiaris quoque institutio accedat oportet. Exinde,

quemadmodum Concilium Tridentinum specificae ipsorum alumnorum institutioni faustissimo cum exitu providit, ita haec Sacrosancta Vaticana Synodus vehementer exoptat, ut non solum qui ad docendum in Seminariis destinantur, sed potissimum ii qui ad Superiorum et Directorum spiritus officia ibidem deputantur, ad tam arduum munus explendum specifica institutione diligenter praeparentur.[7] Curent ergo Episcopi ut quos ex proprio clero iuvenibus levitis moderandis aptiores iudicaverint, tempestive ad ea Instituta mittant in quibus profunda conformatione spirituali, psychologica atque paedagogica possint ditari. Promoveant insuper Rectorum ac moderatorum cuiuscumque nationis vel regionis periodicos conventus in quibus sub Episcoporum ductu Seminariorum educatores fructus experimento ac usu collectos inter se communicent ac quomodo progredientis aetatis necessitatibus aptius consulatur communia conferant consilia.[8]

13. [*Moderatorum cooperatio*]. Certissima quoque omnium mentibus inhaereat persuasio, alumnos eo securius ad Christi Sacerdotium praeparari quo plenius tota Seminarii vita instantissimae respondeat Domini orationi: « Ut omnes unum sint » (Io. 17, 21). Moderatores ergo et magistri a Domini Spiritu ducti et compaginati ita inter semetipsos unum ex multis corpus efforment, ut Ecclesiae mysterium in Seminariis insigni praefulgeat splendore. Rectori igitur, fulcro unitatis, tota Seminarii familia aequo animo oboediat sicut patri ac filiali adhaereat concordia. Arctissima vigeat inter Rectorem et Moderatores spiritus operae consortio, sed accurata quoque officiorum distinctio, ne Rector secretum conscientiae forum invadat, nec Spiritus moderator externae se immisceat disciplinae. Rectore denique praeeunte, omnes Seminarii moderatores ac magistri in alumnis instituendis fidelissimos se exhibeant Episcopi cooperatores: « Quotquot enim Dei et Iesu Christi sunt, hi sunt cum Episcopo ».[9] Ipse dioeceseos Pastor autem assidua praedilectionis cura adiuvet eos qui in Seminario laborant ac ipsis alumnis se demonstret verum in Christo Patrem.[10]

14. [*Alumnorum selectio ac probatio*]. Seminarium cum particulari ex fine a communi collegio vel quavis schola catholica differat, per singulos tirocinii annos palaestra sit oportet non solum sedulae alumnorum educationis, sed vigilantissimae eorum selectionis et probationis.

a) Cuius selectionis ratio pro alumnorum aetate diversa erit, in pueris aliquantulum mitior, severa omnino in iuvenibus. Nullatenus autem in Seminarium minus admittendi sunt qui vocationis saltem germina non prodant, in Seminarium vero maius qui eius signa certa non exhibeant; citiusque dimittendi sunt qui idonei non reperiantur vel Seminarii finem assequi amplius nolunt.[11]

b) Haec Sacrosancta igitur Oecumenica Synodus Seminarii moderatores graviter monet ut proprii officii memores sedula cura ad solidum iudicium de positiva alumnorum idoneitate sibi efformandum attendant; utrum scilicet vere spiritu Christi agantur, sufficientis ingenii dotibus polleant, congrua salute physica et psychica ac praecipue sano iudicio sint praediti atque intentione recta, voluntate libera, firma et actuosa ad Domini Sacerdotium participandum anhelent. Audiantur etiam magistrorum sententiae nec, dato peculiari momento quod vacationum tempori pro probanda vocatione competit, negligatur quid proprii alumnorum parochi, alii quoque sacerdotes et interdum laici prudentes ad debitam hauriendam certitudinem conferre valeant imprimis in scrutiniis ante ordinum susceptionem peragendis; aliquando opportunum erit consilium quoque medici periti ac christiani sensus exquirere. Quibus omnibus auditis, semper solius auctoritatis ecclesiasticae est de vocatione sacerdotali iudicare et de admittendo alumno decernere.[12]

c) Normis ab Ecclesia circa castitatis probationem editis ii qui in Seminariis vel iuvenum animos moderantur vel sacras confessiones excipiunt, intra sui cuiusque muneris fines, graviter ipsorum onerata conscientia, fidelissime pareant. Nec quidquam de debita severitate remittant, sibi persuasum habentes se ita alumnorum bono caritate vere paterna consulere ac magna ex parte causas auferre, cur catholica Ecclesia lacrimas fundat simulque christianus populus in sacerdotum moribus offendat.[13] Ut autem omnes quotquot iuvenum institutioni incumbunt normas ab Apostolica Sede statutas apprime cognoscant et eisdem utantur in probanda vocatione principiis, huiusmodi normae in unico documento apte colligantur; Episcopi vero curent ut hae normae Seminarii moderatoribus, magistris atque confessariis quotannis in memoriam revocentur.[14]

15. [*Tutior semper sententia sequenda*]. In casibus autem dubiis de alumnorum idoneitate, Praesules et Seminariorum mo-

deratores, nullo habito humano respectu, sed rationis supremo animarum Episcopo reddendae unice memores, tutiorem semper sententiam amplectantur [15] neque sacerdotum inducti penuria hodie fere in tota Ecclesia deplorata ullo pacto iustum et severum de alumnorum aptitudine iudicium minuant, confidentes quod « Deus numquam ita deserit Ecclesiam suam quin inveniantur idonei ministri sufficientes ad necessitatem plebis, si digni promoverentur et indigni expellerentur ».[16]

16. [*Seminariorum Statuta*]. Praecipit denique Sancta Synodus ut non solum in unoquoque Seminario maiore, sed etiam in Seminariis minoribus vel Institutis, quae eisdem pro locorum adiunctis aequiparantur, Statuta habeantur ab Episcopo vel a competente auctoritate approbata eaque scripta omnium sint in manibus ita ut « quid agere, quid observare debeant, doceantur tum qui in eodem Seminario in spem Ecclesiae instituuntur, tum qui in horum institutionem operam suam impendunt ».[17] In redigendis autem Statutis attendatur ad huius Sanctae Synodi decreta, ad Pontificia de re documenta necnon ad particulares locorum et gentium conditiones; prae oculis habeantur institutorum peculiaris natura, alumnorum aetas, regulae in aliis Seminariis fructuose vigentes nec praetermittantur ea quae a probato disciplinae paedagogicae progressu commendantur.

Seminarii Statuta concisa brevitate contineant leges quae modo stabili decerni possunt; eae vero regulae quae pro adiunctis facilius sunt mutandae, in particulari « Consuetudinario » colligantur.[18]

Sancta Synodus denique valde commendat ut in unaquaque natione aptum directorium exaretur quo Seminariorum superioribus et magistris in propriis muneribus explendis efficaciora principia et consilia, praecipue de re paedagogica, suppeditentur.

17. [*Visitatio Apostolica periodice instituenda*]. Firmis manentibus iure et obligatione Episcopi in proprio Seminario visitationem canonicam peragendi, statis periodis in singulis Seminariis peragatur Visitatio Apostolica, per expertos et discretos ecclesiasticos viros ita instituenda ut paterna et actuosa Ordinariorum circa Seminaria sollicitudo exinde opportunum recipiat iuvamen.[19] In Ecclesiis vero Orientalibus haec particularis Seminariorum visitatio a Patriarchis exercenda erit.

NOTAE

ACV2: Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando.

[1] Secundum ea quae iam in Constitutionis prooemio perstricta sunt, tota alumnorum in Seminariis formatio ad Christum tendat oportet. Haec nota christocentrica proinde in universa Constitutione retinetur; eo efficacius in futuris sacerdotibus excolitur etiam vera « spiritualitas ecclesiologica ».

[2] Cf. Pius XII, Adhortatio Apostolica *Menti Nostrae,* 23 sept. 1950: AAS 42 (1950) p. 685. - Concilium Tridentinum (Decretum de Reformatione, can. 18; *Enchir. Cler.,* n. 97) nondum distinguit Seminaria maiora et minora, praevidit autem in Seminariis posse recipi qui saltem duodecimum annum attigerint.

Utilitas Seminariorum minorum hodie haud raro in dubium vocatur. Obicitur imprimis permagnus numerus eorum qui in Seminariis minoribus educati ad Sacerdotii metam non pertingunt; affirmatur insuper, saepius ineptis educationis methodis in istis institutis non paucos adulescentes gravia pati damna, iis praecise annis quando de animi indole formanda deciditur. Constat autem in tot regionibus plurimas vocationes sacerdotales easque optimas e Seminariis minoribus provenire; immo non paucae dioeceses quae hucusque eiusmodi instituta non habuerunt, recentius ea erigere coeperunt. Ut obiectionibus modo recensitis respondeatur, omnino consideranda sunt ea quae in supra laudata Adhortatione Apostolica *Menti Nostrae* de vitae ratione in Seminariis minoribus instituenda praecipiuntur. In votis ad Commissionem de Studiis et Seminariis missis aliquando postulabatur ut expresse vetaretur verbi gratia usus habitus clericalis a parte puerorum in Seminariis minoribus degentium. Praeferenda autem videbatur generalis quaedam commendatio, in qua tota vitae ratio aetati adulescenti vere congrua inculcatur.

[3] Uti iam in notis ad Caput I « De Vocationibus ecclesiasticis fovendis » animadvertebatur (nota 16), non omnes Episcopi eiusdem sunt sententiae utrum et quousque huiusmodi candidati tardius vocati in particularibus Institutis ad Sacerdotium praeparari debeant. Curriculum studiorum classicorum autem quod attinet, omnes fere Praesules conveniunt tardius vocatos in specialibus Institutis aptius instrui posse. De iis proinde solummodo in Decreto sermo est. Praeterea autem opportunum visum est inculcare, his in casibus methodos instructionis et educationis quidem aetati provectiori adaptatas esse adhibendas, cavendum autem esse omnino, ne severa electionis criteria seponantur.

Cf. etiam Schema decreti « De Studiis Clericorum » propositum a Commissione de Missionibus; pp. 7 sq., n. V: « De Institutis vel Collegiis propriis pro vocationibus tardivis ».

[4] De Seminariis interdioecesanis vel regionalibus sententiae variae leguntur in votis ab Episcopis Concilio parando missis (cf. ACV2, ser. I, Appendix vol. II, pars I, pp. 613-619). A multis maximum beneficium celebratur, quod huiusmodi Seminaria constituunt pro parvis dioecesibus et

pro accuratiore alumnorum formatione (cf. Pius XII, Allocutio *Siamo ben lieti* ad Pont. Sem. Anagninum, 29 apr. 1949: Discorsi e Rad. XI, p. 50 et cf. etiam *Votum* a S. Congreg. de Seminariis et Studiorum Universitatibus pro Concilio parando elaboratum, ACV2, ser. I, vol. III, pp. 401-404). Non pauci Episcopi autem exprimunt varia desideria: alumnorum numerus ne sit nimis elevatus quo melius singuli cognosci, corrigi et excoli possint; Episcopis detur aequa in regimine determinando portio; omnes Praesules quorum interest, concedant meliores moderatores et magistros; instituantur seminaria interdioecesana, quae etsi non sint regionalia, efficacius alumnos praeparare possint.

Iussio conciliaris *et* Seminariorum regionalium momento *et* desideriis modo insinuatis opportune satisfacere intendit. Etiam Schema decreti « De Studiis Clericorum » propositum a Commissione de Missionibus (p. 8 sq.), vindicato Seminariorum regionalium momento, inculcat incommoda « quae Seminario communi inhaerere solent » esse opportune imminuenda vel ob maius bonum promovendum generose toleranda.

[5] Hoc principium summo vigore inculcatur in Pii XI, Litt. Encycl. *Ad Catholici Sacerdotii,* 20 dec. 1935: AAS 28 (1936) p. 37: « Diligens imprimis esto moderatorum magistrorumque delectus... Sacris eiusmodi conlegiis sacerdotes tribuite maxima virtute ornatos; neque gravemini eos e muneribus abstrahere, specie quidem maioris ponderis, quae tamen cum hac capitali re, cuius partes nulla alia susceperit, comparari nequeunt ». Quod delegendi optimos principium iterum inculcatur a Pio XII in Litteris Apostolicis ad Ordinarios Brasiliae directis, 23 aprilis 1947: *Discorsi e Radiomessaggi* IX, pp. 579-580. Cf. etiam Leo XIII, Epist. *Litterae a vobis* ad Episcopos Brasiliae, 2 iul. 1894: Ench. Cler., n. 543. - Gravis Concilii monitio videtur necessaria, quia maiora in Seminariis deploranda damna proveniunt ex inepta Moderatorum et Magistrorum selectione.

[6] Cf. Leo XIII, Epist. Encycl. *Quod multum,* 22 aug. 1886: Ench. Cler., n. 473, et Epist. Encycl. *Fin da principio* ad Episcopos Italiae, 8 dec. 1902: Ench. Cler., n. 703: « La condotta esemplare di chi presiede, massime ai giovani, è il linguaggio più eloquente e persuasivo per ispirare negli animi loro il convincimento dei propri doveri e l'amore del bene ». Et cf. Pius XII, Const. Apost. *Sedes Sapientiae,* 31 maii 1956: AAS 48 (1956).

[7] Experientia constat saepius Rectores vel Moderatores spiritus renuntiari absque ulla praeparatione; aliquando sacerdotes post unum aliumve sacerdotii annum, nimis imperiti, statim constituuntur Seminariorum Rectores. Moderatores spiritus vero eliguntur ratione habita tantum ad generalem ipsorum bonitatem, neglectis specificis qualitatibus ad tam grave munus obeundum necessariis. Uti Visitator Apostolicus quam maxime in re expertus, edicit: « Haec est, meo iudicio, origo et causa praecipua malorum, quae hodie Seminariorum vitam perturbant ».

His defectibus ut remedium paretur, necessaria est Moderatorum specifica praeparatio in Institutis ubi profundiore conformatione spirituali ac paedagogica excolantur. Cf. *Vota* ab Episcopis missa, ACV2, Appendix vol. II, pars I, p. 603 ss.

[8] Cf. ACV2, Appendix vol. II, pars I, p. 605. Reapse in pluribus

nationibus vel regionibus periodici Rectorum et Moderatorum spiritus conventus optimo cum fructu iam celebrantur; pro Italia ab ipsa S. Congreg. de Seminariis et Stud. Universitatibus plures eiusmodi congressus promoti sunt (« corsi di aggiornamento »).

[9] S. IGNATIUS ANTIOCHENUS, *Ad Philad.,* 3, 2.

[10] Seminariorum Visitatores verbi gratia unanimi voce confirmant quantopere alumni imprimis in Seminariis maioribus desiderent ut Episcopus, cuius erunt mox cooperatores, aliquando Seminarium visitet et suos futuros sacerdotes cognoscere incipiat.

[11] Cf. S. PIUS X, Motu proprio *Sacrorum Antistitum,* 1 sept. 1910: Ench. Cler., n. 833; S. Congreg. de Seminariis et Stud. Univ. *I Romani Pontefici* ad Italiae Episcopos, 25 iul. 1928: Ench. Cler., n. 1259; eadem S. Congreg., Litt. circul. *In conventu plenario* ad Lusitaniae Ordinarios, 8 sept. 1935: Ench. Cler., nn. 1347 ss.; PIUS XII, Adhortatio Apost. *Menti Nostrae,* 23 sept. 1950: AAS 42 (1950) p. 684.

[12] Cf. PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae,* 23 sept. 1950: AAS 42 (1950) p. 684; et cf. S. Congreg. de Sacramentis, Litt. circulares *Magna equidem* ad locorum Ordinarios, 27 dec. 1955, n. 10. Pro religiosis cf. *Statuta Generalia* adnexa Constitutioni Apostolicae *Sedes Sapientiae,* 31 maii 1956, art. 33. S. Congreg. de Seminariis et Stud. Univ., Epist. circul. *De aliquibus gravibus formationis ecclesiasticae quaestionibus,* trecentum devolutis ex S. Vincentii de Paoli morte annis, 27 sept. 1960.

[13] Cf. PIUS XI, Litt. Encycl. *Ad Catholici Sacerdotii,* 20 dec. 1935: AAS 28 (1936) p. 43.

[14] Ab ipsa S. Sede recentiore tempore imprimis haec de re documenta edita sunt:

S. Congreg. de Sacramentis, *Quam ingens Ecclesiae,* ad locorum Ordinarios, 27 dec. 1930: AAS 23 (1931) pp. 120-129;

eadem S. Congreg., *Magna equidem,* ad locorum Ordinarios, 27 dec. 1955;

S. Congreg. de Semin. et Stud. Univ., Instructio reservata *Per i Direttori Spirituali dei Seminarii,* 1 iul. 1955 (Prot. N. 419/43-55);

S. Congreg. de Religiosis, *Instructio de candidatis ad statum perfectionis et ad sacros ordines sedulo deligendis et instituendis,* Moderatoribus reservata, 2 febr. 1961.

Plures insuper conferentiae Episcoporum proprias ediderunt normas reservatas moderatoribus spiritus et confessariis, qui in illarum regionum Seminariis operam praestant.

In votis pro Concilio missis autem manifestantur desideria ut dentur « pro Seminariorum Rectoribus et Moderatoribus Spiritus normae clariores circa castitatem quam a seminaristis exigere debent, ut unusquisque in suo foro (externo vel interno) securius ac dexterius procedere possit tam in admissione et provectione quam in dimissione seminaristarum » (ACV2, ser. I, vol. II, pars II, p. 453). Ab aliis animadvertitur, normas iam editas non satis cognosci ab iis quorum interest; commissioni post-conciliari a diversis S. Congregationibus in re competentibus formandae munus committendum esse, ut normae vere fundamentales collatis consiliis denuo examinatae, in unico documento comprehendantur.

[15] Cf. PIUS XI, Litt. Encycl. *Ad Catholici Sacerdotii,* 20 dec. 1935: AAS 28 (1936) p. 41.

[16] S. THOMAS AQUIN., *Summa theol.,* Suppl. q. 36, a. 4, ad 1.

[17] Cf. CIC, can. 1357, § 3; et cf. ACV2, ser. I, Appendix vol. II, Pars I, pp. 602, 627.

[18] Cf. *Directorium Seminariorum,* Auctoribus Missionariis Congregationis Immaculati Cordis Mariae, Pekini 1949, p. 239.

[19] Visitationis Apostolicae utilitas ab Ordinariis persentitur, cum occasione ipsius saepius ea mutari vel perfici valeant quibus ipsi Praesules variis ex adiunctis providere vix vel difficulter tantum possint. Reapse a pluribus Episcopis in Votis Concilio parando missis postulatur ut Visitatio Apostolica fiat periodice in omnibus Seminariis et constituatur Visitator Apostolicus in unaquaque natione (cf. ACV2, ser. I, Appendix vol. II, Pars I, p. 621).

Caput III

DE INSTITUTIONE SPIRITUALI

18. [*Alumni ad sanctitatem formandi*]. Quam excelsa sanctitatis forma in sacerdotibus ab ipso sacro Ordine postuletur, Sancti Patres, Concilia et praesertim recentiores Pontifices praeclaris illustrarunt documentis.[1] Adauctis autem societatis christianae necessitatibus consulentes, huius Sanctae Synodi Patres ad ea principia in Seminariis tuenda singulariter hortantur, quibus veluti fundamentis alumnorum tota ad sacerdotalem sanctitatem formatio nititur.[2]

19. [*Vitae spiritualis primatus*]. Sicut pro fidelibus, ita maxime pro futuris Domini sacerdotibus vitae spiritualis medulla in hoc consistit ut non soli, sed cum Patre et Filio Eius Iesu Christo et Spiritu Sancto vivant familiari et assidua societate (cf. 1 Io. 1, 3 sq.). Quo intimior haec societas eo fortius caritas Dei in futuris dominici gregis pastoribus alit zelum animarum.

Propterea praecipua Rectoris[3] cura sit ut in Seminario vita spiritualis primatum clare et firme semper occupet atque cetera omnia, studia, exercitationes pastorales, vita communis ac disciplina ita ordinentur ut in vitae spiritualis fastigium componantur. A ceteris quoque Seminarii moderatoribus et magistris sacrorum alumni iuventur in arctissima inter scientiam praecipue sacram et vitam spiritualem percipienda unitate, ita ut disciplinae in Seminariis traditae alumnos conducant ad cognoscendum Christum « et virtutem resurrectionis eius et societatem passionum illius » (cf. Phil. 3, 10); vita vero spiritualis veritatibus fidei innixa ad scientiam altius sitiendam compellat et ad futurum munus pastorale disponat eos qui « non in persuasibilibus humanae sapientiae verbis, sed in ostensione spiritus et virtutis » (cf. 1 Cor. 2, 4) praedicaturi sunt Christum.[4]

20. [*Moderator spiritus et unitas directionis spiritualis*]. Sub Seminarii Rectore, vitae interioris primatum peculiari cura custodiat et promoveat moderator spiritus,[5] qui ante alumnorum oculos in primis ponat Christum crucifixum (cf. 1 Cor. 1, 23),

ad dexteram Patris exaltatum eumque datum « caput supra omnem ecclesiam, quae est corpus ipsius » (cf. Eph. 1, 22 sq.). Ut Ipsum ardenter quaerant, inveniant ac teneant, in orationis spiritum et praxim ipsos introducat. Christi sacerdotium participandum ita profunde alumnorum animis inscribat, ut mortis Dominicae mysterium celebraturi vere agnoscant quod agunt, imitentur quod tractant.[6] Attento autem animo semper reputet quantopere a Seminariis externa differat vitae ratio, quam alumni sacerdotio initiati media agent in plebe, atque futura operositate pastorali semper prae oculis habita, eos ita apte conformet ut in saeculo munus sacerdotale obituri, soli Deo adhaerentes veram mundo valeant ministrare vitam.[7] In vocationis discriminibus ad Spiritus Sancti vocem discernendam et generose sequendam alumnos ducat; omnes paterna cura ita recipiat ut mentem et voluntatem docili humilitate ei patefaciant.

Ut publice omnibus et privatim singulis solidum praebeat alimentum, Scripturarum et Sacrae Liturgiae studium, theologiam dogmaticam, spiritualem et pastoralem imprimis excolere constanter pergat; animorum indoli tam diversae quo melius consulat, psychologicarum atque paedagogicarum disciplinarum studium ne negligat. Ut autem singulos vere cognoscere et efficaciter curare valeat, director spiritus nonnisi congruo alumnorum numero praeponatur. Quare servata directionis spiritualis unitate, nihil obstat quominus plures dentur in Seminario moderatores spiritus, secundum probatas Seminariorum consuetudines.[8] Alumnis autem commendetur, ut stabilem moderatorem spiritus eligant cui eorum conscientia prorsus aperta sit et qui utiliter sit simul eorum confessarius ordinarius.

Confessarii vero ordinarii et extraordinarii alumnis libere et commode offerendi eligantur idonei ad cognoscendas et colendas vocationes; qui unanimiter cum spiritus moderatore agant, iisdem normis eodemque spiritu. Meminerint grave ipsis incumbere officium imponendi obligationem discedendi e Seminario iis quos ad Sacerdotium non idoneos cognoverint; positivum autem et definitivum de vocatione iudicium ne proferant candidato, nisi iam per congruum temporis spatium particularem directionem eius susceperint spiritualem.[9]

21. [*Formationis spiritualis particulares periodi*]. Ad vitam spiritualem profundius excolendam et ad vocationem sacerdotalem matura decisione amplectendam in pluribus Seminariis

annus vel congrua saltem periodus particularis formationis spiritualis institui consuevit.[10] Quo temporis intervallo alumni in intimiore cum Domino unione initiati, dilucidam et maturiorem propriae vocationis conscientiam acquirant, et in sancto proposito Christum sequendi ita confirmentur ut magno corde et animo volenti theologicum tirocinium aggrediantur. Etsi cetera studia tunc non sint omnino seposita, in scientia Sanctorum praecipue proficiant, orationem mentalem, practicam asceticam, Scripturarum sensum et dulcedinem una cum Liturgiae amore discant, ut Dei homines se sentiant et ad Dei hominumque ministerium mancipari assuefiant. Quae incepta haec Sancta Oecumenica Synodus enixe laudans, dioecesium Pastoribus quam maxime commendat, ut huiusmodi particulare vitae spiritualis tirocinium locorum et conditionum adiunctis opportune accommodatum in propriis Seminariis introducant.

Etiam diaconi, ubi ministeriis et officiis sui ordinis obeundis iam in paroeciis incubuerint, simili impensiore tirocinio spirituali in Seminario ad sacerdotium praeparentur.[11]

Peropportune quoque sacerdotes iuniores, postquam per quinque circiter annos in Domini vinea operam navaverunt, ad Seminarium vel aliam domum aptam per unum aliumve mensem convocantur, ut spiritum orationis et zelum apostolicum instaurent sicut in huius Constitutionis conclusione disponitur.[12]

22. [*Vita sacramentalis et oratio*]. Formatio spiritualis ad id tendit ut sacrorum alumnus cui suiipsius missionem Salvator noster committet, non solum sacrae ordinationis charactere, sed intima totius vitae consortione alter fiat Christus: « vivo autem iam non ego, vivit vero in me Christus » (Gal. 2, 20). Quam vitam sacrorum alumni, moderatorum doctrina et exemplo adiuti, hauriant potissimum « ex ipso eoque necessario fonte, hoc est ex actuosa cum sacrosanctis mysteriis publicis solemnibusque Ecclesiae communicatione ».[13]

a) Sacer cultus universus, praecipue eius centrum et fons, ipsum eucharisticum sacrificium, in Seminariis sic explicetur et sic celebretur, ut clerici de sacro altaris mysterio, una cum Christo hostias Deo gratas sese offerendo et eucharistico pane refecti, profunde vivere discant; sacro Ecclesiae anno durante ad mysteria Christi participanda ducantur ut, sacerdotio aucti, populum sibi commissum in intimam cultus imprimis sacrificalis participationem initiare valeant.

b) Ad spiritum orationis alumni ita formentur ut futuri sacerdotes fiant viri orationis qui libenter orent, orationi in primis mentali quotidie fideliter vacent eiusque necessitatem persentiant, et pro ipsorum vita interiore alenda et pro quocumque apostolatu cum fructu exercendo.[14] Ut autem orationem, quam ipsa Ecclesia peculiariter eis committet, amare discant, institutione sapienter progrediente initientur in psalmorum et totius Officii Divini intellectum et gustum; in curriculo saltem theologico quaedam Officii partes, ut Laudes et Vesperae, quotidie communiter recitentur et diebus festivis cantentur.[15]

c) Vita liturgica, ad quam pertinet etiam confessio sacramentalis sacrorum alumnis semel saltem in hebdomada frequentanda,[16] minime excludit, sed potius exigit cetera quoque pia exercitia in Seminariis lege sancita vel usu probata, maxime orationem mentalem et lectionem spiritualem, conscientiae examen, periodicas spirituales recollectiones aliasque peculiares devotiones; quae omnia sic ordinanda sunt, ut ad veriorem et pleniorem sacrorum mysteriorum participationem disponant eorumque efficaciam ad totam vitam extendant.[17]

Inter varias pietatis devotiones, duae hae valde commendandae sunt Seminarii alumnis: amantissime colant Iesum Christum praesentem in sanctissimo Eucharistiae Sacramento; quo ardenti amore impulsi saepius Tabernaculum adeant, ibique diutius morentur. Deiparae autem Virginis, Matris divinae gratiae et clericorum dulcissimae Patronae, cultores sint studiosissimi eiusque sub praesidio Christi Mysteria in rosarii precatione contemplari et imitari discant.[18]

d) Quo securius secundum Christi spiritum et Ecclesiae sensum vitam spiritualem alant, sacrorum tirones assidue incumbant legendis ac meditandis Scripturis Sacris et Missali atque, ad ordines promovendi, etiam Breviario, Rituali ac Pontificali. Curent quoque moderatores ut vitas Sanctorum perlegant et optima doctrinae spiritualis scripta cognoscant alumni neque ex fortuitis levibusque lectionibus vitae rationem instituant, qui tot animas in perfectionis christianae itinere moderaturi sunt.

23. [*Virtutes theologicae in alumnis praecipue excolendae*]. Orationis et sacramentalis cum Christo unionis fructus simul et necessaria praeparatio sunt praecipue fides, spes, caritas, ad quarum exercitium alumni vigilantissimis comparentur curis.

a) Sicut Christus Apostolos primum statuit in fide, sacro-

rum alumnis non tantum « fides quae creditur » in praelectionibus perlucide exponatur oportet, sed ipsi in Seminario ea praecipue fide proficere discant qua Christus habitat in cordibus eorum (cf. Eph. 3, 17). Hac fide a Seminarii annis totam vitae rationem ita imbuere assuefiant ut, sacerdotio aucti, mundo magis magisque ad sola terrena propenso exhibeant gaudium in credendo vitam futuri saeculi, gloriantes « in spe gloriae filiorum Dei » (cf. Rom. 5, 3).

b) Ad hanc christianam spem excolendam futuri gregis dominici pastores particulari sollicitudine componantur. Praecipue elaborandum est, ne sibi suisque viribus, sed divino potius auxilio iuvenes levitae confidant, secundum illud: « neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus » (1 Cor. 3, 7). Ne autem futurae vitae sacerdotalis solitudine, ne huius mundi vel gloria vel inimicitia facile frangantur, discant spem suam committere Ei qui vicit mundum suisque promisit: « Ego vobiscum sum » (Mt. 28, 20). Qua spe animati, in maioris perfectionis desiderio iugiter renoventur: « Non quod iam acceperim aut iam perfectus sim: ... quae quidem retro sunt obliviscens, ad ea vero quae sunt priora extendens meipsum, ad destinatum persequor, ad bravium supernae vocationis Dei in Christo Iesu » (Phil. 3, 12 ss.). Praeparentur quoque alumni ut laboris apostolici repulsas experti, Christi derelictioni consociati, glorientur in tribulationibus: « scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero spem; spes autem non confundit » (Rom. 5, 3 s.).

c) Secundum Domini mandatum et exemplar Apostolorumque doctrinam de caritatis primatu praecipue edoceantur qui ad Christi sacerdotium participandum assumentur. Sermones Domini in ultima cena prolati (Io. cc. 13-17) habeantur tamquam Seminariorum codex quem assidue perlegant, pertractent, vivendo exprimant alumni. Caritas Dei quae per Spiritum Sanctum effusa est in cordibus eorum, ipsos urgeat imprimis ut « iam non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est et resurrexit » (cf. 2 Cor. 5, 15). In hac caritate radicati et fundati (cf. Eph. 3, 17), assuescant iam in Seminario de gratia sibi collata a Deo servire Ecclesiae, confratres aedificare in bonum exemplo, magnanimo auxilio, correctione fraterna; imprimis discant humili caritate et oboedientia adhaerere Christi Vicario et proprio Episcopo, dilatato corde participare in totius Ecclesiae vita secundum illud S. Augustini: « Quantum quisque amat Ecclesiam

Christi, tantum habet Spiritum Sanctum »;[19] ita excolantur ut hauriant spiritum missionarium et oecumenicum, exerceant amorem erga pauperes et afflictos, absque invidia servent unitatem in distinctione gratiarum et munerum.

d) In hac igitur vita fidei, spei et caritatis sacrorum alumni ita conformentur ut et promptiores atque alacriores constituantur « Dei adiutores » (cf. 1 Cor. 3, 9) et illaesi evadant a minaci falsi naturalismi errore, cuius funesti fructus sunt orationis negligentia, propriae sufficientiae et autonomiae sensus, actuositatis insolentia, aestimatio immoderata bonorum naturae et technicae artis auxiliorum, gratiae bonis et subsidiis practice postpositis, hac vita fruendi cupiditas, vitae venturae exspectatione fere oblitterata.

24. [*Exercitium abnegationis*]. Qui titulo sacerdotali vocantur Domini discipuli, ad Christi crucem tollendam praecipue parati sint oportet. Formentur igitur sacrorum alumni ad humilitatem et spiritum mortificationis, reprobata propensione in dies crescente sequendi methodos quae sapiunt huius mundi naturalismum et hedonismum. Non minus quam tempore S. Pauli Ecclesia hodie indiget sacrorum administris qui sint homines mundo crucifixi et quibus mundus ipse sit crucifixus (cf. Gal. 6, 14); qui non sibi gloriam conquirant, sed Iesu Christo.[20]

25. [*Consiliorum evangelicorum spiritus*]. Ita praeparentur alumni ut futuram vitam sacerdotalem secundum evangelicorum consiliorum spiritum componere assuefiant,[21] leges sancitas diligenter observantes sed magis Christi amore et imitatione attracti.

a) Iam a primis Seminarii annis modum vere simplicem et modestum suscipiant; in aedibus ad salubritatem et tranquillitatem idoneis, numquam vero in exquisitis commodis vivant ii, qui pauperibus evangelizare mittendi ab omni specie fastus alieni sint oportet, atque spiritu vere pauperes vitae futuri saeculi validum testimonium perhibeant mundo.[22]

b) Vigili diligentique cura promovenda est sacri Ordinis alumnorum educatio ad coelibatum ecclesiasticum, quo secundum proprias diversorum rituum leges, sacerdotes statum virginitatis christianae assumentes, integra animae et corporis deditione Domino inserviunt, vere spirituale cum Ipso connubium ineunt atque aptissimum impetrant auxilium ad perfectam caritatem in

sacerdotali ministerio continuo exercendam. De periculis quae eorum castitati in hodierna societate occurrunt alumni moneantur, et aptis praesidiis instruantur. Quare quidquid officii sacerdotum coelibatus et ab iisdem servanda castitas exigunt, clerici clare cognoscant atque ita conformentur ut de bonis quoque matrimonii christiani eiusque in Ecclesia dignitate apte edocti, optione mature deliberata ac magnanimi, digniorem ac beatiorem Domini praeferant amorem eiusque Regno dilatando semetipsos offerant hostiam viventem, sanctam, Deo placentem (cf. Rom. 12, 1).[23]

c) Meminerint imprimis sacerdotem eo efficacius Redemptionis instrumentum evadere quo arctius oboedientia uniatur Ipsi qui factus est pro nobis « oboediens usque ad mortem, mortem autem crucis » (cf. Phil. 2, 8).[24] Praeparentur ad promittendam et sancte servandam illam oboedientiam, qua Episcopi in cura animarum constituentur dociles cooperatores. Discant igitur alumni in Seminario oboedire non tantum externa exsecutione, sed et obsequio interiore, ita ut ipsorum oboedientia non quasi ad extra sit nedum coacta, sed libenti animo exhibeatur Superiori sicut patri.[25] Superiores autem meminerint hac ipsa oboedientia discipulorum vires ac talenta debere non tam inhiberi quam excitari, emendari et perfici quo melius Dei consilio respondeant.

26. [*Virtutum « humanarum » cultus*]. Ad ipsam spiritualem clericorum institutionem aliae quoque virtutes morales summopere curandae sunt, quae ad integram eorum formationem non solum christianam et sacerdotalem sed etiam humanam perfecte comparandam prorsus sunt necessariae. Diligenti igitur cura instituantur et exerceantur alumni in iis virtutibus quae etiam in societate civili magni fiunt. Sunt imprimis vitae integritas atque animi sinceritas, a fallacia et a cuiusvis generis simulatione abhorrens, assidua iustitiae cura, promissis servata fides, in agendo urbanitas, in conversando comitas cum modestia et gravitate coniunctae.

Pariter sedulo adlaborandum est ut alumni propriam indolem recte componant, ad fortitudinem et virile robur etiam exercitiis physicis formentur ut sibimetipsis moderari valeant, ac magis magisque in iis se explicet suarum actionum officiorumque conscientia, recta de hominibus et de eventibus iudicandi ratio, opera ultro sponteque incipiendi congrua facultas, ad aliorum incepta docili fraternoque servitio adiuvanda promptitudo.

Quae omnia sacerdotem omnino decent et ad apostolatum valde iuvant.[26]

NOTAE

[1] *Documenta Sanctae Sedis* recentiora quaedam et principaliora:

LEO XIII, Litt. Encycl. *Aeterni Patris,* 4 aug. 1879;

Epist. Encycl. *Fin da principio,* ad Episcopos Italiae, 8 dec. 1902: Leonis XIII Acta, XXII, pp. 246-259; Ench. Cler., nn. 692-708;

S. PIUS X, Epist. Encycl. *E supremi,* 4 oct. 1903: S. Pii X Acta, I, pp. 8-10; Ench. Cler., nn. 714-715;

Litt. Encycl. *Pieni l'animo,* ad Episcopos Italiae, 28 iul. 1906: S. Pii X Acta, III, pp. 163-168; Ench. Cler., nn. 783-793;

Exhortatio ad Clerum Catholicum *Haerent animo,* 4 aug. 1908: S. Pii X Acta, IV, pp. 242-244; Ench. Cler., nn. 823-824.

BENEDICTUS XV, S. C. de Seminariis et Studiorum Universitatibus *Ordinamento dei Seminari,* ad Italiae Episcopos, 26 apr. 1920: Ench. Cler., nn. 1080-1091;

S. C. de Seminariis et Studiorum Universitatibus *Vixdum haec Sacra Congregatio,* ad Germaniae Episcopos, 9 oct. 1921: Ench. Cler., nn. 1117-1123.

PIUS XI, S. C. de Seminariis et Studiorum Universitatibus *I Romani Pontefici,* ad Italiae Episcopos, 25 iul. 1928: Ench. Cler., nn. 1257-1265;

S. C. de Sacramentis, Instructio *Quam ingens Ecclesiae,* ad locorum Ordinarios, 27 dec. 1930: AAS 23 (1930) pp. 120-129; Ench. Cler., nn. 1279-1301;

Litt. circul. S. C. de Seminariis et Stud. Univ. *In conventu plenario,* 8 sept. 1935, ad Lusitaniae Ordinarios: Ench. Cler., nn. 1347-1358;

Litt. Encycl. *Ad Catholici Sacerdotii,* 20 dec. 1935: AAS 28 (1936) pp. 37-52; Ench. Cler., nn. 1382-1399;

Normae S. C. de Seminariis et Stud. Univ. statutae pro Pontif. Seminariis Regionalibus Italiae, 25 martii 1936: Ench. Cler., nn. 1400-1418.

PIUS XII, Allocutio ad universos Clericos Studentes eorumque Moderatores, 24 iun. 1939: AAS 31 (1939) pp. 245-247; Ench. Stat. Perfectionis, n. 373;

S. C. de Seminariis et Stud. Univ., Litt. circul. *Nell'opera,* 2 febr. 1945, ad Rectores, Patres Spirituales et scientiarum sacrarum Professores in Seminariis: Ench. Stat. Perf., n. 384;

Adhortatio Apost. *Menti Nostrae,* 23 sept. 1950: AAS 42 (1950);

S. C. de Seminariis et Stud. Univ., Epist. *En quelques Diocèses de France,* 27 iul. 1953, ad Episcopos Galliae;

Litt. Encycl. *Sacra Virginitas,* 25 mart. 1954: AAS 46 (1954) pp. 161-191;

S. C. de Sacramentis, Instructio *Magna equidem,* 27 dec. 1955, ad locorum Ordinarios;

S. C. de Seminariis et Stud. Univ., Epist. *Este Sagrado Dicasterio,* 14 iun. 1958, ad Episcopos Hispaniae;

Exhortatio ad Rectores Seminariorum Maiorum Americae Latinae, 23 sept. 1958: *Discorsi e Radiomessaggi,* XX, pp. 387-392;

Exhortatio praeparata pro die 19 oct. 1958 ad Superiores et Alumnos Pont. Seminarii Regionalis Apuliae, de aliquibus principiis formationis sacerdotalis: *Discorsi e Radiomessaggi,* XX, pp. 439-449.

IOANNES XXIII, Litt. Encycl. *Sacerdotii Nostri primordia,* 1 aug. 1959: AAS 51 (1959) pp. 545-579;

Allocutiones in tribus Sessionibus Synodi Romanae: AAS 52 (1960) pp. 201-211; 221-230; 240-251;

Allocutio ad Sacrorum Alumnos, 28 ian. 1960: AAS 52 (1960) pp. 262-270;

Allocutio ad Alumnos Seminarii maioris Romani, 12 sept. 1960;

S. C. de Seminariis et Stud. Univ., Epist. circul. *De aliquibus formationis ecclesiasticae quaestionibus,* 5 iun. 1959, centum revolutis annis ex S. Ioannis B. Vianney morte, ad locorum Ordinarios;

Epist. *Es tarea muy grata,* 18 ian. 1960, ad Episcopos Mexici;

Epist. circul. *De aliquibus gravibus formationis ecclesiasticae quaestionibus,* 27 sept. 1960, trecentum ex S. Vincentii de Paoli morte revolutis annis, ad locorum Ordinarios.

[2] Non omnia recenseri possunt nec debent. Plura, quae formationem spiritualem quoque tangunt, habentur in aliis partibus huius Constitutionis, imprimis in capite IV *De Disciplina* et in capite V *De Institutione pastorali.* De cetero decretum conciliare principia tantum generalia exhibere debet, quae in Statutis et Consuetudinibus singulorum Seminariorum ulterius determinentur oportet.

Indoles generalis schematis succincte enuntiari potest ut:

— *biblica*: institutio spiritualis, sicut in hoc schemate praesentatur, alimentum trahit praecipue ex verbis Revelationis et exinde quaerit propriam vim propriumque calorem et saporem;

— *christocentrica*: (etsi verbum in schemate non usurpatur, res continetur). In Seminariis praeparantur futuri ministri Christi summi Sacerdotis et Boni Pastoris;

— *ecclesialis*: institutio spiritualis in schemate proposita tendit ad id ut sacrorum alumni ducantur

1) ad obsequium, deditionem, amorem erga Ecclesiam et Sacram Hierarchiam;

2) ad causas Ecclesiae tamquam suas sumendas, id est ducantur ad verum animarum zelum;

3) qua futuri Ecclesiae ministri, ad Eucharistiam, mysterium Ecclesiae centrale, et ad publicam Ecclesiae orationem tamquam praecipue eis propriam.

Structura schematis:

— in prima parte (nn. 18-21) vindicatur *primatus* vitae spiritualis;

— in altera parte (nn. 22-26) agitur de *subsidiis ad vitam spiritualem* in Seminariis provehendam. Non enumerantur omnia subsidia, sed praecipua tantum: in primis vita sacramentalis et oratio, dein exercitium virtutum theologicarum, abnegatio suiipsius, consiliorum evangelicorum spiritus, et cultus virtutum quae humanae dicuntur.

[3] Opportunum videtur inculcare Seminarii Rectorem non debere esse solummodo administratorem et disciplinae custodem, sed una cum Moderatore spiritus debere determinare spiritum totius Seminarii.

[4] In tot votis Episcoporum Concilio parando missis desideratur maior necessitudo inter scientias sacras in Seminariis traditas et vitam alumnorum spiritualem. Cf. ea quae dicuntur in nota 10 capitis V, *De Studiorum Ratione in Seminariis.*

[5] De momento Moderatoris spiritus pro sacrorum alumnis cf. PIUS XII, Exhort. Apost. *Menti Nostrae,* 23 sept. 1950: AAS 42 (1950) p. 674; S. Congr. de Sem. et Stud. Univ., *La Direzione spirituale nei Seminari,* Città del Vaticano 1956.

[6] Cf. Pontificale Romanum: *In Ordinatione Presbyterorum.*

[7] Imprimis in Seminario Maiore particulari cura praeparandi sunt alumni ad vitam quae eos exspectat, quando « e Seminarii claustris sacra obituri munera... in apertum prosiliunt apostolatus campum »: PIUS XII, *Menti Nostrae,* AAS 42 (1950) p. 691 et cf. Directorium Seminariorum (in Sinis), auctoribus Missionariis Congregationis Immaculati Cordis Mariae, Pekini 1949, p. 575: « In ipso Seminario, non solum status ecclesiastici in se, sed etiam ministerii pastoralis obligationes, necessitates, pericula coram seminaristis tacere atque celare minime licet. E contra citius, in decursu studiorum, de circumstantiis periculisque omnis generis quae obvia habebunt clare instruantur, ita ut veritatem genuinam circa statum vitae suae futurae sedulo cognoscant, in quantum hoc possibile est antequam Seminario valedicant ».

[8] Cum diversae methodi in hac re dentur, quae optimos afferunt fructus, sicut methodus S. Sulpitii usurpata in multis Seminariis Galliae aliarumque nationum, libertas servanda est.

[9] Cf. CIC, can. 1358 et 1361; et cf. Instructionem reservatam S. Congreg. de Sem. et Stud. Univ. *Per i Direttori Spirituali dei Seminarii,* 1 iulii 1955: « Il Confessore si asterrà normalmente dall'emettere il giudizio definitivo di un candidato agli Ordini Sacri, qualora non avesse già per più anni assistito spiritualmente il medesimo. Nei casi dubbi, non avendo il Confessore avuto tempo e opportunità di formarsi la certezza morale circa l'idoneità o meno del candidato, rinvierà la decisione ultima al Direttore Spirituale, imponendo ai giovani di ricorrere ad esso ».

[10] In non paucis votis Episcoporum Concilio parando exaratis commendatur talis periodus quae saepius « annus novitiatus » vocatur, etsi omnes sunt concordes huiusmodi denominationem non debere inferre ideam novitiatus ad instar religiosorum.

De facto a viris ecclesiasticis haud raro deploratur alumnos ultimis curriculi studiorum mediorum annis adeo litteris et scientiis excolendis occupari ut studia ad veram ipsorum pietatem fovendam neglegant; eosdem in Seminarium maius ingressos statim philosophicis vel theologicis disciplinis ita absorberi, ut ea mentis et cordis tranquillitate careant quae ad vitam spiritualem profundius excolendam et ad vocationem sacerdotalem matura decisione amplectendam summopere confert.

Huic necessitati respondet etiam annus propaedeuticus ad theologiam, qui a decem circiter annis in multis Italiae Seminariis instauratus est.

[11] A pluribus Episcopis, in votis Concilio parando missis, postulatur ut diaconi post absolutum cursum theologicum, saltem per annum in speciali tirocinio versentur, in quo — dum ad studia et praxim theologiae pastoralis provehenda et perficienda incumbunt — sacerdotales virtutes impensius colant. Cum res a pluribus circumstantiis pendeat quae non ubique eaedem inveniuntur, decretum conciliare huiusmodi usum non omnibus praescribit vel commendat, sed tantummodo monet ut diaconi qui forsitan per longius temporis intervallum ministeriis pastoralibus deputati erant, speciali cura ad ordinationem sacerdotalem praeparentur.

[12] Optimum sane videtur consilium et ab experientia comprobatum ut iuvenis sacerdos, iam circiter trigesimum annum agens, propriae ministeriorum experientiae lumine atque prudentis Magistri pietatis moderatione, sacerdotalem spiritum renovet et confirmet, atque ad fructuosam ministeriorum adimpletionem efficacius se praeparet. In pluribus dioecesibus, ubi talis usus optimo cum fructu iam viget, noviter ordinati sacerdotes interea occupant officia quae per unum aliumve mensem relinquuntur a sacerdotibus ad recessum spiritualem convocatis.

[13] S. Pius X, Motu proprio *Tra le sollecitudini,* 22 nov. 1903: ASS 36 (1903-1904) p. 331; et cf. Pius XII, Litt. Encycl. *Mediator Dei,* 20 nov. 1947: AAS 39 (1947) pp. 521-595.

[14] Cf. Pius XII, Exhort. Apost. *Menti Nostrae,* 23 sept. 1950: AAS 42 (1950) p. 672.

[15] Cf. Pius XII, Litt. Encycl. *Mediator Dei,* 20 nov. 1947: AAS 39 (1947) p. 537: « Procul dubio liturgica precatio, cum publica sit inclytae Iesu Christi Sponsae supplicatio, privatis precibus potiore excellentia praestat »; et cf. Ioannes XXIII, Adhort. Apost. *Sacrae Laudis,* 6 ian. 1962: AAS 54 (1962) p. 69: « Norunt profecto omnes, praeter cotidianum Missae Sacrificium, quod omnibus prorsus liturgicis precibus antecellit, nihil praestantius Divina Laude seu Divino Officio sacris administris esse posse ».

Non praescribitur ut praecise Laudes et Vesperae dicantur, sed de se hae horae praeferendae sunt et ob primatum primogeniturae et ob intimiorem nexum cum mysteriis anno liturgico vertente celebrandis.

[16] Cf. CIC, can. 1367, 2°. Confessio hebdomadaria ultimis temporibus a quibusdam minus aestimatur vel etiam impugnatur. Sensus Ecclesiae autem prostat ex pluribus documentis: cf. Pius XII, Litt. Encycl. *Mystici Corporis Christi,* 29 iunii 1943: AAS 35 (1943) p. 235; et Exhort. Apost. *Menti Nostrae*: AAS 42 (1950) p. 674. Recens theologia sacramentorum praeterea insistit in aspectu et liturgico et ecclesiali sacramenti poenitentiae.

[17] Omnis liturgica celebratio ut « actio sacra praecellenter » habenda est: cf. Pius XI, Const. Apost. *Divini Cultus*: AAS 21 (1929) p. 33 et cf. Instructionem S. C. Rituum de Ordine Hebdomadae Sanctae rite peragendae, 16 nov. 1955: AAS 47 (1955) p. 847: « ... edoceantur porro fideles de summo valore sacrae liturgiae, quae semper, et his praesertim diebus, ceteras devotionis species et consuetudines, quamvis optimas, natura sua longe praecellit ».

[18] Cf. Pius XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*: AAS 42 (1950) p. 673 et p. 691.

[19] S. AUGUSTINUS, *In Ioannem tract.*, 32, 8.

[20] Cf. Art. 475, § 4 ex Constitutionibus Primae Romanae Synodi: « Hi sacerdotii candidati sanitate et tranquillitate rerum naturaliter roborati, quae sibi, congruenter cum aetate, in Seminario veluti in familia parantur, incommoda, cum sua institutione et educatione coniuncta, necessaria sane existiment, ad animum mentemque suam imbuendam eo sese abnegandi devovendique studio, quo ii ad Christi cruci affixi similitudinem accedant, quoque olim idonei fiant ad reluctandum mundi illecebris; quod eos profecto decet, qui quamquam ad mundum mittuntur, de hoc tamen mundo non sunt ».

[21] Cf. IOANNES XXIII, qui in Litt. Encycl. *Sacerdotii Nostri primordia,* 1 aug. 1959: AAS 51 (1959) p. 550, sicut iam PIUS XII in Allocutione *Annus sacer,* 8 dec. 1950: AAS 43 (1951) p. 29, declarat sacerdotem, etsi vi ordinationis sacerdotalis non obligetur ad consilia evangelica servanda sicut religiosi, officio tamen adstringi ad evangelicam perfectionem contendendi; quare omnes sacerdotes consiliorum evangelicorum spiritum in se fovere debent.

[22] Cf. Litt. Encycl. *Ad Catholici Sacerdotii* PII XI et Adhort. Apost. *Menti Nostrae* PII XII: AAS 42 (1950) pp. 680 et 685.

[23] Cf. etiam PIUS XII, Litt. Encycl. *Sacra Virginitas,* 25 mart. 1954: AAS 46 (1954) pp. 161-191. Etenim coelibatus ecclesiasticus non importat aliquid mere negativum id est renuntiationem matrimonii, sed aliquid positivum quo totus homo, anima et corpore, Deo consecratur. Difficultas hodie diffusa etiam inter iuvenes bonae voluntatis quod coelibatus obstet plenae evolutioni personae, vim habet, si coelibatus tantum sub ratione renuntiationis matrimonii consideratur, at vi caret si agnoscitur tamquam spirituale inter Deum et hominem connubium, « veluti quoddam spiritualis matrimonii genus » (*Sacra Virginitas,* p. 166), quod multum confert etiam ad personalem perfectionem obtinendam.

[24] Cf. PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*: AAS 42 (1950) p. 690.

[25] Cf. PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*: AAS 42 (1950) pp. 662-663 et 690.

[26] Cf. PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae*: AAS 42 (1950) p. 686.

CAPUT IV

DE DISCIPLINA IN SEMINARIIS

27. [*Opportunitas declarationis conciliaris*].[1] Haec Sancta Oecumenica Synodus Summorum Pontificum inhaerens vestigiis [2] et votis multorum Episcoporum respondens [3] statuere quoque intendit, quae de disciplinae ratione in clericorum institutione sint tenenda; idque eo magis quod una simul cum progrediente educationis scientia etiam opiniones varii generis et nominis hic atque illic in sacrorum alumnorum coenacula inrepentes, iis virtutibus obsistunt, quae cum ipsa disciplina saepe convertuntur uti sunt praecipue oboedientia cum humili voluntatis et intellectus submissione, sui ipsius abnegatio et dominium, patientia et mansuetudo, prudentia et temperantia atque, ex altera parte, fortitudo et impaviditas, firmitas et constantia, fiducia et magnanimitas, sine quibus caritas et sacri apostolatus operositas digne exerceri nequeunt.

28. [*Notio*]. Iuxta germanam Ecclesiae doctrinam vero disciplina non modo summa est mediorum externorum vel externa ordinatio mediorum spiritualium quibus moderatores levitarum educationem promovent, verum etiam et praecipue illa animi dispositio interna, qua auctoritas superiorum suaviter et fortiter praecipiens et prohibens, suadens et ducens, a sacrorum alumnis libere, i. e. ex intima persuasione et humili caritate, propter conscientiam (Rom. 13, 5) et propter supernaturales rationes, suscipitur.[4]

29. [*Finis*]. Quae quidem disciplina id agit, ut regula rectae vitae discatur atque excolatur, persona ecclesiastica solide et plene maturescat et futurus sacer administer illis imbuatur habitibus bonis, quibus ex animo suscipiat Christi Redemptoris et Summi Sacerdotis formam, qui humiliavit semetipsum factus oboediens usque ad mortem (cf. Phil. 2, 8).[5]

30. [*Errores refellendi*]. Cui fini attingendo obstant speciosi nominis errores quibus sanae disciplinae sensus et vis extenuantur aut prorsus destruuntur.

Et primo quidem reiciendus est error eorum qui infirmitatis humanae ab originali lapsu ortae immemores, alumnos omnino relinquendos esse dicunt motibus naturae, quae innata iustitia et recta lege eos alliciat ad liberam personae evolutionem et maturitatem. Nec minus offendunt qui disciplinam velut iniuriam respuunt, cum auctoritatem omnis institutionis soli alumno ipsi tribuant et ab interna vi, unicuique propria, omnia procedere eique ergo relinquenda esse dictitent. Alii, educationis necessitatem quidem non infitiantur, modum tamen eius et mensuram ipsi alumno committere volunt, ita ut quisque sui ipsius solus educator sit et disciplinae iudex atque moderator. Qui autem quandam aliorum auctoritatem admittunt non minus erronee eam fructum mutuae conventionis esse volunt, qua omnes in normas communi consilio sibi ipsis statutas libere consentiant. Non desunt denique, qui disciplinam ab auctoritate moderatorum quidem statuendam affirmant, quam tamen iuvenili infirmitati nimis indulgentes hunc in finem tantum contendere debere autumant, ut alumnorum placitis et proclivitatibus respondeat, omnia autem quae eis displiceant arceat et vitet.[6]

31. [*Rectae disciplinae fontes*]. Ut efficacius hi errores vitentur et aliis defectibus et periculis remedia afferantur, Patres rectae disciplinae fontes, doctrinam eiusque modos et fructus denuo inculcare censuerunt.[7]

Iamvero ista disciplina, quamvis sanis fructibus profanarum educationis scientiarum reapse iuvari possit, ex ipsa supernaturali Ecclesiae constitutione res est vere sacra sive propter sacram auctoritatem in qua fundatur, sive propter sacras normas quibus de facto regitur (S. Scriptura, SS. Patres, canones Conciliorum, constitutiones RR. Pontificum, Episcoporum ordinationes), sive propter partes quas necessario habet in opere sanctificationis. Non humana ergo tantum sapientia sed praecipue supernaturalibus principiis a magisterio Ecclesiae, quae est columna et firmamentum veritatis (cf. 1 Tim. 3, 15) sancitis, omne et totum disciplinae regimen niti debet. Quae regula traditione ecclesiastica et optimis SS. Educatorum exemplis et principiis illustratur et corroboratur.

32. [*Rectae disciplinae doctrina*]. Moderatores igitur et alumni clare perspiciant quantopere disciplina cum tota oeconomia salutis cohaereat. Reapse enim eius necessitas non tantum

a sociali hominum indole infertur nec solum ab infirmitate omni creaturae humanae, praecipue aetati adulescenti inhaerente postulatur, sed ab illa etiam requiritur concupiscentia vel fomite quae, fatente Sancta Tridentina Synodo (Sessio V, 5), ex originali lapsu in omnibus baptizatis ad agonem relicta est. Disciplina insuper parat praesidium et securitatem quibus miles Christi ad altiora spiritualia certamina status sacerdotalis certanda exerceatur et maturescat, ut una cum sociis commune opus ab Hierarchia directum suscipiat atque peragat; et illam maxime fovet denique humilitatem et oboedientiam quibus sacerdos oboedientiae et passioni Christi configuratus redemptionis communicandae redditur efficacius instrumentum.

Hilari animo et libera voluntate ergo sacrorum alumni Superioribus oboediant, « non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi, ... cum bona voluntate servientes, sicut Domino et non hominibus » (Eph. 6, 6 sq.), etiamsi Superiorum ordinationes proprio arbitrio vel desiderio vel studio displiceant; ita qui pervigilant cum gaudio hoc faciant (cf. Hebr. 13, 17) et alumni se conforment Divino Magistro et Principi Pastorum, de se dicenti: « Ecce venio. In capite libri scriptum est de me: ut faciam, Deus, voluntatem tuam » (Hebr. 10, 7).

33. [*Rectae disciplinae modi*]. Firma vero disciplinae principia iuxta diversas alumnorum condiciones atque aetates apte et prudenter applicanda sunt.

Cum enim cuiusvis educationis et sanae disciplinae ecclesiasticae cardo sit compositio atque cooperatio auctoritatis ordinem imponentis et libertatis humanae eum acceptantis, utriusque autem exercitium tum aetate alunmorum progrediente tum temporum indole mutata aliter et aliter geratur, non semper eadem erit ratio alumnorum et moderatorum. Isti, praesertim crescentibus iuvenum annis, eorum custodiam sensim temperent et in quibusdam rebus non modo licitam largiantur alumnis agendi libertatem, sed eos etiam ad secum cogitandum in animo insuescant, ut veritates vel doctrinas vel quae usum spectant, faciliore negotio combibant.[8]

34. [*Disciplinae exercitium*]. Seminariorum Superiores in alumnorum sane memoriam revocare ne omittant quantopere hodie quoque ipsa eorum conditio Superiorum ductum exigat; quid valorum rectus ordo immutabilis ab ipsis expostulet; quid prae-

sertim propriae vocationis sacerdotalis status, qui saepe hominibus stultitia est et mundo scandalum, ipsis imponat.

Meminerint tamen iidem Superiores amorem plus valere quam timorem, persuasionem quam coactionem, benevolentiam quam austeritatem, exhortationem quam comminationem, caritatem quam potestatem, cooperationem quam segregationem, operositatem quam inertiam, rationem sui quam mere passivam dependentiam, praeventa quam repressa. Proinde in statuenda et usurpanda disciplina Seminariorum Moderatores prae primis ante oculos habeant exemplum Iesu Christi apostolos suos conformantis. Sint patres prudentes et discreti sed insimul graves quoque et fortes, qui tamen etiam cum puniant amant. Exemplo magis exhortentur quam verbis iuxta illud: « exemplum... dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita et vos faciatis » (Io. 13, 15). Auctoritatem exerceant non in dominium sed in ministerium, Magistri vestigia prementes qui non venit « ministrari, sed ministrare » (Mt. 20, 28).

Etsi autem disciplina in Seminariis gerenda supernaturali praecipue sustentetur ratione, ei tamen humanis quoque subsidiis et virtutibus consulendum est, cum sacerdos formandus ex hominibus assumptus pro hominibus constituatur (cf. Hebr. 5, 1). Quapropter Moderatores aptioribus iuxta Ecclesiae doctrinam modis et inceptis alumnorum vires excitent et adiuvent, persuasiones firment et voluntatem excolant, ita tamen ut ille vir oboediens ecclesiasticus maturescat, qui toto corde et summa virium contentione non sibi placeat sed hierarchico apostolatus ministerio inserviat.

Quae ut obtineant opus est ut cognoscant quos conformare debent; eo magis quod non eadem est ac simplex mens eorum qui ex variis hodiernae vitae condicionibus ad seminaria convolant. Constanti vitae consuetudine atque commercio, quae mutua benevolentia aluntur et roborantur, mentes, proclivitates, habitudines alumnorum detegant, novasque eorum rationes paterne foveant, animi sacerdotalis magnitudinem alant, excessus prudenter temperent, defectus fortiter corrigant et necessariam moderationem et vigilantiam sine ira et offensione sed suasione et amore sensim et absque intermissione exerceant.[9]

35. [*Disciplinae fructus*]. Quodsi doctrina haec istique modi ecclesiasticae disciplinae in praxim deducantur, sacrorum alumnorum adulescentes vires physicae et psychologicae nulla inde-

bita cohibitione frustrabuntur, eorum motus generosi operaque sponte incepta haudquaquam opprimentur, neque apta integraque personae maturatio naturae consentanea impedietur; potius dignitas virtutesque humanae solide excolentur et iuvenum animi non modo non simulati, obstinati, pavidi, sed sinceri, dociles, intrepidi reddentur et fundamentum idoneum praebetur virtutum supernaturalium futurorum Christi ministrorum. Qui sane nullatenus, quod quidam dictitant, auctoritate humana disciplinae praesidente a directo Dei Omnipotentis dominio arcentur ac si ex Ecclesiae praepositorum ore non Christus ipse loqueretur (2 Cor. 13, 3), sed eo securius cum Magistro coniunguntur. Hos ipsos item recta disciplina a mundo opportune segregat non ut eos qui pro aliis vivere debent sibi tantum vivere cogat atque assuefaciat, sed potius ut qui mittendi sunt in mundum non sint de mundo (Io. 17, 14-18). Quod quidem illo tantum silentio interno externoque comparatur — sicut docemur Christi Matrisque eius et Apostolorum exemplo — quod veluti radix, flos et fructus disciplinae praedicatur et toti conformationi spirituali et labori intellectuali eo magis necessarium esse cernitur quod eis hodie tot dissipationis pericula instant.[10]

NOTAE

ASC2: Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando.

[1] De disciplina in proprio capite agitur non solum quia inter Quaestiones a S. Pontifice Commissioni de Studiis et Seminariis propositas expresse « De Disciplina » (Quaestio III) sermo est, verum etiam quia in se res est maximi momenti, et propter errores, impugnationes, dubia, praxim alienam, quae modernis temporibus sub influxu variarum sententiarum et vivendi modorum invecta sunt, Concilii interventus valde opportunus, quin immo necessarius apparet. Post Prooemium ergo Constitutionis « De sacrorum alumnis formandis » et eius primam partem quae agit de Seminariorum ordinatione generali, atque post secundam partem quae est de institutione spirituali, caput tertium de Disciplina inseritur.

De facto modernorum temporum sententiae, motus atque opiniones, disciplinae internae et externae fundamenta corrodentes, sensum subiectivismi et individualismi, libertatis effrenatae et independentiae, aestimationem immoderatam valorum naturalium contra virtutes supernaturales et praesertim taedium abnegationis sui ipsius cum hedonismo coniunctum, denique arrogantiam iudicandi normas praeceptaque superiorum et apertam contumaciam sensim sine sensu invexerunt.

Quae tendentiae etiam conformationem clericalem inficientes non ultima censendae sunt causa deficientis oboedientiae sacerdotum erga episco-

pos omnemque auctoritatem ecclesiasticam, minime excepta quandoque suprema auctoritate S. Sedis, et autonomiae cogitandi, iudicandi, agendi in re doctrinali et disciplinari atque in exercitio apostolatus. De hac condicione multi episcopi et superiores religiosorum conqueruntur.

[2]RR. Pontifices et S. Sedis Dicasteria de hac re urgentiora in dies monita et exhortationes dederunt; inter recentiora documenta notanda sunt:

S. Pius X, Exhortatio *Haerent animo,* 4 aug. 1908: Ench. Cler., nn. 823-824;

Pius XI, Litt. Encycl. *Divini illius Magistri,* 31 dec. 1929: AAS 22 (1930) pp. 69 ss.

Pius XII, Adhortatio Apost. *Menti Nostrae,* 23 sept. 1950: AAS 42 (1950); Const. Apost. *Sedes Sapientiae,* 31 maii 1956: AAS 48 (1956) cum adnexis Statutis Generalibus; Allocutio ad Delegatos I Congressus Generalis de Statibus Perfectionis, 8 dec. 1950: AAS 43 (1951); Allocutio ad Delegatos II Congressus, 9 dec. 1957: AAS 50 (1958); Exhortatio ad Superiores Generales, 11 febr. 1958: AAS 50 (1958); Allocutio ad Congregationem Generalem Societatis Iesu, 10 sept. 1957: AAS 49 (1957);

Ioannes XXIII, Litt. Encycl. *Sacerdotii Nostri primordia,* 1 aug. 1959: AAS 51 (1959); Allocutiones in tribus Sessionibus Synodi Romanae: AAS 52 (1960); S. C. de Seminariis et Studiorum Universitatibus: 2 Epistulae ad locorum Ordinarios, 5 iunii 1959 et 27 sept. 1960.

[3] Testimonia Episcoporum multa habentur in ACV2, Series I.

In genere multi Episcopi necessitatem normarum quae exigentiis hodiernis respondeant recognoscunt atque, relictis methodis antiquis contingentibus, novas methodos consonantes spiritui, difficultatibus, tentationibus huius aetatis postulant: Tranen. et Barolen. II/3, 682; Nicotrien. II/3, 434; Medelitan. II/3, 873 s. aliique multi de quibus conferre licet Appendicem vol. II, pars I, p. 606, 1°, 2°.

Eodem tempore tamen necessitatem disciplinae urgent e. gr. Cinnaeus II/2, 417; Dakanen. II/5, 51 s., quia tota disciplina cleri in Seminarii formatione fundatur: Agbiensis II/4, 62 et reactio contra deminutionem disciplinae postulatur: Burdigalen. II/1, 233; quinimmo non pauci disciplinam severiorem in Seminariis urgent: e. gr. Ferrarien. II/3, 262; Arcen. II/1, 485; Apamien. II/1, 363; Reconquisten. II/7, 72; Tacnen. II/7, 519; Internuntius Ap. Iran. II/4, 356; Oranen. II/5, 112. Praesertim principia sana et probata conformationis et educationis alumnorum disciplinam quod spectat sarta tectaque serventur: e. gr. Patavin. II/3, 498; Montis Pessulani II/1, 329 s.; Imae Telluris II/6, 611; Superior Mill Hill II/8, 323.

Contra methodos et propensiones falsas et periculosas multi episcopi consurgunt: ante omnia falsa libertas reprehenditur: e. gr. Montis Pessulani II/1, 329 s.; Amisenus II/6, 254; Sancti Dominici II/6, 660; Mill Hill II/8, 323; et habitus inde manantes uti autoeducatio, autogubernatio, autonomia personalis aliaeque huius generis methodi erroneae: e. gr. Patavin. II/3, 498; Arcen. II/1, 485; Apamien. II/1, 363; Montis Pessulani II/1, 329 s.; Culiacanen. II/6, 180; Tripolitanus II/5, 277; Superior Generalis Miss. SS. Cordium Iesu et Mariae II/8, 285 s., naturalismus et neopaganismus: Nganchimen. II/4, 478; laxismus et irenismus moralis

spiritus mundi: Oranen. II/5, 112; Superior Miss. SS. Cordium Iesu et Mariae II/8, 285 s.; evacuatio et perversio conceptus oboedientiae: Montis Pessulani II/1, 329 s.; Culiacanen. II/6, 180; Amisenus II/6, 254; Sancti Dominici II/6, 660; Tripolitanus II/5, 277; Superior Gen. Ord. Servorum Mariae II/8, 113; Superior Gen. S.ti Vincentii a Paulo II/8, 211; exaggeratus novitatis spiritus: Terulen. II/2, 353 s.; Illerden. II/2, 208; Gerunden. II/2, 175; Giennen. II/2, 198.

Inter media indigitantur, praeter methodos paedagogiae modernae quatenus sana vocari potest, positiva potius quam negativa instructio: Palmen. II/7, 222; educatio magis individualis, loco educationis collectivae, qua Rectores singulos alumnos cognoscant, examinent, ponderent: Tranen. et Barolen. II/3, 682, sed praesertim, reiectis novationibus et experimentis ex temeritate manantibus (Montis Pessulani II/1, 329 s.), ad probatas et perennes virtutes christianas pro sana disciplina clericali indispensabiles iterum magis recurratur quae sint imprimis oboedientia plena, reverentia, humilitas, abnegatio sui, mortificatio et spiritus sacrificii, silentium, solitudo, oratio: Montis Pessulani II/1, 329 s.; Arcen. II/1, 485; Tarbien. et Lourden. II/1, 422; Sandomirien. II/2, 669; Coimbaturen. II/4, 123; Geholen. II/4, 505; Hinganfuen. II/4, 592; Superior Gen. Fratrum S.ti Pauli Primi Eremitae II/8, 56 s. Insuper faveatur spiritui sociali in exercendo apostolatu: Oruren. II/7, 111.

[4] Cf. Directorium Seminariorum auctoribus Missionariis Congregationis Immaculati Cordis Mariae, Pekini 1949, p. 238; cf. etiam normas pro Seminariis a S. Pio X approbatas (*L'Ordinamento dei Seminari da S. Pio X a Pio XII,* Città del Vaticano 1958, p. 51); et Statuta Generalia adnexa Const. Apost. *Sedes Sapientiae,* art. 37, § 2.

[5] Cf. Leo XIII, Allocutio, 18 ian. 1885: Ench. Cler., n. 458; Sermo S. Pii X, 14 oct. 1908: Ench. Cler., n. 827.

[6] Hi errores exponuntur iuxta scientiae paedagogicae explicationes et conclusiones et insimul iuxta practicas ecclesiasticae auctoritatis observationes, quae in S. Sedis documentis supra laudatis (cf. notam 2) aliisque continentur. Animadvertendum tamen est quod hi errores paedagogici hoc in loco eo sensu tantum considerantur, quo et quatenus disciplinam stricte loquendo tangunt. Ideoque absque difficultate respondetur obiectionibus eorum qui dicant hos errores nimis simpliciter exponi vel non omnes errores paedagogicos recenseri.

Primus error nomine *naturalismi* paedagogici venit, qui bonitatem intrinsecam naturae affirmat absque infirmitate originali; secundus vocari solet *activismus,* qui, naturalismo infectus, autonomiam naturae individualis vel socialis vindicat ideoque auctoritatem et insuper verum et bonum absolutum excludit; sequens error, *autoeducatio,* autonomiam normae defendit; error quartus, *autogubernatio,* principium democraticum auctoritati opponit; ultimus denique error, « *interesse* », delectationem esse regulam disciplinae statuit.

[7] Quae omnia ex documentis S. Sedis supra commemoratis (cf. notam 2) hauriuntur.

[8] Hac paragrapho regulae generales de praxi innuuntur: statuitur perennis et gravissima quaestio omnis educationis: compositio auctoritatis

moderatorum et libertatis humanae alumnorum. Ratio deinde habetur circumstantiarum temporis, locorum, hominum et praesertim aetatis alumnorum, quae mutuam relationem et praxis disciplinaris accommodationem determinant. Quibusdam Commissionis praeparatoriae sodalibus postulantibus haec momentosa accommodatio ad aetates verbis ipsius S. P. Pii XII (*Menti Nostrae,* 3 sept. 1950: AAS 42 [1950] p. 686) explicatur. Si totus decreti contextus et tenor consideratur, absque fundamento reali timetur, ne hac libertatis mentione alumni abuti possint.

[9] Ne quis miretur normas dari Superioribus, quippe cum eorum sit disciplinae modum determinare, non autem alumnorum. Ceterum ipsa Tridentina Synodus (et eam sequens Codex Iuris Canonici) eandem rationem tenet, Superioribus praesertim normas suppeditans de modo quo disciplinae subditorum praesideant (Sessio XIII, de ref., cap. I; CIC, can. 2214, § 2). Quae omnia item quoad substantiam ex documentis S. Sedis hauriuntur.

[10] Quae in praecedentibus huius schematis recensionibus tamquam « recriminationes » exponebantur (statim post enumerationem errorum ad quos reapse accedunt uti practicae eorum consequentiae), propter obiectiones plurimorum in finem Decreti translatae sunt; in his enim « criminationibus » non solum errores et calumnias adversariorum Ecclesiae contineri sed quandoque defectus in non paucis ecclesiasticae formationis domibus de facto exsistentes pandi merito dicebant.

Quapropter hoc in loco, illae recriminationes potius sub aspectu positivo recoluntur, quatenus rectae et verae disciplinae fructus celebrantur. In fine expressa mentio fit de silentio quod praesertim hodie toti conformationi spirituali et intellectuali eo magis necessarium est quo gravius periclitatur.

Caput V

DE STUDIORUM RATIONE IN SEMINARIIS

I – NORMAE GENERALES [1]

36. Cum scientia, praesertim sacra, Sacerdotes excellere debeant, prout per Malachiam Prophetam Spiritus Sanctus praemonet « Labia Sacerdotis custodient scientiam » (Mal. 2, 7), sacrorum alumnorum in studiis institutio omni ope curanda est secundum venerabiles Ecclesiae traditiones atque iteratas Romanorum Pontificum adhortationes; eaque temporum necessitatibus est accommodanda ut futuri Sacerdotes ad divinum sibi commissum munus sancte ac fructuose exercendum rite praeparentur.

37. Quae in studiis institutio, saltem quoad curriculum philosophicum et theologicum, in scholis fieri debet ab Auctoritate Ecclesiastica erectis vel approbatis; ideoque aptae ad id constituantur sedes, bibliothecis ceterisque subsidiis bene instructae quae pro studiorum natura et gradu requiruntur.

38. Magistri adsint, numero sufficientes, optimo vitae exemplo praestantes, paedagogicis dotibus ornati atque debita scientia praediti, congruentibus titulis academicis etiam comprobata; gravissimum docendi munus religiose adimpleant atque aequa fruentes remuneratione alienis officiis sint liberi quae magisterio obstant. In disciplinis praesertim sacris tradendis meminerint se non tantum proprio, sed praecipue Ecclesiae nomine docere, cuius normas tum quoad doctrinam tum quoad methodum fidelissime sequi debent.

39. Adsit quoque congruus alumnorum numerus; quo deficiente, alumni in sedes communes cum aliis sacrorum alumnis coniungantur ut solidae alumnorum institutioni, quae in hac re suprema lex est habenda, efficacius consuli possit.[2]

40. Cum in tanta gentium regionumque diversitate nonnisi generales de studiis leges ab hac Sancta Synodo tradi possint, in singulis nationibus Ratio Studiorum habeatur, ab Episcoporum coetu redacta et a Sancta Sede approbata, qua hae leges generales evolvuntur et particularibus locorum temporumque adiunctis accommodantur. Pariter in Religionibus, Societatibus Institutisque Saecularibus Ratio Studiorum pro propriis sodalibus habeatur a Superioribus Maioribus redacta et a Sancta Sede approbata.[3]

II – DE STUDIORUM HUMANIORUM CURRICULO[4]

41. Antequam sacrorum alumni studia proprie ecclesiastica aggrediantur, studiorum mediorum curriculum rite absolvant, cuius finis est non solum hominem efformare, completa atque harmonica omnium facultatum educatione, ita ut iudicii maturitatem, sanum gustum atque dicendi scribendique artem acquirant, sed ipsum christianum ac sacrorum alumnum excolere; quare tota educatio Divinae Revelationis lumine penitus perfundatur oportet, cuius etiam studium in religionis schola assidue promoveatur.

42. Simul vero cum educatione, instructio impartienda est eorum quae hominem cultum scire decet; quare, cum magis in dies oporteat ut sacrorum alumni iis nihil saltem cedant qui e laicis iuvenibus paris sint disciplinae auditores, studiorum mediorum curriculum ita ordinetur ut alumni congruam sermonis patrii, litterarum scientiarumque cognitionem sibi comparent, regulariter eo titulo sancitam qui ad Universitatem in propria natione ingrediendam requiritur.[5]

43. Peculiari autem diligentia addiscant quae futuris Sacerdotibus necessaria sunt, imprimis linguae latinae cognitionem qua traditionis et Magisterii documenta, ceterosque libros quorum cotidianus usus erit in philosophico et theologico curriculo et in tota vita sacerdotali, facile intelligere atque usurpare possint.[6]

III - DE CURRICULO PHILOSOPHICO [7]

44. Studiis humanioribus rite absolutis biennium philosophicum peragendum est, cuius finis est iuvenum formationem complere, ad veritates de rerum natura hominisque vita rationis lumine perscrutandas instituere atque ad superiora studia theologica immediate praeparare. Quae praeparatio religionis studio ac potissimum ea Sacrae Scripturae lectione, qua alumni vivam Christi Sacerdotis imaginem sibi infingant totiusque operis salvifici historiam intueantur, complenda est.

45. Philosophia scholastica, quoad omnes suas partes, apto libro textus exposita, secundum S. Thomae Aquinatis rationem, doctrinam et principia, non omissis tamen aliis magistris ab Ecclesia probatis, ita tradatur ut eius completam cohaerentemque synthesim acquirant, omnium praecipuorum argumentorum solido atque accurato studio, omissis quaestionibus tum obsoletis, quae vix ullum momentum retinent, tum subtilioribus, quae ad altiora Facultatis Philosophicae studia remittenda sunt.

46. Introducantur alumni ad cognoscenda et crisi subicienda systemata philosophica praesertim moderna, quae in propria natione maiorem influxum exercent, ita ut quae ibi bona probantur, teneant, recentioris aetatis autem errores, qui homines ab Ecclesia avertunt et a philosophica ratione repetuntur, apte refellere valeant.

47. Solide etiam instituantur in disciplinis cum philosophia connexis quae Sacerdoti conveniunt, quales sunt scientiae paedagogicae, psychologicae; imprimis vero scientiae sociales quarum studium in curriculo philosophico inchoandum et deinceps prosequendum est ita ut de iis quaestionibus, quae modernam societatem exagitant, doctrinam socialem Ecclesiae bene cognoscant, eam rite proponere valeant, simul vero ab iis quae ad Sacerdotem non pertinent, abstinere sciant.[8]

IV - DE CURRICULO THEOLOGICO [9]

48. Post biennium philosophicum quadriennium theologicum integre peragendum est, cuius finis est intima Divinae Revelationis cognitione alumnos ita praeparare ut et scientia et vita fidei alte imbuantur et ad munus sacerdotale fidem praedicandi, sacramenta administrandi ac fideles regendi sancte obeundum rite disponantur.

49. Quare theologia sacra apto libro textus adhibito, secundum probatos Ecclesiae Doctores, atque imprimis iuxta S. Thomae rationem, doctrinam et principia solide tradatur in omnibus suis partibus, apta pro diversa materia methodo adhibita, omissis obsoletis ac subtilioribus quaestionibus, ita ut alumni doctrinam catholicam, ex divinae revelationis fontibus accurate haustam, profunde penetrent, propriae spiritualis vitae reddant alimentum [10] eamque in catechesibus et sacris concionibus, in confessionibus et in animarum directione, in scriptis, in scholis et in aliis ministeriis, apud nostrae aetatis homines, tum rudiores, tum cultiores, apte exponere, demonstrare atque tueri valeant.

50. Sacrae Scripturae studio secundum normas ab hac Sancta Synodo traditas peculiari diligentia instituantur. Proinde momentum Sacri Textus theologicum, spirituale, liturgicum ac pastorale futuris Sacerdotibus praeprimis aperiatur. Alumnis insuper opportunitas detur sacras linguas hebraicam et graeco-biblicam addiscendi quibus textus primigenios biblicos intelligere et explicare possint.[11]

51. Praeterquam in theologia fundamentali, dogmatica et morali, in iure canonico, in historia ecclesiastica et in patrologia, sedulo instituantur alumni in theologia spirituali qua in propria sanctificatione et in animarum directione efficaciter iuventur; atque in sacra liturgia sub aspectu theologico, spirituali, iuridico et pastorali investigata, nec non in cantu ecclesiastico: ut Opus Dei digne peragere, de sacris cultus mysteriis ipsi profunde vivere et actuosam populi participationem promovere valeant.[12]

52. Manuducantur alumni ad plenius cognoscendas eas communitates quae christiano nomine decorantur, sed ab Apostolica

Sede sunt seiunctae, ita ut fidei firmitate et integritate sancte servata, secundum Ecclesiae monita fratres separatos iuvare possint ad assequendam unitatem a Domino Nostro expostulatam.[13] Introducantur etiam ad cognoscendos modernos errores ad religionem spectantes atque alias religiones in singulis regionibus divulgatas, ut facilius veritatis lumen errantibus demonstrare sciant.[14]

53. Diligentissime praeterea instruantur in theologia pastorali atque affinibus disciplinis, ut apostolatus artem, temporibus et locis accommodatam, addiscant, nec tantum theoretice, sed etiam practice. Quare, prudenti Episcoporum iudicio, iam durante studiorum curriculo, moderate quidem ne vitae spirituali vel disciplinae vel studiis noceat, simul vero methodice, sub magistrorum peritorum ductu, in praxim pastoralem initientur. Cuius institutionis pastoralis singulare momentum persentiens, Sancta Synodus particularibus normis ei providit.[15]

54. Ne theologicae disciplinae separatae appareant, sed harmonice in finem conspirent, in tradenda imprimis theologia dogmatica et morali, severa proprii obiecti investigatione speculativa accurate servata, themata theologiae biblicae, necnon momentum spirituale, liturgicum, pastorale proprii argumenti maxima cura in lucem ponantur ita ut ex patefacta intima connexione quae viget inter Scripturam, traditionem patristicam, dogmaticam, moralem, ius, vitam liturgicam, spiritualem ac pastoralem Ecclesiae, ipsi alumnorum institutioni optatissimum imprimatur unitatis sigillum.[16]

55. [*Monitum finale*]. Alumni durante studiorum ecclesiasticorum curriculo in iis quoque solide instituendi sunt quae rebus pervestigandis excolendisque progrediens parit aetas; devitanda est autem nimietas disciplinarum et praelectionum ne iuvenum mentes quasi obruantur neque eis satis temporis deficiat ad audita proprio nisu peragranda et assimilanda. Magistri potius sapienter adaptata docendi methodo, institutis quoque colloquiis aptisque exercitationibus ac praecipue proprio ipsorum exemplo alumnos ad laboris intellectualis artem atque amorem ita conforment ut sacerdotio quoque initiati sacrarum disciplinarum studium fovere pergant.

NOTAE

(Normae generales)

[1] Scopus huius Capitis est primarias statuere normas, quae regere debent candidatorum ad Sacerdotium in studiis institutionem ita ut haec institutio secundum traditionalia Ecclesiae principia confirmetur, simul vero ad temporum necessitates, quantum opus est, accommodetur.

[2] Quae in nn. 36-39 de fine studiorum, de scholis, magistris et alumnis proponuntur, declaratione non indigent; quaedam fortasse superflua apparere possunt, at utiliter servanda videntur ut Decretum magis completum et organicum sit.

Particularis momenti sunt quae in n. 39 praescribuntur de congruo alumnorum numero, cum abunde constet quanta damna alumnorum institutio saepissime patiatur in studiorum sedibus sufficienti numero egentibus.

[3] In n. 40 aliquid novi statuitur de Ratione Studiorum redigenda in singulis nationibus; pro Religiosis hoc iam statutum erat in Constitutione Apostolica « Sedes Sapientiae » (30 maii 1956) et adnexis Statutis Generalibus (art. 19).

Quod necessarium videtur, nam tanta est varietas nationum ut totalis uniformitas in Ratione Studiorum neque possibilis neque optabilis appareat. Quare Concilium ea tantum statuere debet pro universa Ecclesia quae omnibus revera prosunt, id est leges generales et stabiles, generalia principia et criteria duratura dare quae ab omnibus servari debent, at necessario accommodanda erunt diversis adiunctis locorum et temporum.

Haec vero accommodatio non singulorum arbitrio relinquenda est, at secundum normas communes facienda, pro clero saeculari ab Episcoporum coetibus in singulis nationibus et a Moderatoribus Maioribus pro clero regulari. Etenim pro clero saeculari uniformitas in natione omnino optanda videtur, nisi adiuncta vere diversa in regionibus eiusdem nationis adsint, quarum curam habebit Episcoporum coetus in Studiorum Ratione redigenda. Simili modo quaedam uniformitas requiritur in Studiorum Ratione sodalium eiusdem Instituti religiosi, quae tamen, ut patet, accommodanda erit etiam adiunctis diversarum regionum, et in multis assimilanda Rationi Studiorum cleri saecularis propter intrinsecam catholici sacerdotii unitatem (*Sedes Sapientiae,* Statuta Gen. art. 10 § 2).

Singulae Rationes Studiorum a Sancta Sede recognoscendae et approbandae erunt ut in ipsa varietate unitas necessaria servetur; ac, labente tempore, novis exsurgentibus necessitatibus adaptandae erunt.

(De studiorum humaniorum curriculo)

[4] Quoad studia humaniora finis obtinendus indicatur, qui est humanistica formatio atque tum generalis culturae adeptio, quam habere solent laici culti propriae nationis, tum illius praeparationis acquisitio, quae ad studia ecclesiastica est necessaria.

Problema vero adest de modo componendi traditionalem institutionem ecclesiasticam cum modernae culturae necessitatibus, quod in omnibus nationibus, etsi diverso gradu, sentitur. Nam *in regionibus occidentalibus* for-

matio classica graeco-latina, quae olim communis erat clericis et laicis, in scholis civilibus paulatim locum cessit formationi scientificae et technicae, ita ut in scholis mediis multarum nationum studium linguae graecae iam abolitum sit, studium vero linguae latinae vel derelictum vel valde diminutum sit, ac magis in dies excolantur linguae modernae, scientiae aliaeque disciplinae, quae hodiernis vitae necessitatibus melius respondere aestimantur. At in Seminariis *et* formatio classica servari *et* cultura moderna satis communicari debent, ne futuri Sacerdotes in quodam statu inferioritatis coram laicis inveniantur. *In regionibus orientalibus* formatio classica non est graeco-latina, cum proprios classicos propriamque culturam habeant, qua etiam futuri Sacerdotes carere nequeunt ut efficacius ministerium sacerdotale exercere valeant; nec religio christiana ita connexa est cum determinata cultura ut quis nequeat vere christianus vel Sacerdos fieri, nisi occidentalis quoad culturam factus sit; at simul candidati ad sacerdotium ea discere debent quae ad sacerdotium requiruntur, et imprimis latinae linguae cognitionem habere, ea saltem mensura, quae omnibus Sacerdotibus necessaria est.

In hoc Constitutionis capite considerantur et seminaria minora et eae regiones ubi plures candidati Seminaria ingrediuntur postquam studiorum humaniorum curriculum, integre vel saltem maiorem partem, iam absolverunt.

[5] Pius XII, Adhortatio Apost. *Menti Nostrae,* 23 sept. 1950: AAS 42 (1950) p. 687: « ... cupimus cumprimis ne litterarum doctrinarumque studiis ii qui futuri sint sacerdotes iis nihil saltem cedant qui e laicis iuvenibus paris sint disciplinae auditores ».

Affirmatur necessitas culturae generalis non inferioris laicis cultis, ut saepius et iure Auctoritas Ecclesiastica recentiore tempore commendavit. Adduntur verba « *regulariter eo titulo sancitam qui...* », cum hoc multum iuvet tum ad severitatem studiorum fovendam, tum ad libertatem vocationis tuendam, tum ad studia universitaria facilius aggredienda.

Dicitur tamen « *regulariter* », non absolute, quia Ecclesia non potest absolute subordinare progressum in studiis *ecclesiasticis* alicui titulo *civili;* ac praeterea exceptiones necessariae erunt tum individuales (optimi candidati ad sacerdotium qui tamen ob peculiarem causam, v. g. vocationis tardioris, titulum officialem consequi non possunt), tum nationales (quia v. g. leges hostiles Ecclesiae alicubi nimis difficilem vel impossibilem reddere possunt tituli civilis acquisitionem, ut recentioribus temporibus in aliquibus nationibus accidit).

[6] Obligatio imponitur institutionem mediam complendi iis omnibus quae sacrorum alumnis necessaria sunt, at a laicis alumnis omittuntur. Haec vero studia fieri possunt vel *simul* cum aliis disciplinis in studiorum humaniorum curriculo, vel *post* illa studia, ut in aliquibus nationibus fit (v. g. India, Iaponia, etc.), prout in Ratione Studiorum nationali determinabitur.

Agitur imprimis de linguae latinae studio, et mensura indicatur quae *omnibus* Sacerdotibus necessaria est. Mensura quae in praesenti Decreto proponitur videtur Episcoporum consensum obtinere posse. Plus peti debebit a Sacerdotibus aliquarum regionum vel ab iis qui ad superiora studia ecclesiastica destinantur.

(De curriculo philosophico)

[7] In curriculo philosophico solida institutio scholastica inculcatur, at simul quaedam commendantur: — ut veteres quaestiones iam obsoletae vel subtiliores omittantur, — ut magis foveatur modernae philosophiae studium, quantum requiritur ad mentis indolem melius cognoscendam eorum apud quos sacerdotale ministerium exercere debebunt, — ut aridum philosophiae studium iis apte compleatur quae ad clerici intellectualem institutionem iuvant, praesertim religionis studio et S. Scripturae lectione. A non paucis enim hodie animadvertitur, biennio philosophico, sicut generaliter hodie absolvitur, alumnorum animos non sufficienter ad sacerdotii metam dirigi et praeparari, eo quidem tempore, quo Seminarium maius ingressi, promptiore animo ad id anhelant. Conferantur ea quae in capite III° « De Institutione spirituali » (nr. 21) commendantur de particulari formationis spiritualis periodo.

In n. 45 solidum studium philosophiae scholasticae praescribitur, at illarum quaestionum omissio postulatur quae obsoletae vel subtiliores sunt ideoque non aptae ad finem cursus philosophici seminaristici assequendum.

[8] Studium urgetur aliarum scientiarum quibus Sacerdos indiget, praesertim scientiae sociales, quae distinguuntur ab Ethica, seu ab illa parte philosophiae scholasticae quae principia socialia continet, et omnino necessaria, at insufficiens est; nam Sacerdos, ad munus pastorale nostro tempore exercendum, cognitione quoque positiva factorum socialium indiget ut fideles sibi commissos secure dirigere valeat, de moralitate actionum socialium tuto iudicare sciat, simul vero abstineat ab iis quae ad Sacerdotem non pertinent. Obici potest doctrinam socialem Ecclesiae potius ad theologiam quam ad philosophiam pertinere; at eius studium in curriculo philosophico inchoandum videtur, quia doctrina socialis Ecclesiae, prout in documentis ecclesiasticis proponitur, plurima elementa philosophica continet. At in Rationibus Studiorum pro singulis nationibus melius determinetur quando et quomodo haec studia a sacrorum alumnis fieri debeant.

Ipsa S. Congregatio de Seminariis et Studiorum Universitatibus, exempli gratia, pro omnibus Italiae Seminariis recentissime praecepit ut cursus sociologiae obligatorius haberetur in ultimo formationis philosophicae anno, indicatis quoque quaestionibus principalioribus ibidem tractandis (cf. Litteras circulares eiusdem S. Dicasterii *Le condizioni di vita,* 25 maii 1961 ad Exc.mos Ordinarios Italiae). Praeprimis autem memorandae sunt Litterae Encyclicae *Mater et Magistra* (15 maii 1961) Ioannis Pp. XXIII.

(De curriculo theologico)

[9] Etiam in curriculo theologico inculcatur institutio solida, completa et organica, at simul quaedam commendantur: — ut veteres quaestiones obsoletae et subtiliores hic quoque omittantur, — ut magis foveatur contactus theologiae cum vita unde theologiae studium alumnorum vitam spiritualem nutriat et ad ministerium pastorale vere praeparet, — ut harmonica conspiratio omnium theologicarum disciplinarum sedulo curetur ad divinam revelationem organice cognoscendam eamque fidelibus apte communicandam.

[10] Saepius aliquod discidium inter scientiam theologicam et vitam spiritualem a multis deploratur, qui institutionem theologicam alumnorum pietatem parum nutrire, ipsa vero pietatis exercitia in Seminariis haud raro profunditate theologica carere notant. Verum est praelectionem necessario differre a praedicatione et aulam scholasticam non esse ecclesiam. Sed ipsa theologia est ea scientia quae magis quam omnes aliae omnino exigit ut et magistri et auditores propriam ipsorum vitam in veritatum consideratarum luce iudicent atque efforment.

[11] In studio Sacrae Scripturae insistitur, cuius necessitas magis in dies sentitur, tum propter eius intrinsecum valorem tum propter utilitatem apostolicam. Quin etiam, inspecto huius argumenti particulari momento, pro recta ac profunda alumnorum in Sacris Litteris institutione, speciale decretum a Commissione de Studiis et Seminariis exaratum est, in quantum ad ipsius competentiam spectaverit, i. e. de ratione docendi Sacram Scripturam. Cf. Instructionem Pontif. Commissionis Biblicae « De Scriptura Sacra in clericorum Seminariis et religiosorum Collegiis » 13 maii 1950, iussu et approbatione Pii XII editam: AAS 42 (1950) pp. 495-505.

Commendatur linguarum hebraicae et graeco-biblicae studium, non omnibus imponitur, cum pluribus inutile pondus esset, immo fere impossibile in illis regionibus ubi alumni tot linguas classicas et modernas iam discere debent.

[12] Praecipuae curriculi theologici disciplinae brevitatis causa tantum enumerantur; quibus speciali emphasi adduntur Theologia spiritualis et Sacra Liturgia, necnon cantus ecclesiasticus, propter eorum pastorale momentum, ob desiderium a pluribus Episcopis manifestatum et praecipue ob recentia S. Sedis documenta.

Cf. imprimis Pius XII, Litt. Encycl. *Mediator Dei,* 20 nov. 1947: AAS 39 (1947) p. 591 s.

Allocutio ad Sacrorum Antistites habita 2 nov. 1954: AAS 46 (1954) pp. 666 ss.

Litt. Encycl. *Musicae Sacrae,* 25 dec. 1955: AAS 48 (1956), pp. 17; 23 s.

S. Congregatio de Seminariis et Studiorum Universitatibus, Epistola circ. *De institutione clericorum deque Officii divini recitatione,* 2 febr. 1945.

S. Congregatio Rituum, Instructio de Musica Sacra et Sacra Liturgia, 3 sept. 1958: AAS 50 (1958) p. 659 s.

Sacra Liturgia tradenda est integra, non solum sub aspectu caeremoniali-iuridico vel historico, uti hucusque haud raro factum est, sed sub aspectu vere theologico, ascetico-mystico, scripturistico et pastorali. Exinde futuri sacerdotes ita formandi sunt ut de sacris cultus mysteriis profunde viventes, secundum magnorum Patrum exemplar populum sibi commissum in intimam cultus imprimis sacrificalis participationem introducere valeant. De ipsa vita liturgica alumnorum nutrienda in capite III° huius Constitutionis iam sermo erat.

Insuper votum propositum est ut Sacra Liturgia in Facultatibus theologicis et in Seminariis disciplina theologica *principalis* declararetur. Opportunum autem non videbatur hac de re in Decreto conciliari loqui, cum

huiusmodi determinationes ad competentem Sacram Congregationem spectent et ad particulares Rationes Studiorum sub eius ductu ab Episcoporum coetibus exarandas. Ex eadem ratione Decretum non respicit desiderium a pluribus scientiae liturgicae cultoribus manifestatum, scilicet ut lectionum de Sacra Liturgia tractantium augeatur numerus. Praeterea huic et aliis huiusmodi propositionibus non tam introductione novorum cursuum vel numero lectionum aucto satisfaciendum esse videtur, quam perfectiore totius institutionis theologicae conspiratione quae in n. 54 praesentis Decreti exoptatur.

[13] Commendatur ut in alumnorum theologica institutione ratio habeatur momenti quod hac nostra aetate convenit relationibus cum « Fratribus seiunctis ». Quae quantopere curae sint Summo Pontifici feliciter regnanti apparet iam ex institutione peculiaris Coetus seu Secretariatus ad Christianorum unitatem fovendam: cf. Motu proprio *Superno Dei nutu,* 5 iun. 1960: AAS 52 (1960) p. 436.

In Universitatibus et Facultatibus ecclesiasticis opportunum, immo quasi necessarium erit inserere in ratione studiorum particulares lectiones quibus auditores in historiam et theologiam christianorum separatorum introducuntur. In Seminariis autem, ne numerus disciplinarum plus aequo augeatur, certo curandum est, ut in singulis tractatibus theologicis iusta ratio habeatur « dimensionis oecumenicae ».

« *Secundum Ecclesiae monita* »: Quae institutio particularia Ecclesiae hac de re monita apprime respicere debet, imprimis quod « motionem oecumenicam » attinet, nam:

a) « Conatus... ad reconciliandos cum Ecclesia Catholica dissidentes christianos hucusque suscepti, quamvis optimis inspirentur intentionibus, non semper rectis innituntur principiis... et peculiaribus non carent periculis »: Instructio Supr. Congregationis S. Officii *Ecclesia Catholica,* 20 dec. 1949: AAS 42 (1950) p. 142. Nec desunt qui « imprudenti aestuantes irenismo... veluti obices ad fraternam unitatem restaurandam ea putare videntur, quae ipsis legibus ac principiis a Christo datis innituntur... » Pius XII, Litterae Encycl. *Humani generis,* 12 aug. 1950: AAS 42 (1950) p. 565;

b) agitur de clericis et iunioribus religiosis, qui facilius a novitatibus alliciuntur et proinde ab expertis magistris manuducantur oportet;

c) adhuc multi christiani separati longe sunt a vero spiritu oecumenico. (Cf. Animadversiones *Secretariatus ad Christianorum Unitatem fovendam,* die 1 iun. 1961 missas ad Commissionem de Studiis et Seminariis).

[14] In altera parte n. 52 studium aliarum religionum commendatur, quod in pluribus regionibus nimis negligitur, at ad munus sacerdotale necessarium est.

[15] Peculiaris commendatio fit pro theologia pastorali et disciplinis adnexis, secundum votum commune Episcoporum et recentiora repetita monita Sanctae Sedis. Data huius argumenti singulari gravitate, de formatione pastorali agitur quoque in particulari capite huius Constitutionis. Ut autem visioni syntheticae totius Rationis Studiorum consulatur, interea quaedam pauca etiam in hoc capite dicenda videntur.

Enuntiata igitur necessitate particularis in disciplinis pastoralibus institutionis simul cum theoretico studio etiam inculcatur exercitium practicum durante studiorum curriculo inchoandum. Cum vero fructus huiusmodi exercitationum iam durante studiorum theologicorum curriculo institutarum a multis adiunctis pendeat quae non ubique eadem inveniri possunt, institutionis practicae ordinatio prudenti Episcoporum iudicio committitur. Quorum igitur erit eas ita moderate et methodice curare ut nec alumnorum vitae spirituali nec studiis nec disciplinae noceant, immo eos ad pietatem et studium stimulent, zelum apostolicum foveant atque ad futurum apostolatum aptius disponant. (Conferantur etiam monita expressa in Litteris circularibus S. Congregationis de Seminariis et Studiorum Universitatibus, 27 sept. 1960, trecentum ab obitu S. Vincentii de Paoli exactis annis, pars II, n. 6).

Haec institutio pastoralis, curriculo theologico absoluto, specialibus tirociniis complenda erit, sicut disponitur in Decreto de institutione pastorali (cf. n. 67).

[16] Quaestio de *unitate* quae inter diversas disciplinas theologicas vigere debet et quae a magistris semper prae oculis habenda est in disciplinis sacris sive investigandis sive tradendis, hodie gravissima est, quia de facto unitas illa non parum deficit cum magno institutionis alumnorum detrimento.

Unde paucos annos abhinc communes erant et magna ex parte adhuc hodie sunt querimoniae quae recensentur in Schemate Decreti *De Studiis Academicis,* Cap. II « De Studiorum Ecclesiasticorum Universitatibus », nota 17. Non desunt hodie laudabiles conatus qui istis defectibus mederi quaerunt, sed quaestio minime soluta considerari potest. Non pauci censent optatam in scientia et institutione theologica unitatem obtineri posse, si omnes disciplinae sacrae quasi immediate et, ut ita dicatur, « pragmatistica » quadam ratione ad ministerium pastorale dirigantur. In huiusmodi conatibus autem

1) quidam neglegunt aspectum speculativum theologiae dogmaticae et moralis et, quaestiones quas nimia levitate « inutiles » declarant devitantes, falsam spem nutriunt se hoc modo aspectum biblicum, patristicum, liturgicum, ascetico-mysticum et pastoralem efficacius illustrare posse;

2) aliis vero periculum instat neglegendi in exegesi et in liturgia aspectum philologicum, criticum et historicum;

3) alii autem traditis Theologiae dogmaticae thesibus quasi quaedam scholia ad pietatem et ad animarum ministerium spectantia addere satagunt;

4) alii denique contendunt ut in ipsa studiorum ratione plurimi cursus speciales et imprimis novae disciplinae de re practica pastorali addantur.

His conatibus autem non sufficiens ratio habetur eorum quae ab ipso obiecto scientifico singularum disciplinarum intrinsece exiguntur; illa enim optata unitas inveniri debet in eo puncto in quo disciplinae supradictae ex intrinsecis rationibus proprii cuiusque obiecti scientifice considerati conveniunt.

In textu Decreti innuitur hoc punctum esse historiam salutis in vita Ecclesiae semper in actu ut praecipue magnis thematibus biblicis apparet. Nam omnes disciplinae theologicae ex intrinseca ratione proprii obiecti for-

malis debent explicare historiam salutis quae est semper in actu (quod idem est ac dicere, explicare Deum — et alias res in ordine ad Deum — prout se manifestat in historia salutis). Singulae autem disciplinae hoc faciunt proprio cuiusque modo. Nam theologia dogmatica et moralis hoc praestant ex integro et sub omnibus aspectibus, sed synthetice; exegesis prout historia salutis continetur in Scriptura; patrologia prout historia illa apparet in testimonio Patrum; scientia liturgica prout continetur in cultu Ecclesiae; theologia spiritualis, prout efficitur et manifestatur in vita ascetico-mystica fidelium ad perfectionem christianam tendentium; theologia pastoralis prout a pastore animarum gregi suo communicari debet. Sufficit ergo ut singulae disciplinae, ex intrinsecis rationibus proprii cuiusque obiecti, historiam salutis (manifestatam maxime in magnis thematibus theologiae biblicae) suo quoque modo, in debitam lucem ponant, ut eo ipso, sine indebita disciplinarum vel methodorum confusione, earum unitas theoretice et practice eluceat.

Caput VI

DE INSTITUTIONE PASTORALI IN SEMINARIIS [1]

56. [*De Pastoris forma*]. Ad pascendum dominicum gregem et aedificationem mystici Corporis Christi (cf. Eph. 4, 12) necnon ad oves reducendas quae perierunt et alias adducendas quae adhuc ex ovili Domini non sunt (cf. Io. 10, 16), Sancta Mater Ecclesia nihil antiquius habet quam sacrorum alumnos conformare veros pastores, operarios inconfusibiles (cf. 2 Tim. 2, 15), ad omne opus bonum instructos (cf. 2 Tim. 3, 17).

Clarissimis autem S. Scripturae testimoniis innixa, Sanctorumque Patrum traditioni ac exemplo, atque repetitis Ecclesiae monitis inhaerens, haec Sancta Synodus totius institutionis sacerdotalis fundamentum et coronam in eo esse declarat ut « pastoralis animus » ad Divini Pastoris imaginem in futuro Christi ministro effingatur.

Talibus pastoribus eget Ecclesia qui, virtute corroborati per Spiritum Sanctum in interiorem hominem (cf. Eph. 3, 16), filiali erga coelestem Patrem amore, ardenti in totam Ecclesiam deditione, hominumque flagranti amore ita sint imbuti ut in apostolica forma viventes omnia libentissime impendant et superimpendantur ipsi pro animabus sibi creditis (cf. 2 Cor. 12, 15), vitam quoque pro fratribus ponere semper parati (cf. 1 Io. 3, 16).

Inordinatus igitur suiipsius amor, cupiditas voluptatum, laboris taedium, terrestrium bonorum et honorum appetentia necnon animi demissio ac pessimismus pastoris animum omnino dedecent et sublimi eius muneri prorsus opponuntur.[2]

57. [*Institutio apostolica a primis Seminarii annis inchoanda*]. Alumnorum institutio, sive spiritualis sive intellectualis, sicut et ipsa Seminarii disciplina et vita communis ad propositum finem pastoralis formationis continenter et composite vergere debent.

A primis ergo minoris Seminarii annis adulescentulis per catecheticam instructionem perfecta apostolatus christiani species effulgeat apertisque in campis messis multa pateat, atque per eucharisticam pietatem, per officia caritatis in pauperes ac infirmos

necnon per zelum et orationem pro errantibus et infidelibus apostolicum eorum studium in dies augeatur.

In apostolicae caritatis exercitiis alumni a Seminarii Moderatoribus prudenter manuducantur; tempore autem vacationum valide ad hoc cooperentur Parochi, quorum grave officium erit tum spiritualis alumnorum cura, tum de eorum agendi ratione veridica sententia.[3]

58. [... *in curriculo philosophico continuanda*]. Ab incepto philosophico curriculo, cuius disciplinis et methodo alumnorum maturitas non parum promovetur, Moderatores simul et Magistri uno animo curent ut ab illis, quorum futurum munus erit plebi christianae praeesse, idoneae aptitudines virtutesque excolantur, ita ut in ipsis « magis magisque se explicet conscientia quid ex actibus suis in se recidat periculi, quid ipsi de hominibus ac de eventibus iudicii ferant, quid denique ipsi operis ultro sponteque suscipiant ».[4]

Ad christianum sensum socialem, quia « multi unum corpus sumus in Christo » (Rom. 12, 5), alumni sedulo informentur, et sociali Ecclesiae doctrina eiusque potioribus applicationibus, secundum tradita ecclesiastica documenta ac imprimis Summorum Pontificum Encyclicas opportune initientur.

Opera apostolica in propria dioecesi florentia cognoscere incipiant; insuper per aliquem contactum, sed caute et gradatim, iuxta normas ab Apostolica Sede et ab Episcopis prolatas, subque Superiorum semper vigilantia et peritorum cura, agnoscant quid sentiant et appetant propriae Societatis homines et quaenam sint eorum religiosae, morales, culturales et materiales conditiones.[5]

59. [... *in cursu theologico praeprimis curanda*]. In cursu autem theologico omnes sacrae disciplinae, ratione vere scientifica tradantur ad normam eorum quae in capite IV huius Constitutionis praescribuntur, ita tamen ut clarius appareant ea quae pastorali praedicationis et actionis ministerio maxime inserviant.

Cum vero futuri pastoris opera in eo praecipue versetur ut fidelibus et infidelibus Iesum Christum praedicet, et hunc crucifixum (cf. 1 Cor. 2, 2), necesse est ut singulae disciplinae ad unum convergant centrum; quod est ipse Dominus Iesus Christus, Salvator noster ut centrum historiae salutis, quae in Ecclesia, praeprimis in sacrae liturgiae mysteriis semper est in actu; et hoc modo, dum unitas sacrarum disciplinarum per earum in

Christo connexionem tironum mentibus lucide fulgebit, etiam cohaerentia studiorum, vitae spiritualis et apostolatus efficacius comparabitur. Pastoralis ergo aspectus et accentus quasi vitalis halitus a Magistris et Moderatoribus in tota institutione diffundatur.[6]

60. [*Formationis specifice pastoralis fundamentale principium*]. In disciplinis vero specifice pastoralibus tradendis Magistri constanter et valide in lucem ponant, animarum pastores ob hoc potissimum praedicare verbum, in omnibus laborare et ministerium implere (cf. 2 Tim. 4, 2-5) ut oves vitam habeant et abundantius habeant (cf. Io. 10, 10).

Ad hunc supernaturalem finem consequendum, necessitatem divinae gratiae eiusque vim et effectum « in corde bono et optimo » (Lc. 8, 15) instanter profiteri necesse est, mediaque supernaturalia, scilicet orationis exercitium et sacramentorum participationem, omnibus aliis mediis anteponenda esse diligenter docere.

Igitur theologiae pastoralis criteria et methodos, prudentia semper adhibita in novis vocibus redigendis, ab evangelicis monitis et exemplis, quorum summa est « quaerere primum regnum Dei et iustitiam eius » (cf. Mt. 6, 33), Magistri numquam seiungant, immo pressius eruant ex fontibus S. Scripturae, Sanctorum Patrum et S. Liturgiae, a quibus fideles germanum et integrum vitae christianae sensum haurient.[7]

61. [*Formationis pastoralis praecipuae normae*]. Sanctae et fructuosae actionis pastoralis spiritu et normis alumni fideliter imbuantur, et discant vitae apostolicae fundamentum esse caritatem pastoralem assiduo orationis cultu nutritam, eius vero incitamentum et praesidium sita esse in silentii amore et in proprii cubiculi operosa custodia, necnon in sacrarum disciplinarum diligenti studio et in vitae regula qua inter apostolicos labores rectus ordo semper servetur.

De docilitate et oboedientia proprio Pastori exhibendis ita ut nihil umquam fiat vel proponatur nisi cum Episcopo, alumni instanter informentur; immo continenter instituantur ea mente eoque spiritu quibus efficacius omnes Sacerdotes cum suo Episcopo filiali animo stricte cohaereant, et « caritate fraternitatis invicem diligentes » (cf. Rom. 12, 10) pastoralem actionem iunctim promoveant. Sedula igitur cura alumni adiuventur ut alicui officio vel operositati una cum aliis incumbere discant; percipiant

quanti momenti sit apta inter singulos laboris distributio; quantum referat attenta et sapiens operae coordinatio; quam humilis serviendi dispositio requiratur in omni pastorali incepto.

Laicorum cooperationem magni faciant, quae in dies maioris momenti pro Regno Dei ubique extendendo venit, et studiose idoneos se reddant ad eorum associationes apostolatus instituendas et colendas, ipsisque laicis consilium et sacerdotale auxilium opportune praestandum. Unde eos humiliter et aperta mente audire assuefiant ut sic plenius cognoscant rei familiaris, vitae professionalis et socialis necessitates nec non difficultates vitae christianae et apostolicae ab ipsis laicis gerendae.

Cum vero opera apostolica non solum fines paroeciae, sed ipsius Dioeceseos necessario transcendant, ipsi alumni praeparentur, sub ductu Episcoporum, ad suum apostolatum in ampliore extensione coordinandum.[8] Ut ad eiusmodi specialia munera apostolica obeunda quidam sacerdotes iuniores opportune conformari possint, Seminariorum moderatores ne praetermittant Episcopis indicare particulares quas in alumnis cognoverint et excoluerint dotes pastorales.

62. [*Apta ad praecipua munera pastoralia praeparatio*]. Cum apostolici labores uniuscuiusque aetatis necessitatibus inservire debeant, magni interest ut futuri pastores ad id efficaciter praeparentur; componantur in primis ad institutionem catecheticam tum pueris tum adultis, iuxta locorum conditiones, apta impertiendam methodo, quae praecipue in sacra pagina et cultu liturgico nitatur et recentiora etiam subsidia opportune adhibeat; item ad sanctam et salutarem praedicationem excolendam, qua fideles discant quae credere et facere ad salutem oporteat.[9] Praedicatio autem argumenta potiora et suam quasi medullam ex divinis libris Veteris et Novi Testamenti fideliter deducat; gravitatem, simplicitatem, et concinnitatem semper prae se ferat et probet « concionantem pro animi persuasione et ex corde loqui sublimemque expectare finem qui ministerio suo est praestitutus ».[10]

Sacram Liturgiam ita celebrare addiscant ut virtutem eius et momentum persentientes, populum sibi committendum ad consciam et actuosam eiusdem participationem ducere valeant.

Diligentissime instituantur alumni in iis quae ad sacramenta digne ministranda et suscipienda conferunt, praesertim quod spectat Poenitentiae Sacramentum, officio pastoris coniunctissi-

mum necnon in spirituali doctrina et ratione quibus animae in via perfectionis dirigantur; maxime enim interest ut sacrorum alumni ad artem animas regendi, quae est « ars artium », prudenter et progressive instituantur.

Adquirere studeant artem tam difficilem quam maxime necessariam occurrendi incredulis et errantibus necnon promovendi missionarium spiritum et actionem in omnibus fidelibus.

Subsidia etiam assumant quae disciplinae tum psychologicae tum sociologicae actioni pastorali valde utiliter afferre valent, iuxta rectas methodos, consilia et monita ecclesiasticae Auctoritatis. De hodiernis quoque technicis communicandi artibus (utpote prelo, radiophonia, televisione, cinematographo) necnon de activitatibus recreativis alumni, per graduales cognitiones et prudentes moderatosque usus, congrue edoceantur, ut easdem Regno Dei dilatando utiles reddere, pericula autem cum eis saepe connexa praecavere discant.[11]

63. [*Theologiae pastoralis praxis seu exercitationes*]. Ad praxim pastoralem ineundam valde proderunt consentaneae exercitationes, quae ita secundum particulares locorum et temporum conditiones favendae sunt ut, prudenti Episcoporum iudicio, formationi alumnorum spirituali et intellectuali damnum minime ferant, atque ducentibus Superioribus semper fiant.

Praeter ea quae iam dicta sunt de oratione spiritu apostolico peragenda et de caritate in vitae consuetudine exercenda, valde commendanda sunt omnia incepta quibus mentes alumnorum apertius dilatentur ut Ecclesiae, immo totius humanae familiae, necessitates et labores comprehensos habeant. Veniunt in primis Opera pro missionibus et pro Ecclesiae unitate et ea omnia quae vitam catholicam respiciunt in regionibus ubi Ecclesia persecutionem patitur.

Aliae exercitationes videntur maxime commendandae scilicet: ordinis iam recepti exercitium, catechesim pueris tradere sive per annum scholarem sive per ferias, semper tamen sub ductu experti Magistri vel Parochi, tempore et in locis opportunis, prout prudentia suaserit;[12] vacationum praesertim tempore, proprio Parocho adiutorio esse in sodalitatibus puerorum moderandis, quae ad apostolatum vel ad cultum liturgicum pertinent; aliquod commercium habere, ubi commode et sine ullo praeiudicio fieri possit, cum operariis, cum agri cultoribus, cum infirmis et pauperibus, cum iis qui in carcere detinentur et cete-

ris particularibus coetibus, quorum indolem et necessitates pro animae salute cognoscere maxime interest.

Haec et alia similia Moderatores secundum Episcoporum placita promoventes, prae oculis semper habeant tum pastoralis institutionis finem et potiores partes quae ad vitam spiritualem et intellectualem spectant, tum condiciones et limites quos propter alumnorum aetatem et statum prudentia imponit. Ad id praecipue attendant, ut alumni ad exercitationes extra Seminarium faciendas bene praeparentur, eorumque experientiae in Seminario coram competente Magistro discutiantur et ab ipso diiudicentur.[13]

64. [*Magistrorum theologiae pastoralis specifica conformatio promovenda*]. Ut disciplinarum pastoralium magistri alumnos ad munera apostolica efficaciter conformare valeant, ipsi non tantum experientia et zelo pastorali praecellant, sed de singulis actionis pastoralis aspectibus, particularibus quoque cursibus accurate instituantur oportet.

NOTAE

[1] De schematis ratione generali notentur:

a) De formatione pastorali iam agitur in huius Constitutionis capite V, *De Studiorum Ratione in Seminariis* (cf. nn. 49, 50, 53) et obiter in capite III, *De Institutione spirituali* (cf. nn. 21, 23, 25) et in capite IV. *De Disciplina in Seminariis* (cf. nn. 32-35). Peropportunum tamen visum est in unum componere omnia quae ad rem tam magni momenti spectant ut huius formationis unitas et ordinatio clarius appareant et simul magis in lucem ponantur ea quae ad verum animarum pastorem efformandum maxime conferunt.

b) Omnes quidem conveniunt « institutionem pastoralem » retinendam non esse meram aliquam instructionem de accurata Sacramentorum dispensatione, neque meram habilitationem technicam ad libros paroeciales conscribendos et conservandos vel ad beneficia administranda vel ad officia Parochi vel Cooperatoris distinguenda vel iura vindicanda. Quae sane non sunt spernenda, immo cum ceteris veri Pastoris dotibus videntur valde utilia ad integram pastoralem institutionem, sed eam constituere revera nequeunt.

c) Institutionis pastoralis finis potissimum in eo est ut futurus Christi minister animum suum ad imaginem divini Pastoris effingat et « forma fiat gregis ex animo » (cf. 1 Pt. 5, 4). Sacerdotes enim ab Episcopis qui « tamquam veri Pastores assignatos sibi greges singuli singulos pascunt et regunt » (Conc. Vatic. I, Const. *De Ecclesia Christi,* DENZ. 1828), ut « cooperatores proprii ordinis » (cf. *Pont. Rom.*) assumuntur et pastoralis Episcoporum sollicitudinis et laboris socii et participes declarantur.

Propterea in hoc schemate decreti accentus constanter ponitur in formatione « *animi pastoralis* », ne ipsa institutio in quemdam technicismum decidat et sacerdos potius mercenarius vel « functionarius » evadat.

Minime tamen negliguntur ea omnia quae tum ad rerum actualium cognitionem tum ad efficacem pastoralis actionis rationem Sacerdotem magis idoneum reddant.

d) Totius schematis structura haec est:

in n. 56: veri *pastoris forma* seu figura delineatur;

in nn. 57-59 prospicitur totius institutionis aspectus pastoralis;

in n. 60: formationis specifice pastoralis fundamentale principium;

in n. 61: eius praecipuae *normae;*

in n. 62: eius praecipua munera et *subsidia;*

in n. 63: significantur *exercitationes* quaedam et alia quae ad artem et ad praxim pastoralem referuntur.

Caput autem VII quod videtur quasi conclusio totius constitutionis *De Sacrorum alumnis formandis* agit de perficienda formatione post Seminarium sub triplici aspectu, scilicet spirituali, intellectuali et pastorali.

[2] Momentum « pastoralis institutionis » atque sollicitudo quam Ecclesia in re habuit, plurimis documentis abunde patefiunt.

Praeter ea quae tum in Vetere tum in Novo Testamento de boni pastoris dotibus dicuntur, maxime in S. Pauli epistolis pastoralibus, recolenda essent quae Sancti Patres et Ecclesiae Doctores vel Scriptores docuerunt de munere apostolico et de Christi ministrorum officiis, ut S. Ambrosius et S. Chrysostomus, vel quae proprie de vita pastorali scripsit S. Gregorius Magnus in libro qui per plura saecula, et etiam nunc, iure reputatus est « mirabilis regula » in regimine animarum et a Summo Pontifice Ioanne XXIII declaratus est « actionis pastoralis codex pretiosissimus post Evangelium Christi et apostolicas epistolas, in animarum sacerdotalium sanctificationem et in fidelium directionem » (cf. Serm. III pro I Syn. Rom.).

Perfecta autem pastoris forma clarissime potest deduci ex quattuor recentiorum Pontificum documentis quae de vita, de dotibus et de institutione Sacerdotum distincte agunt, scilicet:

1) S. Pius X, Exhortatio ad Clerum *Haerent animo,* 4 aug. 1908: S. Pii X Acta, vol. IV (1908) pp. 237 ss.;

2) Pius XI, Litt. Encycl. *Ad Catholici Sacerdotii,* 20 dec. 1935: AAS 28 (1936) pp. 5 ss.;

3) Pius XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae,* 23 sept. 1950: AAS 42 (1950) pp. 657 ss.;

4) Ioannes XXIII, Litt. Encycl. *Sacerdotii Nostri primordia,* 1 aug. 1959: AAS 51 (1959) pp. 545 ss.

Non pauca tamen de formatione pastorali inveniuntur etiam in Litt. Encycl. *Mystici Corporis* (1943), *Mediator Dei* (1947), *Evangelii Praecones* (1951), *Sacra Virginitas* (1954), *Musicae Sacrae Disciplina* (1955), *Princeps Pastorum* (1959), necnon in Const. Apost. *Sedes Sapientiae* (1956) pro Religiosis. Nec omittenda sunt quae in CIC de formatione et disciplina et vitae actione pro clerico prudenter disponuntur.

PIUS XII f. r. et IOANNES XXIII etiam in suis allocutionibus ad Sacerdotes formam boni pastoris sapientissimis monitis compluries tradiderunt.

Acta quoque et litterae circulares Sacrarum Congregationum, sive Concilii sive Sacramentorum et praesertim de Seminariis et Stud. Universitatibus valde conferunt ad componendam veram pastoris imaginem; cf. duas litteras huius S. Congregationis pro I centenario mortis S. Curati de Ars (5 iun. 1959) et pro III centenario mortis S. Vincentii de Paoli (27 sept. 1960).

[3] Cum finis proprius Seminarii sit « eos instituere qui ecclesiasticis ministeriis sese devovere cupiunt » (cf. CIC, can. 1352), omnia quae a primis quoque annis in Seminario fiunt ad hunc finem opportune dirigenda sunt. Cf. S. Congr. de Seminariis et Stud. Univ. *Ordinamento dei Seminari,* ad Italiae Episcopos, 26 aprilis 1920: Ench. Cler., n. 1081.

Quoad vacationum momentum pro institutione apostolica promovenda earumque peculiaria quoque pericula cf. S. Congr. de Sem. et Stud. Univ., *L'Esortazione " Menti Nostrae " e i Seminari,* Città del Vaticano 1955, pp. 98-104. In aliquibus dioecesibus tempore vacationum *experimenta apostolica communia* pro alumnis Seminarii minoris promoventur, Episcopo assentiente et Moderatoribus ducentibus et vigilantibus.

[4] Cf. PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae,* 23 sept. 1950: AAS 42 (1950) p. 686.

[5] Cum Sacerdotem oporteat « *praeesse* » (cf. *Pont. Rom.* in *S. Ordin.*), scilicet communitatem christianam regere et singulorum animos recte moderari, apta non esset ea institutio, quae omnino celaret necessitates et difficultates, insidias, illecebras et pericula societatis, in qua futuris Sacerdotibus ministerium exercendum erit. Cf. PIUS XII, Adhort. Apost. *Menti Nostrae,* 23 sept. 1950: AAS 42 (1950) p. 686 sq., et cf. Directorium Seminariorum (in Sinis) auctoribus Missionariis Congregationis Immac. Cordis Mariae, Pekini 1949, p. 575 et passim.

De christiano sensu sociali perfectius excolendo nemo est qui dubitet: innumerae sunt enim quaestiones quae ex hoc capite actionem pastoralem necnon vitam ipsam spiritualem sacerdotis attingunt. In cursu autem philosophico agitur de quadam initiatione, tum doctrinali tum practica, quae tamen nullam iacturam debet afferre formationi intellectuali et spirituali huic cursui propriae.

[6] Institutio pastoralis maxime promovetur in cursu theologico, quia theologicae disciplinae, praesertim in Seminariis dioecesanis vel pro dioecesibus (v. gr. regionalibus in Italia) ad hoc potissimum edocentur ut recte formetur « homo apostolicus ». Cf. PIUS XII, Allocutio ad sacrorum alumnos, 24 iun. 1939: *Discorsi e Radiomessaggi,* vol. I, p. 214: « Alte insideat menti vestrae a fidelibus hodie bonos animarum pastores et confessarios eruditos summo desiderio quaeri ».

Ad plene obtinendum hunc effectum maxime proderit *unitas* et *connexio* in omnibus disciplinis tradendis, de qua iam agitur in huius Constitutionis cap. V n. 54; finis enim curriculi theologici in Seminariis non est « specialisatio » in una vel altera disciplina, sed integra possessio sacrae doctrinae, quam Pastores populo christiano tradent veluti totum unum et indivisibile,

cuius centrum est Iesus Christus eiusque opus salvationis in Ecclesia semper in actu.

Cf. *Catechismus ad Parochos* Conc. Tridentini, in Praefatione.

Hac disciplinarum unitate alumni melius comparabunt veram « theologiam mentis et cordis » et efficacius consociare scient studia et vitam spiritualem, disciplinam et futurum apostolatum. Ut Magistri « pastoralem aspectum » in omnibus sacris disciplinis constanter prodant est votum ab Episcopis compluries repetitum.

[7] Numquam satis futuri animarum pastores instruentur de essentiali fine omnium pastoralium laborum, scilicet de gloria Dei et de animarum salute ac sanctificatione (« ut vitam habeant et abundantius habeant »).

Prorsus innumera sunt de hoc argumento Summorum Pontificum et Sacrarum Congregationum monita. Cf. omnia documenta quae in nota 1 memorata sunt; praeterea sermones S. Pii X, Pii XI, Pii XII ad Seminariorum Alumnos vel ad Sacerdotes; necnon sermones Ioannis XXIII ad primam Synodum Romanam. Haec omnia clare probant vere adesse periculum hunc finem negligendi, et supernaturalia media, saltem practice, parvipendendi in actione pastorali; et hinc elucet necessitas in hoc decreto revocandi principia immutabilia fructuosi apostolici laboris.

Capita et fontes ex quibus hauriuntur summa et methodus etiam hodiernae « evangelizationis » et « pastoralis actionis » nequeunt esse nisi S. Scriptura, S. Liturgia et Traditio SS. Patrum; de facto hodie plurima scripta, institutiones, conventus quae Episcopis auctoribus et ducibus pastorali actioni efficaciter favent, his praecipue principiis innituntur. De necessaria adaptatione ad conditiones particulares temporum, coetuum, aetatum cf. n. 62.

[8] Principiis fundamentalibus superius memoratis stricte consociantur criteria seu normae rectae pastoralis actionis, quae alumnis tradi debent. Decretum vero commemorat praecipua tantum scilicet: rectum vitae sacerdotalis ordinem (orationis cultum, diligens studium, regulam); fidelem cum Episcopo coniunctionem; studium cooperationem laicorum promovendi; coordinationem apostolatus ultra fines paroeciae et dioeceseos.

Praeter ea quae de his normis iam dicuntur in documentis supra relatis commemorentur plures Pii XII sermones ad Parochos Romanos: 16 mart. 1946: AAS 38 (1946) pp. 182 ss.; 23 mart. 1949: AAS 41 (1949) pp. 182 ss.; 27 mart. 1953: AAS 45 (1953) pp. 238 ss.; 10 mart. 1955: AAS 47 (1955) pp. 212 ss.; 27 febr. 1956: AAS 48 (1956) pp. 135 ss. Et cf. Ioannes XXIII, Sermo in III sess. Synodi Romanae, 27 ian. 1960: AAS 52 (1960) pp. 240 ss.; et Ioannes XXIII, Sermo ad Clerum Romanum, 24 nov. 1960: AAS 52 (1960) pp. 967 ss.

[9] Cf. CIC, can. 1347, § 1.

[10] Cf. S. C. Consistorialis, Normae pro sacra praedicatione: « *Ut quae Beatissimus Pater* », 28 iun. 1917: Ench. Cler., n. 1061.

[11] De adaptanda pastorali actione novis insurgentibus necessitatibus constans fuit sollicitudo S. Matris Ecclesiae, pluries expressa per Summorum Pontificum documenta et Episcoporum vota. Sufficiat memorare: Pii XI Ep. *Officiorum omnium*, 1 aug. 1922: Ench. Cler., n. 1157; Pii XII Adhort. Apost. *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950: AAS 42 (1950).

De institutione catechetica et praedicatione numquam in oblivionem cadent ea quae summa pastorali sapientia statuerunt S. PIUS X in Encyclica *Acerbo nimis,* 15 apr. 1905, et BENEDICTUS XV in Encyclica *Humani generis redemptionem,* 15 iun. 1917: AAS 9 (1917) p. 305 ss. Quibus sunt addenda decreta vel normae a Sacris Congregationibus prolata, ex. gr. *Provido sane* S. C. Concilii, 12 ian. 1935: AAS 27 (1935) p. 145 s.; *Ad Regnum Iesu Christi* S. C. de Seminariis, 8 sept. 1926: Ench. Cler., nn. 1215-1219; *Quod Catholicis* S. C. de Seminariis, 28 aug. 1929: Ench. Cler., n. 1278. PII XII plurima et maximi momenti sunt Acta, Sermones et Nuntii radiophonici, quae ad rem catecheticam et pastoralem pertinent, ex. gr.:

— Nuntius radiophonicus ad Conventum catech. Barcinonensem, 7 apr. 1946: *Discorsi e Rad.,* VIII, pp. 33-36;

— Nuntius radiophonicus ad Conventum Nationalem catecheticum Statuum Foederatorum, 26 oct. 1946: *ibid.,* pp. 285-289;

— Sermo ad Conventum Internat. Catecheticum, 14 oct. 1950: *ibid.,* XII, pp. 245-249;

— Litterae ad Em.mum Card. Stritch pro IX Conventu Nationali Catech. Statuum Foederatorum, 14 sept. 1951: *ibid.,* XIII, pp. 569-571;

— Sermo ad Sacerdotes CENAC, 29 sept. 1953: *ibid.,* XV, pp. 321-326;

— Sermo ad Sacerdotes et Religiosos (per la VI Settimana nazionale italiana di aggiornamento pastorale), 14 sept. 1956: *ibid.,* XVIII, pp. 443-455;

— Allocutio ad Conventum Internationalem Liturgiae Pastoralis, 22 sept. 1956: *ibid.,* XVIII, pp. 465-479.

Sedis Apostolicae documenta et acta viam aperuerunt et lineas statuerunt tum catecheseos tum actionis pastoralis novis necessitatibus magis aptarum; atque de « scientia salutis » et de « arte artium » nova incepta et studia novaeque institutiones, auctoribus vel faventibus Episcopis, pluribus in locis floruerunt. Quae omnia ignorari nequeunt a futuris Pastoribus. Etiam subsidia quae valide afferre possunt disciplinae psychologicae et sociologicae iure videntur memoranda, sicuti ea quoque diligenter consideranda sunt quae hodiernae technicae communicandi artes ad ministerium pastorale conferre possunt.

[12] Cf. S. Congreg. de Seminariis et Stud. Universitatibus, Epist. *Ad Regnum Iesu Christi,* 8 sept. 1926: Ench. Cler., n. 1219.

[13] Exercitationes de quibus agitur in hoc numero, a pluribus Episcopis in votis Concilio parando missis postulantur et certe valde utiles, immo necessariae videntur, quia communi experientia paedagogica constat ad actionem exercendam non mera doctrinae communicatione efficaciter aliquem praeparari, sed eo quod discipulus ad Magistri experti actionem aspiciat eiusque sub ductu agere incipiat, ut probatur e. g. in medicis, magistris etc. Altera ex parte, quod sacrorum alumnos attinet, in huiusmodi exercitationibus magna cautela utendum est, ne praematura vel excessiva experimenta damnum afferant ipsorum formationi spirituali et intellectuali. Plurima hac in re dependent a circumstantiis locorum et temporum; in

dioecesi, ubi maior pars fidelium inhabitat urbes alia criteria sequenda erunt ac in dioecesi ubi praevalent ruricolae. Propterea exercitationes iam Seminarii tempore accurate et constanter peragendae sunt, at earum opportuna selectio et peculiaris eas peragendi ratio singulis Episcopis committendae videntur.

CAPUT VII

DE FORMATIONE POST SEMINARIUM PERFICIENDA

65. [*Formatio sacerdotalis post Seminarium protrahenda*]. Formatio sacerdotalis, quae accuratissime danda est in Seminario, ob modernae vitae adiuncta perfici debet post Seminarium, primis annis vitae sacerdotalis, sub aspectu spirituali, intellectuali et praesertim pastorali. Neo-sacerdotes enim maxime egent, uti ipsa experientia edocet, quibusdam auxiliis, ut a tecta et collecta Seminarii vitae consuetudine ad actuosam et non paucis periculis obnoxiam operositatem pastoralem sine incommodo transeant.[1]

66. [*Episcoporum et parochorum circa neo-sacerdotes sollicitudo*]. Oportet in primis ut Episcopi neo-sacerdotes « tamquam filios et fratres natu minores diligant », sollicitam paternamque curam eis continenter praestent atque opportunitatem eis praebeant aptum spiritus Directorem habendi, recollectiones menstruas et spiritualia exercitia ipsis aptata frequentandi ac piis unionibus sacerdotalibus participandi. Praesules insuper parochos instanter hortentur, ut neo-sacerdotes caritate vere fraterna suscipiant, paterne moneant et in ministerii exercitio patienter adiuvent.[2] Ad hoc maxime iuvabit consuetudo vitae communis inter clericos, quae summopere laudanda atque suadenda est.[3]

67. [*Formatio imprimis pastoralis post Seminarium continuanda*]. Praeterea in pastoralis actionis primis gressibus, hac praesertim nostra aetate, quae plurimas et citissime evolventes difficultates praebet, in theologiae doctrinis ad singulos casus accommodandis et in practice evolvenda arte artium, iuvenes sacerdotes magnum emolumentum percipiunt ex scientia, prudentia et ductu Magistrorum vere peritorum, et praecipue ex acquisita experientia aliorum Pastorum.

Huiusmodi institutio effici potest per *annum pastoralem* in Convictu ecclesiastico sicut, auctoribus Episcopis enixeque Summis Pontificibus hortantibus, in aliquibus Dioecesibus vel Regionibus laudabiliter et fructuose iam fit.[4] Ea deinde utiliter protrahitur periodicis conventibus per quattuor vel quinque annos,

quia in hac tam difficili discenda arte ipsa prolatio temporis plurimum ad finem confert, et gradatim perficitur per arctam doctrinae et praxis connexionem, per applicationem ecclesiastici pastoralis ministerii ad novas et varias necessitates, per fidelem et efficacem coordinationem omnium pastoralium inceptorum in Dioeceseos et totius Ecclesiae unitate.[5]

68. [*Tota formatio sacerdotalis peculiari tirocinio complenda*]. Opportune tandem promovetur longior quidam conventus quo iuvenes sacerdotes post quinque circiter annos vitae sacerdotalis in Seminarium vel aptam domum convocantur per congruum tempus, v. gr. per mensem, ut vitam spiritualem instaurent atque in novis quaestionibus quae disciplinas sacras et ministerium sacerdotale tangunt ulterius instruantur. De his ac similibus inceptis utiliter agent etiam Episcoporum Coetus ut ex plurium Dioecesium collaboratione melius ad actum deduci possint.[6]

Meminerint vero quotquot maximo sacerdotum formandorum operi se dedicaverint quod « cum apparuerit Princeps Pastorum, immarcescibilem gloriae coronam » (cf. 1 Petr. 5, 4) percipient, et eo pretiosiorem quo Christo acceptiores ministros eosque in ministerio fecundiores reddiderit recta sacerdotalis institutio.

NOTAE

[1] Recentiora S. Sedis documenta particularem de neosacerdotibus curam habendam inculcant. Commemoranda sunt imprimis:

Pius XII, Motu proprio *Quandoquidem*, 2 apr. 1949: AAS 41 (1949) pp. 165-167;

Exhortatio Apost. *Menti Nostrae*, 23 sept. 1950: AAS 42 (1950);

Constitutio Apostolica (pro Religiosis) *Sedes Sapientiae*, 31 maii 1956, et Statuta Generalia adnexa;

Allocutio Sacerdotibus « Convictus Barcinonensis », 14 iun. 1957: *Discorsi e Radiomessaggi*, XIX, pp. 271-273.

Haec particularis de sacerdotibus novellis et iunioribus cura non iam stricte pertinet ad argumenta Commissioni de Studiis et Seminariis propria. Visum est autem opportunum quaedam succincte commemorare, quia ulterior illa cura non sine aliqua cum Seminario eiusque Moderatoribus et Magistris connexione exerceri solet (quasi ut « Post-Seminarium ») et quia in reordinandis et coniungendis schematibus visio synthetica totius formationis sacerdotalis iam facile elucere poterit.

[2] Cf. Pius XII, Exhort. Apost. *Menti Nostrae*: AAS 42 (1950) pp. 692 sq. In votis quoque Episcoporum pro Concilio missis saepius incul-

catur momentum paterni adiutorii quod ab expertis confratribus novellis sacerdotibus praestandum est.

[3] Cf. CIC, can. 134 et PIUS XII, Exhort. Apost. *Menti Nostrae,* l. c., p. 693: « Quod in votum iam venerat Ecclesiae id Nos et nunc comprobamus et commendamus vehementer, iniri scilicet vel ab unius curiae vel a plurium vicinarum curiarum clero communis vitae consuetudinem ».

[4] Particularis annus formationis pastoralis, quadriennio theologico absoluto, pro Religiosis praescribitur a Constitutione Apost. *Sedes Sapientiae,* 31 maii 1956, et adnexis Statutis Generalibus. Sed etiam pro Clero dioecesano plura constituta sunt Instituta in quibus particularis promovetur formatio pastoralis sacerdotum novellorum. Insuper creati sunt Convictus vel Collegia quemadmodum desiderantur ab Exhortatione Apost. *Menti Nostrae*: AAS 42 (1950) p. 692.

[5] In pluribus dioecesibus iam novo modo ordinantur examina quae a CIC (can. 130, § 1) praescribuntur expleto studiorum curriculo saltem per triennium; instituuntur scilicet cursus annuales in quibus, secundum ordinem apte electum, quaestiones theologicae, morales, pastorales perfectiore ea luce tractantur qua post prima vitae pastoralis experimenta a sacerdotibus iunioribus percipi possunt.

[6] Sicut iam dictum est in huius Constitutionis capite III « De Institutione Spirituali », eiusmodi longiores conventus eo facilitari possunt quod sacerdotes noviter ordinati interea substituantur iis confratribus qui ad hos conventus vocantur.

SCHEMA CONSTITUTIONIS

DE SCHOLIS CATHOLICIS ET DE STUDIIS ACADEMICIS

PARS I

« DE SCHOLIS CATHOLICIS » [1]

1. [*Prooemium*]. Divini Magistri praecepto « Euntes ... docete » (Mt. 28, 19) fideliter obsecuta, Ecclesia Christi, Matrem, Magistram et Educatricem omnium populorum semetipsam agnoscens,[2] nihil antiquius sibique carius umquam habuit quam per rectam integramque educationem ac institutionem filios suos « in mensuram aetatis plenitudinis Christi » (Eph. 4, 13) adducere. Quod munus Ecclesia inde ab ipsis vitae suae exordiis praeprimis divini verbi praedicatione seu catechesi semper adimplere studuit. Quibus decursu temporum, maternae sollicitudinis amore ac intuitu ducta, alia in christiano populo efformando adiunxit subsidia, inter quae potissimas partes agebant et agunt catholicae scholae.[3]

Quandoquidem autem hisce nostris temporibus integralis educationis beneficium apud omnes populos et coetus quam maxime appetitur, cum neminem lateat educationem esse viam ad dignitatem humanam tuendam et ad populorum progressum provehendum, Ecclesia Catholica, cunctas gentes materna sollicitudine amplexa, omnes homines, civium consociationes seu corporationes atque publicas imprimis auctoritates enixe hortatur, ut germano fraternae necessitudinis sensu ducti, populorum necessitatibus, non solum materialibus sed potissimum spiritualibus sublevandis efficaciter consulere satagant.

Ipsa vero Ecclesia, Oecumenico Concilio congregata, educationis et scholae causam in omnium populorum beneficium promovere cupiens, dolenti animo animadvertit in campo educationis tot doctrinas late grassantes non solum divinae revelationis principiis, sed rectae etiam rationis postulatis ipsique humanae dignitati adversari, non paucos quoque ipsius Ecclesiae filios catholicam in re doctrinam magno cum conscientiarum periculo ignorare.[4] Ideo haec Sancta Oecumenica Synodus, Romanorum Pontificum ac potissimum Pii Papae XI exempla tenens, statuit firma doctrinae christianae de scholis principia denuo declarare, iterum inculcare atque ut in praxim efficacius deducantur providere.[5]

I - PRAECIPUA EDUCATIONIS PRINCIPIA [6]

2. [*Subiectum educationis*].[7] Peropportunum autem Patribus visum est in mentem revocare praecipua doctrinae capita circa educationem, quae scholarum catholicarum primarium finem constituit.

In primis, tamquam omnium fundamentum, firmiter tenendum est hominem in praesenti ordine salutis non solum finem temporalem, in humano consortio consequendum, sed finem quoque personalem habere, quo scilicet cuiusvis humanae societatis fines transcendit, solique Deo subest; ac praeterea, in praesenti ordine salutis, ad supernaturalem finem, personalem ac aeternum, infinita Dei bonitate, esse vocatum. Quapropter quaevis recta educandi ratio hoc sibi imprimis proponere debet, ut hominem ad illam perfectionem perducat, quae ad rectam vitam in pleno humanorum iurium exercitio officiorumque observantia gerendam et ad finem ultimum supernaturalem adipiscendum omnino requiritur.[8]

Educatio igitur totum hominem complecti debet: corpus et animam, cum omnibus suis facultatibus et virtutibus, prout ipse in praesenti humani generis condicione invenitur. Omnes pariter homines cuiusvis aetatis, stirpis, culturae ac condicionis, praesertim vero qui in puerili ac iuvenili aetate versantur, ius primarium ac nativum habent ad illam integralem educationem recipiendam, physicam nempe, intellectualem, moralem ac religiosam, sine qua fines sibi proprios attingere nequeunt.[9]

3. [*Educatores*].[10] Munus educationis impertiendae, cui exequendo cuncti, humanae necessitudinis vinculo coniuncti, operam suam praestare debent, prae ceteris omnibus ex iure naturali familiae competere, quae verum germanumque educationis sacrarium constituit, Sancta Synodus apertis gravibusque verbis confirmat. Parentes enim, vi muneris ipsis proprii,[11] prolem educandi et gravissima obligatione tenentur et inviolabili iure gaudent,[12] quae eas solas patiuntur limitationes, quas ipsa lex naturalis vel divina positiva postulant. Quod si parentes quamvis ob causam, prolem educandam scholis, uti plerumque fit, tradere malint, ideo a gravi filios educandi munere sese omnino vacare posse minime existiment; nam, obligatione tenentur non solum optimas suis filiis scholas quaerere, sed etiam magistrorum ope-

ram sedula attentione prosequi, rectum filiorum educandorum progressum diligenter probare, omneque ipsius scholae educandi ministerium assiduo iuvare concursu.

Neque sola Familia, ex lege naturali, educandi officio tenetur, sed ceteris quoque humanis corporationibus imprimisque ipsi rei publicae officia et iura, ex natura et amplitudine proprii finis temporalis definienda, hac in re competunt: proprium ac nativum circa ea quae hunc finem consequendum specifice respiciunt; subsidiarium vero vel etiam aliquando cumulativum, quoad cetera, cum Civitas, cuius est bono communi providere, civium iura et officia defendere, adiuvare et, si opus fuerit, supplere debeat.

Singulari deinde ratione et independenter a quavis humana potestate hoc officium et ius ad Ecclesiam spectat, et quidem, quod ad religiosam et moralem educationem attinet, ex positiva institutione divina, cum ipsi infallibile et universale magisterium atque spiritualis maternitatis munus concredita sint a Deo; consequenter vero et ex ipsa lege naturae ius quoque habet quoad ceteros humanae vitae adspectus, etiam ad ordinem naturalem pertinentes: gratia enim et ordo supernaturalis naturam eiusque ordinationem non destruunt, sed complent et perficiunt, arcteque cum ipsis cohaerent; et Ecclesia, societas perfecta ac independens, finem assequendum habet, qui ex ipsa natura rerum, ius ad educationem integralem, humanam et supernaturalem, impertiendum omnino requirit.[13]

Cum autem haec tripartiti ordinis munera suapte natura arcte inter se cohaereant, Familia, Ecclesia et Civitas, communi consilio summaque concordia, in educatione impertienda cooperentur oportet, particularibus quoque, si casus ferat, initis conventionibus.[14]

4. [*Falsae sententiae*].[15] Proinde omnes doctrinae circa educationem, quae hominem a Deo creatum agnoscere nolunt; quae originalem lapsum vel universam humanae redemptionis oeconomiam negant vel ab ea quoquo modo praescindunt; vel quae revelationi divinae doctrinaeque christianae vim educandi eatenus tantum tribuunt, quatenus eas humanae culturae utiles esse existimant, plenum educationis conceptum nequaquam attingunt.[16] Ab eodem educationis conceptu pariter deficiunt ii omnes qui in educatione impertienda aut solas physicas educandi vires respiciunt; aut singulis animae facultatibus exclusivas vel nimias

partes assignant; aut qui propriae vel selectae stirpi, iuvenili aetati, vel iis qui ingenio aut divitiis praecellunt, educationem reservant; aut tandem qui valorum debitam inter se subordinationem seu, quam aiunt, hierarchiam quoquo modo subvertunt.[17] Valde denique errant quicumque, Familiae et Ecclesiae iura negantes, impedientes, vel quovis modo conculcantes, munus educandi potiore vel exclusivo iure Civitati vindicare audent.[18]

II – SCHOLAE CATHOLICAE MOMENTUM ET DOTES

5. Ut Ecclesia munus educandi populos, divinitus sibi concreditum, rite expleret, pro diversorum temporum condicionibus, scholas aperire, Studia Generalia condere, Religiones, Societates et Instituta, necnon laicorum consociationes educationis ministerio dedita, approbare atque erigere numquam destitit, ita ut, teste historia, ipsa semper liberalissimam scholae matrem atque patronam sese exhibuerit.[19]

Etsi vero Ecclesiae in hodierni apostolatus munere explendo tot mira huius aetatis inventa utilissimum praebeant adiutorium, nihilominus instrumentum catholicae educationis impertiendae apprime necessarium et summopere efficax hodie quoque schola catholica demonstratur.[20] Ministerium vero in ea exercitum validam Ecclesiae docendi muneri operam conferre verumque apostolatum modernis necessitatibus maxime congruentem constituere apertis verbis Patres profitentur; ideoque sacerdotes, religiosos et laicos, qui in scholis catholicis operam navant, vehementer exhortantur ut in vocatione qua vocati sunt fideliter perseverent.[21]

6. [*Condiciones ad scholam catholicam requisitae*].[22] Ut autem aliqua schola perfecte catholica dici possit minime sufficit ut in ea aliqualis instructio religiosa tradatur. Ea dumtaxat schola perfecte catholica est censenda in qua tota instructio ac doctrina, eiusque ordinatio tota, nempe magistri, studiorum ratio, libri ad quamvis disciplinam quod pertinet, ceteraque omnia quae alumnum circumsaepiunt, christiano spiritu, sub ductu maternaque Ecclesiae vigilantia, adeo sint imbuta ut religio ipsa totius instituendi rationis cum fundamentum tum fastigium et finem constituat.[23]

Illae vero scholae catholicae quae *a publica ecclesiastica aucto-*

ritate approbantur vel eriguntur eique plene subsunt,[24] sive ab auctoritate pontificia vel dioecesana directe et immediate, sive mediante auctoritate religiosis familiis aequiparatisque in iure societatibus praeposita hoc fiat,[25] scholae publicae sunt,[26] et stricto sensu scholae Ecclesiae vocantur.[27]

7. [*Scholarum catholicarum perfectio curanda*]. Summopere igitur curandum erit ut scholae catholicae illas condiciones adimpleant, quae ad educandi munus rite obeundum omnino requiruntur. Ipsae proinde magistrorum peritia ac numero, alumnorum ordine ac disciplina, instituendi ac docendi methodis, paedagogicisque ac didacticis subsidiis ita emineant, ut apud publicam ac privatorum opinionem optima ubique fama gaudeant; praesertim vero sensu ac spiritu christiano praecellant.[28]

Quapropter in scholis catholicis instructio religiosa in maxima aestimatione est habenda. Ipsa nempe primum locum teneat, professoresque vere peritos exemplarique vita christiana commendatos habeat, qui sciant principia religiosa alte mentibus imprimere gravioresque quaestiones et problemata moderna, pro alumnorum captu diversaque aetate, sensu et spiritu christiano ac ecclesiali, solide tractare.[29]

Praeterea in omnibus scholis, praesertim vero in mediis et superioribus, pius ac prudens Director spiritualis constituatur, quem, in morali alumnorum formatione, ceteri adiuvare satagant; qui omnes verbo et exemplo alumnos ad solidiora vitae christianae principia et virtutum opera, persuasione ductos, attrahere studeant, immoderatum independentiae desiderium, recto libertatis usu et amore disciplinae corrigant, amorem et fidelitatem erga Ecclesiam eiusque doctrinas excitent, moralemque eorum ac socialem conscientiam efforment.[30]

Quo fiet ut scholae catholicae, verae educationis palaestrae, non solum erudiant, sed etiam authenticam iuvenum personalitatem christianam effingant atque evolvant; imo, quod eas maxime decet, vocationes sive sacerdotales sive religiosas efficaciter foveant, atque alumnos ita praeparent, ut in rebus tam domesticis quam publicis gerendis, apostolica operositate, praeclarum christianae suae condicionis testimonium omnibus exhibeant.

III – FAMILIAE ET ECCLESIAE IURA CIRCA SCHOLAS

8. [*Libertas scholae*].[31] Cum, salvo divino Ecclesiae Magisterio quoad doctrinam fidem vel mores respicientem, veritas commune patrimonium constituat et educatio moralis etiam ac religiosa sit oporteat, libertatemque conscientiae, dummodo bono communi non contradicat, neque in ipso educandi opere violare umquam liceat, docet haec Sancta Oecumenica Synodus libertatem scholae, quae omnium scholarum aequalia iura et officia secum fert, non secus ac ceteras civiles libertates, ad inalienabilia hominis iura pertinere; publicaeque auctoritatis officium esse res ita disponere ut, ad ipsius boni communis emolumentum, parentes et cives in eligenda schola, hac vera gaudeant libertate.[32] Quare quodvis scholae monopolium, a quavis auctoritate attentatum, ex errata opinione circa iurium originem et naturam plerumque procedens, uti omnino iniustum reiciendum est, quippe quod verae, etiam conscientiae libertati obstet sive quia eam radicitus negat, sive quia, libertatis iure speculative agnito, illud practice inane reddit, aequalia iura, oeconomica subsidia, aliaque beneficia reliquis scholis concedere recusando.[33]

Ast dum Ecclesia hanc humanam libertatem, etiam conscientiae, indefesse ac fideliter tuetur, indifferentismi doctrinae, quae omnes religiones aequales esse propugnat, suffragari nullo modo intendit, neque auctoritatum civilium agendi modum probare, quae indifferentismi placitis positive favent.

9. [*Ius scholas condendi*].[34] Declarat praeterea Sancta Synodus ius ac officium condendi ac regendi scholas, quatenus ipsae medium educationis impertiendae constituunt, imprimis ad familiam, una cum iure subsidiario scholas libere eligendi, pertinere; dein vero ad Ecclesiam et Civitatem spectare.[35]

Cum autem schola sit etiam medium communicandae veritatis, hoc idem ius aperiendi scholas, salvo semper Magisterio Ecclesiae, et intra limites boni communis, omnibus competit ea ratione et mensura qua veritatis patrimonium possident.[36]

Ecclesia vero hoc ius sibi vindicat imprimis ex institutione divina, quatenus ipsa mandatum accepit docendi omnes gentes, quod directe ad sacras disciplinas, fidem et mores respicientes, pertinet, indirecte vero etiam ad humanas extenditur. Ex lege autem naturali, cum nempe fideles, sive qua singuli, sive qua

societate coniuncti, ob christianam suam condicionem, nullum ius amittant, hoc idem ius competit tum singulis christifidelibus eorumque adsociationibus et societatibus, tum praesertim ipsi Ecclesiae, et quidem quoad omnes scholas cuiusvis generis et gradus; idque vel ideo quia universa cultura catholica cognitionem altiorem de Deo, de homine atque de mundo, necnon de hominis ad utrumque necessitudine constituit, quam Universitates catholicae magis in dies elaborant, ceterae vero scholae catholicae alumnis progressive tradunt.[37]

10. [*Ius invigilandi*].[38] Praeterea vi Magisterii divini Ecclesiae competit ius directum et immediatum invigilandi in ea quae ad fidem et mores pertinent. Invigilabunt proinde pastores ne quid fidei vel moribus contrarium in scholis alumni doceantur.

Curabunt quoque iidem animarum pastores ut, ubi pueri catholici, ob penuriam scholarum catholicarum, scholas neutras vel mixtae religionis, eas praesertim in quibus magistri diversarum confessionum religiosarum docent,[39] frequentare coguntur, opportuna ad pericula arcenda adhibeantur remedia.

11. [*Pueri scholas non catholicas frequentantes*]. Item sollicite providendum erit educationi religiosae puerorum catholicorum qui scholas non catholicas frequentant, sive per instructionem religiosam ibi tradendam vel a parentibus domi procurandam, de qua gravissima obligatione pastores eos frequenter moneant; sive potissimum per assiduam et bene ordinatam institutionem catecheticam, tam pro pueris quam pro adultis, sub ductu Ecclesiae, statutis temporibus et locis, habendam.

12. [*Coeducatio*]. Monet tandem haec ipsa Sancta Synodus ut prudens in educatione habeatur ratio diversitatis utriusque sexus et finis unicuique in familia et societate a divina providentia praestituti, ideoque in scholis catholicis, in eis praesertim quae mediae dicuntur, coeducatio ne permittatur, nisi peculiaribus causis ab Ordinario probandis et cunctis ad probitatem morum servandam cautionibus adhibitis, iuxta normas ac instructiones ab Apostolica Sede pluries traditas.[40]

IV – MAGISTRORUM FORMATIO, OFFICIA ET IURA

13. [*Magistrorum formatio*].[41] Habent deinde Patres sibi maxime persuasum inter praecipua Auctoritatum ecclesiasticarum, quae rei scholasticae praesunt, munera, adnumerandum esse officium diligenter providendi accuratae magistrorum formationi religiosae, scientificae ac paedagogicae,[42] etiam titulis academicis comprobandae,[43] quam ipsi magistri toto nisu acquirere et in dies perficere tenentur, ut schola catholica finem sibi proprium apte consequi valeat.

Peculiari vero cura professores religionis, sive sacerdotes sive religiosi vel religiosae, sive laici, tam pro scholis quam pro catechetica institutione tradenda, praeparentur; qui non secus ac ceterarum disciplinarum professores, titulis academicis praediti sint oportet. Ad quam formationem in sacris disciplinis rite obtinendam, Instituta superiora et Facultates erigantur, quae iure concedendi titulos academicos seu didacticos ab ipsa quoque auctoritate civili agnitos, polleant.

Insuper haec Sancta Synodus speciali sollicitudine prosequitur magistros catholicos qui in scholis non catholicis docendi muneri incumbunt, eosque enixe admonet, ut in tanto munere laudabiliter exequendo rectae educationi impertiendae indefessam operam navent, erga Magisterium ecclesiasticum semper dociles sese ostendant ac christiana circa educationem et scholam principia probae vitae testimonio imprimis promovere studeant. Quod ut efficacius obtineatur, curent animarum pastores, ut ii magistri peculiari assistentia spirituali fruantur, et, si casus ferat, in Adsociationes, capacitate iuridica etiam civili praeditas, apte coalescant.[44]

14. [*Magistri iura et officia*].[45] Ut autem sacrum institutionis opus diligenti cura exerceatur, omnino providendum erit ut magistri proprii status iuribus gaudeant imprimis vero quoad aequam eorum retributionem et rectam veritatis profitendae libertatem. Meminerint tamen ipsi magistri se non proprio nomine agere, sed vices Ecclesiae, parentum et societatis gerere; quapropter in officio suo exequendo non solum nihil docere vel facere praesumant, quod legitimis delegantium iuri, officio ac voluntati adversetur, verum etiam, maximo erga discipulos amore ac reverentia, assumptum sibi opus perfectius in dies exercere totis viribus conentur.

V - SCHOLAE CATHOLICAE FOVENDAE

15. [*Scholae catholicae fovendae*]. Sancta Oecumenica Synodus summopere exoptat et, in quantum rerum ac locorum adiuncta hoc fieri permittunt, praecipit, ut scholae catholicae ubique impense foveantur, sive circa iam existentes meliorem in dies curam adhibendo iuxta huius decreti tenorem, sive novas quam plurimas condendo pro temporum ac locorum necessitatibus.[46]

Quae specialis commendatio valet non solum de infantum asylis, de scholis elementariis et mediis, in quibus totius vitae christianae fundamenta ponuntur, verum etiam de condendis et promovendis Universitatibus, quibus Patres particulari decreto provident, necnon, consideratis hodiernae societatis condicionibus, de scholis quae professionales vel technicae vocantur, atque de institutionibus pro erudiendis adultis. Illae enim optima praebent auxilia ad opificum condicionem sublevandam et ad fidem vitamque christianam contra materialismi athei insidias incolumes custodiendas; in his autem probi viri et optimi patres et matresfamlias formantur, qui recta fidei christianae ac proprii officii conscientia ducti, tum domesticam vitam tum socialem actionem in temporale bonum ac aeternum efficaciter dirigere valeant.[47] Nec parvipendenda est utilitas inceptorum quibus praecipue adulti per epistularum commercium methodice ordinatum in variis disciplinis ulterius instruuntur, et praesertim instructio ope radiophonii et televisorii, quae maiores in dies partes agunt etiam uti scholarum subsidia.

16. [*Conscientia fidelium et publica opinio efformanda*].[48] Omnia item perficienda erunt ut tam clericorum quam laicorum, eorum praesertim qui diligentiorem apostolatui operam navant, conscientia de momento educationis atque scholae catholicae informetur; sacerdotes utriusque cleri omnesque religiosi, etiam ad ministerium scholarum non destinati, doctrinam catholicam circa educationem et scholam probe noscant, et parentes de hac re deque eorum gravissimo officio necnon de obligatione filios ad scholas catholicas mittendi frequenter moneantur atque edoceantur.

Ad scholae libertatem et educationis iura, in bonum commune, tuenda et provehenda, prae oculis habitis adiunctis historicis et socialibus uniuscuiusque regionis,[49] cuncta praeterea adhi-

beantur media: prelum aliaque moderna subsidia ad ideas opinionesque divulgandas tantopere efficacia, congressus, pacta cum auctoritatibus civilibus; omnesque coordinentur vires: christifidelium laicorum videlicet apostolica cooperatio, Actio Catholica, Associationes nationales et internationales docentium, parentum, collegiorum, alumnorum et exalumnorum, Associationes quoque civiles, imprimis magistrorum et docentium, necnon actio deputatorum legumlatorum, dein ipsa quoque iura civilia, in comitiis administrativis et politicis exercenda, denique cooperatio cum organisationibus nationalibus et internationalibus.

VI – SCHOLAE CATHOLICAE SUSTENTANDAE

17. [*Sustentatio scholarum catholicarum*].[50] Praeterea munus incumbit Patribus enixe ac paterne admonendi omnes ut prompto animo officium impleant suppeditandi subsidia, quibus scholae catholicae sustententur, ut ipsae revera liberae sint et omnibus, cuiusvis condicionis, imprimis vero pauperibus pateant.[51]

Sumptus autem ad rem necessarios suppeditare per se quidem parentum est, at debitis per eosdem solutis Civitatis taxis, publici aerarii imprimis officium evadit, salva semper legitima scholae libertate, habita ratione numeri scholarum, alumnorum ac professorum, naturae quoque ac gradus scholarum ceterorumque quae ad scholas referuntur; ipsa enim iustitia distributiva postulat ut publica pecunia, pro scholarum sustentatione collecta, ad cunctorum scholas sustentandas, aequa quadam ac rata portione, erogetur.[52]

Libenter quidem Sancta Synodus merito honestat laude auctoritates civiles, quae iustitiae distributivae memores, omnibus scholis aequa subsidia tribuunt. Ubi vero res publica hoc officium erga scholas non statales nullatenus vel insufficienter tantum adimpleat,[53] recursus ad quaevis alia legitima media fiat, uti sunt: voluntariae vel fixae fidelium oblationes, Institutorum ecclesiasticorum et civilium certae erogationes, piae fundationes, adsociationes ad scholas catholicas sustentandas erectae, rata pars redituum vel pecuniae ecclesiae, cooperatio gratuita personarum physicarum vel moralium aliaque id genus.[54]

Insuper haec Sancta Synodus, sicut enixe commendat ut ea quae progredientis aetatis inventa utiliter postulant, in scholis catholicis erigendis et gerendis sedulo assumantur, ita omnes

quorum interest monet ut oeconomica subsidia pro scholarum sustentatione undequaque accepta, rite administrent et sobrie impendant, ut debita de bono scholarum catholicarum nomine cura habeatur.

VII – ORGANIZATIO CENTRALIS ET COOPERATIO

18. [*Organizatio centralis*]. Ad facilius et efficacius supradicta omnia obtinenda, Apostolica Auctoritate instituatur organizatio quaedam centralis seu hierarchica omnium scholarum catholicarum in gradu internationali, nationali et regionali seu dioecesano, quae salva semper sana quadam eorum quorum interest autonomia, iuxta regionum postulata et Institutorum religiosorum methodos ac spiritum, problematum omnibus scholis communium diligentem curam atque directionem gerant.[55]

19. [*Universalis cooperatio*]. Tandem haec Sancta Oecumenica Synodus vehementer omnes hortatur ut mutuam sibi validamque cooperationem praestent.[56]

Curent proinde Ordinarii locorum ac Superiores religiosi apostolicam subditorum operam in bonum animarum arcte inter se coordinare; clerus dioecesanus, familiae religiosae, parentes in educationis opere mutuum sibi adiutorium efficaciter praebeant; omnesque insuper una cum fidelibus, qui operibus apostolatus sese devovent, unanimiter procedant. Impense quoque foveatur cooperatio auctoritatibus civilibus praestanda, atque cum illis organisationibus nationalibus et internationalibus, quae iura hominis, praecipue vero pueri, defendere sincero animo conantur, amica habeatur necessitudo, ut ita non solum iniustae dispositiones vel usurpationes efficacius praecaveantur, sed ipsa quoque christianae instructionis ac educationis causa maius in dies emolumentum capiat.

Abbreviationes frequentiores

ACV2 Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando.
All. Allocutio Pontificia.
CL Collectio Lacensis.
DIM Encyclica *Divini Illius Magistri* Pii XI, 31 dec. 1929: AAS 22 (1930) pp. 49-86.
DR Discorsi e Radiomessaggi di Sua Santità Pio XII, Città del Vaticano.
NR Nuntius radiophonicus.

NOTAE

[1] *Argumentum* de quo agitur semper fuit, ast hodie praesertim *est summi momenti*: « Mai come oggi l'educazione giovanile ha assunto più decisa e vitale importanza, messa come è di fronte agli errori sconcertanti di un naturalismo e di un materialismo, che stanno precipitando il mondo... » [Pius XII, NR ad catholicos Statuum Foederatorum Americae, 13 nov. 1939: AAS 31 (1939) p. 678]. Cf. etiam Leo XIII, Epist. *Custodi di quella fede,* 8 dec. 1892; Benedictus XV, Ep. Ap. *Communes litteras,* 10 apr. 1919: AAS 11 (1919) p. 172; Pius XI, Encycl. *DIM*: l. c. p. 50; Pius XII, All. ad Iuvenes ACI, 20 apr. 1946; All. ad Patresfamilias Galliae, 18 sept. 1951. — *Acta et Documenta Conc. Oecum. Vat. II apparando,* series I, Antepraeparatoria (*ACV2*), vol. III, pp. 363-364, 370-371, 373-374. — *Rationes*: *a*) errores olim grassantes latius impraesentiarum diffusi sunt novique apparuerunt; *b*) inertia catholicorum: « È doloroso rilevare che in questo campo in Italia (idem valet de pluribus aliis nationibus) esistono ancora fra i cattolici lacune e incertezze » (Pius XII, Litt. Secr. Status ad XXVIII Hebd. Soc. Ital., sept. 1955); *c*) « Una lunga assuefazione al predominio della scuola di Stato ha offuscato in molti la nozione stessa del diritto alla libertà della scuola » (ib.); *d*) doctrina catholica circa educationem et scholam, saepe apud ipsos quoque praeceptores et educatores, neglecta vel oblita manet, immo et plurimis praeiudiciis obnubilata; *e*) necessitas absoluta cuiusdam renovationis scholae catholicae in spiritu vere christiano; nam saepe parum differt ab aliis scholis (cf. *ACV2,* s. I, vol. III, pp. 365, 371), et, quamvis accusationes contra eam prolatae plerumque calumniosae sint, pluribus etiam defectibus procul dubio laborant; *f*) nullum hucusque Concilium Oecumenicum hoc argumentum ex integro tractavit; *g*) ex recta solutione huius problematis bonum religionis ac societatis maxime pendet (cf. Conc. Trid., s. XVIII, c. 18; Conc. Moguntinum, a. 1549, cc. 65, 96: Mansi, 32, 1422, 1435; Conc. Coloniense I, a. 1536, Pars XII, cap. 1: Mansi, 32, 1284 C-D; Pius XI, DIM: l. c. p. 51; Pius XII, passim).

Praeterea notandum est hoc decretum respicere omnes scholas catholicas: inferiores, medias et superiores, cuiusvis generis, et quamvis de Universitatibus peculiare exstet decretum, principia generalia in hoc praesenti decreto contenta, pro ipsis quoque valent. Immo, per se, haec generaliora principia *ad omnia moderna inventa* (Cinematographum, Radiophonium, Televisorem, etc.) quatenus media educationis vel veritatis divulgandae constituunt, sunt extendenda: nam iniustum est omnino ut circa huiusmodi ingenii humani inventa ac subsidia quodvis monopolium exerceatur.

Ad par. 1

[2] In hac paragrapho imprimis statuitur *principium continuitatis* operis Christi in Ecclesia, et quidem ex divino mandato, ex quo *omnia iura supernaturalia positiva* profluunt. Cf. Io. 20, 21; Mc. 16, 15-20, et alibi. Pius XI, Encycl. *DIM*: l. c. pp. 49-50; Conc. Baltimorense II, 1866: *Collectio Lacensis* (*CL*), III, col. 514, *b-d*; Conc. Prov. Australiense II, 1869: *CL* III, col. 1074, *d*; Conc. Prov. Coloniense, 1860: *CL* V, col. 364, *b*; Conv. Episcoporum Herbipolensis, 1848: *CL* V, col. 970, *d. Mater,* quia

vitam supernaturalem in lavacro regenerationis confert; *Magistra,* magisterio tum divino, tum humano etiam ex lege naturae; *Educatrix,* quia vitam, quam contulit, evolvit ac perficit, nam educatio est quaedam quasi continuatio tum generationis tum regenerationis. PIUS XI, *DIM*: l. c. pp. 53, 54, 75, 76. Propugnatio iurium naturalium Ecclesiae *hodie* est summi momenti, uti postea dicetur. Cf. A. OTTAVIANI, *Compendium Iuris Publici Ecclesiastici* (1954), pp. 100-101, 381-82, 413-14.

[3] « ... potissimas partes agebant et agunt scholae catholicae... ». Praedicatio Verbi divini, catecheses methodice instructae, inde a tempore apostolorum, scholae aetatis patristicae, scholae medioevales (paroeciales, episcopales, monachales), Studia Generalia, Universitates, Instituta religiosa quae scholae et educationi devoventur, scripta Patrum et scriptorum ecclesiasticorum, praesertim vero quam plurima documenta Romanorum Pontificum atque historia Conciliorum hoc abunde demonstrant. Cf. inter alia, PIUS XI, Constitutio Apost. *Deus scientiarum Dominus,* 24 maii 1931: AAS 23 (1931) pp. 241-245; Epist. *Singulare illud,* 13 iun. 1926: AAS 18 (1926) p. 258.

[4] *Tres praecipuae rationes* afferuntur ob quas declaratio doctrinae catholicae circa educationem et scholas iterum redditur necessaria: *a*) maius culturae educationisque desiderium ubique vigens, ideoque maior campus pro apostolatu exercendo; *b*) perniciosae doctrinae grassantes quae liberum iurium exercitium impediunt; *c*) ignorantia doctrinae, iurium et obligationum apud ipsos quoque christifideles existens. Cf. praeterea adnotationem 1 ad titulum Decreti.

Errores quorum implicita fit mentio sunt: Communismus atheus, socialismus, naturalismus, materialismus, laicismus, liberalismus, statalismus, qui omnes monopolium Status propugnant. Cf. Conc. Vat. I, *CL* VII, col. 575, *a-b*; *Syllabus,* prop. 45-48; LEO XIII, Encycl. *Dall'Alto,* 15 oct. 1890; PIUS XI, Encycl. *Non abbiamo bisogno,* 29 iun. 1931: AAS 23 (1931) pp. 302, 305.

[5] *En praecipua documenta*: PIUS IX, Epist. *Quum non sine,* 14 iul. 1864, ad Archiep. Frib. Brisg.; Instr. S. O., 24 nov. 1874, ad Episcopos Stat. Foed. Am.; LEO XIII, Epist. *In mezzo,* 26 iun. 1878, ad Card. Vicarium; Epist. *Officio Sanctissimo,* 22 dec. 1887; Encycl. *Affari vos,* 8 dec. 1897; PIUS XI, Epist. *Singulare illud,* 13 iun. 1926; All. ad Alumnos Collegii de Mondragone, 14 maii 1929; *praesertim vero* Encycl. *Divini Illius Magistri;* Encycl. *Non abbiamo bisogno,* 29 iun. 1931; Encycl. *Mit brennender Sorge,* 14 mart. 1937; PIUS XII, plurimae allocutiones et Nuntia Radiophonica.

(I - Praecipua educationis principia)

[6] In paragraphis 2-4, sub adspectu tam positivo quam negativo, praecipua capita doctrinae catholicae circa naturam educationis necnon circa officium ac ius eam tradendi proponuntur. Haec principiorum declaratio hodie maxime est necessaria contra errores qui in paragrapho 4 recensentur.

Nexus logicus totius tituli hic est: *a*) imprimis fundamentum ponitur, nempe finis *personalis* supernaturalis assequendus (par. 2); *b*) ex quo principio recto tramite oritur ius hominis ad educationem, iam inde a teneris

annis recipiendam, uti medium necessarium finis assequendi (par. 2); *c*) hinc consequitur officium gravissimum Familiae, Ecclesiae et Status, ac proinde ius unicuique proprium educationem impertiendi (par. 3); *d*) tandem reprobantur errores (par. 4).

Ad par. 2

[7] Cf. Conc. Vat. I, *CL* VII, col. 627-628; PIUS XI, Epist. *Quum non sine,* 14 iul. 1864; LEO XIII, Epist. *Officio Sanctissimo,* 22 dec. 1887; PIUS XI, Epist. *Singulare illud,* 13 iun. 1926: l. c. p. 258; Encycl. *DIM*: l. c. pp. 50, 52, 83; PIUS XII, All. ad « Assoc. Italiana Maestri Cattolici », 10 sept. 1948; All. ad Delegatas « Gioventù Ital. Azione Cattolica », 30 dec. 1953; CIC, can. 1113, cf. 1013, 1372; Conc. Prov. S. Ludovici II, a. 1858: *CL* III, col. 1192, *d.*

[8] *Educatio imprimis respicit finem.* PIUS XI, Encycl. *DIM*: l. c. p. 51: « Nulla veri nominis educatio esse potest quae ad *ultimum* finem non ordinetur tota ». Unde educatio pertinet ex ipsa natura sua *ad ordinem moralem.* Ideo totum pondus doctrinale huius paragraphi reponendum est in assertione: « hominem ad supernaturalem finem *personalem...* esse vocatum » (praecipue contra aberrationes marxismi). Ex quo sequitur hominem natura sua omnes societates humanas, etiam Statum transcendere, quod non solum ex divina revelatione, sed ex ipso rationis lumine constat. Homo in societate continetur *totus sed non totaliter,* et si qua civis subest ordini *iuridico,* qua homo subest ordini *morali,* et quidem supernaturali.

[9] *Ex asserto finalitatis principio* duo clare eruuntur: *a*) totum hominem, quoad omnes suas facultates et virtutes, sive naturales sive supernaturales, esse educandum; *b*) omnes homines, absque ulla distinctione, habere ius ad hanc educationem recipiendam. Cf. ex documentis allatis imprimis PIUS XI, Encycl. *DIM*: l. c. pp. 56-58; 83; PIUS XII, Allocutiones laudatae in nota 7.

Ad par. 3

[10] Cf. Conc. Vat. I, *CL* VII, pp. 627-628; PIUS IX, Epist. *Quum non sine,* 14 iul. 1864; LEO XIII, Epist. *Officio Sanctissimo,* 22 dec. 1887; PIUS XI, Epist. *Singulare illud,* 13 iun. 1926; Alloc. ad Alumnos Collegii de Mondragone, 14 maii 1929; Encycl. *DIM*: l. c. pp. 53, 54, 58-64; Encycl. *Mit brennender Sorge,* 14 mart. 1937: AAS 29 (1937) pp. 182-183; PIUS XII, Alloc. ad « Assoc. Italiana Maestri Cattolici », 8 sept. 1946 et 4 sept. 1949; Litt. Secr. Status ad XXVIII Hebd. Soc. Ital., 20 sept. 1955; Conc. Prov. Coloniense, a. 1860: *CL* V, 364, *b*; Conc. Baltimorense II, a. 1866: *CL* III, 514, *b-c*; Conv. Episcoporum Herbipolensis, a. 1848: *CL* V, 970, *c-d.*

Uti fundamentum totius huius paragraphi sequentia sunt in mentem revocanda: *a*) *educatio media stat* inter subiectum educandum et finem assequendum, ad utrumque habens relationem; *b*) *principium finalitatis educationis,* quatenus educatio ad finem ordinetur oporteat (PIUS XI, Encycl. *DIM*: l. c. p. 51); *c*) *principium condicionis socialis* ipsius educationis, quae in societate et a societate recipitur (PIUS XI, Encycl. *DIM*: l. c. p. 52 et Encycl. *Casti connubii,* 31 dec. 1930: AAS 22 (1930) p. 545;

d) *principium finalitatis uniuscuiusque societatis,* ex quo pendent officia et iura unicuique propria, et tandem *e*) veritas, qua subiectum educandum in ordine naturali ad Familiam, in ordine vero supernaturali ad Ecclesiam pertinet; ex qua veritate pendent officia et iura quae speciali modo educationem respiciunt.

Ex quibus principiis facile deducuntur *existentia, natura, prioritas et amplitudo* officiorum et iurium quae unicuique competunt. Cf. PIUS XI, Encycl. *DIM*: l. c. pp. 59-60; Encycl. *Mit brennender Sorge*: l. c. pp. 182-183; PIUS XII, in All. ad « Assoc. Ital. Maestri Cattolici », 8 sept. 1946: DR vol. VIII, p. 218 vocat ius parentum « primario, di ordine naturale... inviolabile e anteriore a quello della società civile e dello Stato ».

Parentes enim per generationem vitam dederunt; et finis domestici consortii, ipsa sua natura, praeter procreationem est ipsa educatio filiorum. *Ecclesia* in regeneratione baptismali vitam tribuit supernaturalem, et habet praeterea potestatem directam in finem ultimum supernaturalem, cui ceteri omnes fines subordinari debent. *Status,* et a fortiori ceterae humanae societates *nullam* potestatem exercent in finem ultimum supernaturalem, *sed solum* in finem terrenum sibi proprium, cuius assecutio neque processum educationis neque finis ultimi assecutionem impedire debet.

[11] « ... vi muneris ipsis (parentibus) proprii... », nempe vi naturalis fecunditatis et inde ortae potestatis et « auctoritatis », quam habent in subiectum educationis, atque vi ipsius finis domesticae consortionis, quae si sub aspectu christiano consideratur, ampliora adhuc officia et iura implicat.

[12] Prior est obligatio, dein correlativum ius educationem tradendi.

[13] Iura Ecclesiae profluunt *tum* ex iure divino positivo, vi nempe maternitatis spiritualis et infallibilis magisterii, *tum* etiam ex iure ipso naturali, quatenus eo ipso quod constituta est societas perfecta atque completa, finem ultimum assequendum respiciens, habet ius in educationem ipsam et ad media, ad educationem impertiendam necessaria vel simpliciter utilia, etiam quoad adspectus ordinem naturalem respicientes; gratia enim et ordo supernaturalis neque naturam neque ordinationem naturalem destruunt, sed potius eas perficiunt atque complent, et adeo inter se cohaerent ut adaequata utriusque ordinis separatio omnino impossibilis sit. Cf. documenta allata in adnotatione 10. Ex quibus praeterea patet ius Ecclesiae proprium, in materia educationis, esse *immediatum atque directum.*

[14] En praecipua munera et officia quae Statui competunt: *ex iure proprio et nativo,* formationem technicam impertiendi ad reipublicae administrationem gerendam; *ex iure suppletivo et devolutivo,* tuendi iura prolis et familiae, necnon ipsam educationem, obsequendi iuribus Ecclesiae, consulendi causae educationis, adhibitis etiam subsidiis materialibus; promovendi educationem et instructionem, non solum negative, removendo scilicet obstacula, sed etiam positive; opitulandi operibus inceptisque familiae et Ecclesiae; perficiendi ipsam operam educationis in defectu familiae et Ecclesiae; determinandi gradum culturae seu instructionis. Cf. PIUS XI, Encycl. *DIM*: l. c. pp. 63-64; DE CLERCQUE CH., *Traité de Droit Canonique,* t. II, l. III, p. 186. — *Quoad mutuam et harmonicam cooperationem Familiae, Ecclesiae et Status,* cf. PIUS XII, Litt. Secr.

Status ad XXVIII Hebd. Soc. Ital., 20 sept. 1955, et plures declarationes Episcoporum, ex. gr. Episcoporum Siciliae, 7 apr. 1961: *L'Osservatore Romano,* 8 apr. 1961, p. 8.

Iura Familiae, Ecclesiae et Civitatis ita inter se harmonice coordinanda videntur ex ipsa natura rei, ut *quo magis* in scholis *educatio,* et quidem moralis, intenditur (scholae elementariae et secundae institutionis) *eo potiora* sint iura Familiae et Ecclesiae atque minora iura Status; *quo magis* vero *instructio* finem scholae constituit (Universitates, scholae professionales, technicae, specializationis) *eo ampliora* iura Statui sunt agnoscenda. Quod ex ipsis documentis ecclesiasticis etiam eruitur. *Attamen,* cum *hodie* ob ipsam scientiae methodum ac spiritum, ob laicam vitae ducendae rationem, ob scientiae ac societatis a religione et ecclesiastico magisterio indebitam emancipationem, et ob gravissimos errores ubique grassantes, *scholae omnes,* maximum influxum exerceant in educationem et frequenter Universitates destruant educationem quam iuvenes in scholis inferioribus receperunt, cumque ex alia parte Familia et Ecclesia omnibus necessitatibus occurrere non valeant, *gravissime* monendae sunt Auctoritates civiles ut, in *iure suppletivo* exercendo, rectae educationi quam maxime provideant, et catholicorum omnium officium est omnibus mediis uti ut a scholarum exercitio et ministerio quidquid rectae educationi offendit, amoveatur.

Ad par. 4

[15] In hac paragrapho, plures sententiae, educationem respicientes, tamquam erroneae reiciuntur, et ita in forma mitiore respectivi errores damnantur. Cf. PIUS IX, Epist. *Quum non sine,* 14 iul. 1864; LEO XIII, Encycl. *Humanum genus,* 20 apr. 1884; Encycl. *Dall'alto,* 15 oct. 1890; Epist. *È giunto,* 19 iul. 1889; PIUS XI, Encycl. *DIM*: l. c. p. 50; Encycl. *Non abbiamo bisogno,* 29 iun. 1931: AAS 23 (1931) pp. 302, 305; PIUS XII, All. ad Foed. Intern. A. C., 18 apr. 1952; Conc. Vat. I, *CL* VII, col. 857, *d*; Conc. Prov. Quebecense, I, a. 1851: *CL* III, col. 616, *d.*

[16] In hac prima parte agitur praesertim de evolutionismo, de naturalismo (in paedagogia, in schola, in familia et in societate) et de humanismo exaggerato.

[17] In secunda parte huius paragraphi reiciuntur: rationalismus, socialismus, razzismus, individualismus, intellectualismus, voluntarismus, agnosticismus et pragmatismus, quatenus eorum doctrinae aequilibrio psychologico, in educatione tenendo, opponuntur, et totam educationem respiciunt ex quadam positione nimis unilaterali.

[18] Tandem in hac tertia parte, expressa fit mentio de Statalismo, qui acriter propugnat et exercet monopolium Status in materia educationis; cui accedunt laicismus, liberalismus, socialismus et communismus.

(II - Scholae catholicae momentum et dotes)

Ad par. 5

[19] Ecclesia, « teste historia, semper liberalissimam scholae matrem atque patronam sese » exhibuit. Immo dici posset scholam *uti nunc est,* nempe uti medium non solum instructionis *sed etiam educationis,* in Occi-

dente originem trahere ex institutione ecclesiastica. Cf. Pius XI, Encycl. *DIM*: l. c. p. 75; Encycl. *Deus scientiarum Dominus,* 24 maii 1931: AAS 23 (1931) pp. 241-245; Conc. Prov. Coloniense, a. 1860: *CL* V, 364, *b*. Cf. praeterea auctores qui de educationis historia agunt: H. I. Marrou, *Storia dell'Educazione nell'antichità,* 1950; E. Lesne, *Les Ecoles de la fin du VIIIe siècle à la fin du XIIe siècle,* Lille 1940. Marrou ait: « Nemmeno la scuola si assumeva il compito di educare; nell'epoca arcaica essa non esisteva, e una volta creata restò sempre un po' disprezzata... quando un moderno parla dell'educazione pensa in primo luogo alla scuola... È questa, in occidente, una eredità e una sopravvivenza medievale; fu nelle scuole monastiche delle età oscure che si stabilì un legame intimo tra il maestro e il direttore spirituale » (cf. o. c., pp. 57-58, et etiam pp. 201, 355, et alibi). Cf. praeterea documenta allata ad par. 14.

[20] Gregorius XVI, Instr. S. C. de Prop. Fide, 23 nov. 1845: Acta Greg. XVI, vol. III, p. 457: « Nihil validius ad ipsius catholicae fidei incrementum, perennitatem et decus fingi unquam aut escogitari potest ». Idem demonstrant quae dicebat de schola laica Leo XIII, Encycl. *Dall'alto,* 15 oct. 1890: Acta Leonis XIII, vol. X, p. 251: « Nè saprebbe immaginarsi mezzo più universale e più efficace per sottrarre all'influsso della Chiesa e della fede la società, la famiglia, gli individui ». Pius XII, All. ad Associationem Magistrorum Cath. Bavariae, 31 dec. 1956: RD, vol. XVIII, p. 746. Conc. Prov. Westmonasteriense I, a. 1852, asserit: « Scholam ita dispositam, ut sacelli usum ad tempus praestare possit, malimus institui, quam sine schola ecclesiam » (*CL* III, col. 1334, *b*). Conc. Baltimorense X, a. 1869: « Catecheses... spiritualibus puerorum necessitatibus minime sufficiunt. Quotidie enim salubrem quasi auram religionis hauriant necesse est in scholis ita comparatis... » (*CL* III, col. 1276, *c*) Cf. Conc. Prov. Coloniense, 1860: *CL* V, col. 364, *b*.

[21] Pius XI, All. ad Amicos S. Francisci, 31 aug. 1935: « L'insegnamento, lo si può dire, è *veramente la forma più moderna di apostolato* e ne è l'aspetto più importante. Questa asserzione *Noi l'abbiamo fatta con riflessione: è veramente l'opera più apostolica, la forma più moderna di apostolato.* È la più apostolica: non dimenticatelo mai! Il Signore nostro, il nostro Re Gesù Cristo, ha detto agli apostoli: " Andate ed insegnate ". È questo che voi fate, *e perciò voi avete una diretta partecipazione* — non tanto per dire ma *nel vero senso della parola — a questo ufficio degli apostoli... È qui che si affacciano le più grandi possibilità di apostolato* ».

« Cum sint (praesertim in quibusdam Congregationibus religiosis) qui dubitant num ministerium iuvenum instituendorum nostris difficillimis temporibus totam suam efficaciam servet, an potius expediat, illo neglecto vel relicto, ad apostolatum magis directum sese convertere: *optandum est ut Concilium Oecumenicum catholicam puerorum et iuvenum institutionem tamquam opus maxime nostris diebus necessarium declaret* » (*ACV2,* s. I, vol. III, p. 374; cf. etiam pp. 364, 370, 371, 372).

Ad par. 6

[22] Cf. Pius XI, Encycl. *DIM*: l. c. pp. 77, 79; Encycl. *Mit brennender Sorge*: l. c. p. 186; *ACV2*, s. I, vol. III, pp. 365, 370; Wernz-Vidal, *Ius Canonicum*, IV, vol. II (1935), p. 78.

En schematica enucleatio huius paragraphi, cuius exaratio non parvas habuit difficultates. In ea:

I. *Directe et explicite*: *a*) describuntur conditiones generales cuiusvis scholae *perfecte* catholicae; *b*) dein declaratur nonnullas scholas catholicas esse publicas et sensu stricto scholas Ecclesiae; *c*) tandem exprimitur conditio necessaria ut hoc eveniat.

II. *Indirecte* dicitur vel insinuatur: *a*) non omnes scholas esse pari iure catholicas; *b*) non omnes esse publicas; *c*) non omnes esse eodem modo scholas Ecclesiae; en ratio, cur in textu sermo sit de scholis *perfecte* catholicis. *Et ita liberae discussioni et ulteriori ac accuratiori studio* relinquuntur quaestiones: *a*) utrum sit possibilis distinctio inter scholas catholicas de iure et catholicas de facto; *b*) et quatenus affirmative, quomodo inter se distinguantur; *c*) utrum dari possint scholae catholicae privatae; *d*) et quatenus affirmative, utrum tantum de facto catholicae, an etiam de iure catholicae; *e*) et consequenter, quonam pacto; *f*) utrum omnes scholae de iure catholicae sint etiam stricto sensu scholae Ecclesiae.

[23] Pius XI, Encycl. *DIM*: l. c. p. 77.

[24] « ... *a publica ecclesiastica auctoritate approbantur vel eriguntur eique plene subsunt...* ». Differentia inter hos duos actus iuridicos, approbationem nempe et erectionem, haec est: *approbatio* exclusive pertinet ad auctoritatem pontificiam vel dioecesanam; *erectio*, servatis de iure servandis, pertinere *etiam* potest ad auctoritatem religiosis familiis aequiparatisque in iure societatibus praepositam. Aliae differentiae magis notae hic praetermittuntur. *Plena* dependentia ab Ecclesia in eo consistit quod scholae ab ipsa auctoritate pontificia vel dioecesana vel ab Institutis ecclesiasticis immediate ducantur vel regantur, etsi, ex ipsa rerum natura, plerumque legibus civilibus obtemperare et programmata ab auctoritate civili statuta sequi teneantur.

[25] « ... *sive mediante auctoritate religiosis familiis aequiparatisque in iure societatibus praeposita hoc fiat...* ». Haec clausula, etsi iuridice evidens (cf. *Normae* S. Congr. Rel., 6 mart. 1921: AAS 13 (1921) pp. 312-319; Pius XII, Const. *Provida Mater*, 2 febr. 1947: AAS 39 (1947) p. 122, art. 4; Pius XI, Encycl. *DIM*: l. c. pp. 57, 58, 61; CIC cann. 487, 488 n. 3; 494; 497, § 2; 531; 497, § 4; 498; 674; 1498; 1497), *omnino videtur in textu retinenda*, imprimis ad affirmanda iura Ecclesiae, dein vero ad solvendas et vitandas plures controversias cum auctoritatibus civilibus in nonnullis regionibus exortas.

[26] « ... *scholae publicae sunt...* ». Declaratio haec necessaria est; indoles enim publica scholae desumitur a natura potestatis quae eam approbat vel erigit. « Scholae ab Ecclesia rectae, non inter scholas mere privatas, sed *inter scholas publicas sunt computandae*, utpote non a privata persona *sed a publica Ecclesiae auctoritate fundatae*... Haec omnia, uti patet, quia Ecclesia est societas perfecta, et *certe iisdem in hac re iuribus utitur quibus vel ipsa potestas civilis gaudet* » (*ACV2*, s. I, vol. III, p. 365). « Status

magis magisque scholae catholicae (*quam pertinaciter privatam vocat*) libertatem coërcet, pecuniariis tributis onerat, subsidia iusta negat » (ib., p. 370).

Quoad *modum* vero hanc declarationem faciendi, in Commissione praeparatoria, non omnes fuerunt eiusdem sententiae, et diversi diversas formulas proposuerunt. Praeter illam in textu contentam, hae aliae duae studio fuerunt subiectae: « ... scholae publicae sunt *non secus ac statales...* » vel formula mitior « ... scholae publicae *dicendae sunt non minus quam statales...* ».

[27] « ... *et stricto sensu scholae Ecclesiae vocantur* ». Procul dubio, schola pleno iure catholica dicenda est illa quae a publica ecclesiastica auctoritate approbatur vel erigitur eique plene subest, *quaeque proinde est stricto sensu schola Ecclesiae; non secus ac schola a publica civili auctoritate erecta dicitur et est schola status seu schola statalis.*

Igitur denominatio « scholae Ecclesiae » et quidem sensu stricto nullo modo est ad sola Seminaria restringenda. *Nec dicas* tot defectibus aliquando nonnullas scholas catholicas laborare, ut eas vocare « scholas Ecclesiae » minime expediat. Etenim: *a*) defectus alicuius rei non mutat eius naturam; *b*) etiam scholae statales defectibus aliquando laborant, quin suam indolem amittant.

Ad par. 7

[28] PIUS IX. Litt. S. C. de Prop. Fide, 9 oct. 1847; *Instr.* S. Officii ad Episcopos Statuum Foederatorum, 24 nov. 1875; LEO XIII, Encycl. *Affari vos,* 8 dec. 1897; Encycl. *Caritatis studium,* 25 iul. 1898; PIUS XI, Encycl. *DIM*: l. c. pp. 80-81; Conc. Burdigalense, a. 1859: *CL* IV, col. 766, *c*; Conc. Parisiense, a. 1849:*CL* IV, col. 88, *c*; Conc. Westmonasteriense I, 1852: *CL* III, col. 1334, *c*; *ACV2,* s. I, vol. III, pp. 365-371.

[29] LEO XIII, Encycl. *Affari vos,* 8 dec. 1897; PIUS X, Litt. Card. Merry del Val ad Can. Lahargou, 6 nov. 1913; PIUS XI, Encycl. *DIM*: l. c. pp. 77, 79; Encycl. *Mit brennender Sorge*: l. c. p. 186; PIUS XII, All. ad Supr. Moderatorem publicorum cursorum Statuum Foed., 20 iul. 1946; Conc. Westmonasteriense I, 1852: *CL* III, col. 1334, *a-b*; Conc. Prov. Australiense II, a. 1869: CL III, col. 1075, *a*; *ACV2,* s. I, vol. III, p. 365.

[30] *ACV2,* s. I, vol. III, p. 371.

(III - Iura familiae et Ecclesiae circa scholas)

Ad par. 8

[31] In hac paragrapho duo inter se correlativa statuuntur: *a*) ius ad libertatem scholae, hodie tantopere impugnatum; *b*) iniustitia cuiusvis monopolii. PIUS XII: « È doloroso rilevare che in questo campo in Italia (idem dicendum de pluribus aliis regionibus) esistono ancora fra i cattolici lacune e incertezze. Una lunga assuefazione al predominio della scuola di Stato *ha offuscato in molti la nozione stessa del diritto alla libertà scolastica* » (Litt. Secr. Status ad XXVIII Hebd. Soc. Ital., 20 sept. 1955. Cf. Conc. Vat. I, *CL* VII, col. 575, *a*). PIUS IX, All. ad Studentes Romanos, 21 mart. 1874: « *Nè si creda che... tralasci di reclamare la libertà dell'insegnamento; la reclamo, non come un principio che non ammetto, ma come una vera ne-*

cessità »; Leo XIII, Epist. *Spectata fides,* 27 nov. 1885; Pius XI, Encycl. *DIM:* l. c. pp. 78-79; Conv. Episcoporum Herbipolensis, a. 1848: *CL* V, col. 970, *d*; Conc. Prov. Cincinnatense III, a. 1861: *CL* III, col. 1240, *c-d.*

[32] Schola considerari potest ac debet uti *medium communicandae veritatis* et uti *medium educationis impertiendae* (cf. par. 9). Ius libertatis ad utrumque extenditur, salvo semper bono communi et divino Ecclesiae magisterio. Ideo duplex fundamentalis ratio affertur: libertas veritatis et libertas educationis.

Libertas scholae, dummodo recte intelligatur (cf. ultimum comma huius paragraphi), est una ex pluribus libertatibus civilibus, uti sunt libertas conscientiae, religionis, preli, associationis, commercii, etc. (cf. omnino Conc. Prov. Cincinnatense III, a. 1861: *CL* III, col. 1240, *c-d*), quae ad nativa et inalienabilia iura Ecclesiae, Familiae (tam filiorum quam parentum), societatum privatarum et singulorum (cf. Pius XI, Encycl. *DIM:* l. c. p. 52 collata cum p. 54) pertinet et respicit tam *erectionem scholarum* quam *liberam earum electionem.*

« ...libertatemque conscientiae, dummodo bono communi non contradicat, neque in ipso educandi opere violare umquam liceat... ». Formulatio huius principii fortasse videatur esse nimis subiectiva. Paragraphus ita exarata est, ut nullius iura, etiam mere subiectiva, ullo modo laedantur. In hac delicata quaestione plures formulae, ab illis magis obiectivis ad illas magis subiectivas gradatim procedentes, attento examini sunt subiectae. En praecipuae: « educatio *iuxta rectam rationem* tradatur oporteat »; « educatio iuxta *recte efformatam conscientiam* tradatur oporteat »; « educatio *iuxta rectam uniuscuiusque conscientiam* tradatur oporteat »; « educatio tradatur oporteat *ratione habita uniuscuiusque conscientiae* »; « educatio *iuxta rectam ac propriam uniuscuiusque conscientiam* tradatur oporteat ».

Aliae rationes quibus libertas scholae *absolute necessaria* evincitur, hae sunt: *a*) quia educatio debet esse religiosa et confessionalis et hodie ubique viget pluralitas confessionum religiosarum; *b*) quia non sufficit ut in schola religio tradatur, sed etiam aliae disciplinae spiritu christiano tradi debent (cf. *ACV2,* s. I, vol. III, p. 365); *c*) quia scholae neutrae et laicae, et mixtae religionis, non parva pericula pro fide et aliquando pro moribus constituunt.

Notandum insuper quod difficultates quae saepe in hac re proferuntur nonnunquam ex praeiudicatis opinionibus proveniunt. Quod valde dolendum est. Nempe: *a*) Aliquando abusus vel usurpationes a potestate civili factae tamquam inconcussa et probata iuris principia assumuntur (cf. Pius XII, textum allatum in adnotatione 31); *b*) sensim sine sensu oblivioni traditur Ecclesiam, etsi oppressam, etsi ad minorem partem civium reductam, esse semper societatem publicam atque perfectam; quamvis enim clara principiorum vindicatio cursum eventuum vix unquam mutare valeat, perniciosius adhuc videtur quod sub influxu factorum etiam clara principiorum visio obnubiletur; *c*) quaedam formulationes doctrinae hucusque vigentes et pro tempore sufficientes, uti immutabiles atque immutandae considerantur; *d*) clara et obiectiva veritatis expositio aliquando timetur, vel quasi duplex mensura adhibetur, *absolutae nempe libertatis* ubi catholici minorem partem constituunt, *restrictae vero libertatis* ubi

omnes vel fere omnes cives sunt catholici, et quod hic timetur illic ardenter desideratur.

Tandem *ne dicatur declarationem iurium supernaturalium* nullius esse utilitatis pro illis qui non credunt, et declarationem iurium naturalium nullum effectum habituram pro illis qui per viam facti et violentiae procedunt. Nam: *a*) Concilium imprimis loquitur pro illis qui credunt et pro illis qui bonae sunt voluntatis; *b*) etiam inimici magni faciunt declarationes Concilii Oecumenici: qui enim tanti aestimant Episcoporum declarationes, praesertim collectivas, pluris procul dubio aestimabunt declarationem conciliarem; *c*) veritas etiam si effectum immediatum non habet, tamen est proponenda, ne conscientiae magis adhuc vexentur; *d*) eadem difficultas moveri posset quoad omnes alias veritates magisterii ecclesiastici.

[33] Monopolium Status gravem iniustitiam et abusum constituit. En praecipuae rationes: *a*) Status *neque fons* est *neque custos veritatis,* ideoque nec unicus magister; *b*) est contra iura Ecclesiae, familiae et singulorum; *c*) teste historia, subordinat scholas non obiectivis veritatis postulatis, sed vicissitudinibus politicis; *d*) fundatur in positivismo iuridico (Pius IX, Encycl. *Quanta cura,* 8 dec. 1864: « ... funestissimum Communismi et Socialismi docentes ac profitentes errorem asserunt, societatem domesticam seu familiarem totam suae existentiae rationem a iure dumtaxat civili mutuari; proindeque ex lege tantum civili dimanare ac pendere iura omnium parentum in filios, cum primis vero ius institutionis educationisque curandae »: Acta Pii IX, Pars I, vol. III, p. 692); *e*) Status abutitur auctoritate sua (cf. Leo XIII, Epist. *Nel giugno,* 25 mart. 1879); *f*) abutitur praesertim mediis, quibus pollet, et publica pecunia, quod est contra iustitiam distributivam.

Ad par. 9

[34] *Quoad iura Ecclesiae confr. praecipue*: Conc. Vat. I, *CL* VII, col. 857, *d*; Pius IX, Epist. *Quum non sine,* 14 iul. 1864; Epist. *Maxime quidem,* 18 aug. 1864; Leo XIII, Const. Apost. *Romanos Pontifices,* 8 maii 1881; Epist. *Officio sanctissimo,* 22 dec. 1887; Encycl. *Caritatis providentiaeque,* 19 mart. 1894; Pius XI, Encycl. *DIM*: l. c. pp. 54-56; Conc. Prov. Australiense, a. 1869: *CL* III, col. 1074; Conc. Plen. Baltimorense II, a. 1866: *CL* III, col. 514, *b-c*; Conc. Prov. Coloniense, a. 1860: *CL* V, col. 364, *b*; Conv. Episcoporum Herbipolensis, a. 1848: *CL* V, col. 960. *Quoad iura vero familiae*: Leo XIII, Epist. *Officio sanctissimo,* 22 dec. 1887; Encycl. *Affari vos,* 8 dec. 1897; Pius XII, Litt. Secr. Status ad XXVIII Hebd. Soc. Ital., 20 sept. 1955; Conc. Avinionense, a. 1849: *CL* IV, col. 382, *b*. Cf. etiam documenta circa educationem ad par. 3 allata, et *ACV2,* s. I, vol. III, pp. 364, 365, 368.

[35] Inquantum schola est *medium educationis impertiendae* (schola enim, uti dictum est, considerari potest ac debet sive qua medium educationis impertiendae sive qua medium veritatis communicandae et divulgandae), omnes qui habent officium et ius educationem tradendi, habent officium et ius utendi schola. « *Cum autem educandi munus non singulorum hominum, sed necessario societatis sit* » (cf. Pius XI, Encycl. *DIM*: l. c. p. 52 et Encycl. *Casti connubii,* 31 dec. 1930: AAS 22 (1930) p. 545)

ius nativum et proprium in scholas, iuxta uniuscuiusque competentiam quoad educationem (cf. commentum ad par. 3), ad familiam, Ecclesiam et Civitatem pertinet, *delegatum vero* ad praeceptores et magistros (cf. par. 13).

[36] Ex altero capite (cf. adnotationem 35), *quatenus nempe schola est medium communicandae ac divulgandae veritatis,* salvis iuribus ipsius veritatis, divini ecclesiae magisterii et boni communis, ius scholas aperiendi *omnibus competit qui habent cognitionem veritatis*: Familiae videlicet, Ecclesiae, Statui, privatis societatibus, singulisque individuis (cf. PIUS XI, Encycl. *DIM*: l. c. p. 54); *non tamen, uti patet, omnibus eadem ratione eademque mensura.*

[37] *Ex ipsa lege naturae,* hoc ius competit *omnibus,* etiam Ecclesiae, ratione, mensura et titulis quibus thesaurum veritatis unusquisque possidet. Omnino necessaria videtur haec declaratio iurium naturalium catholicorum et ipsius Ecclesiae ad scholas aperiendas; veritas enim commune omnium patrimonium est; catholici vero, sive qua singuli sive qua societate coniuncti, ex professione fidei catholicae et incorporatione Ecclesiae nullum ius naturale amittunt. Praeterea hoc ipsum postulat *existentia scientiae seu culturae catholicae* (cf. PIUS XII, All. ad Socios Inst. Cath. Galliae, 21 sept. 1950). Nempe Ecclesia, quamvis institutionis divinae positivae, semel instituta, ex ipsa quoque lege naturali ius ad scholas habet, eo vel magis quod veritas potius ad patrimonium spirituale quam ad fines temporales Status pertinet.

Ex iure divino positivo munus in scholas competit Ecclesiae quatenus, vi infallibilis magisterii, officium habet docendi omnes gentes et propagandae praeservandaeque fidei (cf. par. 11, in qua sub forma positiva vindicantur iura invigilandi, praescribendi catholicis ut scholas catholicas adeant, eisque prohibendi ne scholas mixtae confessionis vel neutras frequentent).

Ad par. 10

[38] Hoc invigilandi ius extenditur ad doctrinam, libros et magistros, immo ad ipsam methodum instructionem religiosam tradendi. Cf. PIUS IX, Encycl. *Notis et Nobiscum,* 8 dec. 1849; Epist. *Quum non sine,* 14 iul. 1864; Litt. Ap. *Deus humanae salutis auctor,* 3 nov. 1855; Epist. *Maximae quidem,* 18 aug. 1864 (etiam quoad scholas superiores). LEO XIII, Const. Apost. *Romanos Pontifices,* 8 maii 1881; Litt. *Les évènements,* 12 maii 1883; Encycl. *Constanti Hungarorum,* 2 sept. 1893; Encycl. *Caritatis providentiaeque,* 19 mart. 1894. PIUS XI, Encycl. *DIM*: l. c. CIC, can. 1381, 1382. Conc. Burdigalense, a. 1850: *CL* IV, col. 599, *b*; Conc. Albiense, a. 1850: *CL* IV, col. 444, *c*. Cf. quoque Concordata cum Nationibus inita.

[39] Notandus *duplex* conceptus scholae mixtae *ex pluralitate confessionum religiosarum sive alumnorum sive docentium.* Schola mixta, *ratione alumnorum,* maiora pericula praebet si agatur de sectis proselytisticis aut de regionibus in quibus vigebat unitas fidei quae nunc incipit frangi. Sed *longe periculosiores* sunt scholae mixtae *ratione docentium,* ob influxum quem exercent in alumnos, praesertim cum, sub specie scientiae, atheismum et irreligiositatem in animos alumnorum insinuant.

Ad par. 12

[40] Cf. PIUS XI, Encycl. *DIM*: l. c. pp. 72-73; PIUS XII, Instr. S. C. de Rel., 8 dec. 1957: AAS 50 (1958) pp. 99-103; Conc. Prov. Burdigalense, a. 1859: *CL* IV, col. 765, *c-d.*

(IV - Magistrorum formatio, officia et iura)

Ad par. 13

[41] PIUS IX, Litt. S. C. de Prop. Fide, 9 oct. 1847; Instr. S. Officii, 24 nov. 1875; LEO XIII, Encycl. *Affari vos,* 8 dec. 1897; Encycl. *Caritatis studium,* 25 iul. 1898; PIUS XI, Encycl. *DIM*: l. c. pp. 80-81; PIUS XII, All. ad Religiosas docentes, 13 sept. 1951; All. ad « Unione Cattolica Italiana Insegnanti Medi », 5 ian. 1954; NR ad Congr. Interam. Ed. Cath., 14 ian. 1954; Conc. Prov. Burdigalense, a. 1859: *CL* IV, col. 766, *c*; Conc. Prov. Parisiense, a. 1849: *CL* IV, col. 88, *c*; Conc. Prov. Westmonasteriense I, a. 1852: *CL* III, col. 1334, *c.*

[42] Huiusmodi formatio magistrorum omnino accurata et sub omni respectu completa sit oportet, et quidem ob sequentes praecipuas rationes: *a*) munus educandi est officium gravissimum, maioris momenti quam officium medici vel advocati vel his similia; *b*) ius filiorum ad optimam educationem recipiendam et officium parentum, Ecclesiae et Civitatis illis eam impertiendi; *c*) ratio quasi iustitiae e parte magistrorum, qui, *ex officio* stipendiis acceptis, vel ex vocatione et professione religiosa, in scholis laborant; *d*) bona fama Ecclesiae et scholarum catholicarum.

PIUS XII, All. ad Religiosas docentes, 13 sept. 1951: « Inoltre: la maggior parte dei genitori affidano a voi le loro figlie per motivi di coscienza cristiana. Con questo però non debbono poi avere il danno di un insegnamento di minor valore nelle vostre scuole. Al contrario, voi dovete mettere il vostro vanto nell'assicurare a quei genitori la migliore istruzione per le loro figlie, fin dalle stesse scuole elementari.

Non dimenticate poi che anche il sapere e il buon insegnamento attirano alla religiosa il rispetto e la considerazione delle alunne. Allora essa potrà esercitare un più profondo influsso sul loro carattere e sulla loro vita spirituale » (DR vol. XIII, p. 235).

[43] Hodie *tituli officiales* fere ubique requiruntur, sine quibus vix munus docendi exerceri potest; imo in pluribus regionibus, non nisi tituli Status uti validi agnoscuntur. Huic exigentiae, etsi aliquando iniustae, saltem quod adtinet ad Ecclesiam, satisfaciendum erit pro bono educationis. *Haec autem ratio agendi nullo modo significat Ecclesiam agnoscere Statui ullum ius quod non habeat circa necessitatem titulorum vel eorum impositionem.* Conv. Episcoporum Herbipolensis, a. 1848 coactus, in sessione VIII, die 24 oct. celebrata, *ius quod Civitas plerumque sibi vindicat exigendi titulos et praevia examina dubium et incertum declaravit « cum nullam praecipuam ac propriam docendi potestatem iuste et legitime sibi uni vindicare possit »* (*CL* V, col. 970; cf. BARBERA M., *Libertà d'insegnamento,* 1919, pp. 22-25).

[44] PIUS XII, All. ad Unionem Cath. Institutionis Publicae, in Gallia, 26 mart. 1951; All. ad Assoc. Magistrorum Cath. Bavariae, 31 dec. 1956.

Ad par. 14

[45] Pius XII, All. ad « Assoc. Italiana Maestri Cattolici », 4 nov. 1945; All. ad Professores et Alumnos « Overseas School of Rome », 10 apr. 1948; All. ad « Unione Cattolica Italiana Insegnanti Medi », 4 sept. 1949 et 5 ian. 1954.

(V - Scholae catholicae fovendae)

Ad par. 15

[46] Ecclesia, decursu saeculorum, semper et ubique, iuxta temporum adiuncta, sollicitam sese ostendit de incremento scholarum deque earum maiore in dies perfectione. Cf. documenta allata in adnotationibus ad parr. 5, 13, 16 et 17; et praeterea Conc. Vat. I, *CL* VII, col. 860, *a*; Synodus Prov. Maronitarum M. Libani, a. 1736: *CL* II, coll. 394-397; Synodus Prov. Ruthenorum, a. 1720: *CL* II, col. 61; Conc. Tuamense 1858: *CL* III, col. 879, *a*; Conc. Prov. Australiense II, a. 1869: *CL* III, col. 1075, *a*; Conc. Cincinnatense II, a. 1858: *CL* III, col. 1226, *c*; Conc. Prov. Westmonasteriense I, a. 1852: *CL* III, col. 920, *d* et 921, *a*; col. 1334, *a-b*; Conc. Plen. Hiberniae, a. 1850: *CL* III, col. 802, *c* et 1294, *b-c*; Conc. Baltimorense I, a. 1829: *CL* III, col. 32, *c*; Conc. Quebecense III, a. 1863: *CL* III, col. 678, *c*; Pius IX, Instr. S. Officii ad Episcopos Statuum Foed., 24 nov. 1875; Leo XIII, Epist. *Spectata fides,* 27 nov. 1885; Epist. *Nel giugno,* 25 mart. 1879; All. ad peregrinos Hollandae, 29 apr. 1888; Encycl. *Dall'alto,* 15 oct. 1890; Pius XI, Encycl. *Mit brennender Sorge*: l. c. p. 168; Pius XII, All. ad Assoc. Mag. Cath. Bavariae, 31 dec. 1956; *ACV2,* s. I, vol. III, pp. 364, 370-372.

[47] Materna Ecclesiae sollicitudo, quae ex innumeris documentis in adnotatione praecedenti allatis evidenter patet, respiciebat et respicit non solum scholas elementares, medias et superiores, sed etiam speciales uti ex documentis Conciliorum evidenter apparet, in quibus saepe expressa mentio fit *de scholis reformatoriis, orphanotrophiis, artium, agriculturae, maternis seu asylis, pro coecis, pro adultis, pro institutione surdorum-mutorum,* etc., quod praeclare quoque constat ex erectione Institutorum religiosorum. Cf. Conc. Burdigalense, a. 1850: *CL* IV, col. 599-602; Conc. Prov. Lugdunense, a. 1850: *CL* IV, col. 482, *d*; Conc. Plen. Baltimorense II, *CL* III, col. 519, *b*; 1266, *c-d*; et in pluribus aliis documentis. Hodierna commendatio scholarum technicarum, professionalium et adultorum, perutilis est, sicut hodie etiam « scholae ope epistolarum » merentur maiorem Ecclesiae attentionem.

Ad par. 16

[48] Cf. plurimas declarationes Episcoporum ubique terrarum, ex. gr. in Italia, ubi hodie schola catholica maximo in discrimine versatur: « Conferenza Episcopale Italiana », 15 oct. 1959; Episcopi Tridentini, 16 nov. 1960; Episcopi Regionis Flaminiae, 30 iun. 1961; Episcopi Piceni, 4 mart. 1961; Episcopi Etruriae, 7 mart. 1961; Episcopi Siciliae, 5 apr. 1961; Episcopi Liguriae, 18 apr. 1961; Episcopi Aprutii, 6 apr. 1961; Episcopi Umbriae, mense maio 1961; Episcopi Insubriae, 15 aug. 1961. Quoad Con-

ventiones et Concordata cum auctoritatibus civilibus inita cf. Raccolta di Concordati a cura di A. MERCATI, vol. II, Roma, 1954, ex quibus clare apparet quaenam iura quoad scholas et instructionem religiosam Ecclesia vindicare soleat. *ACV2,* s. I, vol. IV, pars I, 2, pp. 186-189; *L'Osservatore Romano,* 12 iul. 1961, p. 4.

[49] Revera *efficax actio* requiritur et quidem diligens atque immediata ut catholici et publica opinio de momento et hodierno discrimine rei paedagogicae et scholasticae conscii reddantur. In hac paragrapho media adhibenda enumerantur.

Fines persequendi hi sunt praecipui: *a*) ut omnes clare edoceantur de absoluta necessitate libertatis scholae, quae inter praecipuas libertates civiles est recensenda; *b*) ut catholici doctrinam, iura et officia circa hanc materiam probe noscant; *c*) ut ad iura firmiter propugnanda et ad officia rite adimplenda stimulentur paratique inveniantur; *d*) ut subsidia oeconomica ad scholas catholicas sustentandas vindicentur; *e*) ut schola nullo modo speciem politicam habeat vel assumat, uti proh dolor in pluribus regionibus evenit, neque vicissitudinibus politicis obnoxia sit, sed functionem socialem educativam apoliticam exerceat.

Argumenta adhibenda differunt pro opportunitate et adiunctis: *a*) *in illis regionibus in quibus religio catholica agnoscitur* et populus pro maiore parte vel etiam fere totus est catholicus, adhiberi possunt ac debent non solum argumenta ex iure naturali deprompta, sed etiam et praecipue ex doctrina catholica et ex revelatione desumpta; *b*) *apud Status acatholicos vel paganos,* Ecclesia plerumque nullis poterit uti argumentis theologicis, sed proponere debebit argumenta deprompta:

— ex iure naturali,
— ex iure gentium et internationali,
— ex declarationibus iurium hominis, pueri, parentum et familiae,
— ex natura boni communis socialis,
— ex necessitate efformandi optimos cives iuxta rectam uniuscuiusque conscientiam.

Quam ob rem, supra actum est de opportunitate et necessitate hodierna declarandi iura quae ex ipsa lege naturae Ecclesiae et catholicis competunt.

(VI - Scholae catholicae sustentandae)

Ad par. 17

[50] PIUS IX, Instr. S. Officii, 24- nov. 1875 ad Episcopos Statuum Foed.; LEO XIII, Epist. *Quae coniunctim,* 23 maii 1892; PIUS XI, Encycl. *DIM*: l. c. pp. 78-79; Conc. Coloniarum Angliae, Hollandae et Daniae, a. 1854: *CL* III, 1101, *d*, 1102, *a*; Conc. Plen. Hiberniae apud Thurles, a. 1850: *CL* III, col. 796, *a*; Conc. Prov. Cincinnatense III, a. 1861: *CL* III, col. 1240, *b*; Conc. Prov. Australiense II, a. 1869: *CL* III, col. 1075, *b*; Conv. Episcoporum Herbipolensis, a. 1848: *CL* V, col. 968, *c-d*; Conc. Prov. Concinnatense II, a. 1858: *CL* III, col. 1226, *c*; *ACV2*, s. I, vol. III, pp. 370-73, vol. IV, pars I, 2, p. 188.

[51] « ... *ut ipsae* (*scholae*) *revera liberae sint et omnibus... imprimis vero pauperibus pateant* ». Omnino est necesse ut scholae catholicae omnibus ac-

cessibiles sint (*ACV2*, l. c. p. 372). Hoc postulat: *a*) saepe saepius ipsa rei familiaris condicio seu civium paupertas; *b*) necessitas educationis praesertim moralis; *c*) ipsa conscientia socialis magis magisque in dies evoluta; *d*) desideria et propositiones Concilio Oecumenico delata (cf. *ACV2*, s. I, vol. III, p. 372). Quo praeterea ansa auferetur pluribus iniustis accusationibus contra scholas catholicas prolatas divulgatasque. Hinc necessitas propugnandi *plenam* scholae libertatem (cf. quae dicta sunt ad parr. 8 et 16), quae secum fert absolutam iurium et officiorum aequalitatem.

[52] Magna firmitate saeculo decimo nono, plura Concilia iura Ecclesiae vindicaverunt:

« *Ius nostrum vindicabimus* ut pro hisce scholis fundandis et moderandis *redituum publicorum,* qui quotannis peculiari educationi destinantur, *distributio pro rata perficiatur, ita ut nullius ius laedatur et nec catholicorum fidei nec acatholicorum conscientiae praeiudicium ullum inferatur*; et pro viribus curabimus ut separata catholicae iuventutis educatio ubique propagetur » (Conc. Prov. Australiense II, a. 1869: *CL* III, col. 1075 *b*).

« Quae religiosa institutio cum in publicis scholis (notandum hic « publicae scholae » idem esse ac « scholae statales ») ... haberi nullo modo possit, iuventutem nostram ab his... excludi necesse est... *Et idcirco, qui tributa ex lege pendimus sustinendis iis scholis, quae nobis perinde sunt ac clausae, iidem cogimur alias scholas, maximis sumptibus, constituere ad filios nostros christiano more educandos* » (Conc. Cincinnatense III, a. 1861: *CL* III, col. 1240, *b*).

« Intractabiles adversarios et numero suo fretos *convicimus iniuriae, quod nos scholarium pecuniarum aequa portione privent* » (Conc. Prov. Cincinnatense II, a. 1858: *CL* III, col. 1226, *c*; cf. etiam Conc. Plen. Hiberniae, a. 1850: *CL* III, vol. 796, *a*).

[53] Status rerum in quo scholae catholicae in diversis regionibus versantur valde differt iuxta diversum modum agendi, quem auctoritates civiles tenent erga scholas non statales. En praecipuae differentiae: *a*) *nonnulli* status neque subventiones dant, neque taxas ullas imponunt (ex. gr. USA, Aequator, Brasilia, Insulae Philippinae, Iaponia, Nicaragua, Peruvia); *b*) *Alii Status* aliquod adiutorium concedunt ob diversas rationes et non imponunt taxas (ex. gr. Germania, Austria, quaedam regiones Helvetiae, Gallia, etc.); *c*) *Alii Status* praestationes normales et regulares concedunt et aliquam taxam indirectam imponunt (ex. gr. Argentina, Chilia); *d*) *Alii Status* verum regimen praestationum habent, nullas taxas imponunt et eo usque aliquando devenitur ut instructio debeat esse gratuita (ex. gr. Belgium, Hollanda, Anglia); *e*) tandem *alii Status* non solum nullas vel parvas omnino praestationes concedunt, sed aliquando ingentes taxas pecuniarias, id est directas, et etiam indirectas scholis catholicis imponunt (Italia, Hispania et quodam modo limitato Lusitania).

[54] En praecipua media quae saepe saepius in documentis ecclesiasticis commendantur, et quibus Ecclesia decursu saeculorum usa est: *a*) taxae pro dispensationibus matrimonialibus vel alia simili causa imponendae; *b*) subsidia a guberniis accepta; *c*) redituum publicorum pro rata distributio, ut nullius ius laedatur; *d*) erogationes ex bonis superfluis christifidelium

et ipsius cleri; *e*) reditus superflui Ecclesiae; *f*) constitutio societatum vel consociationum ad scholas catholicas sustentandas; *g*) ipsa venditio, ubi casus ferat, supellectilis Ecclesiae, quae non sit necessaria; *h*) quaevis media a legibus concessa vel permissa; *i*) incrementum Institutorum religiosorum, quae ministerium scholasticum exercent; *l*) moneri debent catholici, qui divitiis abundant, de obligatione adiuvandi scholas catholicas; *m*) tributa seu taxae christifidelium; *n*) Concordata seu Conventiones cum Nationibus inita.

(VII - Organizatio centralis et cooperatio)

Ad par. 18

[55] Organizatio de qua agitur imprimis *hierarchica* debet esse: hoc est, *organica, articulata, subordinata,* inde ab Officio centrali romano ad officium regionale seu dioecesanum. Ipsa aptetur oportet indoli, condicionibus et postulatis uniuscuiusque regionis et nullo modo impedire debet sanam libertatem, internam autonomiam et laudabilia etiam privatorum incoepta. Immo, organizatio, pro bono educationis, haec omnia fovere debet, ut Ecclesia, quae iura libertatis propugnat, ipsa sua agendi ratione sanae libertatis specimen praebeat; tandem necesse est ut nullum detrimentum afferat organizationibus cuiusvis generis, in bonum educationis et scholae iam existentibus. Difficultatibus, quae forte ex diversorum Dicasteriorum competentia oriri possent, apta solutio est invenienda.

Huiusmodi organizatio, quae praeterea *technica praesertim et practica* sit oportet, probe omnino distinguenda est a iure invigilandi, fidem et mores respiciente, quod exclusive spectat ad Ordinarios locorum eorumque delegatos. Hoc enim ius invigilandi pertinet ad magisterium auctoritativum ecclesiasticum. Procul dubio scholae subsunt magisterio auctoritativo Ecclesiae, *sed ne confusiones oriantur,* omnino distinguendae sunt *quaestiones technicae scholasticae* a *quaestionibus* etiam scholasticis *fidem vel mores respicientibus.*

In hac igitur organizatione *technica,* quae maximam peritiam ac rerum scholasticarum experimentalem cognitionem requirit, una cum peritissimis in hac re viris ex utroque clero et ex laicatu assumptis operam utiliter praebebunt Supremi Moderatores Maioresque Superiores Institutorum religiosorum ac Societatum, quae in Ecclesia, ex canonica erectione et missione, ministerium scholasticum exercent.

Necessitas huius organizationis, salvis iuribus uniuscuiusque Dicasterii, *oritur imprimis* ex finibus assequendis. Dantur enim aliquando fines, quorum assecutio non solum vires singulorum transcendit, sed etiam organizationum localium et nationalium, ita ut transitus ad organizationem quandam superiorem seu internationalem, ex ipsis rerum adiunctis, quasi sponte sua exurgat, uti apparet quoque ex actuali condicione societatum civilium. *Oritur deinde* ex mediis adhibendis, quae plerumque transcendunt confines nationales et ingrediuntur ordinem internationalem (cf. par. 16 cum adnotationibus).

Fines assequendi, praeter eos iam antea (cf. adnotationem 49), recensitos, commemorandi videntur praecipue hi:

a) quaedam generalis revisio scholae catholicae ut ipsa reapse ubique terrarum omnes condiciones, quoad magistros, libros, methodos, totamque

eius ordinationem fideliter adimpleat, quae ex ipsa eius natura requiruntur, nam tota scholae catholicae efficacia, maxima ex parte, ex hac eius perfectione interna pendet;

b) ut quam plurimum foveat, meliore quo possit modo, intimam cooperationem in opere educationis cum auctoritatibus civilibus etiam paganis;

c) ut promoveat erectionem scholarum catholicarum;

d) ut promoveat illam universalem cooperationem de qua in par. 19 agitur.

Munera denique, unicuique Officio centrali, nationali, regionali adsignanda, respicere possunt: *a*) cognitionem ac divulgationem doctrinae catholicae; *b*) accuratum examen legislationis civilis latae vel ferendae, ut pericula forte imminentia efficacius praecaveri possint; *c*) problemata nationalia vel internationalia, educationem et scholam respicientia; *d*) cooperationem cum auctoritatibus civilibus et cum organisationibus nationalibus et internationalibus; *e*) coordinationem virium usumque mediorum (cf. par. 16 cum adnotationibus) ad iura et libertatem scholae vindicanda; *f*) scholas catholicas cuiusvis gradus et generis fovendas; *g*) congressus nationales et internationales cogere, associationesque catholicas nationales et internationales provehere; *h*) libros, magistros, methodos in scholis catholicis adhibenda; *i*) alia id genus quae experientia suadeat.

Apud S. C. de Seminariis et Studiorum Universitatibus iam existunt « Officium scholasticum pro Italia » (Epist. Secretariae Status, 14 apr. 1932) et « Officium scholasticum pro America Latina » (Epist. Secretariae Status, 12 iun. 1949).

Ad par. 19

[56] Haec efficax cooperatio reapse postulatur *ex una parte* ab unitate Ecclesiae, fidei, magisterii et vineae Domini; *ex altera vero parte* exigitur a condicione hodierna scholae catholicae, quae nonnisi hac universali sociata opera, praesertim vero cleri dioecesani et religiosorum tam virorum quam mulierum sustentari, conservari et propagari valet. Quare tam Ordinarii locorum quam Superiores religiosi hanc efficacem cooperationem, ab omnibus tantopere desideratam, omni conatu fovere ac promovere curent.

Difficultates certo certius non desunt (cf. *ACV2,* s. I, app. vol. II, pars I, pp. 495-497; vol. IV, pars I, 1, pp. 408-410; ibid. pars I, 2, p. 144); ast solutio quaerenda est et invenienda absque detrimento sive iurium Episcoporum, quos posuit Spiritus Sanctus regere Ecclesiam Dei, sive religiosorum.

PARS II

DE STUDIIS ACADEMICIS

PROOEMIUM

20. Ecclesia Catholica Magistra Veritatis suum esse munus semper duxit divinarum humanarumque rerum disciplinas totis viribus provehere atque iuvare, quippe quae veritatis solemne argumentum sint, humanam vitam et operositatem foveant, christianae societatis decus exstent. Ideo haec Sancta et Oecumenica Synodus, plane sibi persuasum habens altiorum studiorum sedes esse hodie promovendas quam maxime, quaedam decernenda esse statuit quibus tum Universitates Catholicae tum Studiorum Ecclesiasticorum Athenaea aptius pleniusque nobile suum consequantur propositum.

CAPUT I

DE UNIVERSITATIBUS CATHOLICIS

21. Sanctae Ecclesiae quae, a studiorum Universitatum exordio, liberalissima earum fuit fautrix atque patrona, summopere cordi sunt Catholicae Universitates quae, ab Ipsa erectae vel rite approbatae, velut publicam, stabilem atque universalem praesentiam efficiunt mentis christianae in omnibus scientiae partibus atque tum superiore alumnorum institutione spiritu christiano informata tum penitiore doctrinarum pervestigatione, scientiarum ac litterarum diffusionem et progressum in fidei catholicae lumine sub omni coelo promovent.

Quare moderatores Catholicarum Universitatum, hac Sancta Synodo enixe exhortante, curent ut eaedem imprimis professoribus polleant scientia ac christiano iudicio eximiis et quam validissime adiuventur necessariis et opportunis subsidiis, unde bibliothecis, investigationis institutis ceterisque scientificis instrumentis apte sint instructae; ipsae vero, proprii officii memores

atque inter se consociata opera, tum singularum disciplinarum studio sedulo incumbant, tum constanti ac generoso nisu contendant ad uberem scientiarum cooperationem atque ad illam rerum universarum rectam interpretationem quae Catholicae Universitatis maxime propria est, cum christianae revelationis tantum lumine plene haberi possit.

23. Ideo in omni Catholica Universitate adsit Facultas Theologica, vel saltem Theologicum Institutum, quae ipsius Universitatis veluti anima sint, tum ad integram alumnorum institutionem religiosam, una cum morali, sociali et internationali, seu vere catholica, comparandam, tum ad illorum problematum investigationem promovendam quibus profanae scientiae cum sacris continenter coniunguntur ita ut fidei cum ratione admirabilis consensio clarius eluceat et ipsae profanae scientiae veritatis revelatae luce perfundantur.

24. Tantae rei pondus persentiens, Sancta Synodus vehementer exoptat ut in omnibus orbis partibus quaedam Catholicae Universitates habeantur, quae grave sibi commissum munus exsequantur atque Ecclesiasticae Auctoritati in hodierno apostolatu doctrinale auxilium praestent. Ad quem finem facilius obtinendum catholicarum virium consociatio omni ope foveatur ab Episcoporum coetibus sub illius Sacri Dicasterii moderamine cui Catholicarum Universitatum cura commissa est et quod virorum vere peritorum consilio adiuvabitur ex variis nationibus diversisque disciplinis eligendorum.

25. Sedulo pariter curandum est ut catholici studentes, eorum etiam parentibus monitis, officium sentiant, ubi exstant, frequentandi Catholicas Universitates ideoque earum aditus alumnis congruis dotibus praeditis facile pateat, iis imprimis qui maioris sunt spei etsi tenuioris fortunae. Spiritu vere catholico ac fraterno adiutorio recipiantur qui alienis ex nationibus adveniunt, ex iis potissimum quae maiore auxilio indigent, ita ut litteris scientiisque alte instituti ac simul religione moribusque integre formati, in patriam reversi propriis rite fungantur muneribus ad maius tum Ecclesiae tum Societatis civilis bonum.

26. Cum vero Catholicae Universitates ob maiores in dies ipsarum necessitates non ubique erigi possint, Sancta Synodus

animarum Pastores monet ut congruum procurent auxilium iis qui civiles Universitates frequentant, ac valde suadet ut in magnis saltem universitariis urbibus centra universitaria instituantur, quae Catholicarum Universitatum defectum quodammodo supplentia, non tantum spirituale auxilium praestent ac hospitiis pro studentibus institutis morale praesidium offerant, sed etiam disciplinarum studium promoveant in harmonica scientiae et fidei conspiratione, theologica quoque facultate vel cathedra in ipsa Universitate civili erecta, ubi opportune fieri possit.

27. Summopere quoque Sancta Synodus commendat ut scientiae viri catholici etiam extra Catholicas Universitates veritatem omni sub aspectu perscrutandam in bonum commune sedulo promoveant, tum pervestigatione scientifica et docendi munere in civilibus Universitatibus, tum constanti scientifico commercio cum omnibus scientiae viris, tum denique iuvenes praeclarioris ingenii sive catholicarum sive civilium Universitatum, qui ad docendum et investigandum aptiores sunt, peculiari cura excolendo ac promovendo, ita ut quam plurimis hominibus veritatis fructus praebere valeant eosque ad lucem quoque Evangelii intuendam perducere conentur.

NOTAE

Ad 21. – Nihil in hoc Decreto dicitur de Ecclesiae iure Catholicas Universitates erigendi et de iis quae cum hoc iure connectuntur, quia haec supponuntur ex generaliore Decreto « De Scholis Catholicis », ubi illa iura vindicantur pro omnibus scholis catholicis, inter quas etiam Universitates numerantur.

Ad 22. – Quae de momento et fine Catholicarum Universitatum hic dicuntur, latius exponuntur in exordio Constitutionis Apostolicae Pii XI *Deus Scientiarum Dominus* (24 maii 1931) necnon in scriptis et sermonibus Pii XII; conferri possunt, exempli gratia: *Epistola ad XXII Congressum « Pax Romana »* (12 aug. 1952), *Oratio ad Senatum Academicum et Alumnos Universitatis Romanae* (15 iun. 1952), *Oratio ad Professores et Alumnos Catholicorum Institutorum Galliae* (21 sept. 1950).

Ad 23. – In antiquis Universitatibus Catholicis semper habebatur Facultas Theologica, quae omnium Facultatum princeps erat; in recentioribus Universitatibus Catholicis hoc non semper accidit. Et revera, etsi optandum est ut in magnis Catholicis Universitatibus habeatur Facultas Theologica, hoc nequit omnibus imponi; imponi vero potest ut aliquod Institutum vel Centrum Theologicum constituatur quod defectum theologicae facultatis quodammodo suppleat. Eius structura non determinatur

cum diversis necessitatibus iuxta placita competentis auctoritatis ecclesiasticae accommodari debeat; eius vero munus erit curare ut religionis schola in Universitate secundum diversa locorum adiuncta apte habeatur, ut illorum problematum investigatio peculiariter promoveatur quae scientias naturales, philosophiam et religionem attingunt (v. g. mundi evolutio, vitae initia, humani generis origo, vitae socialis problemata etc.) atque ut tota alumnorum institutio harmonica ratione cum christiana doctrina componatur.

Ad 24. – Catholicae Universitates nimis multiplicari nequeunt propter difficultatem tum aptos Professores tum scientifica subsidia inveniendi, atque omnino vitandum est ne quoad valorem scientificum civilibus Universitatibus inferiores sint, quod in dedecus Ecclesiae et alumnorum damnum cederet; ideoque earum qualitas potius quam numerus curari debet, cum melius sit paucas florentes habere quam multas languentes. Quare vires coniungendae sunt ut in omnibus mundi partibus quaedam, etsi paucae, Catholicae Universitates habeantur, quae studiorum et scientiarum splendore vere eniteant atque catholicum influxum exercere efficaciter valeant.

Ad 25. – Catholicarum Universitatum praestantia in tuto posita, earum frequentatio fovenda est; cum vero haud raro difficultates oeconomicae adsint, necessitas urgetur auxilia quaerendi quibus earum aditus facile pateat. Peculiaris praeterea mentio fit studentium novarum nationum, praesertim Asiae et Africae, quorum educatio summi momenti est cum ex iis multum pendeat futura illarum nationum sors atque ipsius Ecclesiae in eis incrementum.

Ad 26. – Ob impossibilitatem Catholicas Universitates multiplicandi, valde urgenda videtur opportunitas centra catholica constituendi in magnis urbibus apud Universitates Statales, sicut iam fit in pluribus regionibus, etiam Asiae et Africae; multo minores sunt difficultates tum quoad personas tum quoad subsidia oeconomica, et magni fructus obtineri possunt.

Ad 27. – Commendatur propositum auxilium praestandi etiam aliis Universitatibus, tum theologicas praelectiones vel cursus in iis instituendo, ubi fieri potest prout in n. 26 dictum est, tum aptos Professores comparando qui vere docti et catholici sint; pariter peculiaris cura commendatur iuvenum qui, ingenio et virtute praestantes, certam spem dant fore ut optimi Professores evadant Universitatum Catholicarum vel Statalium. Coetus episcoporum in aliquibus regionibus huiusmodi incepta iam efficaci cura promovent; sed apta cum Universitatibus Catholicis et Apostolatu Laicorum inita operae consortione vel uberiores fructus obtineri poterunt. De diversis modis promovendi collaborationem Universitatum utiliter conferantur quae proponuntur a S. Congr. de Seminariis et Studiorum Universitatibus in votis Concilio parando exaratis (cf. *Acta et Documenta...,* III, pp. 369-370).

Caput II

DE STUDIORUM ECCLESIASTICORUM UNIVERSITATIBUS

28. [*Introductio*]. Cum nostris praecipue temporibus altiora studia ad singulorum hominum et societatis vitam vera fide imbuendam aut ab ipsa alienandam quam maxime valeant, haec Sancta Oecumenica Synodus sequentia disponit ut in Studiorum Ecclesiasticorum Facultatibus disciplinae sacrae vel cum sacris connexae impensius excolantur ac provehantur atque auditores in iis, secundum doctrinam catholicam, altius instituantur atque in fontium cognitionem, in usum investigationis scientificae, in magisterium rite exercendum introducantur; [1] simulque vehementer exoptat, ut ecclesiastici Antistites quos ex clericis scientiarum investigationi aptiores cognoverint, Studiorum Ecclesiasticorum Facultatibus formandos committant, eo temporis spatio quod hodiernis scientificae et apostolicae institutionis necessitatibus exigitur.[2] Curent insuper ecclesiastici antistites, ut ad studia ecclesiastica peragenda invitentur, admittantur et adiuventur etiam laici idonei, qui altiores professiones, imprimis magisteria quaelibet, formatione religiosa superiore imbuti exerceant.

I – DE STUDIIS SPECIALIZATIONIS IN FACULTATE THEOLOGICA ET PHILOSOPHICA PROMOVENDIS

29. [*Distinctio curriculi fundamentalis et studiorum specializationis*]. Ut hinc momentum formationis fundamentalis philosophicae et theologicae plene servetur, illinc vero necessariae in disciplinis sacris « specializationi » efficacius provideatur, in Facultatibus ecclesiasticis cursus fundamentales apte distinguantur a curriculo specializationis in quo, synthesi generali philosophica et theologica praemissa, singulae disciplinarum regiones altius pervestigentur, ita ut viri ecclesiastici sive ad docendum in superiorum studiorum domiciliis sive ad has disciplinas propria opera promovendas sive ad difficiliora apostolatus intellectualis suscipienda munera praeparentur. Ut hi fines vere attin-

gantur, huic specialisationis curriculo congruum tribuendum est temporis spatium.[3]

30. [... *In Facultate theologica*]. Quae curriculorum distinctio in Facultate *theologica* requiritur imprimis hunc in finem ut futuri Theologiae dogmaticae, moralis et spiritualis magistri et cultores ea ditentur institutione particulari, qua iam aliarum disciplinarum ecclesiasticarum professores ad propria munera praeparari consueverunt.[4]

Quadriennio igitur Theologiae institutionali absoluto,[5] alumni in specializationis curriculo ad Licentiam contendentes ita studio particularis Theologiae sectionis se dedant,[6] ut non solum doctrinam traditam omnino perspectam habeant et in hac scientiae parte vere periti reddantur, verum etiam ope exercitationum ad praecipuos eius fontes cognoscendos compositi, scientificam investigandi methodum ipsi propriam plene addiscant, atque ad magisteria in Seminariis et quaedam ministeria praecipua rite obeunda solide praeparentur.

Studia vero ad Lauream per congruum tempus protrahenda ita ordinentur ut candidati ad propriam disciplinam efficaciter provehendam vere apti fiant et ad docendum in Universitatibus rite excolantur.[7]

31. [... *in Facultate philosophica*]. Sollertissimam de studiis academicis curam quam praeprimis in divinae doctrinae incrementum Ecclesia impendit, Philosophiae quoque exhibitam vult; quippe cuius gravissimum munus sit veritates humanae rationi pervias per supremas causas patefacere, fundamenta fidei in tuto collocare, altiori scientificae fidei penetrationi eiusque defensioni ut instrumentum inservire, nova systemata diiudicare atque, cum opus sit, refellere; ea demum quae in eis sana agnita sunt philosophiae christianae compaginare.

Postquam igitur alumni in curriculo fundamentali per sufficiens temporis spatium protrahendo solidam in Philosophia perenni receperunt institutionem,[8] altius in speciali quodam disciplinarum philosophicarum campo instituantur, ratione praeprimis habita philosophiae et scientiae recentioris aetatis.[9]

32. [*Rationes studiorum diversis conditionibus accommodandae*]. Rationes studiorum in curriculo specializationis ad Licentiam et ad Lauream observandae a singulis Universitatibus

et Facultatibus, Sancta Sede ducente et approbante, conficiantur ad peculiares locorum conditiones accommodatae, imprimis autem respectu habito ad Missionum et Ecclesiarum Orientalium territoria.

II - DE CETERIS SPECIALIZATIONIS STUDIIS

33. Praeter studia philosophica et studia theologica de re dogmatica, morali, spirituali, alia habeantur specializationis studia quae sive in particularibus Facultatis Philosophicae et Theologicae sectionibus sive in propriis Facultatibus vel Institutis promoveantur.[10]

In ipsis singularem locum obtinent Divinorum librorum studia quae secundum iterata Sanctae Sedis monita et huius Sanctae Synodi decreta Patres particulari cura prosequenda esse iubent.[11]

Praeterea hae praecipue disciplinae excolantur: patrologia, scientiae historiae religiosae, scientiae de re liturgica, de re pastorali; ius canonicum et civile, scientiae de rebus orientalibus christianis, scientiae missiologicae, scientiae confessionum acatholicarum et religionum achristianarum; archaeologia christiana, musica sacra, ars sacra; scientiae sociales, paedagogicae, scientiae ethnologicae et anthropologicae, litterae humaniores christianae, scientiae de mediis communicationis socialis et aliae id genus.[12]

III - DE STUDIORUM UNITATE ORGANICA PROMOVENDA

34. Cum ex natura hominum et rerum nulla disciplina aliis neglectis vel posthabitis omni ex parte perfecte excoli possit, in quavis Facultate studiorum ecclesiasticorum unitas omnium scientiarum sacrarum ita efficiatur oportet, ut singulae disciplinae minime aliae ab aliis disiunctae, sed potius in corpus organice compaginatae alumnorum mentibus elucescant.[13]

35. Pariter in unaquaque Universitate ecclesiastica singulae Facultates et Instituta interne inter se cohaerere debent, mutua opera sibi vicissim omnia assidue praestantes, quae ad organicum divinae et humanae scientiae corpus in dies perfectius exstruendum necessaria et utilia esse videntur.[14]

36. Denique ut Universitates et Facultates ecclesiasticae omnes aptiore quo possint modo mutua inter se conspirent operae coniuctione, Sancta Synodus vehementer commendat. Viribus enim opportune consociatis ad gravissima quaeque perficienda scientiae munera reddentur promptiores et veritati Christi ab Ecclesia hodie summopere inter omnes gentes dilatandae atque tutandae validissimum praebebunt auxilium.[15]

IV – DE METHODO

37. Cum scientiarum progressus necnon unitas in Universitatibus et Facultatibus ecclesiasticis efficacius excolenda congruentem potissimum requirant methodum, eadem Sacrosancta Synodus enixe hortatur ut omnes magistri cum in tradendis tum in pervestigandis et tractandis disciplinis propriae methodi rationem quam accuratissime habeant.[16] Apprime igitur servata, praesertim in disciplinis philosophicis et theologicis methodo qua magni magistri scholastici saeculorum decursu tam salubriter usi sunt, iusta quoque ratio habeatur methodorum quas verus scientiae progressus invexit quibusque disciplinae ecclesiasticae iuxta propriam naturam apte et tuto promoveri possunt et debent.[17]

38. Auditores in laborem scientificum proprium sub ductu professorum gradatim introducantur.[18] In priore curriculo principia methodologica propriae disciplinae addiscant, eaque aptis exercitationibus applicare incipiant.[19]

In curriculo specializationis autem in quo disciplinae magis monographice proponuntur, ad aliorum commentationes recte expendendas et praeprimis ad selecta scientiae argumenta indaganda et in arte proprias investigationes ac conclusiones scriptis proponendi solide instituantur.[20] Qui singulorum labor scientificus in curriculo ad lauream priorem locum obtinere debet.

V – DE PROFESSORIBUS

39. Professorum in Universitatibus et Facultatibus ecclesiasticis varii habeantur ordines. Ut quis in professorum collegium legitime cooptetur, requiritur non solum ut vera peritia certis documentis comprobata praefulgeat, verum etiam ut unicuique

ordini congruam exhibuerit maturitatem scientificam.[21] Numerus autem professorum talis sit oportet ut singularum scientiarum disciplinis atque auditorum numero sive pro lectionibus sive pro exercitationibus fructuose instituendis plane respondeat.[22]

40. Professores veri alumnorum magistri sint, vitae integritate et Ecclesiae amore ipsis praeluceant, competenti auctoritate scientifica ad scientiae amorem eos attrahant, assidua ac vigilanti cura ipsorum prima in labore scientifico incepta prosequantur; ad sacrificia quae verus scientiae cultus expostulat, forti et hilari animo perferenda suo inflamment exemplo eosque alta scientia imbutos viros vere doctos et humiles efficere satagant.[23]

VI – DE NOVIS UNIVERSITATIBUS CONDENDIS ET DE AFFILIATIONE

41. Ut scientia ecclesiastica universim evehatur placuit Patribus decernere, ut sub ductu Sanctae Sedis novae Universitates et Facultates ecclesiasticae condantur, ubi locorum, temporum ac rerum rationes hoc expostulant, dummodo professores, bibliothecae, aedificia, subsidia praesto sint ea perfectione et mensura, quae in tam gravi negotio nostris potissimum temporibus requiruntur.[24]

42. Seminaria maiora dioecesana et religiosorum particulari institutionis perfectione praecellentia, Universitatibus et Facultatibus affiliari possunt ita, ut sub earum vigilantia et ductu melioris ingenii iuvenes eam consequantur institutionem scientificam, quae priori Facultatis philosophicae et theologicae curriculo respondeat et in fine curriculi, debitis examinibus superatis, Baccalaureatus gradu ornari queant.[25]

VII – DE INSTITUTIS INVESTIGATIONIS SCIENTIFICAE

43. Patres Concilii insuper enixe exoptant, ut in Universitatibus et Facultatibus Instituta erigantur quae primarie investigationi scientificae promovendae inserviant.[26] Hisce Institutis praesto sint viri iam vere periti in unum congregati, opportuna subsidia, aptae cooperationis rationes ita ut non solum altior

veritatis cognitio obtineri, sed etiam fructus pretiosissimi in utilitatem ipsius operae scientificae atque apostolatus practici percipi possint.[27] Huiusmodi autem Instituta laudabili aliorum coetuum munificentia iam erecta apte Facultatibus consocientur.[28]

NOTAE

(Ad Introductionem)

[1] Ipsi fines institutionis universitariae ecclesiasticae quasi verbotenus desumpti sunt ex Constitutione Apostolica *Deus scientiarum Dominus* (cf. Tit. I, *Normae generales,* art. 2). Haec Constitutio, etsi in prooemio integram de studiorum Universitatibus quaestionem consideravit, nihilominus in corpore praeprimis meliori institutioni universitariae Cleri consulere voluit, ut Sacerdotes optime exculti praesto essent muneri docendi sacras disciplinas in Seminariis et Universitatibus, easque scriptis provehendi, prout nostra aetate apud altiora instituta scientifica fit in ceteris scientiis.

Constitutionem Apostolicam plurimum contulisse ad hunc finem obtinendum, nullum dubium est. At post annos triginta ab eius promulgatione elapsos, experimentis satis cognitum est maiore nisu opus esse ut studia S. Theologiae et Philosophiae christianae in hodiernis Universitatibus et Facultatibus ecclesiasticis non modo aeque floreant ac in aureis periodis suae saecularis historiae; sed etiam ut, ratione habita progressus scientiarum ultimis saeculis obtenti, instrumentum apprime aptum evadant, quo Ecclesia in alta cultura promovenda eum influxum hodie quoque exerceat quem iure sibi vindicat et de facto in aliis culturae aetatibus habuit.

[2] Iuxta praescripta Constitutionis Apostolicae *Deus scientiarum Dominus* (cf. Tit. III, 2, art. 31), studiorum curriculum in *Facultate Philosophica* absolvitur annis quatuor, quorum tres priores requiruntur ad Licentiam obtinendam, quartus ad Lauream. In *Facultate* vero *Theologica,* absolvitur annis quinque, quorum quatuor priores necessarii sunt ad Licentiam, quintus ad Lauream. Ut studia ecclesiastica scilicet plenius suum facerent quodcumque in hodierna ratione scientiae et methodi authenticum humani spiritus progressum constituit, praefata Constitutio protraxit curriculum studiorum in utraque Facultate per unum annum, et simul plura praescripsit quibus accuratiori institutioni scientificae auditorum consuleretur (cf. in Tit. III et IV, art. 33, 34, 46 circa disciplinas *auxiliares* et *speciales, circa exercitationes, examina, dissertationem*). At haec omnia, ut usus comprobavit, expleri nequeunt illo temporis spatio quod hucusque conceditur quin auditorum mentes valde onerentur et alii aspectus eorum institutionis (spiritualis, pastoralis) detrimentum facile subeant. Haec attente perpendens *Commissio de studiis* conclusit omnino necessarium esse ut curriculum studiorum in Facultatibus Philosophica et Theologica protrahatur quantum opus est ut fines a Constitutione Apostolica intenti obti-

neantur absque defectibus notatis in *Votis et Monitis* tam Episcoporum quam Congregationum Romanarum.

(I - De studiis specializationis in Facultate Theologica et Philosophica)

[3] Cardo novae rationis studiorum quae pro Facultatibus Philosophica et Theologica condenda innuitur, in hoc consistit quod in utraque plenius distinguatur *curriculum academicum institutionale* a *curriculo specializationis.* Ad studia ecclesiastica philosophica et theologica congrue applicatur criterium fundamentale et generale nunc vigens in ratione studiorum cuiusvis Facultatis recte ordinatae sub aspectu paedagogico. In omni enim moderna Facultate duplici muneri est incumbendum:

1) prius doctrina anteactis temporibus detecta atque acquisita *tradenda* est quam aptissima ratione paedagogica; idque fit in *curriculo academico institutionali;*

2) deinde necesse est ulterius illud corpus doctrinae excolere investigationibus quae scientiam augeant lumine novarum veritatum, quae nondum agnitae sunt, vel nondum in conspectu synthetico perspectae fuerunt: ad huiusmodi opus instituuntur auditores in *curriculis specialisationis.* Commissioni Praeparatoriae « De Studiis et Seminariis » persuasum est omnino requiri ut deinceps studia ecclesiastica philosophica et theologica ordinentur sub luce huius principii.

[4] Decretum post *quadriennium* theologicum traditionale praescribit peculiare curriculum specializationis pro Alumnis qui contendunt ad gradus academicos.

Rationes sunt sequentes:

1) Ex experientia satis constat in praesenti ordinatione necessitatibus actualibus apte non posse satisfieri (cf. supra notam 2). Ubi enim cum rigore debito normae Constitutionis Apostolicae *Deus scientiarum Dominus* applicantur, formatio Alumnorum magno numero disciplinarum tum fundamentalium tum specializationis oneratorum, nequit satis compleri sub aspectu etiam pastorali, prout hodierna rerum adiuncta postulant. Si e contra necessitates institutionis pastoralis congrue respiciuntur, scientia ad gradus academicos requisita non satis obtineri potest et tituli conceduntur qui nequaquam in honorem redundant Facultatum ecclesiasticarum.

2) Etiam abstractione facta a necessitate formationis pastoralis institutio theologica fundamentalis non potest simul peragi cum seriis studiis specializationis, quae pro scientiae profectu et pro futuris Theologiae magistris sunt omnino necessaria; quae vero, si perfunctorie tantum fiunt, potius nocent quam prosunt. Eis serio peragendis duratio unius anni nequit ullo modo sufficere (cf. notam 3 et rationem sequentem).

3) Futuris theologiae dogmaticae et moralis professoribus ea prorsus praeparatio particularis concedenda est quae in aliarum disciplinarum sacrarum magistris hodie iure requiritur.

Iam iuxta praescriptum Constitutionis Apostolicae *Deus scientiarum Dominus* (Tit. II, art. 25) sacrorum Alumni ut possint contendere ad Licentiam et Lauream in Re Biblica, in Iure Canonico, in Rebus Orientalibus Christianis, in Archaeologia sacra, praevie quadriennium theologicum per-

ficere debent et muniti sint oportet titulo Licentiae in S. Theologia, vel saltem diplomate studiorum quo constet illos hoc quadriennium complevisse ad normam can. 1365 CIC. Ratio huius praescriptionis patet. Scopus enim studiorum in illis Facultatibus et Institutis, *et* basim omnino solidam scientiae theologicae praeviae *et* congruum tempus studiorum, quae uni peculiari disciplinae tribuantur requirit. Nam nonnisi hac via recte providetur formationi Magistrorum in huiusmodi disciplinis, et quidem iuxta graves huius temporis necessitates.

Ad instar huius normae Constitutionis Apostolicae *Deus scientiarum Dominus* etiam aliae disciplinae quae in peculiaribus Facultatibus et Institutis nunc excoluntur (v. gr. Historia Ecclesiastica, Liturgia, Missiologia, Scientiae sociales) requirunt ut sacrorum Alumni praevie quadriennium theologicum expleverint.

Atqui, si pro praeparatione canonistae, missiologi, sociologi, vel in re archaelogica periti, triennium studiorum specializationis requiritur, aequum est ut idem praeparationis tempus pro munere non minus arduo explendo concedatur magistris Theologiae dogmaticae et moralis. Nam studia strictiore sensu theologica adeo ample evoluta sunt in praecipuis suis sectionibus (v. gr. Theologiae dogmaticae speculativae, Theologiae moralis, Theologiae spiritualis), ut nonnisi a « specialistis » plene possideri valeant.

Existimat proinde *Commissio de Studiis,* communi consensu, Sanctam Synodum rem maximi momenti in bonum studentium et ipsius scientiae theologicae esse facturam, si principium in n. 30 enuntiatum auctoritative sanxerit. Competentis deinde Dicasterii S. Sedis erit durationem curriculi academici studiorum theologicorum ita protrahere ut *studia specializationis* (in Theologia dogmatica, spirituali et morali) eandem extensionem habeant ac in aliis disciplinis sacris.

[5] Quamvis inter curriculum theologicum perficiendum in Seminariis et curriculum quadriennale universitarium noviter ordinandum, non iam adsit quoad indolem et numerum disciplinarum tanta differentia quanta hucusque habetur inter curriculum « academicum » et curriculum « seminaristicum », nihilominus censuit *Commissio de Studiis* quadriennium theologicum institutionale in Facultatibus minime esse superfluum, sed proprio gaudere momento.

Etsi enim Theologia hodierna non potest debito modo excoli et provehi nisi aptis *studiis specializationis,* tamen considerandum quoque est *periculum serium ne Theologia recentior illo excessu vitietur qui vitiat culturam hodiernam Universitatum laicarum;* ibi enim tendentia specializationis sic viget ut disciplinae scientificae omnes in sectiones, et sectiones in partes semper minores continuo dividantur. Cum vero in cultura universitaria hodierna desit quodvis principium intrinsecae unitatis, evenit ut hoc processu habeantur fragmenta scientiae, non scientia.

Ut tale periculum in S. Theologia efficaciter vitetur, opus est ut non modo studiis specializationis momentum maius in posterum tribuatur, sed etiam studiis quae ut obiectum habent ipsam synthesim S. Theologiae, sive tradendam iuxta suum patrimonium saeculare, sive ulterius excolendam iuxta novas investigationes. Talis vero ingens labor efficacius et plenius

perfici potest solum in ipsis Facultatibus ecclesiasticis si non tantum curriculo studiorum specializationis reservatur, sed fit iam durante ipso quadriennio (ut explicatur in ampliore huius Decreti Commentario a Commissione praeparato).

Ratio studiorum curriculi theologici quadriennalis debet *in primis* ea omnia comprehendere quae ad munus sacerdotale sancte obeundum praeparant (cf. Decretum *De studiorum ratione in Seminariis,* IV); praeterea vero debet auditoribus conferre sub aspectu scientifico illam institutionem quae ipsos ad altiora studia specializationis prosequenda idoneos reddat; quod praestandum est tum apta methodo docendi tum exercitationibus. Ut huius curriculi scopus in Facultatibus integre obtineatur, duo potissimum requiruntur:

1) Alumni sint debite selecti non solum quoad ingenium, sed etiam *quoad praeparationem,* sive in studiis mediis complete peractis, sive in biennio Philosophiae scholasticae pariter integre facto post studia humaniora plene absoluta.

2) Collegium Professorum non modo sufficiens sed apprime paratum ad tractatus theologicos tradendos in ordine ad illam synthesim scientiae sacrae, quae ut meta proponitur huius curriculi.

[6] Alter studiorum ordo ad formationem scientificam specialem instituitur qua discipuli *in aliqua disciplinarum theologicarum sectione* altius instituantur, ita ut in illa peculiarem competentiam sibi adquirant. Determinatio specializationis pendet ab ambitu in quo auditor suam operam sive in munere docendi sive in aliis officiis ecclesiasticis exercere debebit.

Ratio studiorum huius curriculi ulterius determinanda erit a competente S. Sedis Dicasterio. Sequentia interea adumbrari posse videntur:

a) *Quoad disciplinas.* Singulae Facultates in propriis statutis determinent *complexus* disciplinarum affinitatem habentium cum disciplina praecipua a qua tota sectio suam indolem consequitur. Tres disciplinae praecipuae suggerendae videntur quae constituere possunt centrum diversarum sectionum: *Theologia dogmatica, Theologia moralis, Theologia spiritualis.* De cetero in ordinando curriculo studiorum specializationis Universitates ecclesiasticae debita fruantur libertate sive quoad numerum sive quoad indolem sectionum.

b) *Quoad rationem docendi.* Cursus tradantur non modo expositionis syntheticae, sed potissimum analyseos criticae tum fontium tum operum, ita ut discipuli exacte de doctrinarum praestantia diiudicare discant, innata eorum aptitudo ad nova opera adstruenda educetur et ipsi in normis technicis productionis scientificae bene instruantur.

c) *Quoad exercitationes.* Ipsis magnum momentum tribuatur et fiant sub ductu professorum quibus tempus et subsidia praesto sint ad laborem personalem uniuscuiusque Alumni dirigendum.

d) *Quoad examina.* Curriculum absolvendum erit examine peculiari *de universa disciplina praecipua* sectionis et commentatione scripta circa aliquod thema scientificum.

[7] Pro studiis ad Lauream decretum non praescribit definitum quoddam tempus, quia post annum *scholaritatis* labor redactionis theseos doctoralis fere semper diuturnius protrahi debet. Id praecipue interest in hac nova

conceptione Laureae in S. Theologia, ut nempe dissertatio doctoralis vere sit talis quae ad scientiae profectum conducat, et quae publici iuris fieri possit sub responsabilitate scientifica Facultatis.

[8] In hodierna crisi doctrinarum, bonum Ecclesiae postulat omnino ut haec institutio philosophica fundamentalis in tuto ponatur; quod fieri nequit nisi:

1) Sacrorum Alumni debitam assecuti sint maturitatem in studiis praeuniversitariis (in Italia, v. g. plene peracto non modo Gymnasio sed etiam Lycaeo);

2) adsit copia sufficiens Professorum qui congrua Laurea instructi ita sint in re philosophica periti, ut auditores possint in hoc biennio introducere in ipsa fundamenta syntheseos Doctoris Angelici; e quorum veritate possint iidem etiam nova aggredi problemata prout progressus scientificus postulat.

Si hae conditiones non adimplentur, etiam post Concilium, in fundamentis ipsis scientiae ecclesiasticae illa perdurabit crisis quam cum tam intima sollicitudine denuntiat Ecclesiae Magisterium (cf. Litt. Encycl. *Humani generis*).

Haec ergo videntur postulanda:

1um, ut in Seminariis minoribus studia media absolvantur *omnino complete* usque ad titulum quo patet ingressus in Universitates;

2um, ut *tantum hoc obtento,* fiat integrum biennium Philosophiae scholasticae usque ad Baccalaureatum in hac disciplina;

3um, ut hic Baccalaureatus in Philosophia requiratur ad inchoanda studia in Facultate Theologica.

[9] Huius alterius curriculi est Sacrorum Alumnos altius instituere in speciali quodam ambitu disciplinarum philosophicarum, ita ut in eodem propriam et, quantum fieri potest, perfectam competentiam adquirant. Haec specializatio rationem suam sortitur e peculiari campo in quo candidatus thesim doctoralem perficere intendit et operam suam deinde exercere optat: v. gr. logica et semantica, philosophia naturae et philosophia scientiarum, metaphysica cum diversis eius hodiernis sectionibus, ethica et ius naturale cum sociologia et politica, historia philosophiae etc.

Ad assequendam Licentiam, praeter examen peculiare de praecipua disciplina sectionis quam frequentat, opus est ut candidatus experimentum etiam scriptum praebeat suae scientiae. Haec dissertatio, etsi non eiusdem molis ac momenti ac dissertatio ad Lauream, tamen condiciones scripti vere scientifici explere debet. Ita Licentiae gradus non modo ut propaedeuticus intelligitur relate ad tertium institutionis gradum, seu Lauream, sed valore sibi proprio donatur. Talis gradus sufficiens erit pro munere docendi in Seminariis.

Huiusmodi autem praescriptiones magis particulares non nominantur in Decreto conciliari: videntur enim reservandae peculiari Constitutioni Apostolicae et congruis Ordinationibus quibus Decretum Conciliare applicabitur a competente S. Congregatione.

Pro Laurea assequenda praecipuum est ut dissertatio conscribatur quae vere ad scientiae profectum conducat; in qua redigenda tempus con-

gruum impendi debet, quod nequit determinatius praescribi sed relinquatur oportet peculiaribus usibus Universitatum.

(II - De ceteris Specializationis Studiis)

[10] Attenta distinctione supra exposita inter duplicem ordinem et gradum studiorum (cf. Decreti n. 29 et Declarationum notas 3 et 4), praeter studia specializationis philosophica et theologica in sensu strictiore alia expresse nominantur hunc in finem ut praecipuae scientiae sacrae vel cum sacris connexae, recentiores quoque, apud ecclesiasticos viros maius consequantur incrementum.

Decretum consulto abstinet a dirimenda vexata quaestione de distinctione inter *Facultates* et *Instituta,* utrum scilicet classicae tantum Facultates ut tales retinendae ceteraeque disciplinae in forma Institutorum Superiorum sint ordinandae, an formatio novarum Facultatum etiam in Studiorum ecclesiasticorum Universitatibus fovenda sit, eo fere modo quo fit in plurimis Athenaeis civilibus. Proinde in Decreto terminologia geminata usurpatur « Facultates vel Instituta ».

[11] Particularem mentionem Studiorum S. Scripturae membra Commissionis exoptarunt propter necessitatem hodiernam dogmaticam, apologeticam, catechisticam, liturgicam, oecumenicam scientiae biblicae. Hac speciali mentione autem nihil determinatur de ordinatione et de Sedibus horum studiorum.

[12] In Decreto plura specializationis studia adiciuntur eis quae iam enumerata sunt in Constitutione Apost. *Deus scientiarum Dominus*. Quae adduntur nova, respondent progressui quem ipsae disciplinae ecclesiasticae hac nostra aetate fecerunt, necnon necessitatibus invectis a scientia agnostica et acatholica. Quae nova studia etiam in votis ab Episcopis Orbis catholici Concilio parando missis passim exoptantur.

(III - De studiorum unitate organica promovenda)

[13] Ne studiis specializationis auctis ipsa vita scientifica in Universitatibus damna patiatur (cf. etiam supra notam 5), mutua operae consortio quam maxime urgenda est *et* inter omnes alicuius Facultatis disciplinas, *et* inter omnes Facultates vel Instituta eiusdem Universitatis, *et* inter Universitates ecclesiasticas in toto orbe existentes.

A multis viris doctis ecclesiasticis atque in plurium Episcoporum votis deploratur non solum nimia autonomia, sed vera quoque disiunctio quinimmo quasi oppositio quae non semel existit inter disciplinas eiusdem Facultatis.

Theologia dogmatica e. gr. accusatur quod sit fere unice speculativa aut apologetica, non satis biblica nec sufficienter fovens vitam spiritualem, liturgicam, praedicationem. Theologia autem moralis dicitur esse potius negativa, non satis dogmatica nec biblica, nimis separata a theologia ascetico-mystica et a vita liturgica. Exegesis exprobatur quod sit fere unice philologica, critica, historico-archaeologica, non satis theologiam dogmaticam respiciens neque vitam spiritualem, liturgicam et pastoralem fovens. Theologiae ascetico-mysticae obicitur quod sit praevalenter psychologica,

non sufficienter dogmatica, biblica, patristica et liturgica. Disciplinae denique ecclesiologicae et iuris publici, quae aliquando (proh dolor!) quasi convertuntur, passim etiam ad invicem sese ignorant (cf. etiam notam 16 ad schema Decreti *De Studiorum ratione in Seminariis*).

[14] Inculcatur operae consortio inter diversas Facultates eiusdem Universitatis, quippe cum disciplinarum disgregatio frequenter foveatur Facultatum disgregatione. Specializationis necessitate fortiter vindicata, numquam obliviscendum est scientiam sacram initio unam fuisse eiusque scientificam institutionem quoque unam habitam esse, quae cum « sacra pagina » convertebatur. A multis viris doctis, extra Ecclesiam quoque, in Universitatibus reformandis antiqua « Studii Generalis » idea, i. e. universitas studiorum, sensu unionis et mutuae operae consortionis a parte omnium disciplinarum et Facultatum vehementer exoptatur. Eo magis in Universitatibus ecclesiasticis mutua inter omnes scientias ecclesiasticas opera restauretur oportet.

Ita novae scientiae numquam abstrahere debent a viva cum aliis operae coniunctione; exemplo sit sociologia christiana, quae eodem tempore a philosophia, a theologia, a iure, a scientiis politicis et oeconomicis pendet; vel paedagogia christiana quae a philosophia, theologia, psychologia, medicina aliisque disciplinis plurima mutuetur oportet.

[15] Cooperatio denique omnium Universitatum commendatur, quia hac aetate non solum vivum commercium scientificum totius orbis christiani restaurari debet, verum etiam scientiae munera hodie efficaciter absolvi nequeunt absque multarum virium consortione. Modi quibus huiusmodi consociatio in praxim deduci possunt, duce S. Congregatione de Seminariis et Studiorum Universitatibus determinari et excoli poterunt.

(IV - De Methodo)

[16] Multae querimoniae quae etiam ab episcopis in votis Concilio parando datis circa defectus institutionis scientificae proferuntur, quaestionem methodi tangunt. Quodsi e. gr. theologia moralis haud raro dicitur esse nimis hamartologica, nimis casuistica et parum systematico-doctrinalis, nimis iuridica, id magna ex parte ex neglecta methodo theologiae moralis propria venit. Permixtio enim didactica et scientifica inter theologiam moralem et ius canonicum, quae in Seminariis passim viget et ex libris manualibus clare innotescit, methodos quoque confundit cum gravi detrimento utriusque scientiae. Si enim iuridica methodus obiecto morali applicatur et methodus moralis legibus interpretandis, utraque scientia in discrimen vocatur sicut ex mente non paucorum fidelium probatur, in quibus moralis apparet « legalizata », lex vero « moralizata », quoad utriusque interpretationem et applicationem. Quae mens saepe ne a sacerdotibus quidem aliena est, ex institutione in scholis theologicis recepta. Aliud notum exemplum defectus methodi offerebatur haud raro ab Ecclesiologia.

[17] Constitutio Apostolica *Deus scientiarum Dominus* (art. 29) cum adnexis « Ordinationibus » (art. 18) valde urgebat methodum positivam una cum speculativa. Decretum consulto abstrahit a variis acceptionibus notionis methodi (expositionis et inquisitionis; analyticae et syntheticae; systematicae et monographicae; speculativae et positivae; historicae, iuridicae,

philologicae etc.); huiusmodi determinationes, decreto conciliari minus consonae, relinquendae sunt rationibus studiorum. Expressa autem mentio facta est methodi scholasticae, sensu tamen pleno acceptae, quatenus scilicet non solum modum procedendi speculativum dicit, sed etiam integram magnorum scholasticorum habitudinem scientificam, quae partes positivas non excludit. Generali deinde modo commendatur etiam usus earum methodorum quae vero progressui scientifico inservire probantur.

[18] Exercitatio seu introductio alumnorum in proprium laborem scientificum iam a Constitutione Apost. *Deus scientiarum Dominus* postulabatur. Quia autem exercitationes exigunt magistros vere peritos, alumnorum numero sufficientes nec non usum frequentem, proprias aulas et supellectilem, bibliothecas particulares etc., dictae praescriptiones nec semper nec ubique sufficienter in praxim deductae sunt, summo cum detrimento dissertationum ad Lauream confectarum.

[19] Ut per gradus procedatur, necesse est ut non solum prima et fundamentalia exercitia non negligantur, verum inde fere ab initio gradualis introductio habeatur in laborem quoque scientificum. Hunc in finem variae formae et gradus exercitationum distinguantur oportet, quod hucusque in praxi saepe negligebatur.

[20] Progrediente curriculo momentum praelectionum decrescit et momentum investigationis scientificae personalis augetur. Attendendum est praecipue ad investigationem veri adhuc incogniti vel non satis cogniti proprio labore faciendam circa selecta argumenta apte restricta; cuius investigationis fructus iuxta regulas artis proponendi scripto redigendi sunt, ita ut alumnorum capacitas scientifica et quoad substantiam et quoad formam excolatur. Haec exercitatio in curriculo ad Lauream primum omnino locum occupare debet.

(V - De Professoribus)

[21] De ordinibus professorum nihil in specie determinatur, quia singulis Universitatibus remittitur, quot et quid statuere velint, dummodo gradus fundamentales observentur, de quibus iam in Const. Apost. *Deus scientiarum Dominus* (art. 19).

[22] De professorum numero expresse loquitur Decretum, quia tum quoad institutionem cum praecipue quoad exercitationes optatus exitus omnino frustratur, nisi singuli alumni cura et ductu particulari propriorum professorum fruuntur, quod a congruo tantum magistrorum numero, sive relate ad disciplinas sive ad alumnorum copiam computando, praeberi valet.

[23] Ex universa totius scientificae institutionis historia demonstratur integram discipulorum conformationem non solum ab eminenti magistrorum auctoritate scientifica dependere, sed vel magis ab exemplo deditionis et virtutum ab eis dando atque praecipue a vivo inter magistros et discipulos commercio. Etiam in Universitatibus Status plurimi hodie exigunt, ut institutionis academicae sedes non tantum rebus altius investigandis et auditorum institutioni inservire debeant, sed etiam alumnis educandis. Magis autem quam in aliis disciplinis hic finis moralis una cum fine scientifico intendi debet in sacrarum scientiarum studiis, propter munus aposto-

licum quo viri docti ecclesiastici semper et ubique fungi debent, etiam in doctrinarum cultu.

(VI - De novis Universitatibus condendis et de Affiliatione)

[24] In votis Concilio parando exaratis non desunt qui non solum a novis condendis Universitatibus dissuadeant, sed etiam iam existentes ad minorem numerum reducere velint (cf. v. gr. ipsum votum S. Congregationis de Seminariis et Studiorum Universitatibus, *Acta et Documenta,* series I, vol. III, pag. 396). Alii valde cupiunt ut Universitatum vel Facultatum numerus augeatur (cf. v. gr. ibid., vol. II/2, pag. 746). Praesens Decretum hoc numero 41 et in sequenti (de « Affiliatione »), has adversas sententias ad concordiam revocare quaerit.

Schema Decreti tanta insistentia exigens professores, bibliothecas, aedificia ceteraque subsidia hodiernis necessitatibus perfecte respondentia, reapse cavet ne novae Universitates vel Facultates facile erigantur, imprimis ubi tempora nondum sunt matura aut rerum rationes nondum sufficiunt ad finem consequendum. Altera ex parte subsidiorum omnium mensura quae exigi debet, non ubique terrarum prorsus eadem esse potest. Ideoque Sanctae Sedis erit de necessitate vel opportunitate huiusmodi erectionum iudicare iuxta principia generalia in huius schematis textu enuntiata.

[25] Ut multorum episcoporum desideriis provideatur, schema Decreti disponit ut meliora Instituta scientiae ecclesiasticae Universitatibus et Facultatibus affiliari possint. Huiusmodi Instituta possunt esse Seminaria regionalia vel maiorum dioeceseon atque Religiosorum institutionis clericalis sedes generales, internationales vel interprovinciales.

Quae affiliatio locum habet quoad studia philosophica et theologica eum in finem ut studiorum qualitas extra Facultates quoque elevari, maior candidatorum numerus ad studia specializationis alterius curriculi congrue praeparari et aliquis gradus (Baccalaureatus) obtineri possit ab iis quorum interest. Qui fines ut revera obtineantur, Universitates et Facultates « affiliantes » quoad studiorum rationem, magistrorum qualitatem, examina et gradum Baccalaureatus conferendum sedulo exercere debent vigilantiam et ductum, secundum particulares conventiones a Sancta Sede probandas. S. Congregationis de Seminariis et Studiorum Universitatibus quoque erit normis sive generalibus sive specialibus in singulis casibus determinare, quibusnam criteriis regatur electio alumnorum qui Baccalaureatum acquirere possunt.

(VII - De Institutis Investigationis scientificae)

[26] Instituta investigationis scientificae quae directe non inserviunt alumnorum institutioni, summi pretii operam praebent v. gr. in edendis critice textibus, ut sunt Textus Sacri, scripta SS. Patrum, documenta traditionis ecclesiasticae, canones et acta Conciliorum, acta Summorum Pontificum. Authenticitas enim et integritas textuum fundamentum constituunt omnis ulterioris elaborationis scientificae.

[27] Investigatio scientifica hac aetate desideratur quoque in campo actionis, in quo non amplius mere empirice procedi potest, sed eventuum

causae, personarum indoles, rerum socialium conditiones scientifice indagari debent ita ut conclusiones certae statui et methodi efficaciores actionis elaborari valeant. Huiusmodi Instituta investigationis igitur etiam apostolatus practici operas magis securas et efficaces reddere possunt. Non pauci Praesules hanc utilitatem persentientes, in votis Concilio parando missis huiusmodi Instituta centralia, nationalia vel regionalia, dioecesana quoque exoptant (cf. e. gr. *Acta et Documenta,* vol. II/1, pag. 178; 186; II/2, pp. 220 s.; 249; 326 s.; 472, 512, 529; II/7, pag. 438 etc.).

[28] Nostra aetate in ambitu Status multa investigationis scientificae Instituta eriguntur extra Universitates. Schema Decreti exoptat ut huiusmodi Instituta vel Academiae in ambitu Ecclesiae erecta cum Universitatibus vel Facultatibus sive interne coniungantur sive saltem consocientur. Defectus Institutorum investigationis scientificae hucusque in Ecclesia passim vigens demonstrat, quam difficulter huiusmodi Instituta independentia erigantur et conserventur. E contra sedes Universitatum et Facultatum meliorem praebent opportunitatem congregandi viros stabili modo investigationi deditos.

Insuper ex consociatione virium et rationum plurium Facultatum et Universitatum ecclesiasticarum praeclara Instituta investigationis scientificae condi possent et fructus uberrimi pro scientia et operis apostolicis maturescere valerent.

PARS III *

DE OBSEQUIO ERGA ECCLESIAE MAGISTERIUM IN TRADENDIS DISCIPLINIS SACRIS

CAPUT I

NORMAE FUNDAMENTALES

44. [*Introductio*]. Christus Dominus Ecclesiae, dilectissimae suae sponsae fidei depositum concredidit, illamque magistram divinae veritatis infallibilem instituit.[1] Romanus autem Pontifex, Petri successor et Christi Vicarius, atque in Eius communione Episcopi qui sunt successores Apostolorum, ita magisterium vivum et perenne Ecclesiae exercent, ut praeter ipsos alii magistri iure divino in Ecclesia non habeantur.[2]

Ideo qui magistri missionem sacras disciplinas in scholis et Universitatibus [3] docendi a legitimo Ecclesiae magisterio receperunt, necesse est ut tamquam proximam in rebus fidei et morum veritatis normam divinum Ecclesiae Magisterium agnoscant, ab illo dependeant, nihil antiquius habeant quam sentire cum Ecclesia et numquam sibi licitum retineant a mente Ecclesiae recedere.[4] Ita ergo quodam vivifico vinculo magistri sive in docendo sive in scribendo cum vivo Magisterio Ecclesiae coniunctos sese sentiant, ut discipulos sibi commissos cum ipso Christo, qui est veritas,[5] in corpore eius mystico, quod est Ecclesia,[6] strictius et intimius coniungere valeant.

45. [*Obsequium erga Magisterium in veritate exponenda et investiganda*]. Obsequium vero quod magister disciplinae sacrae magisterio Ecclesiae tribuere debet neque mere extrinseca dispositio neque quasi mortua relatio censeri debet, cum potius

* Secundum unanimem deliberationem Commissionis Conciliaris « De Seminariis, de Studiis et de Educatione catholica » schemata huius partis III apte considerandae sunt in Constitutionibus dogmaticis « De Ecclesia » et « De Fontibus Revelationis ».

vitalis sit coniunctio cum magisterio vivo. Qui ergo in Ecclesia munus docendi sortitur, in documentis et monumentis scriptis Magisterii insistere debet ut antiquam atque ad propria usque tempora semper vivam fidei traditionem fideliter communicet et vitalem eius vim in societatem et in homines cuiuscumque aetatis insinuet et immittat. Sacrae ergo disciplinae magister non tantum rectam de fide et de moribus doctrinam alumnos docere, sed etiam eos ad hanc doctrinam semper melius et profundius investigandam manuducere debet, ita ut, fide ipsorum roborata et illuminata, apti fiant simul ad propriam vitam Deo vivo et vero magis ac magis conformandam hominesque qui ipsis committentur in viam salutis promovendos.

Quapropter, ipsius Doctoris Angelici exemplum sectando, nitantur magistri omni vi omnique contentione ut disciplinas, quas tradunt, provehant; in quaestiones novas, quas hodierna cultura ac progrediens aetas in medium protulerunt, diligentissimam suam conferant pervestigationem, ea quidem qua par est prudentia et cautela; [7] novas doctrinas scientiarum progressu comparatas investigent et inquantum possibile est, ab omni errorum specie expurgatas, in propriam disciplinam assimilent et componant.[8] Caveant tamen ne doctrinam sacram perinde ac scientiam profanam tractare autument; [9] ita ut, si sententia aliqua neget vel deformet genuinum sensum veritatis a magisterio propositae, iam falsa sit censenda.[10] Nemo autem absque solido fundamento fideles et doctos catholicos magistros redarguat et exprobret, novas investigationes et novas applicationes traditionalis doctrinae quaerentes atque profundiores enucleationes producentes.[11]

46. [*Opiniones accurate discernendae*]. Ideoque bene quisquis in suo campo magister de diversis opinionibus hinc inde exsurgentibus certior semper extet, ut in novis sententiis scrutandis, quod verum est retinens, quod autem falsum reiciens, doctrinam Ecclesiae integerrime teneat discipulosque ad plenam et solam Christi veritatem prudenter et scienter ducat. Errores autem ita alumnis suis indicare debet, ut proprium cuiusque principium summa attentione detegat. Discernat etiam utrum error quisquis proveniat ex aliquo principio in se erroneo, vel ex cuiusdam veri principii indebita applicatione, vel etiam ex quodam methodi defectu, vel ex insufficienti problematis inspectione. Tandem in talium errorum expositione distinguat inter aucto-

res, qui Ecclesiae Auctoritatem impugnant eiusque magisterium negant, et auctores catholicos qui Ecclesiae magisterii non satis rationem habent.

47. [*Magisterii ecclesiastici documenta cognoscenda et colenda*]. Summopere ergo curent magistri doctrinarum sacrarum ut alumni cognoscant et magni aestiment documenta sive antiqua sive moderna magisterii Ecclesiae quae « columna et firmamentum veritatis » est (cf. 1 Tim. 3, 15); eorumdem sensum verum aperiant, indicantes quomodo eorum doctrina cum veritatibus aliunde solide acquisitis bene componatur.

48. [*De diversis magisterii documentis*]. Clare etiam et utiliter alumnos suos doceant differentiam inter magisterium infallibile et irreformabile, sive ordinarium sive extraordinarium, quod ab omnibus christifidelibus devotissime recipi debet, secluso lapsu in fide; et magisterium non infallibile, quod vero non solum silentium obsequiosum, sed etiam interiorem religiosum assensum exigit; [12] ita ut quando Romani Pontifices in actis suis de re hactenus controversa data opera sententiam ferunt, res illa, secundum mentem et voluntatem eorundem Pontificum, quaestio liberae inter theologos disceptationis iam haberi non possit, donec ulteriores investigationes factae et novae rationes, Ecclesiae reverenter propositae et ab Ipsa perpendendae, inventae sint.[13] Quare magister bene prae oculis habeat differentem valorem doctrinarum, apte distinguens quaenam secundum diversas notas theologicas de fide sint credenda, quaenam ut certa tenenda, quaenam ulteriori investigationi subicienda.

Cum vero Episcopi in communione cum Romano Pontifice in propria Ecclesia docentes vel in conciliis particularibus congregati, magistri authentici sint et evangelicae praedicationis testes,[14] sacrarum disciplinarum magistri supra et extra Episcoporum magisterium non sese existiment, quin immo in alumnis venerationem et amorem erga illud inducant.[15]

49. [*De auctoritate magistrorum*]. Exinde magister et in docendo et in scribendo differentiam bene percipiat inter auctoritatem doctrinalem Summi Pontificis et Episcoporum in communione cum Ipso docentium, qui unice magistri authentici in Ecclesia a Christo statuti sunt,[16] et auctoritatem eorum, qui quidem ab Ecclesia delegationem docendi obtinent, quorum tamen

doctrina non habet valorem authenticum nisi prout doctrinam ipsam Magisterii Ecclesiae exponit vel etiam in quantum Ecclesia approbante et invigilante, communi et constanti consensu proponitur.[17] In aliis vero doctrinis vel opinionibus propriis et personalibus sacrae scientiae magistri nullam Ecclesiastici Magisterii habent auctoritatem, sed eam tantum quae eorum argumentis scientificis convenit.

Caveant ergo magistri ne suis opinionibus etsi bene fundatis valorem ipsius Magisterii Ecclesiae tribuant. Quapropter prudentes et humiles sint, nec existiment suam opinionem in rebus disputatis esse ipsius Ecclesiae doctrinam neve eos qui illam opinionem reiciunt, de errore in fide vel de deficiente erga Ecclesiae Magisterium obsequio arguant.

50. [*Conclusio*]. Quae tandem de obsequio erga Magisterium dicta sunt, valent de omnibus disciplinis quae directe vel indirecte relationem habent cum revelatione; quare non tantum de disciplinis sacris, sed, servatis prudenter differentiis, valent etiam de aliis scientiis, imprimis de philosophia, quippe quae ad Revelationis veritates penetrandas, illustrandas et defendendas tantopere conferre possit.[18]

NOTAE

[1] Pius XII, Allocutio *Si diligis,* 31 maii 1954: *Discorsi e Radiomessaggi,* t. XVI (1954-55), p. 42: « Christus Dominus veritatem, quam e caelis attulit, Apostolis et per ipsos eorum successoribus concredidit; Apostolos, sicut fuit ipse missus a Patre (Io. 20, 21), misit, ut docerent omnes gentes omnia quaecumque ipsi a Domino audierant » (cf. Mat. 28, 19-20). Cf. Schema Constitutionis Dogmaticae a Commissione Theologica apparatum *De Ecclesia,* Pars II, cap. VII: *De Ecclesiae Magisterio,* § 1: « Existit ergo in Ecclesia perenne et vivum magisterium, cui munus traditum est docendi cum auctoritate nomine Christi in rebus fidei et morum ».

[2] Pius XII, Alloc. *Si diligis,* l. c.: « Apostoli igitur iure divino sunt in Ecclesia statuti veri doctores seu magistri. Praeter Apostolorum autem legitimos successores, scilicet Romanum Pontificem pro universa Ecclesia, Episcopos vero pro fidelibus suis curis commissis (cfr. can. 1326), alii magistri iure divino in Ecclesia non habentur ».

[3] Pius XII, Alloc. *Si diligis,* l. c. p. 42 s.: « At tum ipsi, tum imprimis Supremus in Ecclesia Magister atque Christi in terris Vicarius, alios arcessere possunt suos in magistri munere operis socios consiliariosve, quibus facultatem (sive peculiariter sive ob collatum officium) docendi delegent ». Schema Constitutionis Dogmaticae *De Ecclesia,* Pars II, cap. VII:

De Magisterio, § 4: « Magistri Ecclesiae authentici, quo facilius munus sibi divinitus concreditum adimpleant, alios quos volunt sibi assumunt in adiutorium auxiliares, quibus peculiaria munera conferunt atque determinant ».

[4] PIUS XII, Litt. Encycl. *Humani Generis,* 12 aug. 1950: AAS 42 (1950) p. 567: « Et quamquam hoc sacrum Magisterium, in rebus fidei et morum, cuilibet theologo proxima et universalis veritatis norma esse debet, utpote cui Christus Dominus totum depositum fidei — Sacras nempe Litteras ac divinam " traditionem " — et custodiendum et tuendum et interpretandum concredidit... ».

[5] Cf. Io. 14, 6.

[6] Cf. Coloss. 1, 24; cf. PIUS XII, Litt. Encycl. *Mystici Corporis,* 29 iun. 1943: AAS 35 (1943) p. 193.

[7] PIUS XII, Litt. Encycl. *Humani generis,* 12 aug. 1950: AAS 42 (1950) p. 578: « Nitantur utique omni vi omnique contentione ut disciplinas, quas tradunt, provehant; sed caveant etiam ne limites transgrediantur a Nobis statutos ad veritatem fidei ac doctrinae catholicae tuendam. In quaestiones novas, quas hodierna cultura ac progrediens aetas in medium protulerunt, diligentissimam suam conferant pervestigationem, sed ea qua par est prudentia et cautela ».

[8] Cf. PIUS XII, *Alloc. iis qui interfuerunt Conventui sexto de hodiernis postulatis ac normis ad Pastorale ministerium aptius provehendum,* 14 sept. 1956: AAS 48 (1956) pp. 709-710: « Ciò non toglie certamente che i Teologi e gli scienziati si adoperino per dare un fondamento scientifico a tutta una serie di acute questioni della vita. Certamente la S. Sede ama, loda e promuove le erudite ricerche e le altre speculazioni di Teologi, che approfondiscono le verità rivelate e che non esitano di considerare, spiegare e sostenere le dichiarazioni del Magistero ecclesiastico con serietà scientifica, al lume della ragione illustrata dalla fede (Conc. Vat., Sess. III, cap. 4), vale a dire, come affermava Pio IX, " *in sensu Ecclesiae* " ».

[9] PIUS IX, Alloc. *Singulari quodam,* 9 dec. 1854: DENZ. 1642 et *Syllabus,* 8: DENZ 1708.

[10] Cf. PIUS XII, Alloc. ad Membra Congressus Internationalis de Liturgia Pastorali: *Vous nous avez demandé,* 22 sept. 1956: *Discorsi e Radiomessaggi,* XVIII, p. 474.

[11] Cf. PIUS XII, Litt. Encycl. *Divino afflante Spiritu,* 30 sept. 1943: AAS 35 (1943) p. 319.

[12] Cf. Schema Constitutionis « De Ecclesia », Pars II, cap. VII: *De Ecclesiae Magisterio,* § 2.

[13] PIUS XII, Litt. Encycl. *Humani generis,* 12 aug. 1950: AAS 42 (1950) p. 568: « Quodsi Summi Pontifices in actis suis de re hactenus controversa data opera sententiam ferunt, omnibus patet rem illam, secundum mentem ac voluntatem eorundem Pontificum, quaestionem liberae inter theologos disceptationis iam haberi non posse ».

[14] Cf. Schema Constitutionis « De Ecclesia », cap. VII: *De Ecclesiae Magisterio,* § 2.

[15] PIUS XII, Alloc. *Si diligis,* l. c. p. 43: « Qui ad docendum ita vocantur, in Ecclesia proprie non nomine suo, neque titulo scientiae theo-

logicae, magistros agunt, sed vi missionis quam a legitimo Magisterio receperunt, eorumque facultas manet semper huic subiecta neque umquam fit sui iuris, seu nulli potestati obnoxia ». — PIUS XII, *Allocuzione ai partecipanti alla VI settimana di aggiornamento pastorale,* 14 sept. 1956: AAS 48 (1956) p. 709: « Particolari circostanze nel più recente periodo della vita ecclesiastica c'indussero a dire, nelle Nostre due allocuzioni al Sacro Collegio e all'Episcopato del 31 maggio e del 3 novembre 1954, una parola sul fondamento del magistero *iure divino* del Papa e dei Vescovi e sull'insegnamento dei teologi, i quali non per diritto divino, ma per delegazione della Chiesa, esercitano il loro ufficio, e quindi rimangono sottoposti alla autorità e alla vigilanza del legittimo Magistero. Se essi come teologi sono attivamente interessati nell' " Orientamento " e adducono argomenti scientifici, avrebbe potuto presentarsi il quesito, se la parola dei teologi o quella del Magistero della Chiesa offre maggior peso e garanzia di verità. Al quale proposito nella Enciclica *Humani generis* si legge: " Quod quidem depositum (fidei) ... nec ipsis theologis divinus Redemptor concredidit authentice interpretandum, sed soli Ecclesiae Magisterio... Quare decessor Noster imm. memoriae Pius IX, docens nobilissimum theologiae munus illud esse, quod ostendat quomodo ab Ecclesia definita doctrina contineatur in fontibus, non absque gravi causa illa addidit verba: eo ipso sensu, quod ab Ecclesia definita est ". Decisiva dunque per la conoscenza della verità non è già la *opinio theologorum,* ma il *sensus Ecclesiae.* Altrimenti sarebbe fare dei teologi quasi " magistri Magisterii "; il che è un evidente errore ».

[16] PIUS XII, Alloc. *Si diligis,* l. c. pp. 42-43.

[17] PIUS XII, Litt. Encycl. *Humani generis,* 12 aug. 1950: AAS 42 (1950) p. 569: « Quod quidem depositum nec singulis christifidelibus nec ipsis theologis divinus Redemptor concredidit authentice interpretandum, sed soli Ecclesiae Magisterio ». Cf. Schema Constitutionis « De Ecclesia », pars II, cap. VII: *De Ecclesiae Magisterio,* § 5.

[18] S. PIUS X, Litt. Encycl. *Pascendi dominici gregis,* 8 sept. 1907: Ench. Cler. n. 806; PIUS XII, Litt. Encycl. *Humani generis,* 12 aug. 1950: AAS 42 (1950).

Caput II

DE RATIONE DOCENDI SACRAM SCRIPTURAM

51. [*Introductio*]. Cum in instituendis Sanctae Matris Ecclesiae ministris Sacra Scriptura locum principem obtinere debeat atque eo firmius Christo Sacerdoti conformentur alumni quo profundiorem Sacrae Scripturae habeant cognitionem, iuxta illud Sancti Hieronymi: « Ignoratio scripturarum ignoratio Christi est »,[1] cum vero in huiusmodi disciplina tradenda propter ipsius verbi Dei sublimitatem necnon ob nova a progressu scientiarum orta problemata, eximia cura sit adhibenda, haec Sancta Oecumenica Synodus, ut iis quae in Constitutione de Fontibus Revelationis statuuntur, ipsa quoque Sacram Scripturam docendi ratio plene respondeat, has normas sequendas decernit.[2]

52. [*Sacrae Scripturae magistri*]. Omnes qui Sacrae Scripturae studio incumbunt Sancti Spiritus auxilio se indigere sciant, cum ea « quae a Deo donata sunt nobis », non spiritu huius mundi, sed Spiritu qui ex Deo est, scrutanda sint. Sacrae Scripturae magistri vero meminerint se munere fungi nomine Ecclesiae « quae a Christo Domino totius depositi veritatis divinitus revelatae custos et interpres constituta est ».[3] Vivo Ecclesiae Magisterio igitur fidelissime inhaerentes, doctrinae revelatae, non tantum scientiae humanae, quantumvis insignis et necessariae, agant magistros. Quare ad docendam Sacram Scripturam vocentur nonnisi ii qui debito studiorum curriculo expleto ac congruis gradibus academicis obtentis, Sacra Theologia non minus ac linguarum antiquarum cognitione et criticae artis subsidiis profunde instructi, sana ac tuta doctrina eniteant, normis ab Apostolica Sede de re latis propriam docendi rationem omnino conforment ac sedulo curent ut alumni sacrarum litterarum incumbentes studiis Auctores omni exceptione maiores prae manibus habeant.[4]

53. [*Praecipua criteria a magistris Sacrae Scripturae servanda*]. In Sacra Scriptura tradenda initium sumatur ab origine divina sacrarum litterarum. Hinc doctrina catholica de inspiratione quam diligentissime exponatur; praecipuum eius consecta-

rium, id est inerrantia, statuatur et declaretur atque « cognitis... accurateque aestimatis antiquorum loquendi scribendique modis et artibus »,[5] veritas historica et obiectiva Sacrae Scripturae sarta tectaque conservetur [6] et Sacri Auctoris mens plenius illustriusque perspiciatur.[7] Interpretationis leges explanentur et diiudicentur. Ipsi vero Magistri interpretandi munere ita fungantur ut litteralem textuum et librorum sensum reperiant et exponant, ratione habita declarationum Magisterii Ecclesiae, interpretationum Sanctorum Patrum et analogiae fidei. Spiritualem seu typicam quoque verborum et gestorum significationem, dummodo eam a Deo intendi rite constet, debito modo explanare curent.[8]

54. [*Praecipua argumenta a magistris Sacrae Scripturae tractanda*]. Cum ingens rerum biblicarum copia nequeat tota tradi, curet potissimum magister clare monstrare quae sint doctrinae tum in Vetere tum in Novo Testamento a Spiritu Sancto propositae: quae sit ratio atque coniunctio inter utrumque Testamentum: quae revelationis ab exordiis ad Christum et Apostolos detur historica progressio. Durante toto curriculo theologico habeatur cursim lectio Veteris et Novi Testamenti, adnexa explicatione concisa, sed solido fundamento scientifico innixa.

Ad accuratiorem explicationem seligantur ex Vetere Testamento imprimis doctrina de generis humani primordiis, historia originis populi electi Israel, Prophetarum textus quidam insignes et Psalmi qui sunt ipsius Ecclesiae preces quotidianae; ex Novo Testamento praecipue quae Iesus fecit et docuit (cf. Act. 1, 1) tradantur et Sancti Pauli Epistulae diligenter explicentur.[9]

Insuper, in Facultatibus et Studiorum Universitatibus Professores peculiares quaestiones deligant penitiori indagationi subiiciendas, ad maiorem doctrinae sacrae profectum. Quaestionum nondum enodatarum solutionem quaerant eam quae cum Ecclesiae doctrina concordet et certis scientiae profanae conclusionibus satisfaciat; ac sancte caventes, ne fidei veritates laedantur neve fideles ipsique sacerdotes circumferantur omni vento doctrinae (cf. Eph. 4, 14), id mereantur, magistra semper Ecclesia, obtinere ut integra veritas divina clarius appareat, profundius colatur, latius promulgetur.

55. [*Momentum S. Scripturae theologicum et spirituale imprimis patefaciendum*]. Magistri rei biblicae in singulis libris vel textibus imprimis ipsum verbi Dei inaestimabilem thesau-

rum ita patefacere quaerant, ut divinae Scripturae usus in universam influat Theologiam eiusque prope sit anima; sacrorum alumnos edoceant quantum Scripturae divinitus inspiratae cognitio et amor conferant « ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus » (cf. 2 Tim. 3, 16); in lucem ponant vitale momentum quod narrationes et doctrinae librorum sacrorum habent pro vita intellectuali et spirituali in cuiusvis temporis adiunctis; futuros sacerdotes Dei sermoni vivo et efficaci (cf. Hebr. 4, 12) ita reddant familiares, ut « non in persuasibilibus humanae sapientiae verbis », sed « in doctrina Spiritus » (cf. 1 Cor. 2, 4-13) laetum nuntium communicare ipsosque fideles ad eam Sacri Textus lectionem ducere discant, qua « per consolationem Scripturarum » (cf. Rom. 15, 4) spe roborentur.[10]

NOTAE

[1] S. Hieronymus, *In Isaiam Prol.*: PL 24, 17.

[2] De ratione docendi S. Scripturam in Clericorum Seminariis et Religiosorum Collegiis recenter agitur imprimis in Instructione Pont. Commissionis Biblicae, 13 maii 1950: Ench. Bibl. nn. 582-610.

[3] Cf. Pius XII, Litt. Encycl. *Humani generis,* 12 aug. 1950: AAS 42 (1950) p. 569.

[4] Instructio Pont. Commissionis Bibl., Ench. Bibl. n. 579: « In exegetica expositione, magister ne umquam obliviscatur Ecclesiae a Deo traditam esse Sacram Scripturam non solum custodiendam, sed etiam interpretandam. Quare sanctum habebit, numquam a communi doctrina ac traditione Ecclesiae vel minimum discedere ».

[5] Cf. Pius XII, Litt. Encycl. *Divino afflante Spiritu,* 30 sept. 1943: Ench. Bibl. n. 560.

[6] Cf. Monitum Supr. Congr. S. Officii, 20 iun. 1961: AAS 53 (1961) pp. 507 sq.

[7] Cf. Pius XII, Litt. Encycl. *Divino afflante Spiritu*: l. c. n. 560.

[8] *a*) Circa *inspirationis* doctrinam: cf. Leo XIII, Litt. Encycl. *Providentissimus Deus,* 18 nov. 1893: Ench. Bibl. n. 125; Benedictus XV, Litt. Encycl. *Spiritus Paraclitus,* 15 sept. 1920: Ench. Bibl. n. 448.

b) Circa *inerrantiam*: cf. Ench. Bibl. n. 124; Pius XII, Litt. Encycl. *Divino afflante Spiritu*: Ench. Bibl. nn. 539-540: « Hanc igitur, quam Decessor Noster Leo XIII tanta cum gravitate doctrinam exposuit, Nos quoque auctoritate Nostra proponimus et, ut ab omnibus religiose teneatur, inculcamus ».

c) Quoad *obiectivam et historicam veritatem* S. Scripturae: cf. Benedictus XV. Litt. Encycl. *Spiritus Paraclitus*: Ench. Bibl. n. 462; et *Monitum Supr. Congregationis S. Officii,* 20 iun. 1961: AAS 53 (1961) p. 507 sq.: « Biblicarum disciplinarum studio laudabiliter fervente, in variis regionibus sententiae et opiniones circumferuntur, quae in discrimen

adducunt germanam veritatem historicam et obiectivam Scripturae Sacrae non modo Veteris Testamenti (sicut Summus Pontifex Pius XII in Litteris Encycl. *Humani generis* iam deploraverat), verum et Novi, etiam quoad dicta et facta Christi Iesu.

Cum autem huiusmodi sententiae et opiniones anxios faciant et Pastores et christifideles, Em.mi Patres, fidei morumque doctrinae tutandae praepositi, omnes, qui de Sacris Libris sive scripto sive verbo agunt, monendos censuerunt ut semper debita cum prudentia ac reverentia tantum argumentum pertractent, et prae oculis semper habeant SS. Patrum doctrinam atque Ecclesiae sensum ac Magisterium, ne fidelium conscientiae perturbentur neve fidei veritates laedantur ».

d) Normae pro exegesi catholica observandae: cf. *Instructionem Pont. Comm. Biblicae*: Ench. Bibl. n. 598; Pius XII, Litt. Encycl. *Humani generis*: Ench. Bibl. n. 612.

[9] Cf. *Instructionem Pont. Comm. Biblicae*: Ench. Bibl. nn. 593-597.

[10] Leo XIII, Litt. Encycl. *Providentissimus Deus,* 18 nov. 1893: Ench. Bibl. n. 114: « Illud autem maxime optabile est et necessarium, ut eiusdem Divinae Scripturae usus in universam theologiae influat disciplinam eiusque proprie sit anima: ita nimirum omni aetate Patres atque praeclarissimi quique theologi professi sunt et re praestiterunt ».

Quis sit finis, quae indoles lectionum Sacrae Scripturae quibus alumni instituantur, eo definitur quod ad futuros sacerdotes et apostolos parandos diriguntur. Cf. *Instructionem Pont. Comm. Biblicae*: Ench. Bibl. n. 601: « His enim lectionibus potissimum obtinendum est, ut futuri sacerdotes intellegant sibique persuadeant Sacros Libros tam ad fovendam suam ipsorum propriam vitam sacerdotalem quam ad munera sacerdotalia cum fructu peragenda plurimum conferre. Quapropter magister alumnis suis, nequaquam contentus, ut rerum biblicarum notitias et cognitiones utiles et necessarias tradat, data occasione id quoque naviter ipsis ostendat, quomodo Sacrarum Scripturarum solida cognitione, assidua lectione, pia meditatione vitae propriae sacerdotalis sanctitatem alere, firmare, promovere ministeriumque apostolicum, maxime sacrae concionis et institutionis catecheticae, fecundum reddere possint ».

Caput III

DE DOCTRINA S. THOMAE SERVANDA

56. Cum de studiis ecclesiasticis ordinare ad Apostolicae Sedis auctoritatem pertineat,[1] mirum non est si pluries Summi Pontifices instanter de re tam gravi providentes S. Thomam Aquinatem enixe laudaverint [2] illumque omnibus catholicis scholis proposuerint, utpote qui doctrina sua synthetica traditionis ecclesiasticae documenta nec non veterum doctorum sententias aperto animo collegerit, admirabili ordine digesserit ac magnis incrementis adauxerit.[3] Cuius doctrinam, cum prae ceteris consentanea sit et veritatibus Deo aperiente cognitis et Sanctorum Patrum documentis et rectae rationis principiis, Ecclesia Sancta sibi tamquam suam sumpsit [4] eiusdemque auctorem appellavit Doctorem Communem, id est universalem.[5]

57. Quam Doctoris Angelici electionem a quinque postremis Summis Pontificibus, ob errores e philosophia moderna in scholas catholicas tunc irruentes,[6] iterum atque iterum factam et confirmatam, suam solemniter facere decrevit Sacrosancta Oecumenica Synodus atque philosophiae et theologiae cultoribus denuo mandat ut S. Thomae Aquinatis doctrinae sedulo studeant, omnibus autem, quibus ab ipsa Ecclesia aliquod munus docendi concreditum est, ut eam fideliter teneant.[7]

58. Hanc vero Ecclesiae legem reiterando, neque antiquae traditioni vel sapientiae Patrum aut aliorum catholicorum Doctorum derogare neque legitimam libertatem in veritatis cuiuscumque novae indagatione coarctare intendit Oecumenicum Concilium; [8] sed omnibus ducem et exemplar proponere, qui eo firmius ac securius ad integram et liberam veritatis determinationem perducere valeat.[9] Nam qui Doctorem Angelicum magistrum eligunt, non tantum ad diversissimos et ditissimos traditionis fontes ducuntur, sed etiam eius magisterio egregie instruuntur ad falsa dogmata refellenda atque ad philosophiae vel theologiae cultorum placita quamvis aliena diiudicanda, rectificanda et illa quae probari possunt assumenda; et ipso duce in rationis exercitio

ad eum libertatis usum, qui fidei christianae perfecte concordat, efficacissima paedagogia initiantur.[10] Rationem enim, ut par est, a Fide apprime distinguens, utramque tamen amice consocians, utriusque tum iura conservavit, tum dignitati consuluit.[11]

59. Universalis ergo auctoritas quam Ecclesia tribuit D. Thomae, non modo mere statico, sed sensu proprio et dynamico intelligenda manet, ita quidem ut omnes qui philosophicis et theologicis disciplinis dant operam in ipsis Angelici Doctoris scriptis, eiusdem *doctrinam, rationem et propria principia,* sicut constanter monet Ecclesiae Magisterium, sedulo inquirant iisque informati tum progredientis aetatis inventa apte interpretari, tum novas exsurgentes quaestiones funditus solvere addiscant.[12]

60. Hanc S. Thomae universalem vindicationem, iam in Ecclesiae lege positam, agnoscit et confirmat Sacrosancta Oecumenica Synodus. Quam primo pro ecclesiasticis magistris, sed et pro eis qui in Universitatibus aliisque scholis docent, vigere statuit illamque deinde etiam ad ipsos christifideles extendi sua auctoritate disponit, ad illos potissimum qui in apostolatu quodam munere funguntur,[13] ita ut omnes, tali doctrina pro statu et captu suo fideliter imbuti, ipsius veritatis universalitatem percipere valeant et ad Christi revelationem melius cognoscendam, duce Doctore Angelico, securius firmiusque perveniant.

NOTAE

N. B.: 1) Amplissimam documentationem restringimus consulto ad Acta officialia quae ad universam Ecclesiam diriguntur quaeque mentem SS. Pontificum recentium plene aperiunt.

2) Quae de S. Thomae doctrina dicuntur de mente Doctoris Angelici intelligi debent primo et per se prout in suis operibus manifestatur, quin haec ad Scholam thomisticam simpliciter extendantur.

[1] « Patet quod ordinare de studio pertinet ad eum qui praeest reipublicae, et praecipue ad auctoritatem Sedis Apostolicae, qua universalis Ecclesia gubernatur, cui per generale studium providetur » (S. THOMAS AQ., *Contra impugnantes Dei cultum et religionem,* c. 3; *Opusc. omnia,* ed. P. Mandonnet, Parisiis 1927, vol. IV, p. 30). Haec verba citantur a S. PIO X in Motu proprio *Doctoris Angelici* (initio): cf. infra notam 5.

[2] Laudes et commendationes SS. Pontificum de doctrina S. Thomae breviter collegit LEO XIII in Litt. Encycl. *Aeterni Patris,* 4 aug. 1879: Ench. Cler. n. 419; fusiusque ordine chronologico descripsit J. I. BERTHIER, *S. Thomas Aquinas "Doctor Communis" Ecclesiae,* Romae 1914.

Ad synthesim redegerunt inter alios: J. MARITAIN, *Le Docteur Angélique,* Paris 1930, pp. 197 ss.; S. SZABO, *Die Auktorität des hl. Thomas von Aquin in der Theologie,* Regensburg-Rom 1919; I. UDE, *Die Auktorität des hl. Thomas von Aquin als Kirchenlehrer und seine "Summa Theologica",* Salzburg 1932; R. MARKOVICS, *Grundsätzliche Vorfragen einer methodischen Thomasdeutung,* Rom 1956; C. FABRO, *Breve introduzione al Tomismo,* Roma 1960. Documenta Pontificia ad rem respicientia usque ad a. 1932 damus secundum *Enchiridion Clericorum* editum a S. Congr. de Seminariis et Studiorum Universitatibus, Romae 1938. Cetera sequentia ex AAS.

[3] Verba haec sunt LEONIS XIII in Litt. Encycl. *Aeterni Patris,* 4 aug. 1879: Ench. Cler. n. 416, in quibus S. Thomas declaratur sicut ille qui « ... inter Scholasticos Doctores, omnium princeps et magister, longe eminet ». Post verba citata S. Pontifex primo laudat plenitudinem sapientiae et methodi aptitudinem S. Thomae; deinde laudat firmitatem principiorum et methodi amplitudinem S. Thomae in philosophia utpote qui *maximus fuit interpres ipsius aptitudinis naturalis rationis ad veritatem* (l. c. n. 417).

[4] PIUS XI, litt. Encycl. *Studiorum Ducem,* 29 iun. 1923: Ench. Cler., n. 1174: « Nos vero haec tanta divinissimo ingenio tributa praeconia sic probamus ut non modo Angelicum, sed etiam Communem seu universalem Ecclesiae Doctorem appellandum putemus Thomam, cuius doctrinam, ut quam plurimis in omni genere litterarum monumentis testata est, suam Ecclesia fecerit ».

Haec verba resumpta sunt a S. P. IOANNE XXIII in Oratione habita coram Membris V Congressus Thomistici Internationalis, 16 sept. 1960: AAS 52 (1960) p. 821: « Cuius (S. Thomae) doctrinam, cum prae ceteris consentanea esset et veritatibus, Deo aperiente, cognitis, et Sanctorum Patrum documentis, et rectae rationis principiis, Ecclesia sancta sibi tamquam suam sumpsit, eiusdemque auctorem appellavit Doctorem Communem, hoc est universalem ».

[5] Indicantur *Acta praecipua* seu officialia, utpote ad universam Ecclesiam directa.

LEO XIII, Litt. Encycl. *Aeterni Patris,* 4 aug. 1879: Ench. Cler. nn. 416-430; S. PIUS X, Motu proprio *Doctoris Angelici,* 29 iun. 1914: ibid., nn. 888-893. De eiusdem S. PII X mandato S. Congreg. Studiorum proposuit XXIV « principia et pronuntiata maiora » S. Thomae quae « sancte teneantur », 27 iul. 1914: Ench. Cler. nn. 894-918. BENEDICTUS XV (1914-1922) iubet in novo Codice Iuris Canonici sive religiosos (can. 589, 1), sive clericos quosve (can. 1366, 2) S. Thomam veluti magistrum habere. PIUS XI dat Litt. Encycl. *Studiorum Ducem* in quibus in initio laudes Alexandri IV (qui S. Doctorem a. 1256 promoveri Parisiis fecit) et praesertim IOANNIS XXII (qui illum a. 1318 canonizavit) memorat: « Ipse (S. Thomas) plus illuminavit Ecclesiam quam omnes alii Doctores; in cuius libris plus proficit homo uno anno quam in aliorum doctrina toto tempore vitae suae » (Ench. Cler. n. 1174). PIUS XII renovat praescriptionem Codicis I. C. pro religiosis in Statutis generalibus adnexis Const. Apost. *Sedes Sapientiae* (Art. 44, § 2, n. 2), pro omnibus studio addictis in

Litt. Encycl. *Humani generis,* 12 aug. 1950: AAS 42 (1950) pp. 571 ss. et in Allocutione ad eos qui IV Conventui Internat. Thomistarum interfuerunt Romae, 14 sept. 1955: AAS 47 (1955) pp. 683 s.

[6] Leo XIII, Litt. Encycl. *Aeterni Patris*: Ench. Cler. n. 398.

Errores praecipui in Theologia, qui saec. xix apud catholicos ab Ecclesia damnati sunt, indicantur: *Indifferentismus* F. De Lamennais (Gregorius XVI, Litt. Encycl. *Mirari vos,* 15 aug. 1832: Denz. nn. 1613-1616); *Traditionalismus* L. E. Bautain et Aug. Bonnetty (Gregorius XVI, Breve 20 dec. 1834 et Pius IX Decr. S. Congr. Indicis, 15 iun. 1855: Denz. nn. 1622-1627, 1649-1652); *Criticismus idealisticus* G. Hermes, Günther et J. Frohschammer (Gregorius XVI, Breve *Dum acerbissimas,* 26 sept. 1835: Denz. nn. 1618-1621, in quo explicite damnantur « ... impiae et insidiosae quorumdam... scriptorum molitiones »; Pius IX, Breve *Eximiam Tuam,* 15 iun. 1857: Denz. nn. 1655-1658, contra Günther, qui principia novae philosophiae ab Hermes in methodologia theologica assumpta, ad « demonstranda » mysteria suprema fidei, praesertim Trinitatis et Incarnationis, extendebat; Pius IX, Epist. *Gravissimas inter* ad Archiep. Monac., 11 dec. 1862: Denz. nn. 1666-1676, contra Frohschammer qui minime se subiecit, immo contra Litt. Encycl. *Aeterni Patris* opus senectutis rescribere ausus est: *Die Philosophie des hl. Thomas von Aquin,* Leipzig, Brockhaus, 1889. In iuventute iam scripserat: *Ueber das Recht der neueren Philosophie gegenüber der Scholastik,* München 1863. — Nostra aetate facile princeps in impugnando Thomismo inter Catholicos est J. Hessen qui neokantianorum aperte sequitur semitas (cf. eiusdem: *Die Weltanschauung des hl. Thomas von Aquin,* Stuttgart 1926; II ed. cum titulo: *Thomas von Aquin und wir,* München-Basel 1955).

[7] S. Pius X in Motu proprio *Doctoris Angelici*: Ench. Cler. n. 892. Iam eadem ederat S. Pontifex in Litt. Encycl. *Pascendi,* 8 sept. 1907: Ench. Cler. n. 805. Quae praescripta sunt in CIC a S. Pio X parato et a Benedicto XV promulgato, can. 1366, § 2. Pro religiosis eadem statuuntur: can. 589, § 1. Pius XI, Litt. Encycl. *Studiorum Ducem,* 29 iun. 1923: Ench. Cler. n. 1174: « *Studiorum Ducem* sacrae iuventuti in maioribus disciplinis..., *Iuris Canonici* statuta confirmantes, habendum esse ediximus *Thomam Aquinatem* ».

[8] Illud etiam edixit expresse Pius XI, Litt. Encycl. *Studiorum Ducem*: Ench. Cler. n. 1178.

[9] Iam Leo XIII hanc magnanimitatem S. Thomae doctrinae declarabat: Litt. Encycl. *Aeterni Patris*: Ench. Cler. n. 417. Haecque firmiter fusiusque resumpsit S. Pius X, Motu proprio *Doctoris Angelici*: Ench. Cler. n. 890. Eadem fere proposuerunt Pius XI, Litt. Encycl. *Studiorum Ducem,* 29 iun. 1923: AAS 15 (1923) p. 324, et Pius XII, Sermo ad alumnos Seminariorum, 24 iun. 1939: AAS 31 (1939) p. 246 s. Notionem thomisticam libertatis, contra licentiam modernorum, commendat adhuc Leo XIII, Litt. Encycl. *Aeterni Patris*: Ench. Cler. n. 426.

[10] S. Pius X, Motu proprio *Doctoris Angelici*: Ench. Cler. n. 889. Hoc universalis defensionis munus S. Thomae doctrinae contra haereses tribuit etiam Leo XIII, Litt. Encycl. *Aeterni Patris*: Ench. Cler. n. 420.

Antithomismum Reformatorum, de cetero notum apud historicos theo-

logiae, tangit LEO XIII, Litt. Encycl. *Aeterni Patris*: Ench. Cler. n. 420. Etiam S. PIUS X, Motu proprio *Doctoris Angelici*: Ench. Cler. n. 890.

[11] LEO XIII, Litt. Encycl. *Aeterni Patris*: Ench. Cler. n. 417. Aptitudinem humanae mentis ad veritatem atque concordiam seu harmoniam fidei et rationis ponit veluti principium methodologicum in propria activitate doctrinali Doctor Angelicus: textus classicus est *Expositio super librum Boethii De Trinitate* (cf. praesertim q. I, aa. 1-2; q. II, aa. 1-3; q. III, aa. 1-2; q. V, a. 4; q. VI, aa. 2-4); cf. etiam: *In I Sent.* Prologus, a. 1, *Utrum praeter physicas disciplinas alia doctrina sit homini necessaria.* - *Summa contra Gentiles,* lib. I, c. 4: *Quod divina naturaliter cognita convenienter hominibus credenda proponuntur.* - *Summa Theol.* I, q. 1, a. 1: *Utrum sit necessarium praeter philosophicas disciplinas aliam doctrinam haberi.* Analysim historico-doctrinalem huiusmodi novae methodologiae theologicae dedit doctissimus historicus Thomismi M. GRABMANN: *Die theologische Erkenntnis- und Einleitungslehre des Thomas von Aquin auf Grund seiner Schrift in Boethium de Trinitate,* Thomist. Studien IV, Freiburg i. d. Schweiz 1948.

[12] Secundum normam CIC, can. 1366, § 2: « Philosophiae rationalis ac theologiae studia et alumnorum in his disciplinis institutionem professores omnino pertractent ad Angelici Doctoris *rationem, doctrinam* et *principia,* eaque sancte teneant ». Pro religiosis, can. 589, § 1. Commendatio et assumptio doctrinae S. Thomae ab omnibus fere ordinibus religiosis commemorantur a LEONE XIII in Litt. Encycl. *Aeterni Patris*: Ench. Cler. n. 418. Ipsos quoque Franciscanos ad S. Thomae sequelam vocavit idem S. Pontifex in Epist. *Nostra erga* ad Ministrum Generalem Ordinis Fratrum Minorum 25 nov. 1898: Acta Leonis XIII, vol. XVIII (1898) p. 188. Formula CIC redit deinde habitualiter in documentis pontificiis: ultimo in Alloc. S. Pont. IOANNIS XXIII ad Rectores Seminariorum, 29 iul. 1961: AAS 53 (1961) p. 564: « ... Anzitutto una soda formazione filosofica cristiana, secondo i principi, la dottrina, il metodo di S. Tommaso, che dia all'alunno di oggi e all'uomo di domani equilibrio di giudizio, profondità di vedute, buon senso e maturità intellettuale. Alla luce di quei principi chiarificatori potranno essere giudicati nel loro giusto valore i vasti movimenti culturali e letterari, le correnti del pensiero moderno, le lacune e i pericoli del tecnicismo ».

« Ratio » de qua in CIC secundum pontificia documenta intelligitur « ratio seu methodus scholastica », seu per formam stricte *argumentativam* sive syllogisticam (Ench. Cler. n. 1128). In huiusmodi methodi exercitio stricte ad propria principia S. Thomae attendendum esse graviter monet S. PIUS X in Motu proprio *Doctoris Angelici,* 29 iun. 1914:

a) Non agitur de commemoranda Scholastica quadam generica, sed *unice* — et non tantum *praecipue* — de illa quae principiis S. Thomae nititur (Ench. Cler. n. 889);

b) Haec principia non ut opinionum capita sed ut *fundamenta* in veritatis sive naturalis sive supernaturalis investigatione sunt accipienda (l. c. n. 890);

c) Monentur qui Philosophiae et Theologiae dant operam ne ullum

vestigium, praesertim in metaphysicis, ab Aquinate discedant, cum hoc *non sine magno detrimento esset* (Ench. Cler. n. 891);

d) *Principia* S. Thomae seu *pronuntiata maiora* stricte accipienda et recte sunt interpretanda (Ench. Cler. n. 891);

e) Unde adprobatio doctrinae alicuius Doctoris vel Sancti, quae ab Ecclesia facta fuerit, hoc sensu intelligenda manet dummodo talis doctrina cum principiis Aquinatis concordet aut iis haudquaquam repugnet (Ench. Cler. n. 891).

Huiusmodi *principia seu pronuntiata maiora* vel theses numero XXIV, de ipsius S. Pontificis mandato edita a S. C. Studiorum (27 iulii 1914: Ench. Cler. nn. 894-918) nunc, ope methodi progressionis et novarum investigationum, possent sive in strictiore adhuc forma redigi sive ad alias partes (v. g. ad *ethicam,* ad ius *naturale,* ad *oeconomiam,* ad *politicam...*) extendi. Immo *suadetur similis elenchus etiam pro principiis theologiae* sive speculativae, sive practicae.

[13] IOANNES XXIII in Allocutione ad participantes in V Conventu Thomistico Internationali, 16 sept. 1960: AAS 52 (1960) p. 823.

PARTICULARE ADDITAMENTUM AD NR. 59 SCHEMATIS DECRETI « DE DOCTRINA S. THOMAE SERVANDA »

1. Iam vero, si a philosophicis disciplinis exordiamur, philosophiam proprie sapientiam vocat Angelicus Doctor utpote quae causas ultimas totius universi considerat eiusque Finem ultimum, qui est simul origo omnis veritatis et primum essendi principium, per rationis lumen investigare habet.[1] Vocatur ergo *scientia veritatis* philosophia, in quantum ex intrinseca primorum principiorum evidentia ad rerum naturas cognoscendas procedit per ipsum naturalis rationis lumen cui omnes assentire coguntur.[2] *Capacitatem* seu aptitudinem *mentis humanae ad veritatem inveniendam* ex ipso lumine rationis,[3] utpote participatio quaedam est luminis divini,[4] agnoscere necesse est.

Proprium ergo munus philosophiae est intrinsecam evidentiam rationum quae afferuntur inquirere secundum proprium mentis obiectum: proinde ad res ipsas, non vero ad hominum opiniones attendendum esse, proclamat S. Thomas, eo quod « studium philosophiae non est ad hoc quod sciatur quid homines senserint, sed qualiter se habeat veritas rerum ».[5]

2. Iura rationis proinde atque philosophiae christianae singularem dignitatem miro modo vindicat Angelicus Doctor:[6] cognitionis essentiam in praesentia vel assimilatione ipsius obiecti in anima manifestari,[7] propriam veritatis rationem in adaequatione

seu conformitate mentis ad res ipsas consistere; [8] adaequatum vero obiectum seu primam et fundamentalem apprehensionem mentis humanae esse *notionem entis* in quantum ens connotat actum essendi seu esse, in quo omnia principia fundantur; [9] *principia prima,* quae dynamismum notionis entis patefaciunt et sine qua intelligi nequeunt, esse: *principium contradictionis* quod « non est simul affirmare et negare » quodque exigentiam ipsam veritatis in sua evidentia intellectuali statuit; [10] *principium totalitatis* scil. quod « omne totum est maius sua parte »[11] et *principium exclusi tertii* scil. « quae uni et eidem sunt aequalia, sibi invicem aequalia »; [12] *principium causalitatis* quod dependentiam entis per participationem sive finiti ab Infinito seu Ente per essentiam sive etiam entium finitorum inter se affirmat; [13] *principium finalitatis* quod ordinem sive proportionem mediorum ad finem in cursu naturae et in vita intellectuali innuit atque omnia sive corporalia sive spiritualia divina regi Providentia plane ostendit.[14]

3. *Ad Dei cognitionem quod attinet* quaedam ergo sunt ad quae etiam ratio naturalis sive e rebus sensibilibus sive ex humanae activitatis experientia pertingere potest discurrendo veluti ab effectibus ad ultimam Causam: sicut est Deum esse, Deum esse unum, bonum, verum, omniscium, omnipotentem, infinitum, personalem, creatorem omnium rerum atque finem ultimum vitae quaeque suo modo etiam antiqui philosophi demonstrative de Deo probaverunt ducti naturalis lumine rationis.[15] *Ad hominis* naturam investigandam ea quae a S. Doctore dicuntur de animae ad corpus unione substantiali,[16] atque de intellectus cum sensu propria connexione exinde sequente,[17] de liberi arbitrii ratione atque fundamento,[18] de animi spiritualitate eiusque immortalitate; [19] exinde magna dignitas personae humanae quae in rationalis naturae subsistentia consistit [20] qua homo habet ordinem immediatum ad ipsum Deum atque capax Dei quodammodo efficitur.[21]

4. *Activitatem moralem* in tendentia ad ultimum finem per liberi arbitrii electionem ditiore sapientia exponit Angelicus Doctor.[22] Initium seu fons huiusmodi moralis activitatis ponuntur prima principia rationis practicae, quae habitum synderesos constituunt quaeque principia sunt iuris naturalis atque semina quaedam virtutum moralium [23] quorum primum venit illud quod

bonum est faciendum et malum vitandum.[24] Haec vero prima principia legem naturalem constituunt quae participatio quaedam est legis aeternae in rationali creatura: [25] huic legi homo conformare mores suos tenetur per virtutum moralium exercitium, quibus firmius malum fugiat, bonum prosequatur,[26] quaeque naturam humanam ad ultimum finem proxime ordinant atque ad vitae aeternae elevationem aliquo modo disponunt per gratiae donum participandum.[27]

In Sacra Theologia exponenda S. Thomam vel pleniore sapientia procedere haud difficile est ostendere, utpote qui consulto ipsius sacrae doctrinae novitios breviter ac dilucide instruere cum confidentia divini auxilii se prosecutum esse expresse testatur.[28]

a) *Fontes divini Verbi* sedulo investigans et traditioni ac supremo Ecclesiae magisterio firmiter obsequens,[29] veritates in revelatione implicitas modo analytico explicat et deducit easque secundum ordinem disciplinae in synthesim organicam reducit.

b) *Rationem a fide apprime distinguens,* fidem theologicam ad veritates supernaturales cognoscendas esse necessariam S. Doctor posuit: [30] lumen autem fidei, quod est quasi sigillatio primae veritatis in mente non potest fallere sicut Deus non potest decipere nec mentiri.[31]

c) *Ad Romani Pontificis auctoritatem,* utpote qui Vicarius est Christi et toti Ecclesiae praeest proprie et per se pertinere novam Symboli editionem ordinare, Synodum generalem congregare omniaque alia quae ad totam Ecclesiam pertinent disponere, Angelicus expresse docet.[32]

d) Pariter *naturae possibilitatem* seu capacitatem in suo ordine plane agnoscens, eam a gratia ita seiungit ut simul absolutam ordinis supernaturalis gratuitatem cum hominis naturali libertate servet.[33]

5. Doctrinae sacrae culmen est *Primatus Dei* [34] sive secundum quod in se est sive secundum quod est principium rerum et finis earum, et specialiter rationalis creaturae.[35]

Quare totam salutis dispensationem quasi tribus gradibus vel stadiis sic evolvit ut creatura rationalis a Deo procedens, sed per peccatum lapsa ad Deum redeat seu erigatur per Christum qui, secundum quod est homo, nobis est via tendendi ad Deum.[36]

6. Cum vero nonnisi in Deo ultimus hominis finis et per-

fecta beatitudo inveniantur, moralis consideratio in sacra doctrina nihil aliud est quam scientia ultimi finis eorumque quibus hominis libertas, per gratiam Christi, ad Deum pervenire possit.[37]

N. B.: Quod autem attinet ad illa « pronuntiata maiora » seu 24 theses, quas S. Congr. Studiorum de mandato S. Pii X edidit die 27 iul. 1914 (cf. *Ench. Cler.* nn. 894-918; et cf. *Acta et Documenta Conc. Oec. Vat. II apparando,* Series I, vol. III, pp. 348-350), mens Commissionis haec fuit:

Huiusmodi theses, ope ulterioris investigationis tum historicae tum critico-theoreticae a coetu peritissimorum in re instituendae, strictiore forma redigantur et ad alias quoque philosophiae partes extendantur (v. gr. ad ethicam, ius naturale, oeconomiam, philosophiam historiae et religionis, aestheticam etc.).

NOTAE AD ADDITAMENTUM

[1] *C. Gent.* I, cap. 1.

[2] *C. Gent.* I, cap. 7.

[3] *S. Th.* I-II^{ae}, q. 109, a. 1.

[4] *S. Th.* I^{a}, q. 84, a. 5.

[5] *In I De coelo et mundo,* lect. 22; ed. Parm. t. XIX, p. 58 b.

[6] Litt. Encycl. *Humani generis*: AAS 42 (1950) p. 573.

[7] *S. Th.* I^{a}, q. 12, a. 1 et 2.

[8] *S. Th.* I^{a}, q. 16, a. 1; q. 21, a. 2.

[9] *In I Sent.* d. 8, q. 1, a. 3 (Mandonnet I, 200); *De Pot.* q. IX, a. 7, ad 13; *Comp. Theol.* c. 219.

[10] *In IV Metaph.* lect. 6, num. 605; ed. Cathala.

[11] *S. Th.* I-II^{ae}, q. 51, a. 1; *C. Gent.* I, cap. 10.

[12] *S. Th.* I-II^{ae}, q. 94, a. 2.

[13] *S. Th.* I, q. 2, a. 3 (5 viae); q. 44, a. 1 (de creatione).

[14] *S. Th.* I, q. 2, a. 3 (V^{a} via); q. 22, a. 2; I-II^{ae}, q. 1, a. 4.

[15] *C. Gent.* I, cap. 3.

[16] *S. Th.* I^{a}, q. 76, a. 1.

[17] *S. Th.* I^{a}, q. 84, a. 7.

[18] *S. Th.* I^{a}, q. 83; I-II^{ae}, q. 9, aa. 1, 3 et 4.

[19] *S. Th.* I^{a}, q. 75, a. 6; II-II^{ae}, q. 164, a. 1, ad 2.

[20] *S. Th.* I^{a}, q. 29, a. 3 ad 2um.

[21] *De Ver.* q. 22, a. 2 ad 5um; II-II^{ae}, q. 2, a. 3.

[22] *C. Gent.* lib. III; *S. Th.* I-II^{ae}; Q. disp. *De Virt. in Com.*

[23] *De Ver.* q. 16, a. 1; q. 14, a. 2; *S. Th.* I^{a}, q. 79, a. 12 et 13 ad 3; I-II^{ae}, q. 93, a. 6; q. 94, a. 1 ad 2um. — Habitus primorum principiorum dicitur etiam « scintilla animae » (*In II Sent.* d. 39, q. III, a. 1).

[24] *S. Th.* I-II^{ae}, q. 94, a. 2 (art. capitalis!).

[25] *S. Th.* I-II[ae], q. 91, a. 2 et ad 3[um]; a. 3 ad 1[um]; a. 4 ad 1[um]; q. 93, a. 2 et 3.
[26] *S. Th.* I-II[ae], qq. 55-56; qq. 71-81.
[27] *De Ver.* q. 27, a. 1; *S. Th.* I-II[ae], q. 109, aa. 1-10.
[28] *S. Th.* Prologus.
[29] *S. Th.* II-II[ae], q. 10, a. 12.
[30] *De Ver.* q. 14, a. 1; *S. Th.* II-II[ae], q. 2, aa. 3-8.
[31] *In Boeth de Trin.* q. 3, a. 1 et ad 4[um].
[32] *S. Th.* II-II[ae], q. 1, a. 10; *Ibid.* q. 11, a. 2 ad 3[um].
[33] *S. Th.* I-II[ae], qq. 109 et 112.
[34] *S. Th.* I[a], q. I, a. 7.
[35] *S. Th.* I[a], q. 2, Prologus.
[36] *S. Th.* III[a] Pars, Prologus.
[37] *Comp. Theol.* cc. 199-200.

SCHEMA DECRETI

DE MISSIONIBUS

PROOEMIUM

1. [*Mandatum missionarium Ecclesiae*]. Cum Dominus et Redemptor Christus, quem Filium suum unigenitum Deus misericors misit in mundum, « ut salvetur mundus per ipsum » (Io. 3, 17), opus suum consummavisset, idem mandatum salvificum discipulis concredidit, quos propria simul instruxit potestate: « Sicut misit me Pater, et ego mitto vos » (Io. 20, 21). « Euntes in mundum universum praedicate Evangelium omni creaturae. Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur » (Mc. 16, 15-16).

Huic vero praecepto Domini obsequentes Apostoli ceterique discipuli omne studium contulerunt ad fidem salvificam propagandam. Opus missionarium ita inceptum, post ipsos Romani Pontifices et Episcopi Ecclesiae catholicae promovere contenderunt, Evangelio in diversis orbis partibus praedicando operam dantes.

Ad Concilia oecumenica autem quod attinet, imprimis notandum est, Sacrosanctam Tridentinam Synodum, quamvis nihil directa ratione de missionibus ad exteras gentes decreverit, iisdem tamen multum profuisse sive eo quod ipsam fidem catholicam vigorose defendit eiusque fervorem iterum accendit, sive eo quod disciplinam cleri tam saecularis quam regularis restituit et auxit, sive tandem eo quod novam structuram Curiae Romanae praeordinavit, e qua suo tempore nova Congregatio de Propaganda Fide prodiit.

Saeculo superiore, post progressus conspicuos, quos missiones catholicae perfecerant, Patres Concilii Oecumenici Vaticani I hoc incrementum consiliis et decretis congruis adiuvare in mente habebant; at propter iniquitatem temporum optima proposita ad exitum perducere non potuerunt. Hoc autem postea factum est legibus appositis in Codice Iuris Canonici et Litteris Apostolicis vel Constitutionibus quas Romani Pontifices de rebus missionalibus ediderunt.

2. [*Ratio catholica operis missionalis*]. Exinde iterum missiones ad exteras gentes maius in dies momentum obtinuerunt, non solum pro iis terris et nationibus, ubi praecipue habentur,

sed etiam pro Ecclesia universa ac pro toto genere humano. Propterea etiam Patres huius sacrosanctae Synodi « maximum illud sanctissimumque munus » fidei propagandae sibi proprium assumpserunt ipsumque normis opportunis adiuvare intendunt.

Primo loco vero catholicam seu genuinam operis missionarii rationem breviter revocare visum est contra falsas eiusdem repraesentationes quae aliquando inveniuntur. Opus enim missionum, sicut ipsum mandatum dominicum cui innititur, est opus salvificum, non politicum, munus spirituale, non temporale. Regnum quod missiones catholicae in mundo universo dilatare student, non est regnum saeculare, sed regnum aeternum et universale ipsius Christi Domini. Lucrum quod Evangelii praecones quaerunt non sunt divitiae materiales, sed fratres lucrandi in Christo: media quibus utuntur ad salvandas gentes non sunt arma aut opes terrestres, sed gratia et veritas, quas Christus Salvator mundo deperdito attulit. Ecclesia tandem, quam missionarii propagant et aedificant, non est aliqua constructio humana, sed civitas Dei, natura et fine supernaturalis, id est, societas filiorum Dei, quae autem intra fines determinatae gentis et loci ab hominibus erigitur et incolitur.

Attamen fieri potest, et aliquando accidit, ut modus agendi nimis naturalis sit et media adhibita operi efficiendo non omnino respondeant. Nam opus, de quo agitur, est opus summi Dei, qui finibus unius loci aut gentis contineri non potest. Ecclesia quoque, ad instar verae matris humanae, filias vult quidem similes sibi, sed tamen diversas seu particulares, quas ex distinctis stirpibus ortas uno omnes amore constringit. Ex adverso autem necesse est, ut novae ecclesiae uni matri coniunctae exsistant sicut palmites viti, id est Christo capiti, qui non est divisus nec dividi potest. Propterea missionarii, qui Christi et Ecclesiae nuntii sunt, indigent adaptatione: exteri quidem ad terram et gentem fidei lucrandam, autochthoni vero ad matrem communem Ecclesiam catholicam, ut Summi Pontifices saepius declaraverunt.

3. [*Condicio hodierna missionum*]. Duplex genus rerum spectantibus obvium est, alterum quidem secundum ac laetum, alterum autem adversum et triste. Imprimis cum gratiarum actione notandum est, conatus assiduos ac coniunctos Sedis Apostolicae et missionariorum eorumque adiutorum effecisse, ut non paucae missiones in diversis mundi partibus iam tamquam ecclesiae proprie dictae constitui potuerint, quae ab Episcopis autochthonis

reguntur. Sed etiam notari debet operarios evangelicos indigenas sive clericos sive religiosos vel laicos non sufficere, neque operi quod maxime urget conversionis acatholicorum, neque operibus auxiliaribus missionum catholicarum. Manet ergo necessitas auxilii missionariorum exterorum qui tamen variis causis impediuntur, praesertim quidem inopia vocationum ecclesiasticarum vel religiosarum in multis regionibus christianis.

Ad populum vero christianum quod spectat, in plerisque missionibus adhuc est sat parvus tum ratione numeri tum ratione aetatis seu condicionis spiritualis. Sane, ubi praesto est cura animarum congrua et vigilantia pastorum, facile praevalet sinceritas fidei atque ubertas vitae christianae. Huius rei testes sunt vocationes sacrae numero et fervore insignes necnon patientia eximia fidelium in variis angustiis. Attamen praeter istos non pauci reperiuntur qui fide moribusve deficiunt, sive ob debilitatem communem, sive ob pericula externa, quibus undique comprimuntur. Nam numerus incolarum non catholicorum saepe multoties maior est ac ratione maiore increscit, ita ut catholici partem semper minorem occupent. Accedit quod acatholici plerumque auxiliis fortiores sunt aut potentiores apparent, sive pecunia aliisque mediis materialibus ac technicis, sive ingenii acumine, quod non raro cum novi generis nationalismo coniunctum videtur, ut sunt cultus religiove maiorum, philosophia congenita, cultura longaeva et splendida. His fere ubique nunc accedit inimicus maxime periculosus, qui armis utriusque generis munitus apparet, scilicet communismus atheus et materialisticus. Hic inimicus regni Christi in terris, qui naturalibus legitimisque studiis populorum facile abutitur, non paucas regiones etiam catholicas, immo gentes integras, proprio imperio subiugavit cum ingenti animarum damno.

Haec dum animos Christi fidelium dolentissime movent, non adeo eosdem deprimunt ut spem certam abiciant. Memores enim sunt verborum, quibus ipse Princeps pastorum discipulos in discrimine positos hortatus est: « Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum » (Luc. 12, 32). Atque iterum, priusquam ipse pateretur. « In mundo pressuram habebitis: sed confidite, ego vici mundum » (Io. 16, 33).

4. [*Exhortatio*]. Quare hac praesertim aetate nostra, ex qua permultis in locis futura Ecclesiae incrementa fortasse pendent, enixe ac sine intermissione ab Ecclesia obsecrationes ad Deum

Omnipotentem fiunt, qui omnes homines vult salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire: « Respice nos et ostende nobis lucem miserationum tuarum: et immitte timorem tuum super gentes, quae non exquisierunt te, ut cognoscant quia non est Deus nisi tu, et enarrent magnalia tua... Sicut enim in conspectu eorum sanctificatus es in nobis, sic in conspectu nostro magnificaberis in eis, ut cognoscant te, sicut et nos cognovimus, quoniam non est Deus praeter te, Domine » (Eccl. 36, 1-6 et 10).

Verba item Iesu Christi, qui dedit redemptionem seipsum pro totius mundi salute, auribus nostris vivide sonant: « Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam » (Mt. 9, 37-38) et instantius adhuc: « Levate oculos vestros et videte regiones quia albae sunt iam ad messem » (Io, 4, 35).

Sollemnem igitur exhortationis vocem attollimus nos, universae Ecclesiae Antistites in hac sacrosancta Synodo coadunati, ut, hac volvente tam magnae gravitatis hora ad latius Ecclesiae fines proferendos quod attinet, omnes et singuli nulli parcant labori ut Crux, in qua est salus et vita, longinquas mundi plagas illuminet, cum missionalis opera vera ratione viventis Ecclesiae catholicam naturam ostendat. Nam missionalis operae afflatus et catholici spiritus unum et idem sunt. Catholicam esse, inter praecipuas Ecclesiae notas est, ita ut christianus homo addictus et adstrictus Ecclesiae minime sit, nisi pariter sit addictus et adstrictus christifidelium universitati, atque ideo percupiat ut eadem ubicumque gentium radices agat et florescat.

Imprimis quidem Episcopi, arctissime cum Christo eiusque in terra Vicario coniuncti, participare studeant sollicitudinem illam omnium ecclesiarum (2 Cor. 11, 28), atque operam dare ne desinant, ut inter clerum et fideles late diffundantur spiritus precum et mutuae opis ferendae studia, secundum mensuram caritatis Christi. Quandoquidem unusquisque Episcopus, qua legitimus Apostolorum successor, ex Dei institutione et apostolici muneris praecepto (Io. 10, 21 et Mt. 28, 19-20) totius Ecclesiae sponsor fit. Procul dubio ex eorum pectoribus tandem ille apostolatus ignis, a Iesu Christo in terras illatus, inflammet oportet omnium fidelium pectora atque ad dilatandum toto orbe terrarum Evangelium nova excitet studia.

Dum summae cumulandae sunt laudes universis et singulis Evangelii Praeconibus, « ex omni natione, quae sub caelo est » (Act. Ap. 2, 5) ortis, qui apostolico sudore atque interdum san-

guine etiam suo innumeras regiones fecundarunt ideoque Ecclesia abunde habet cur de missionariis suis sanctissime glorietur, nihil prorsus antiquius, nihil urgentius et nihil carius est habendum, quam magis magisque excitare christifidelium animos, qui, divino vocati instinctu, sive sacerdotes sunt, sive religiosi, sive religiosae, ad missionalia capessenda munia adsciscantur. Modo igitur speciali Patres Concilii invitant religiosos et religiosas maiorem numerum eumque selectum suorum sodalium evangelizationi infidelium consecrare, momento et immensitati operis proportionatum.

Omnes denique sacerdotes, qui curam animarum indefesso zelo gerunt et praesertim qui in educatione iuventutis sese devovent, omnibus viribus contendant ut spiritus missionalis animas sibi commissas ardenter inflammet atque accrescat, ita ut Ecclesia in sacris missionibus promovendis facile ab eis obtineat et fervidas preces et generosa subsidia et, ubi Deus dederit, etiam sui ipsorum dona.

Tandem enixe atque instanter invitantur omnes christifideles, cuiusvis sint regionis, status aut condicionis, utpote membra Corporis Mystici Christi, ad sanctam missionum causam alacriter concurrere vitae christianae exemplo, precibus et adiumentis. Quicumque enim christiano censetur nomine, plane noverit se primario quodam ac praecipuo conscientiae officio obligari, ut testis sit veritatis, quam credit, et gratiae, qua eius anima est transformata, iuxta illud Christi monitum: « Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona et glorificent Patrem vestrum qui in caelis est » (Mt. 5, 16).

Caritas autem Christi, quae discrimina inter nationes et linguas exsuperat, precibus alitur collatisque subsidiis patefit ita ut cuncti populi christiani sibi invicem adiutricem operam praestent, ad ampliorem aedificationem totius Corporis Mystici Christi, quod est Ecclesia.

Omnes igitur in Ecclesia Dei, sancta quadem incensi aemulatione, certatim testificentur oportet assiduum, quo ducantur, studium proferendi ad extremos usque terminos terrae salutare Evangelii lumen et dona caelestia.

Caput I

DE REGIMINE MISSIONUM

Regimen internum missionum, quod in missionibus recentioris fundationis satis simplex esse potest, in missionibus iam magis evolutis oportet ut paulatim normas iuris communis sequatur. Fiat visitatio dioecesis, imo frequentior propter maiorem condicionum mutabilitatem. Habeantur Synodus et Concilia, quae semper media fuerunt maxime efficacia ad bonum dioecesium regimen et ad cooperationem plurium dioecesium eiusdem Provinciae Ecclesiasticae seu regionis, quam cooperationem Sancta Synodus omni opere laudat fortiterque commendat.

Ut, Sede vacante aut impedita, omnia evitentur dubia et statim provideatur, Patres Concilii normam exoptant claram et simplicem: diuturna enim vacatio Sedis nefastas solet habere sequelas.

Denique ut regimen dioecesium in missionibus expeditius fieri possit, Patres Concilii Vaticani II desiderant ut ampliores facultates Ordinariis missionum concedantur et casus in quibus Ordinarii ad Sanctam Sedem recurrere debeant, omnino pauci sint, ne ipsa dicasteria Sanctae Sedis obruantur laboribus neve regimen missionum nimia impediatur dilatione aut detrimentum patiatur; atque forma recursus sit facilis et simplex, responsum clarum et expeditum.

Quoad relationes cum dioecesibus extra territoria missionum, Synodus laudat cooperationem, moderante et approbante pro casibus, quos ius determinabit, Sancta Sede.

Articulus primus

DE RELATIONIBUS CUM SANCTA SEDE

I – De usu linguarum modernarum in commercio litterarum cum Sancta Sede

Crescente numero fidelium in missionibus et semper magis evolvente organizatione ecclesiastica, valde etiam in Curiis dioecesanis creverunt labores, inter quos certo magni momenti sunt

relationes determinatis temporibus et variis de materiis ad Sanctam Sedem mittendae.

Maxime interest ut hae relationes accurate conficiantur utque nihil propter difficultatem linguae omittatur, erronee exponatur aut false intelligatur.

Idem de precibus dicendum est, de recursibus atque de causis iudicialibus, quae ad Sanctam Sedem dirigi debent.

Multum insuper tempus teritur in translationibus faciendis, et non raro occurrit ut, praesertim in processibus, errores et sumptus augeantur.

Quapropter Sancta Synodus decernit:

1. Ordinarii missionum relationes, preces, processus et cetera similia, ad Sanctam Sedem mittenda, conficere quoque possunt utendo praeter linguas italicam aut hispanicam aliqua lingua moderna magis nota.[2]

2. Etiam causae matrimoniales, ad S. Rotam Romanam remittendae aut ad S. Congregationem de Disciplina Sacramentorum necnon ad S. Officium, confici et tractari possunt in una ex praedictis linguis.

3. Pro regionibus, quae utuntur lingua minus nota et ubi catholici sunt multi,[3] conceditur facultas erigendi tribunalia tertiae instantiae; quibus tribunalibus quoque committi potest instructio, examen ac votum in causis de « rato non consummato » atque de dissolutione vinculi naturalis et matrimonii legitimi.

4. Omnia rescripta, decreta et cetera similia, a Sancta Sede ad missiones data, conficiantur in lingua latina clara et simplici, aut, si est rescriptum particulare, in lingua, quae in loco ad quem destinatur rescriptum, communiter in usu est.

II – De diminuendis quaestionibus et causis ad Sanctam Sedem deferendis

« *Romanus Pontifex, Beati Petri in primatu Successor, habet non solum primatum honoris, sed supremam et plenam potestatem iurisdictionis in universam Ecclesiam tum in rebus quae ad fidem et mores, tum in iis quae ad disciplinam et regimen Ecclesiae, per totum orbem diffusae, pertinent* ».[4]

Romanus Pontifex autem negotia Ecclesiae universae per Congregationes, Tribunalia et officia Curiae Romanae expedire solet.

Ipso iure divino plures quaestiones Romano Pontifici sunt

reservatae; aliae quaestiones iure ecclesiastico Sanctae Sedi reservantur.

Cum nostro tempore communicationes faciliores et celeriores factae sint et insuper numerus dioecesium valde creverit, multo auctus est numerus casuum in quibus recursus fit ad Sanctam Sedem: exinde graves oriuntur difficultates et incommoda, tum pro ipsa Sancta Sede, cuius dicasteria innumeris laboribus obruuntur, tum pro Episcopis et fidelibus, qui non raro per multum tempus exspectare debent responsum.

Insuper multae sunt quaestiones quae facilius tractari possint in loco ipso, ubi melius cognoscantur conditiones et circumstantiae.

Quare Sancta Synodus decernit:

Numerus causarum et quaestionum, quae ad SS. Congregationes Romanas et ad Tribunalia Sanctae Sedis deferri debent, diminuatur, ita ut quaestiones maioris momenti, quae necessario ad Sanctam Sedem deferendae sunt, citius et expeditius tractari possint.

III – De Visitatoribus Apostolicis permanentibus

Pro casibus specialibus, Sancta Sedes non desinit Visitatores mittere Apostolicos, ut verum alicuius dioecesis cognoscere possit statum, simul et abusus forte ibi grassantes eradicare atque pro futuro opportunas suggerere vel praescribere normas.

Ut fructuosa sit visitatio, fieri debet a persona quae bene perspectum habet statum dioecesium: quod non facile obtinet praesertim in Missionibus cum propter diversitatem linguae, ingenii, morum et culturae populi visitandi, munus Visitatoris Apostolici evaderet nimis gravosum.

Insuper non desunt motiva ut raro tantum fiat visitatio: nam saepe populo et praesertim pastoribus animarum odiosa est et ipsi Visitatori ingrata.

Rationibus allatis, pro singulis regionibus sub S. C. de Propaganda Fide constitutis, opportuna non videtur institutio Visitatoris Apostolici permanentis, cum iam sint Legati qui vigilare debeant ad statum ecclesiarum, et de eodem certiorem facere Romanum Pontificem.[5]

Haec praxis sufficiens erit, dummodo Nuntii et Delegati Apostolici peculiari instructi sint disciplina pro munere apud nationem ad quam mittuntur.

Quare Sancta Synodus decernit:

Ne, pro regionibus a S. Congregatione de Propaganda Fide dependentibus, permanentes instituantur Visitatores Apostolici, sed maxima cum cura praeparentur Sanctae Sedis Legati.

IV – De iurisdictione Sacrae Congregationis de Propaganda Fide in sodales Institutorum perfectionis

« Congregatio de Propaganda Fide missionibus ad praedicandum Evangelium et doctrinam catholicam praeest, ministros necessarios constituit et mutat, facultatemque habet tractandi, agendi et exsequendi omnia hac in re necessaria et opportuna ».[6]

Haec iurisdictio Sacrae Congregationis necessario includit aliquam iurisdictionem in religiosos et sodales aliorum Institutorum perfectionis in missionibus: ipsi enim saepe munera magni momenti explent et plurimum conferunt ad praedicandum Evangelium, quapropter in canone 252, § 5 dicitur: « Quod vero spectat ad sodales religiosos, eadem Congregatio sibi vindicat quidquid religiosos qua missionarios sive uti singulos sive simul sumptos tangit. Quidquid vero religiosos qua tales, sive uti singulos, sive simul sumptos, attingit, ad Congregationem religiosorum negotiis praepositam remittat aut reliquat ».

Distinctio inter religiosos qua missionarios et religiosos qua tales utiliter fit si sermo est de religiosis, qui ex Instituto non sunt exclusive missionario, aut de religiosis, qui etiam extra missiones provincias et domos habent: oportet enim ut disciplina interna in toto Instituto sit eadem.

Si vero agatur de religiosis aut de sodalibus aliorum Institutorum perfectionis, quae sunt exclusive missionaria, aut quae principaliter in missionibus domos habent, distinctio in praxi vix fieri potest et duplex iurisdictio Sacrae Congregationis de Propaganda Fide et Sacrae Congregationis de religiosis nata est ad creandas difficultates.

Quare Sancta Synodus, volens confirmare praxim vi indultorum et consuetudinis iam existentem decernit:

1. Omnia Instituta perfectionis, tum Congregationes religiosae, tum Societates sine votis in communi viventium, tum Instituta saecularia, virorum et mulierum, quae exclusive eo fine fundata sunt, ut in iisdem instituantur missionarii vel provideantur auxilia pro exteris missionibus, aut quae in terris missionum fun-

data sunt et ibidem principaliter existunt, iurisdictioni Sacrae Congregationis de Propaganda Fide quoad omnia subiciuntur.

2. Pro aliis Institutis perfectionis in vigore maneat can. 252 § 5: « Quod vero spectat... etc. ».

Articulus secundus

DE REGIMINE INTERNO MISSIONUM

I – De Hierarchia Episcopali erigenda in omnibus territoriis sub Sacra Congregatione de Propaganda Fide

Cum Romanus Pontifex sit Pastor Supremus omnium fidelium, nihil obstat quominus fideles regat sive per se sive per alios Praesules, qui potestate vicaria gaudent: hoc valet praesertim de missionibus, quia « *universa missionum cura apud acatholicos Sedi Apostolicae unice reservatur* ».[7]

Decursu saeculorum, vicaria potestas Vicariorum Apostolicorum et Praefectorum fere similis facta est potestati ordinariae Episcoporum; insuper rationes, cum olim Sancta Sedes Vicarios instituerit, iam evanuerunt.

Ex institutione hierarchiae episcopalis, quae est hierarchia ordinaria, plura emolumenta sperare licet:

— maior erit auctoritas Episcoporum tum apud simplices fideles tum apud auctoritates civiles;

— uniformis et magis completa in Codice Iuris Canonici pro dioecesibus habebitur legislatio;

— magis in lucem apparebit missiones esse partes integrales Ecclesiae, non minoris gradus ac dignitatis quam dioeceses iuris communis.

Quodsi, in nonnullis regionibus, hierarchiae episcopalis instauratio non videtur opportuna, ad normam iuris erigi potest Praelatura Nullius; pariter si, quamlibet ob causam, Episcopus nequit nominari aut Praelatus Nullius, ad normam canonis 312 nominari potest Administrator Apostolicus.

Quare Sancta Synodus, volens demonstrare specialem praedilectionem pro territoriis missionum, decernit:

Paulatim in omnibus territoriis dependentibus a Sacra Congregatione de Propaganda Fide instituatur hierarchia ordinaria, erigendo dioeceses cum Episcopis residentialibus; in locis vero ubi erectio dioecesium non videtur opportuna, erigendo Praela-

turas Nullius, cum Praelatis sive caractere episcopali insignitis sive non, prout magis expedire videtur; remanentibus vero tum dioecesibus tum praelaturis nullius sub iurisdictione Sacrae Congregationis de Propaganda Fide.

II – De regione missionali

Antequam missio dividatur, utiliter saepe erigi potest « regio », ubi clerus, cui nova missio concredenda est, novam missionem sub proprio Superiore ecclesiastico, ab Episcopo designato, praeparare possit.

Pariter religiosis, in missionibus proprio Instituto non concreditis, aut sacerdotibus saecularibus, in missionibus concreditis Instituto missionario, plures committi possunt paroeciae contiguae, plures vicariatus foranei, imo integra aliqua « regio », ubi sub proprio Superiore ecclesiastico, delegato ab Episcopo, determinatis obligationibus et iuribus gaudeant.

Haec commissio alicuius « regionis » sicut etiam commissio unius paroeciae fiat cum consensu S. Sedis et generatim « ad nutum Sanctae Sedis ». Quoties vero conditiones speciales hoc exigant, commissio fieri potest quoque ad tempus determinatum, non nimis breve, ne, frequenti mutatione regiminis, evolutio missionis retardetur.

Quare Sancta Synodus approbat praxim iam in usu pro missionibus dependentibus a S. C. de Propaganda Fide et decernit:

Quoties bonum animarum id exigat, erigantur ab Episcopo « regiones missionales » iuxta instructiones S. C. de Propaganda Fide; si « regio » concreditur alicui Instituto perfectionis, hoc non fiat nisi de licentia Sanctae Sedis sive « ad nutum Sanctae Sedis » sive, consentientibus partibus, ad tempus determinatum.

III – De Visitatione dioecesis

« Ad sanam et orthodoxam doctrinam conservandam, bonos mores tuendos, pravos corrigendos, pacem, innocentiam, pietatem et disciplinam in populo et clero promovendam ceteraque pro ratione adiunctorum ad bonum religionis constituenda, tenentur Episcopi obligatione visitandae quotannis dioecesis vel ex toto vel ex parte... ».[8]

In missionibus, ubi Ecclesia adhuc in plena est evolutione, rationes pro visitatione dioecesis adhuc magis urgent et ob muta-

biles conditiones frequentior visitatio omnino necessaria est. Experientia teste, ad bonum regimen dioecesis, praeterea requiritur ut visitatio personaliter fiat ab ipso Episcopo. Episcopus enim sic meliorem habebit cognitionem sui gregis et maior est visitatoris auctoritas.

Insuper visitatio, ab ipso Episcopo personaliter peracta, clero et populo christiano magnum affert solatium.

Unde Sancta Synodus statuit:

Tenentur Ordinarii, dependentes a Sacra Congregatione de Propaganda Fide, visitare universum territorium ipsis commissum et omnes domos religiosas ad normam can. 512, saltem singulis trienniis, vel per se vel per coadiutorem aut auxiliarem. Solemnitates liturgicae visitationis pro locorum et personarum conditionibus ab ipso Visitatore determinari possunt.

IV – De Synodo dioecesana et de Commissionibus Synodalibus

Praescriptis adhaerens, crebro ab Ecclesia iteratis, Concilium Oecumenicum valde utilem censet frequentem et diligentem celebrationem Synodi dioecesanae.

Praevia cogitatio de quaestionibus proponendis earumque profundius examen, necnon communis deliberatio de problematibus circa administrationem et apostolatum, non possunt non esse valde proficua in Missionibus.

In Synodo, etenim, fovetur spiritus collaborationis inter Pastorem eiusque sacerdotes et navitas simul cum sensu responsabilitatis stimulatur. Illius celebratio ansam praebet determinandi normas quae aptae sint circumstantiis temporis et loci, et quidem uniformes in toto territorio. Hoc valde commendandum est in missionum territoriis, ubi angustiae laboris quotidiani, paucitas sacerdotum et difficultates communicationis saepe impediunt quominus programma uniforme de actione apostolica praevideatur.

Quoad frequentiam celebrationis, mutationes, quae semper celerius fiunt in illis regionibus, postulant ut saltem quinto quoque anno habeatur Synodus dioecesana. Solemnitates autem liturgicae determinari possunt ab Episcopo, ne earum nimia prolixitas celebrationi obstet Synodi.

Recta applicatio Constitutionum synodalium, praeparatio futurae Synodi et etiam permanens collaboratio inter omnes, sive clericos saeculares et religiosos sive laicos, qui pro Regno Christi

laborant, postulant ut ab ipsa Synodo constituatur Commissio Synodalis quae sit constans et efficax adiutorium Episcopi.

Normae circa rationem agendi iam ab ipsa Synodo statui possunt.

Unde Sancta Synodus statuit:

1. In dioecesibus dependentibus a Sacra Congregatione de Propaganda Fide, celebranda est quinto saltem quoque anno dioecesana Synodus, in qua de iis tantum agendum est quae ad peculiares cleri populique dioecesis necessitates vel utilitates referuntur et praesertim de iis quae promovere possint conversionem acatholicorum, instructionem catechumenorum et formationem religiosam neo-conversorum. Solemnitates liturgicae Synodi pro locorum et personarum conditionibus ab Episcopo determinari debent.

2. In iisdem dioecesibus commendatur institutio Commissionum Synodalium permanentium, ad curandam applicationem et executionem decretorum Synodi praecedentis et ad praeparandam Synodum subsequentem. Eaedem Commissiones synodales curabunt quoque coordinationem Apostolatus.

Earum statuta in Synodo eduntur.

V – De Conciliis Provincialibus et de Commissionibus Conciliaribus permanentibus

Ad unitatem actuositatis et uniformitatem particularis legislationis conservandam in pluribus dioecesibus eiusdem Provinciae Ecclesiasticae aut regionis aut nationis, utiles, immo et necessariae sunt Conferentiae Episcoporum, saltem quinto quoque anno habendae in omnibus Provinciis Ecclesiasticis.[9]

Praxim habendi Conferentias Episcoporum singulis annis, necnon praxim habendi Conferentias Episcoporum plurium Provinciarum Ecclesiasticarum eiusdem regionis aut nationis Sancta Synodus laudat et commendat.

Pro negotiis vero maioris momenti et praesertim ad statuendas leges particulares, necessaria sunt Concilia Provincialia, regionalia, plenaria, ubi praeter Episcopos praecipui conveniunt sacerdotes ex utroque clero et ubi maiore cum cura praeparari possunt decreta.

Dynamismus enim missionum omnino requirit ut Concilia Provincialia, regionalia et plenaria ibidem habeantur, frequentius quidem quam aliis in locis.

Experientia denique, iam in nonnullis regionibus habita, maximam probavit utilitatem « Commissionum Conciliarium », quae futurum praeparent Concilium quaeque executionem curent decretorum praecedentis Concilii.

Quare Sancta Synodus statuit:

1. In regionibus sub iurisdictione Sacrae Congregationis de Propaganda Fide, singulis decem annis Concilium Provinciale aut Plenarium habeatur, cum solemnitatibus ab ipso Praeside determinandis.

2. Ibidem quoque promoveantur Commissiones Conciliares, sive pro tota natione, sive pro regione, ad coordinandum et stimulandum opus Apostolatus; in his Commissionibus, quibus a Concilio potestas publica concedi potest, partem habeant quoque laici, in quantum fieri potest, cum voto tamen consultivo tantum.

VI – De provisione sede vacante et impedita in Missionibus

Magnopere convenit ut normae de provisione sede vacante et impedita in Missionibus sint, tum uniformes pro omnibus territoriis, tum certae; quod iure vigente non obtinetur.

Sed eas tales esse oportet, ut Sedes, etiam vacantes vel impeditae, non maneant per multum tempus absque capite, quamvis interino, convenienti praestantia pollente; in casibus autem gravis et diuturnae persecutionis, Episcopi possint eligi secundum peculiares normas a Sancta Sede statutas,[10] ne Ecclesiae maneant per multos annos orbatae Pastoribus cum magno periculo schismatis et intrusionis falsi pastoris.

Unde Sancta Synodus sequentia decrevit:

1. Praescriptum canonis 309, opportune emendata paragrapho 4, extenditur ad omnia territoria dependentia a Sacra Congregatione de Propaganda Fide.

2. Authentice declaratur pro-titularem obtinere regimen interinum etiam in casu Sedis impeditae.

3. In casu in quo recursus ad S. Sedem praevidetur impossibilis, pro-titularis uti potest omnibus privilegiis honorificis ipsius titularis.

4. In casibus in quibus recursus ad S. Sedem praevidetur impossibilis et in quibus bonum animarum hoc exigit, eligi et consecrari possit verus Episcopus, iuxta normas a Sancta Sede statuendas.

Articulus tertius

DE RELATIONIBUS ORDINARIORUM MISSIONUM AD INSTITUTA PERFECTIONIS NECNON DE RELATIONIBUS INTER DIVERSOS RITUS

I – De « Commissione » Missionum Institutis perfectionis

Solet Ecclesia imprimis in regionibus adhuc infidelibus Instituta religiosa vel missionaria tanquam socios adiungere, ipsis committens regionem aliquam evangelizandam.

Institutum autem hanc laboris Ecclesiae participationem acceptans, ipsam Ecclesiae missionem arcte complectitur atque omnino suam facit.[11]

Tamen meminerint Superiores Institutorum se territoria missionum non iure quodam proprio ac perpetuo accepisse sed ad Apostolicae Sedis nutum habere; [12] sed ad illud, extremam veluti metam, contendant necesse est, ut Ecclesia apud alios populos firmiter constabiliatur, eisdemque propria, ex indigenis delecta tribuatur Hierarchia.[13]

Ordine vero a Christo statuto ob oculos habito, clerus indigena potest esse sive saecularis sive regularis militiae: quia ius divinum neque alteri alteram praeponat neque alterutram emoveat.

Non raro evenit, ut in sacrarum expeditionum territoriis universus qui illic versatur clerus, non excepto Antistite, regularis sit militiae. Neve autumet quisquam id prorsus extra ordinem suetamque normam, esse, ita ut censeatur hoc ad tempus tantum contingere et, simulac fieri possit, sacram procurationem saeculari clero esse tradendam, etiamsi adsunt numero sufficienti sacerdotes autochtones religiosi.[14]

Praeterea, fructus uberrimi, qui nunc in non paucis missionibus colliguntur debentur missionariis exteris Institutorum perfectionis et utilitatem « commissionis » luculenter demonstrant.

Hanc ob causam Sancta Synodus exoptat ut quam plurimae missiones Institutis perfectionis committi possint.

Denique, quia neutra peculiaris gemini cleri forma divini iuris praerogativam tenet in missionibus, sive Instituto missionali concreditis sive non, aequalis sit conditio iuridica utriusque cleri.

Quare Sancta Synodus decernit:

1. Ut gentes facilius et citius ad fidem convertantur Sancta Synodus vehementer exoptat ut plura adhuc Instituta perfectionis partem assumant in fide propaganda, quibus Institutis com-

mitti poterunt territoria ad nutum Sanctae Sedis, sicut iam a pluribus annis fieri solet.

2. In omnibus missionibus, sive Institutis perfectionis commissis, sive non, omnes sacerdotes, tum saeculares tum religiosi ad quaelibet officia ecclesiastica nominari possunt.

II – De relatione inter Superiorem Ecclesiasticum et Superiorem Religiosum in Missionibus

Unus ac verus Superior missionis est Ordinarius loci: in eius potestate esse debent tam media et opes, de quibus missio disponere potest, quam missionarii, qui ad regnum Dei dilatandum in ipsius territorium mittuntur.[15]

Unde si missio commissa est alicui Instituto et clerus missionis exclusive aut pro maiore parte est ex eodem Instituto, omnino expedit ut Superior ecclesiasticus missionis disponere possit de alumnis Instituti curae animarum addictis, proponente Superiore religioso.

Si vero missio iam habet clerum saecularem numerosum, non requiritur ut auctoritas Ordinarii loci sit maior quam auctoritas quam ius commune ipsi in religiosos concedit.

Meminerint vero missionarii omnes, bonum animarum, praesertim si pauci adsunt sacerdotes, omnino requirere promptam collaborationem, generosum obsequium et animum paratum ad sacrificia.

Quare Sancta Synodus decernit:

Relationes inter sodales alicuius Instituti perfectionis in territoriis eidem Instituto concreditis, regantur normis in Instructione S. C. de Propaganda Fide diei 8 decembris 1929 statutis; relationes vero inter Superiorem ecclesiasticum et sodales aliorum Institutorum perfectionis regantur normis iuris communis, instructionibus Sanctae Sedis, et conventionibus particularibus initis atque, ubi casus ferat, a Sancta Sede approbatis.

III – De varietate rituum in nonnullis Missionibus

Multiplicitas rituum decus est et gloria Ecclesiae Catholicae: est tunica polymita quam Ecclesia sponso suo texuit.

Praeterea varietas disciplinae plene correspondet varietati populorum, qui indole, cultura, et evolutione sunt diversi.

Sancta Synodus igitur praescribit ut ritus varii in Ecclesia

Catholica intacti remaneant; catholici pertinent ad illum in quo baptizati sunt aut saltem baptizari debuissent ad normam iuris, et propriis Praelatis subsunt, proprias quoque leges observare debent.

Apud Ecclesias orientales laudes apostolatus primo honore floruerunt et ex illis perampla beneficiorum vis in ceteros late populos mire profluxit.[16]

Unde spes adest etiam nostris temporibus conatus missionales ex ipsis provenientes proficuos fore ad conversionem infidelium et ad reducendos fratres separatos ad unitatem Ecclesiae.

In regionibus ubi catholici diversi ritus permixti vivunt, ex duplici iurisdictione interdum quidem oriri possunt plures et graves difficultates.

Quae tamen difficultates ex bono et aequo solvendae erunt, habita ratione rerum, locorum et personarum adiunctorum quin ullo modo ius Praelatorum aut fidelium cuiusvis ritus catholici exinde praeiudicium patiatur.

Ubi duplex hierarchia constituta non habetur Ordinarii locorum prae oculis habeant sapientem normam statutam in canone 9 Concilii Lateranensis IV:

« Quoniam in plerisque partibus intra eamdem civitatem atque dioecesim permixti sunt populi diversarum linguarum, habentes sub una fide varios ritus et mores, districte praecipimus, ut pontifices huiusmodi civitatum sive dioecesium provideant viros idoneos, qui secundum diversitates rituum et linguarum divina officia illis celebrent, et ecclesiastica sacramenta ministrent, instruendo eos verbo pariter et exemplo. Si propter praedictas causas urgens necessitas postulaverit, pontifex loci catholicum praesulem nationibus illis conformem provida deliberatione constituat sibi vicarium in praedictis, qui ei per omnia sit obediens et subiectus ».[17]

Quapropter Patres Concilii solemniter declarant:

1. Omnes ritus in Ecclesia Catholica habent eadem iura et obligationes, etiam propagandae fidei, neque ullus ritus aliqua gaudet praerogativa.

2. Exoptat Sancta Synodus ut unitas iurisdictionis in dioecesi servetur iuxta dispositiones Sanctae Sedis.

NOTAE

[1] Can. 218, § 2.
[2] V. gr., lingua anglica, gallica, germanica.
[3] V. gr., lingua iaponica, lusitana, neerlandica, polonica, sinica.
[4] Can. 218, § 1.
[5] Can. 267, § 1, n. 2 et § 2.
[6] Can. 252, § 1.
[7] Can. 1350, § 2.
[8] Can. 343, § 1.
[9] Can. 292, § 1.
[10] V. gr. ex elencho, praevie iam a Sede Apostolica approbato, ab hierarchia locali eligi possint.
[11] Cf. Instr. S. C. DE PROPAGANDA FIDE, 8 dec. 1929: AAS 22 (1930) p. 111.
[12] Cf. PIUS XI, Litt. Encycl. *Rerum Ecclesiae,* 28 febr. 1926: AAS 18 (1926) p. 82.
[13] Cf. PIUS PP. XII, Litt. Encycl. *Evangelii praecones,* 11 iun. 1951: AAS 43 (1951) p. 507.
[14] Cf. PIUS PP. XII, *Alloc.* 8 dec. 1950: AAS 43 (1951) p. 28.
[15] Cf. Instr. S. C. DE PROPAGANDA FIDE, 8 dec. 1929: AAS 22 (1930) pp. 11 ss.
[16] Cf. LEO PP. XIII, Litt. Apost. *Orientalium dignitas,* 30 nov. 1894: Acta Leonis XIII, vol. XVIII, pp. 146-147.
[17] MANSI, t. XXII, col. 998.

Caput II

DE COOPERATIONE MISSIONALI

Sancta quadam aemulatione et apostolico zelo accensi Summi Pontifices multis litteris encyclicis etiam atque etiam expressis verbis omnes christifideles admonuerunt eosque incitaverunt ut debitum missionale persolverent.

Eorum profecto consiliis et instigatione apostolica, opus missionale in orbe terrarum talia incrementa cepit, ut suprema auctoritas ecclesiastica, fere ubique Ecclesiae plantatione iam facta, hierarchiam ordinariam institueret.

Maior tamen quam umquam est necessitas cooperationis missionalis omnium christifidelium ne prima novellarum ecclesiarum incrementa compescantur. Suppeditari oportet quae ecclesiae patescenti latius usque necessaria sunt et auxilium validum ferri contra atheismum et materialismum in missionibus grassantes.

Populus christianus huic voci Patris communis fideliter respondens, messe copiosa a Domino messis implorata, numerosiores usque operarios Eidem obtulit et opes maiores atque ampliores in annos liberaliter suppeditavit.

Quibus tamen cooperationis conaminibus nequaquam necessitatibus immensis subvenire potest. Conatus saepe nimis disperguntur, parum apte coordinantur eoque plenum effectum non sortiuntur.

Necessitate et momento rei perpensis, visum est Patribus Concilii hanc doctrinam de debito missionali christifidelium iamdiu in Ecclesia traditam, non tantum solemniter declarare, sed etiam Codicis Iuris Canonici inserere, et consulere ut Opera cooperationis missionalis, praesertim Pontificalia Opera Missionalia, efficacius constituerentur et coordinarentur.

I – DE DEBITO MISSIONALI

Innumera fere sunt documenta Pontificia, praesertim recentia, in quibus fidelibus cuiusvis conditionis vel gradus inculcatur obligatio adiuvandi missiones et missionarios; clare et fuse ibidem exponuntur motiva huius obligationis ac modus eam adimplendi.

Omnino vero oportet ut haec obligatio, ipso iure divino omnibus fidelibus imposita, iure quoque ecclesiastico inculcetur ac magis determinetur.

Quare Sancta Synodus decernit:

Occasio reformationis Codicis Iuris Canonici, in variis tractatibus de fidelibus, clericis, religiosis, Episcopis, inculcetur obligatio adiuvandi propagationem Fidei.

II – DE COOPERATIONE EPISCOPORUM ET CLERI SAECULARIS EX NATIONIBUS CHRISTIANIS CUM MISSIONIBUS

Procul dubio uni Petro Apostolo eiusque successoribus, Romanis nempe Pontificibus, Iesus Christus gregis sui universitatem concredidit: « Pasce agnos meos, pasce oves meas ».[1]

Quodsi unusquisque Episcopus portionis tantum gregis sibi commissae sacer pastor est, tamen qua legitimus Apostolorum successor ex Dei institutione et praecepto apostolici muneris, Ecclesiae una cum ceteris Episcopis sponsor fit, secundum illa verba quae Christus ad Apostolos fecit: « Sicut misit me Pater, et ego mitto vos ».[2] Haec, quae « omnes gentes... usque ad consummationem saeculi »[3] amplectitur, missio, cum Apostoli de mortali vita decesserunt, minime decidit, imo in Episcopis, communionem cum Iesu Christi Vicario habentibus, adhuc perseverat.[4]

Episcoporum igitur est non tantum postulare preces continuas pro missionibus, fovere vocationes missionarias, sed etiam instituere debent Unionem Cleri pro Missionibus, qua amor et zelus sacerdotum in missiones dirigatur; instituant quoque Opera Pontificia Missionalia, quibus omnium fidelium amor et generositas erga missiones excitetur.

His omnibus non contenti multi Episcopi generoso animo in suas dioeceses admiserunt Instituta Missionalia eaque adiuvant in quaerendis vocationibus et in eleemosynis colligendis; pluribus in regionibus erecta sunt seminaria pro missionibus et non paucae sunt dioeceses, quae mediis materialibus aliquam missionem determinatam, aut aliquod opus determinatum in missionibus adiuvant.

Mittuntur quoque, ultimis praesertim annis, non pauci sacerdotes et missionarii laici in missiones.

Omnia haec incepta Patres Concilii Vaticani II laudant et commendant. Ne vero auxilia modo nimis inaequali distribuantur neve aliae oriantur difficultates exoptat ut si dioecesis quovis modo

velit habitualiter aut in rebus magni momenti adiuvare aliquam missionem particularem, hoc ne faciat nisi audita S. C. de Propaganda Fide.

Quare Sancta Synodus decernit:

1. Sciant Ordinarii locorum et parochi se obligatione teneri collaborandi cum missionibus, saltem instituendo et fovendo Opera Pontificia Missionalia, excitando fideles ad amorem erga missiones, ad orandum pro conversione non catholicorum et ad eleemosynas elargiendas et ad dandum exemplum vitae christianae omnibus non catholicis.

2. Ordinarii locorum et parochi insuper adiuvent Instituta missionalia et religiosa ad fovendas vocationes et eleemosynas colligendas pro missionibus, quae ipsis a Sancta Sede commissae sunt.

3. Dioeceses et provinciae ecclesiasticae suscipere aliquando possunt curam procurandi media materialia alicui missioni aut alicui operi missionali, dummodo exinde Opera Pontificia ne patiantur damnum et alia opera missionalia ne prohibeantur.

4. Laude digni sunt Episcopi, qui, debitis adhibitis cautelis, praeparant sacerdotes saeculares necnon laicos ad missiones mittendos et sumptus solvunt pro eorum itineribus et pro sustentatione in missionibus (auxilium technicum).

5. Auxilia cuiusvis generis, si sunt habitualia aut maioris momenti ad missiones particulares ne destinentur nisi audita S. C. de Propaganda Fide.

6. Sacerdotes saeculares, qui non sunt sodales alicuius Instituti perfectionis ne adeant missiones pro tempore notabili nisi de licentia S. C. de Propaganda Fide.

NOTAE

[1] Io. 21, 16-18.

[2] Io. 20, 21.

[3] Mat. 28, 19-20.

[4] PIUS XII, Litt. Encycl. *Fidei donum,* 21 apr. 1957: AAS 49 (1957) p. 236.

SCHEMA DECRETI

DE UNIONE FOVENDA INTER CHRISTIANOS

Caput I

DE NECESSITATE ORATIONIS PRO UNITATE CHRISTIANORUM MAXIME TEMPORIBUS NOSTRIS

I - INTRODUCTIO, SEU ARGUMENTUM DE OPPORTUNITATE ALICUIUS EXHORTATIONIS AD ORATIONEM PRO UNITATE A CONCILIO FACIENDAE

1. Nemo est qui non videat restaurationem unionis omnium christianorum hucusque ab invicem dissidentium rem esse maximi momenti. Divisio etenim christianorum aperte contradicit voluntati divinae a Redemptore nostro clare revelatae in oratione sua ad Patrem « pridie quam pateretur »; obstaculum insuper non parvum praebet fidei christianae efficaciter praedicandae; petulantiam denique iuvat inimicorum Dei.

Qua consideratione permotus, ipse sanctissimus Dominus Papa Ioannes XXIII pluribus vicibus indicavit futurum Concilium fore « suave invitamentum » pro eis qui ab Apostolica Sede sunt seiuncti « ad illam unitatem quaerendam assequendamque, quam Iesus Christus a caelesti Patre flagrantibus rogavit precibus ».[1]

In re talis momenti omnia adhibenda sunt media quae natura sua apta sint ad mutuam cordium et mentium propinquationem et reconciliationem ut sunt, inter alia: studium revelatae doctrinae exactius et profundius acquirendae, colloquia peritorum catholicorum cum fratribus separatis de re historica, morali et doctrinali, fraterna collaboratio cum illis fratribus in omnibus quae apta sunt ad pacem et concordiam inter homines vel generaliter ad bonum commune humani generis procurandum secundum legem divinam tam naturalem quam revelatam.

Sed ante et super haec omnia ad fervidam et perseverantem orationem recurrendum est. Cuius orationis urgens necessitas luculenter apparet ratione innumerabilium inveteratarumque difficultatum hucusque prohibentium maiorem fructum conatuum hominum, ratione instigatoris divisionum quem diabolum esse

non dubitandum est (quod genus « in nullo potest exire nisi in oratione et ieiunio ». Mc. 9, 29), ratione praesertim supernaturalis indolis rei optatae quae a solo Deo potest ad finem feliciter perduci.

Sancta Mater Ecclesia, tam in Oriente quam in Occidente, in diversis locis divinae liturgiae, in canone missae, in litaniis sanctorum, in orationibus hebdomadae sanctae etc. orat ut fiat perfecta unitas omnium christianorum. Pro hac unitate obtinenda Leo Papa XIII preces novemdiales ante Pentecosten in perpetuum praecepit. Fere autem ab initio huius saeculi, incipientibus nonnullis fratribus separatis, feliciter contigit ut alia vulgaretur octava seu hebdomada precum mense ianuario celebranda; quibus precibus pro unitate omnium christianorum etiam multi fratres a Sede Apostolica separati suas partes nobiscum habere laudabiliter voluerunt.

Revera, si nostris temporibus apud fere omnes christianorum coetus ubique terrarum sese manifestat sitis tam ardens unitatis christianae restaurandae, hoc, ut aperte testatur in Instructione Ecclesia Catholica a Suprema S. Congregatione Sancti Officii nuper edita,[2] efficaci inspirationi Spiritus Sancti imputandum est qui et ferventem universalemque orationem pro hac unitate inspiravit et hanc orationem, desiderium augendo et multiplicando, exaudire incepit. Hoc igitur divinae exauditionis initium magnam spem in nobis alere debet et incitamentum praebere ut, non omissa praevia humilique gratiarum actione, ad orationem pro unitate frequentius et ferventius recurramus.

Exauditio autem orationis non solum a frequentia fervoreque dependet orationis. Oportet etiam ut hoc postuletur a Deo quod Ipsi placitum est, secundum illud orantis Ecclesiae: « ut petentibus desiderata concedas, fac ea quae Tibi sunt placita postulare » (*Ad Vesp.* fer. 4ae infra hebdomadam 4am Quadragesimae). Oportet et adhuc ut ad omnia implenda parati simus quae, ex parte nostra, apta erunt sive prohibentia removendo, sive favorabilia promovendo, ad reconciliationem omnium christianorum in unitate fidei, regiminis et vitae sacramentalis unius et unicae Ecclesiae Dei.

Qua in re prae mentis oculis semper habere debemus quod unitas Ecclesiae, Corporis Christi, non constituitur solis elementis visibilibus (quamvis haec elementa ad ordinem sacramentalem et ideo spiritualem diverso modo iam pertineant) sed realitate quoque proprie spirituali et quodammodo transcendentali, cuius ar-

chetypum et fundamentum unitas est Ipsarum divinarum Personarum, secundum verba Salvatoris: « ut omnes unum sint *sicut* tu, Pater, in me et ego in Te; ut et ipsi *in nobis* unum sint; et ego claritatem quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum *sicut* et nos unum sumus: ego in eis et Tu in me, ut sint consummati in unum » (Io. 17, 21-23). Ideo, cura de unitate visibili omnium christianorum restauranda iam separari non potest, tam in consideratione theologica quam in oratione ab authentica fide inspirata, a mysterio gratiae divinae non solum adiuvantis sed et sanctificantis. In qua gratia participare possunt et revera participant multae animae sine personali culpa ab externa communione Ecclesiae Catholicae seiunctae.

His perpensis, valde optandum apparet ut sacrosancta synodus opportunum iudicet incitare omnes christianos ad frequentiorem, alacriorem divinaeque voluntati conformiorem orationem pro unitate christiana, caute curando quidem ut verba talis exhortationis spiritu evangelicae humilitatis et caritatis non fictae imbuantur, ne ad detrimentum reconciliationis fraternae vertatur quod ad promotionem unitatis destinatur.

II – SCHEMA EXHORTATIONIS

2. Haec sacrosancta synodus in mentem omnium revocat gravissima damna ex divisione christianorum oriri. Haec enim deploranda et inveterata dissensio aperte contradicit voluntati divinae, scandalum excitat christianorum et non-christianorum, obstaculum non parvum praebet nuntio salutis omni creaturae praedicando, audaciamque iuvat inimicorum Dei qui, nostris praesertim temporibus « convenerunt in unum adversus Dominum et adversus Christum eius » (Ps. 2, 2).

Ideoque, Patres venerabilis concilii, in Spiritu Sancto congregati, gratias agentes Deo pro dono unitatis Ecclesiae suae concesso, instanter exhortantur fideles ut ipsi « solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis » (Eph. 4, 3) saepe saepius ferventes orationes ad Deum dirigant ut omnes nominis christiani Dei cultores hanc unitatem adipiscantur qua Christus Ecclesiam exornari voluit.

Apertae sint, Fratres carissimi, aures mentis nostrae illis ineffabilibus gemitibus quibus orat in nobis Ipse Spiritus Sanctus. Oremus cum plena fiducia de infedectibili promissione Christi

qui in eius nomine convenientes et in oratione consentientes de quacumque re petierint promisit exaudire. Oremus omnes uniti cum Christo orante et dicente: « Non pro eis (apostolis) autem rogo tantum, sed et pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint sicut tu, Pater, in me et ego in Te, ut et ipsi in nobis unum sint, ut credat mundus quia Tu me misisti » (Io. 17, 20-21).

Oremus, nos qui in sinu Matris Ecclesiae enutriti fuimus et qui tanto magis de unitate omnium christianorum curare et agere debemus quanto plus a Deo de dono unitatis, quamvis indigni, accepisse confidimus. Et primum quidem Spiritum Sanctum imploremus ut in unoquoque nostrum, pro gravitate muneris in Ecclesia functi, magis ac magis eluceat accuratae fidei intelligentia mysterii Corporis Christi quod est Ecclesia. Veniam a Deo petamus, si in praeterito, pro vitanda divisione vel restauranda unitate non satis egerimus, si fragilitatis exemplo fratribus obstaculo fuerimus. Petamus insuper ut fratres nostros a nostra communione seiunctos aequa mente iudicemus, parati etiam gratias agere Deo pro omni veritate revelata quam nobiscum retinent. Petamus ut in ipsis simul ac in nobis gratia divina desiderium efficax unitatis augeat et multiplicet et sic aperiatur via ad illam perfectam unitatem, visibiliter manifestatam, qua Deus suam Ecclesiam supra Petrum aedificatam confortare voluit, Ipso summo angulari lapide Christo Iesu.

Liceat nobis et vos ad orationem pro unitate exhortari, fratres carissimi, qui nobis ad talem orationem non una vice incitamento fuistis; vos qui nomen Christi invocatis et signo baptismatis signati estis sed plenam spiritualem et visibilem communionem nobiscum non habetis; vos, inquamus, qui divisiones inter christianos deplorantes, sincero anhelitu laudabilibusque conatibus persequimini unitatem.

Spiritualiter in oratione coniuncti, perseveremus omnes in intercessione apud Patrem nostrum qui in coelis est et scit bona humiliter et perseveranter petentibus dare; apud Filium eius unigenitum Dominum nostrum qui est « semper vivens ad interpellandum pro nobis » (Hebr. 7, 25); et apud Spiritum Sanctum, vinculum unitatis.

Unanimiter oremus ut « veritatem facientes in caritate crescamus in Illo per omnia qui est caput Christus; ex quo totum corpus compactum et connexum per omnem iuncturam subministrationis secundum operationem in mensuram uniuscuiusque

membri augmentum corporis facit in aedificationem sui in caritate » (Eph. 4, 15-16).

NOTAE

[1] *Acta et Documenta*, Series I, Vol. I, p. 34; AAS 51 (1959) pp. 498 ss.
[2] AAS 42 (1950) pp. 142 ss.

Caput II

DE VERBO DEI

3. Verbum Dei, quod summo honore pietatisque affectu prosequi numquam desiit, Ecclesia omnibus Christifidelibus tamquam supernum Dei donum et firmissimam fidei arcem ob hodierna rerum adiuncta etiam enixius commendat. Etenim inimicus ille homo, qui in dominico agro zizania superseminare in saeculorum nocte enititur, hodie non tam singulos excitare videtur errores huic vel alteri doctrinae singillatim oppositos, sed maxime ipsum revelationis divinae factum, universum revelationis depositum respuere ac proinde credentium in Dei verbum assensionem enervare conatur. His contra fidem ingravescentibus periculis Ecclesia inter cetera gratiae dona ipsum vivum et vivificans verbum Dei opponit, cui virtus salvifica certissime efficaciter inest.

4. Verbum Dei ea omnia sunt quae Deus loquendo et agendo, maxime per verbum incarnatum, ad nostram salutem nobis revelavit. Hoc Verbum in Ecclesia et per Ecclesiam in Spiritu proclamatur et presens fit et tamquam « sermo efficax » (Hebr. 4, 12) operatur. Quod imprimis fit per Sacram Scripturam Veteris et Novi Testamenti, quae non tantum continet Verbum Dei sed ipsa sensu eminenti verbum Dei est, et insuper per Ecclesiae testimonium de « Magnaliis Dei » (Act. 2, 11) et universam eius salutarem activitatem.

5. Scit enim Ecclesia, verbum Dei nullatenus verbo humano exaequandum esse, cum e contra illud in immensum exsuperet: tanta enim verbo Dei inest vis ac virtus spiritualis, talis vigor caelestis et potentia supernaturalis — est enim asseverante Apostolo « Dei virtus » (1 Cor. 1, 18), necnon « Verbum salutis » (Act. 13, 26) et « vitae » (Act. 5, 20) — ut omnibus Christifidelibus vere sit fons vitae spiritualis, cibus animae, robur fidei, sustentamentum et vigor Ecclesiae, et si in actum vitae quotidianae fideliter adducitur, credentibus omnibus fidem germanam, spem inconcussam ingerere potest, tam contra omnia falsi nominis scientiae oblectamenta quam contra vitae huius anxietates, quae innumeros hodie opprimunt animos.

6. « Multifariam multisque modis olim Deus loquens patribus in prophetis: novissime, diebus istis locutus est nobis in Filio... » (Hebr. 1, 1-2). Itaque per Verbi incarnati verba nobis Dei mysteria innotescunt, ut in fide homo reapse cum Deo coniungatur. In verbo suo hominem alloquens Deus enim personaliter ad nos accedit, spiritu nobis appropinquatur, nos ad poenitentiam et salutem vocat atque nobis sociatur audientibus, salutariter agendo nobis in persona occurrit et gratia sua tamquam Pater filios suos amplectitur. Verbum Dei credentibus est vita et gratia et cibus spiritualis: « Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei » (Mt. 4, 4). « Verba, quae ego locutus sum vobis, spiritus et vita sunt » (Io. 6, 63). Verbum Dei continenter in animis agit, eos ad summam invitans atque disponens de vita electionem, qua homo ad Deum convertitur eumque sequi deliberat ac decidit; qui fide verbum Dei in se recipit, ille iam « habet vitam aeternam et... transiit a morte ad vitam » (Io, 5, 24).

7. Verbum Dei ante omnia donum est divinitus Ecclesiae datum: inde autem haud pauca officia ac munera Ecclesiae erga hoc divinum verbum consequuntur.

Verbum Dei donum est Ecclesiae impertitum eo sensu, quod Apostoli, et in eis Ecclesia, ab ipso Iesu Redemptore mandatum acceperunt, simul cum plena potestate, post Domini ascensionem, in Spiritus Sancti virtute, evangelium Christi, iuxta illam quae in Apostolis completur revelationis plenitudinem, omnibus gentibus praedicandi: « qui vos audit, me audit » (Lc. 10, 16). Apostolorum sermo igitur nequaquam verbum mere et nude humanum de Christo eiusque salutifero opere erat, sed ministerium verbi Christi ipsius, quod tunc ore Apostolorum nunc voce Ecclesiae transmissum usque ad nos pervenit atque in nobis salutariter et efficaciter operatur: « quoniam cum accepissetis a nobis verbum auditus Dei, accepistis illum non ut verbum hominum, sed, sicut est vere, verbum Dei, qui operatur in vobis qui credidistis » (1 Thess. 2, 13).

8. Haec eadem apostolica vox, « verbum veritatis, evangelium salutis » (Eph. 1, 13), insitam sibi vim ac potentiam continet transformandi et regenerandi omnes ut vivant non iam « ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei vivi » (1 Petr. 1, 23). Eadem haec apostolica vox per volventia resonat

saecula, numquam emortua vel languescens, semper vero vivens et operans in catholica et apostolica Ecclesia aedificata « super petram » (Mt. 16, 18). Verbum Dei igitur non solum fundamentum doctrinae catholicae praebet, sed insimul, cum per Ecclesiae praedicationem inter nos praesens fit, considerandum est ut modus et medium oeconomiae salutis, quo ipse Deus in verbo suo fidelium animos salutari gratia attingit atque ad divinae vitae consortium adducit. Audire autem Verbum Dei ille capax non est, qui interna animi dispositione ac docilitate, quae per gratiam efficaciter obtinetur, ad id accipiendum paratus non est. Verbum ex auditu acceptum in animis ipse Spiritus Sanctus gratia sua fructiferum reddit.

9. Absque verbo Dei Ecclesia nec esse sed ne cogitari quidem possit. Apostoli esse voluerunt « ministri sermonis » (Lc. 1, 2), qui non semetipsos sed Christum annuntiabant: haud aliter Ecclesia apostolica vero quodam sensu est verbi Dei ministra, et supremae auctoritati Dei loquentis submittitur, utpote quae divinae revelationi, in Apostolis completae, nil novi addere nil traditi adimere umquam nec vult nec potest.[1]

10. Revelantis Dei Verbum non solummodo in dogmaticis veritatibus ab Ecclesia definitis exprimitur sed insuper continuo fidelibus cibum vitae spiritualis praebet, maxime in Sacrae Scripturae utriusque Testamenti inspiratis eloquiis. Quamobrem Dei verbum huiusque verbi cultus, e Scripturarum sapientia exhausta pietas, veluti formam intime omnibus vere Christifidelibus imprimant oportet omnino: « Ignoratio Scripturarum enim ignoratio Christi est », ut signanter Hieronymus affirmat. Non utique ut cuiusvis libri lectura sacri eloquii auditio aestimanda est sed plane ut viva ac vitalis Patris caelestis et filiorum conversatio. De nullo umquam alio sed de evangelii Verbo dumtaxat Ecclesia agnoscit: « per evangelica dicta deleantur nostra delicta ».

11. Verbum Dei Ecclesia peculiari solemnitate celebrat in liturgica laudis actione, cuius pars necessaria inde ab exordiis fuerat Scripturarum lectio ad fidelium in fidei mysteriis institutionem. Verbum Dei nequaquam sola Sacrae Scripturae lectione absolvitur, sed procul dubio aliis quoque eisque variis modis nobis praesto est. Ante omnia in praedicatione, dein cum adunata fidelium congregatio « magnalia Dei » (Act. 2, 11) gratiarum actione celebrat, Domini mortem commemorando annuntiat « donec

veniat » (1 Cor. 11, 26); sed etiam omne de Christo in Spiritu testimonium (1 Cor. 12, 3), sacramentorum administratio (cf. Rom. 6, 3 ss. de baptismo), et « sana doctrina » (1 Tim. 1, 10) sunt insimul proclamatio salvifica virtutis Christi et pro tanto virtutem Verbi Dei quadamtenus participant.

12. Verbum Dei in Ecclesiae ministerio tunc summam suam salutarem nanciscitur efficacitatem, cum in constitutionem venit sacramentorum. Quinimmo sacramentales actiones proclamatio et applicatio salutiferi operis Christi sunt. Verbum et sacramentum numquam dissociandum vel scindendum, sed in unum coalescens intelligatur oportet, cum per utrumque idem Christus nostram operetur salutem.

13. Verbum quod accepit a Domino, suo Ecclesia ministerio tuetur et excolit, praedicando illud fidelibus tamquam spiritualem cibum porrigit, quos verbo Dei in vitam aeternam alit: in eo insignis functio spiritualis curae animarum consistit. Hac de causa, praelucente nobis Sanctorum Patrum exemplo, homilia ut numquam satis aestimanda praedicationis forma ab omnibus excolenda est. Cum igitur Verbum Dei in salutis oeconomia tam insignem obtinet locum, perutilis est clara de Verbo Dei doctrina, non eo solummodo sensu quod revelatio divina fundamentum est doctrinae et veritatis, sed etiam quatenus verbum Dei in Ecclesia et per Ecclesiam ut « vivus... sermo Dei et efficax » (Hebr. 4, 12) actuatur.

14. Assuescant igitur sacerdotes, sed iam sacrorum alumni, a Scripturarum lectura, studio, meditatione numquam recedere, ut sint verbi Dei assidui auditores et sic evadant eius aptissimi praedicatores. Theologicae etiam disciplinae in suis disceptationibus et arcanae veritatis elucubrationibus quam proxime Scripturarum sequi eloquia sibi pro norma habeant: Scriptura videlicet et Traditio « tot tantosque continent thesauros veritatis, ut numquam reapse exhauriantur. Quapropter sacrorum fontium studio sacrae disciplinae semper iuvenescunt; dum econtra speculatio, quae ulteriorem sacri depositi inquisitionem negligit, ut experiundo novimus, sterilis evadit ».[2]

15. Pastorum officium est, fideles omnes quam primum suaviter in frequentem piamque Scripturarum lectionem in spiritu

Ecclesiae manuducere, quo consuescant mysteria Dei in eis contemplare atque inde robur spirituale contra omnes impietatis impetus haurire. Persuasum plane sibi habeant omnes, lectionem Scripturarum ideo primarie fieri ut homo audiat Deum ad se loquentem eiusque verbum in se recipiat mente aperta et docili, sub ductu Ecclesiae magisterii, cui Deus verbum concredidit. In id praedicatio dirigenda est ac totus liturgiae cultus digne et competenter instituendus, ut inter Sacramentorum Sollemnia emineat quoque continua verbi Dei proclamatio. Sicuti ex adaucto Eucharistiae cultu Ecclesiae vita incrementum acceperat, haud secus ex adaequata Verbi aestimatione et cultu novum spiritualis vitae impulsum sperare licet. Etenim: Verbum Domini manet in aeternum.

NOTAE

[1] Cf. DENZ. 1836.

[2] PIUS XII, Litt. Encycl. *Humani generis,* 12 aug. 1950: AAS 42 (1950) p. 569.

Caput III

DE OECUMENISMO CATHOLICO *

I – DE ECCLESIAE UNICITATE ATQUE UNITATE

35. Christus Iesus, Bonus Pastor, cunctos fideles suos in unum iubet convenire ut fiat unus grex sub uno pastore. Unicus etenim est populus Dei, unica Christi Ecclesia, quae, a Domino instituta et a Spiritu Sancto iugiter vivificata, saeculorum decursu indefectibiliter Dei gratia permanet veluti caritatis unitatisque fulgens « signum levatum in nationes » (Is. 11, 12).[1]

Benevolentia Dei Patris inde ab aeterno vocatus, unusquisque fidelium « ex semine... incorruptibili per verbum Dei vivi » (1 Pt. 1, 23) nascitur; populo Dei incorporatur adhaerendo Salvatori Domino, fidem in Evangelium Eius profitendo necnon baptismatis lavacrum accipiendo, istius incorporationis sacramentalem causam et signum. Spiritu Dei animatus in fide, spe et caritate, populus Dei crescit atque augetur, iugiter operante gratia Domini, cuius salutifera media, una cum verbo, sacramenta existunt, inter quae Eucharistiae mysterium, causa et signum unitatis, ut supremum culmen elevatur. Populus iste in sanctitate et veritate per pastores gubernatur, qui eum sacra auctoritate pascunt: episcopi Summo Pontifici tamquam capiti uniti eique subordinati. Ita in organica unitate constitutus, quae elementis visibilibus necnon invisibilibus vitali modo connexis constet, populus Dei peregrinatur in spe ad gloriae supernae metam.[2]

II – QUAEDAM ECCLESIAE BONA SEU ELEMENTA ETIAM EXTRA EIUS SAEPTA INVENIUNTUR

36. Ex elementis seu bonis, quibus simul sumptis non tantummodo Ecclesiae patrimonium coalescit, sed etiam ipsa Ecclesia constituitur, quaedam existere possunt etiam extra visibilia eius sae-

---

* Hoc caput a Commissione mixta in eo est ut concordetur cum capite « De oecumenismo » schematis *De Ecclesia* et cum schemate *De unitate Ecclesiae*.

pta. Id praeprimis valet de vita gratiae, de interioribus Sancti Spiritus donis, de fidei, spei et caritatis virtutibus. Id etiam de nonnullis elementis exterioris ecclesiasticae compagis verificatur. Eucharistia reapse asservatur, ubicumque augustissimum hoc sacramentum per sacerdotes rite valideque ordinatos celebratur. Pariter baptismi regeneratio revera confertur, ubicumque sacramentum hoc iuxta Domini institutionem impertitur. Christianorum separatorum spiritualis vita e fonte sincero ac genuino alitur, quandocumque auditione verbi Dei confortatur. Apud Orientales separatos sacramentalis vita insigne augetur in sacrae liturgiae sollemnibus per hierarchicos ordines celebratis.[3]

Hae christianae religionis actiones sacrae, apud fratres separatos peractae, procul dubio iisdem exstant media salutis, fontes salutis,[4] idque sensu vero, etsi imperfecto. Imperfecto ac incompleto, dicimus ea de causa, quia omni salutis mediorum plenitudine in sola vera Christi Ecclesia, quae ipsa « generale auxilium salutis » [5] est, frui licet. Vero autem sensu, dicimus ea de causa, quia vitam gratiae vere generare possunt, in communitatem salutis ingressum pandere atque ad coelestis Ierusalem gloriam adducere.[6]

Quapropter communitates separatae nequaquam in universalis salutis mysterio omni significatione ac pondere exutae manent. Iis enim Spiritus Christi uti non renuit tamquam salutis mediis, quibus semetipsum una cum fidei, spei et caritatis donis liberaliter elargitur. In illis quoque adorationis laus ad Patris gloriam conclamatur. Brevi, in ministerio Verbi Evangelii (Rom. 15. 16), in celebratione sanctae liturgiae, mysteria christianae salutis exercentur. Unus idemque Deus est; unus idemque Spiritus necnon baptisma et caritas, quibus vita alitur spiritualis in separatis quoque communitatibus, quae proinde Spiritu Christi ducuntur ad illam communionem communitatemque, in qua sola adservantur omnia salutis media, iuxta ipsius Christi institutum, quae unica Eius est sponsa: Ecclesia catholica.[7]

III – QUOMODO OECUMENISMI OPUS ACTU EXERCENDUM SIT

37. Appellatione « fratres separati » [8] opportune vincula illa in lucem ponuntur, quae, nonobstante separatione, nos cum christianis non catholicis coniungunt. Haud aliter ac ea quibus sepa-

ramur, illa quoque quibus unimur in concreto vitae catholicae usu palam manifestari debent.

a) *Fratres separatos vere cognoscere oportet.*

Prae ceteris heic studium necessarium est, studium vere obiectivum, benevolo animo conductum. Catholici acquirant oportet omnino meliorem fratrum separatorum doctrinae et historiae, vitae cultualis et asceticae cognitionem, psychologiae religiosae necnon culturae, quae fratribus separatis propria est.[9] Ad id assequendum multum iuvant de theologicis quaestionibus ex utraque parte conventus, dummodo qui in illis partem habent, sub praesulum vigilantia, vere periti sint.[10] Hac via et separatorum fratrum mens melius cognoscitur eisque fides nostra aptius exponitur.

Sacrae theologiae institutio, prout in seminariis et theologicis scholis viget, multum iuvatur ex hac ad veritatis normam melius adaptata cognitione. Multum enim valet futuros pastores ac sacerdotes pollere theologia ita adamussim elaborata, non mere polemica, in iis praeprimis, quae ad fratrum separatorum erga Ecclesiam Catholicam relationes spectant. Institutio ac formatio spiritualis fidelium necnon religiosorum etenim e formatione sacerdotum quam maxime pendet. Sed etiam missionales viri, qui in iisdem terris simul ac non catholici operam dant, si umquam, hodie instructi esse debent de sequelis, quae ex oecumenismo in eorum apostolatum effluunt.

b) *Necessitas orationis pro unitate.*

Sollemne est viris catholicis frequenter ad precationem convenire pro Ecclesiae unitate, quam Salvator Ipse in pervigilio mortis a Patre flagranter expostulavit: « Ut omnes unum sint » (Io. 17, 21). Ex corde omnes ad eiusmodi manifestationes oecumenismi spiritualis accurrant, qui tamquam anima totius motus oecumenici revera aestimandus est.

In quibusdam occasionibus particularibus, utpote in « octavario pro unitate », in oecumenicis conventibus, licitum, immo et opportunum est catholicos viros fratribus separatis in oratione consociari. Communis adprecatio in eiusmodi adiunctis, seposito quovis cultu officiali, et perefficax medium supplicationis pro unitate est et genuina expressio vinculorum, quibus catholici cum fratribus separatis adhuc coniunguntur,[11] « ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum » (Mt. 18, 20).

Attamen cum nexus isti, proh dolor, solummodo ex parte ac

imperfecte vigent, Eucharistiae sacra mysteria in unum non celebrantur. Eucharistiae sacramentum et sacrificium, utpote unitatis a Christo Domino intentae et institutae proprium signum et fons, celebrandum non est nisi in ea fidelium communitate, in qua ecclesiastica haec unitas revera adest.

c) *Cooperatio cum fratribus separatis.*

Hodiedum in re sociali cooperatio latissime instauratur; omnes prorsus homines ad communem operam vocantur, a fortiori ii, qui in Deum credunt, maxime autem omnes christiani utpote Christi nomine insigniti. Omnium christianorum cooperatio coniunctionem illam, qua iam ad invicem uniuntur, vivo modo exprimit communemque Christianismi notam in pleniorem lucem ponit. Cooperatio haec, in non paucis nationibus iam instaurata, magis magisque perficiatur oportet, in regionibus praesertim, quae in via evolutionis technicae inveniuntur, tam quoad humani consortii fundamenta quam in doctrina sociali Ecclesiae necnon in cuiusvis generis remediis contra nostrae aetatis aerumnas, quales sunt fames et catastrophae, analphabetismus et inopiae, penuria habitationum et bonorum iniusta distributio. In eiusmodi cooperatione christiani ab invicem in fide separati facile addiscere possunt, quomodo alter alterum melius cognoscant, magis aestimare sciant itaque ad unitatem viam sternant.[12]

IV – OECUMENISMI OPUS TAMQUAM GENUINAE CATHOLICITATIS MANIFESTATIO ET PROGRESSUS

38. Oecumenismi opus nullatenus sola cooperatione et conventibus absolvitur: postulat insuper activitates quasdam in ipsa catholicorum communitate.

a) *Interior Ecclesiae renovatio.*

Omnis interior Ecclesiae renovatio, utpote quae essentialiter in christianorum adaucta fidelitate erga propriam eorum vocationem consistit, profunde in motum versus unitatem influit. Ad id non parum conferre potest dialogus cum fratribus separatis, ex quo rerum adiuncta, in quibus communio nostra de facto versatur, clarius innotescunt. Ecclesiae renovatio, a Summo Pontifice Ioanne XXIII persaepe invocata, procul dubio insigne obtinet momentum oecumenicum. Variae illae sectiones, in quibus renovatio iam in actu est — motus biblicus necnon liturgicus, praedicatio verbi Dei atque catechesis, laicorum apostolatus, vitae reli-

giosae renovatae formae, matrimonio iunctorum spiritualitas, normae et activitatis Ecclesiae in re sociali — tamquam arrha sunt et oecumenismo catholico futuros successus fauste ominantur.

b) *Oecumenismus ut catholicitatis exercitium.*

Oecumenismus genuinae catholicitatis exercitium expostulat, immo in eo ipsa catholicitas vere actuatur. Adiuvat enim nos dignoscere et aestimare bona authentica apud fratres separatos, quae de se ad catholicam plenitudinem pertinent. Invitat nos incessanter catholicitatis notam plenius manifestare. Certo certius Deus Ecclesiae suae omnia gratiae media concredidit; non tamen minus verum est, christifideles illa omni die intimiori modo sua facere necnon hominibus omnibus, in quavis rerum condicione positis, accessibilia reddere oportere. Ecclesia catholicitatem suam continuo plenius manifestat, cum valores omnes, qui Dei opera in humana varietate inveniuntur, Spiritu Evangelii informat. Ita coram gentibus omnibus in mirabili illa culturae diversitate, in pietatis et cultus et spiritualitatis diversis formis sistitur: « iisdem quasi amicta varietatibus libentissime exornatur ».[13]

c) *Conversio cordis.*

Oecumenismus verus absque interiori conversione non datur. A Spiritu divino semper imploranda nobis est gratia sincerae abnegationis, humilitatis et mansuetudinis in serviendo, fraternae in alios propensionis. Ex corde nostro exstirpare oportet egoismum et superbiam, quippe qui in quavis historiae aetate infaustus discordiarum fons fuere. « Obsecro itaque vos », Apostolus gentium affirmat, « ego vinctus in Domino, ut digne ambuletis vocatione, qua vocati estis, cum omni humilitate et mansuetudine, cum patientia supportantes invicem in caritate, solliciti servare unitatem Spiritus in vinculo pacis » (Eph. 4, 1-3). Exhortatio haec ad illos speciatim spectat, qui ad sacri ordinis dignitatem elevati sunt: Deus enim sacri sacerdotii excelsa dona hominibus misericorditer concedit intuitu continuandae missionis Christi, qui inter nos venit « ministrare non ministrari » (Mt. 20, 28).

In suimetipsius abnegatione, in caritatis liberrima effusione, desideria unitatis maturescunt, quae Spiritus Sanctus tam abunde hodie in omnium christianorum cordibus excitat.

NOTAE

[1] Ita declaratur *unicitas* Ecclesiae eiusque *indefectibilitas,* v. g. apud LEONEM XIII, in Epist. Encycl. *Satis cognitum,* 29 iun. 1896: « Hoc ipsum de Ecclesia una, quotquot essent ubique et quovis tempore mortales complexura, vidit ac praesignificavit Isaias cum, futura prospicienti, obiecta species montis est, celsitudinis exsuperantia conspicui, qui imaginem *Domus Domini,* videlicet Ecclesiae, expressam gerebat: *et erit in novissimis diebus praeparatus mons domus Domini in vertice montium* (Is. 2, 2). Atqui *unus* iste mons est in vertice montium locatus: *una* domus Domini ad quam *omnes gentes* vivendi normam petiturae aliquando confluerent: *Et fluent ad eam omnes gentes... et dicent: venite et ascendamus ad montem Domini, et ad domum Dei Iacob, et docebit nos vias suas, et ambulabimus in semitis eius* » (Is. 2, 3): ASS 28 (1895/96) p. 713.

[2] Ita declaratur Ecclesiae *unitas,* cf. LEONIS XIII Epist. Encycl. *Satis cognitum,* 29 iun. 1896: « Ex quo consequitur, in magno eodemque pernicioso errore versari, qui ad arbitrium suum fingunt Ecclesiam atque informant quasi latentem minimeque conspicuam: item qui perinde habent atque institutum quoddam humanum cum temperatione quadam disciplinae ritibusque externis, at sine perenni communicatione munerum gratiae divinae, sine rebus iis, quae haustam a Deo vitam quotidiana atque aperta significatione testentur. Nimirum alterutram esse posse Iesu Christi Ecclesiam tam repugnat, quam solo corpore, vel anima sola constare hominem. Complexio copulatioque earum duarum velut partium prorsus est ad veram Ecclesiam necessaria, sic fere ut ad naturam humanam intima animae corporisque coniunctio. Non est Ecclesia intermortuum quiddam, sed corpus Christi vita supernaturali praeditum. Sicut Christus, caput et exemplar, non omnis est, si in eo vel humana dumtaxat spectetur natura visibilis, quod Photiniani ac Nestoriani faciunt; vel divina tantummodo natura invisibilis, quod solent Monophysitae: sed unus est ex utraque et in utraque natura cum visibili tum invisibili; sic corpus eius mysticum non vera Ecclesia est nisi propter eam rem, quod eius partes conspicuae vim vitamque ducunt ex donis supernaturalibus rebusque ceteris, unde propria ipsarum ratio ac natura efflorescit »: ASS 28 (1895/96 p. 710.

Item in PII XII Litt. Encycl. *Mystici Corporis,* 29 iun. 1943: « Nam per iuridicam, ut aiunt, missionem qua Divinus Redemptor Apostolos in mundum misit... ipse est, qui per Ecclesiam baptizat, docet, regit, solvit, ligat, offert, sacrificat. Ea vero altiore donatione, *interna ac sublimi prorsus,* quam supra attigimus, Capitis scilicet rationem describentes influendi in membra sua Christus Dominus Ecclesiam superna sua vita vivere iubet, totum eius Corpus divina virtute sua permeat, et singula membra secundum locum, quem in Corpore occupant, eo fere modo alit ac sustentat, quo cohaerentes sibi palmites vitis nutrit facitque frugiferos »: AAS 35 (1943) p. 218. Item: « Quamvis enim iuridicae rationes, quibus Ecclesia etiam innititur atque componitur, ex divina oriantur a Christo data constitutione, ad supernumque finem assequendum conferant... Redemptoris nostri Spiritus est, qui ceu fons gratiarum, donorum, ac charismatum omnium,

perpetuo et intime Ecclesiam replet et in ea operatur... sic socialis christianae reipublicae structura, quamvis divini Architecti sui sapientiam praedicet, aliquid tamen inferioris omnino ordinis est, ubi cum spiritualibus donis comparatur, quibus eadem ornatur ac vivit, cum eorumque divino fonte » (*ibid.* p. 223). Tandem: « Iuridicis autem hisce vinculis, quae iam ratione sui sufficiunt, ut cuiusvis alius, etsi supremae, humanae societatis nexus longe exsuperentur, alia necesse est accedat unitatis ratio ob tres illas virtutes, quibus nos inter et cum Deo *arctissime* copulamur: christianam inquimus fidem, spem caritatemque » (*ibid.* p. 227).

[3] a) *De orientalibus.*

« Eo vel magis quod non ingenti discrimine seiunguntur; immo, si pauca excipias, sic cetera consentimus, ut in ipsis catholici nominis vindiciis non raro ex doctrina, ex more, ex ritibus, quibus orientales utuntur, testimonia atque argumenta promamus », LEO XIII, Epist. Apost. *Praeclara gratulationis,* 20 iun. 1894: ASS 26 (1893/94) p. 707.

« Praesertim cum apud illos populos tanta divinae Revelationis pars religiosissime asservata sit; et sincerum Christi Domini obsequium et in eius Matrem intemeratam amor pietasque singularis, et ipsorum Sacramentorum usus vigeat », PIUS XI, Litt. Encycl. *Rerum Orientalium,* 8 sept. 1928: AAS 20 (1928) p. 287.

« Itemque aestimatione debita ea omnia amplectatur oportet, quae Orientalibus gentibus fuere peculiare veluti patrimonium, a maioribus tradita; simul quae ad sacram Liturgiam et ad Hierarchicos Ordines spectent, simul etiam quae ad ceteras christianae vitae rationes pertineant, modo eadem cum germana religionis fide rectisque de moribus normis penitus concordent », PIUS XII, Litt. Encycl. *Orientalis Ecclesiae,* 9 apr. 1944: AAS 36 (1944) p. 137.

b) *De reformatis.*

« ... qui etiamsi eumdem Christum Iesum veluti Redemptorem agnoscant, et in christiano nomine glorientur... », PIUS IX, Litt. Apost. *Iam vos omnes,* 13 sept. 1868; cf. MANSI, *Amplissima Colectio Conc.,* t. 50, p. 203*).

« ... christianis initiati sacris... », LEO XIII, Epist. *Longinqua Oceani,* 6 ian. 1895: ASS 27 (1894/95) p. 399.

« Scotorum nobiscum de fide dissidentium complures quidem Christi nomen ex animo diligunt, eiusque et disciplinam assequi et exempla sanctissima persequi imitando nituntur », LEO XIII, Epist. Encycl. *Caritatis studium,* 25 iul. 1898: ASS 31 (1898/99) p. 11.

« Iesum Christum Filium Dei eundemque Servatorem generis humani agnoscunt et fatentur », LEO XIII, Epist. Encycl. *Satis cognitum,* 29 iun. 1896: ASS 28 (1895/96) p. 738.

« ... qui se Christi asseclas esse gloriantur, quique in ipso cum singulorum, tum humanae consortionis spem salutemque reponunt... », PIUS XI, Litt. Encycl. *Lux veritatis,* 25 dec. 1931: AAS 23 (1931) p. 510.

« ... sono a Noi vicini per la fede in Dio e in Gesù Cristo », PIUS XII, Nuntius Radiophon. *Nell'alba,* 24 dec. 1941: AAS 34 (1942) p. 21.

c) *De anglicanis.*

« Non timide complectuntur atque etiam asserunt summa Dei et Christi

eius iura », LEO XIII, Epist. Apost. *Amantissime voluntatis,* 14 apr. 1895: AAS 27 (1894/95) p. 587.

[4] Ita Mgr CH. JOURNET: « La transmission ininterrompue de l'exercice valide du pouvoir d'ordre à l'intérieur des Eglises dissidentes sont un témoignage émouvant des profondeurs de la volonté salvifique de Dieu qui, en continuant de dispenser de cette manière les grâces de contact de son sacrifice et de ses sacrements... nous révèle son étonnant dessein de commencer en quelque sorte à former l'Eglise en dehors de l'Eglise... », *L'Eglise du Verbe Incarné,* I, *La Hiérarchie Apostolique,* 2ème édit., Desclée, 1955, p. 652. Auctor citat circa illam quaestionem L. BILLOT, *De Ecclesia Christi,* Roma, 1921, p. 339.

[5] Cf. *Epist. S. Officii ad R. J. Cushing,* Archiepiscopum Bostoniensem, 8 aug. 1949: « Idem autem suo modo dici debet de Ecclesia, quatenus generale Ipsa auxilium salutis est », *The American Ecclesiastical Review,* 127 (1952) p. 308.

[6] Cf. *Epist.* supracit. ad Archiepiscopum Bostoniensem, ubi legitur: « Quandoquidem ut quis aeternam obtineat salutem, non semper exigitur ut *reapse* Ecclesiae tamquam membrum incorporetur, sed id saltem requiritur, ut eidem *voto* et *desiderio* adhaereat » (*ibid.* p. 308).

[7] Id diversis modis et diverso gradu locorum obtinet, maxime autem apud Orientales separatos. Quando non pauca Sanctae Sedis documenta de « ecclesiis orientalibus », quae a catholica communione seiunctae sunt, mentionem faciunt, id procul dubio ob gravia illa elementa Ecclesiae, quae separatae communiones adhuc servant, fit, praeprimis, quia episcopalis ordo necnon eucharistica synaxis in eis continuatur, quae omnia ad structuram Ecclesiae particularis primaria ratione pertinent. Quoad terminos in documentis Sanctae Sedis adhibitos, cf. Y. CONGAR, in: *Chrétiens Désunis,* Cerf 1937, pp. 381-382, et in: *Irénikon,* 1950, pp. 22-24.

[8] Ita IOANNES XXIII in Litt. Encycl. *Ad Petri Cathedram,* 29 iun. 1959: « Eos igitur omnes, qui a Nobis seiuncti sunt, tamquam fratres verbis alloquimus S. Augustini dicentis: " velint, nolint, fratres nostri sunt. Tunc esse desinent fratres nostri, si desierint dicere: Pater Noster ": AAS 51 (1959) p. 515.

Item in *Allocutione* die 14 nov. 1960 habita in Petriana Basilica ad consilia coetusque Concilio Vaticano II apparando: « Verum probe nostis, dilecti filii, ... iussu Nostro Coetum etiam accessisse, cuius erit... ad interrogata eorum fratrum Nostrorum debito honore dignorum respondere, qui, quamvis sint a Nobis, uti loqui solemus, seiuncti ... de Concilii laboribus resciscere aliquid velint »: AAS 52 (1960) p. 1010.

[9] PIUS XII in Litt. Encycl. *Sempiternus Rex,* 8 sept. 1951: « Explanat profecto iter, quo assequenda est huiusmodi meta, tranquillior sine ira et studio indagatio, qua magis quam exactis aetatibus vestra gesta retexi atque perpendi nunc solent »: AAS 43 (1951) p. 642.

[10] S. OFFICII Instructio *De Motione oecumenica,* 20 dec. 1949: « Ad colloquia autem inter theologos catholicos et acatholicos mittantur tantummodo sacerdotes, qui, scientia theologica et firma sua adhaesione ad principia et normas hac in re ab Ecclesia statutas, ad illa vere idoneos se

probaverint »: AAS 42 (1950) p. 145. Haec debent fieri « singulari prorsus Ordinariorum vigilantia » (*ibid.* p. 144).

[11] Cf. *Instr.* S. OFFICII supracit.: « Quamquam in omnibus hisce conventibus et collationibus quaelibet in sacris communicatio est devitanda, tamen non reprobatur communis recitatio Orationis Dominicae vel precationis ab Ecclesia Catholica approbatae, qua iidem conventus aperiantur et concludantur » (*ibid.* p. 146, sub V).

[12] Permittuntur conventus cum acatholicis, quando agitur de via, qua « collatis viribus principia fundamentalia iuris naturae, vel religionis christianae defendantur contra colligatos hodie Dei inimicos vel agitur de ordine sociali redintegrando aliisve id genus quaestionibus » (cf. *Instr.* S. OFFICII supracit., *ibid.,* p. 145).

[13] PIUS XII, Epist. Apost. *Cupimus imprimis,* 18 ian. 1952: « ... iisdem quasi amicta varietatibus libentissime exornatur »: AAS 44 (1952) p. 153.

INDEX

I – SCHEMA DECRETI DE ECCLESIIS ORIENTALIBUS

II – SCHEMA DECRETI DE CLERICIS

III – SCHEMA CONSTITUTIONIS DE APOSTOLATU LAICORUM

Pars I

NOTIONES GENERALES

Pars II

DE APOSTOLATU LAICORUM IN ACTIONE
AD REGNUM CHRISTI DIRECTE PROVEHENDUM

Titulus I

De formis quibus hic apostolatus organizatur

Titulus II

De diversis modis et saeptis

PAG.

PARS III

DE APOSTOLATU LAICORUM IN ACTIONE CARITATIVA

PARS IV

DE APOSTOLATU LAICORUM IN ACTIONE SOCIALI

Titulus I

De actione sociali in genere

Titulus II

De actione sociali in specie

IV - SCHEMA DECRETI DE MATRIMONII SACRAMENTO

V - SCHEMA CONSTITUTIONIS DE SACRORUM ALUMNIS FORMANDIS

VI - SCHEMA CONSTITUTIONIS DE SCHOLIS CATHOLICIS ET DE STUDIIS ACADEMICIS

PARS I
DE SCHOLIS CATHOLICIS

PARS II

DE STUDIIS ACADEMICIS

PARS III

DE OBSEQUIO ERGA ECCLESIAE MAGISTERIUM IN TRADENDIS DISCIPLINIS SACRIS

VII – **SCHEMA DECRETI DE MISSIONIBUS**

VIII – SCHEMA DECRETI DE UNIONE FOVENDA INTER CHRISTIANOS